proză din basarabia

"Steaua de veghe ne-a călăuzit, iar drumul care ne unește și ne adună sufletele la sfatul de taină al nopții nu poate fi luminat decât de cuvânt. Același, dincolo de zone geografice arbitrar împărțite de o lume arbitrară..."

PETRE SĂLCUDEANU

O lume românească — cu grijile, bucuriile, necazurile, aspirațiile și dilemele ei — mai puțin cunoscută de cititori din celelalte Patrii. O fereastră către Basarabia, țara deschisă de scriitorii născuți pe meleagurile acestui străvechi ținut românesc. Volumul cuprinde o selecție a celor mai frumoase povestiri aparțiâând unor mai frumoase povestiri aparținând unor prozatori contemporani reprezentativi din Republica Moldova: George Meniuc; Ariadna Salari; Alexei Marinat; Vasile Vasilache; Ion C. Ciobanu; Ion Druță; Raisa Lungu-Ploae; Mihail Gh. Ciobanu; Gheorghe Malarciuc; Petru Cărare; Vlad Ioviță; Nicolae Esinencu; Ion Ciocanu; Lidia Istrati; Aurél Scobioală; Iacob Burghiu; Victor Dumbrăveanu; Nicolae Vieru.

I.S.B.N. 973-21-0373-6

1405

149x.
2 TL
TOTAL 1500

editura minerva

1405

fondată în 1895 bpt serie nouă

steaua de veghe

proză scurtă contemporană din basarabia

proză din basarabia

fondată în 1895 bpt serie nouă

CLUBUL CĂRȚII DIGITALE

BIBLIOTECA ALEPH

steaua de veghe

proză scurtă contemporană din basarabia

ANTOLOGIE, PREFAȚĂ,
TABEL CRONOLOGIC ȘI PREZENTĂRI
DE ION CIOCANU
CUVÎNT ÎNAINTE DE PETRE SAMCUDEANU

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI ● 1994
EDITURA MINERVA ● BUCUREȘTI

Pentru această antologie toate drepturile rezervate Editurii Minerva (B.P.T.)

I.S.B.N. : 973-21-0373-6

CUVÎNT ÎNAINTE

Cu mulți ani în urmă, ca să fiu mai precis în 1952, împreună cu alți colegi de la Institutul de literatură Maxim Gorki din Moscova, am pornit într-o lungă călătorie spre părțile de Est ale Rusiei, cu mult la Nord de Vladisvostok. Un periplu documentar, intrat în obișnuința celor ce urmau cursurile acestui lăcaș de instruire, doritori să-și facă din condei o meserie. Drum lung, anevoios, plin de peripeții. Mai mult de două săptămîni de mers continuu prin taigaua siberiană, dormind în vagoane de marfă în care godinele, confecționate din simple butoaie de combustibil, ne dădeau căldura trebuitoare să nu înghețăm, cu toate că intrasem bine în ceea ce, de obicei, numim primăvară. Nu știam nimic despre masivele deportări din Basarabia. Nu știam nimic de crimele săvîrșite sub domnia lui Stalin. O Rusie abia ieșită din război, o Rusie a cărei sărăcie o puneam pe seama urgiei stîrnită de fasciști. Culoarea neagră o întîlneai în îmbrăcămintea femeilor la tot pasul, iar invalizii, de ordinul miilor, erau pentru mine semnele justificative a tot ce vedeam.

Deși am trecut cu trenul nu o dată prin Chișinău, n-am avut niciodată voie să coborîm din el, în cele cîteva minute cît aveau nevoie grănicenii să ur-

ce împreună cu vameșii. Controlul, pentru cei ce abia trecuseră Nistrul, începea înainte cu cîteva ore de a ajunge la Prut. Nu mi-a fost dat să văd, în mai bine de cinci ani, și nici după aceea, partea de țară despre care știam atîtea și n-aveam voie să văd din ea nimic. Primele mele semne de întrebare, în privința adevărului, au pornit întotdeauna din momentul cînd încercam să-mi răspund propriei mele întrebări. De ce? De ce n-am voie să văd? Iată că, în schimb, mi se deschidea posibilitatea unei nemaipomenite aventuri, aceea de a străbate mii de kilometri ca să-mi dilat privirile și să-mi micșorez distanța dintre ochi și gînd. De la stația de tren unde am coborît, și unde nu se afla decît un depozit cu apă și altul de cărbuni, fără suflare omenească împrejur, pînă la primul sat știut de unul dintre colegii mei, care se dădea drept rus, dar pe care un accent ciudat îl trăda de la început, mai aveam de străbătut cîteva zeci de kilometri. În Rusia, și mai ales în tundră, distanțele se măsoară altfel decît la noi. Dimensiunea uriașă a maicii Rusii își definea singură spațiul și durata timpului și, după el, pasul cuvenit ca să-l poți străbate cu sacul prins în triunghiul sforilor pe spate. Și în satul acela, în care am poposit doar cîteva ore, mi-am dat seama că privirile mele se agață întîmplător, dar cu obstinație, de culorile unei perdele de la o fereastră. Roșu, galben și albastru. Toate perdelele aveau aceeași culoare, iar singura fîntînă din mijlocul satului semăna ciudat de mult cu fîntînile noastre cu deschiderea largă la gură și cu cumpăna îndreptată spre cer. La marginea satului un cimitir imens, cu crucile răvășite parcă de obuze, cruci proaspete, fără nici o movilă de pămînt în preajmă. La nici cincizeci de kilometri, mai spre Nord, am dat de o cale ferată părăsită. Pămîntul era înghețat, alb de zăpada proaspăt căzută. O stranie

apariție acel drum, acolo, unde se părea că nimeni n-are nevoie de drum. De sub neaua albă, din apropierea șinii ruginite, am văzut falangele dezgolite ale unei mîini, iar nu prea departe de ea, un ciot ce aducea, chiar și la o cercetare fugară, a picior de om. „Drumul morții", un drum făcut cu terasament din trupuri omenești. Colegii mei n-au dat prea mare importanță. Am mers mai departe. Altul era țelul nostru. Doar rusul care își vorbea limba cu accent ciudat m-a privit în ochi cu o uitătură piezișă, iar într-un moment cînd am rămas numai doi, mi-a spus în graiul meu: aici au murit sute de mii de basarabeni.

Am scris la vremea respectivă în romanele Biblioteca din Alexandria *și în* Cina cea de taină, *atît cît am putut despre acest episod ce mi-a umbrit conștiința și mi-a umplut-o de incertitudini.*

Citind volumul de proze scurte al colegilor de breaslă de dincolo de Prut, m-am oșindit la amintiri. Dar tot povestirile m-au scos din ele dîndu-mi raza de bucurie a celui ce nu s-a lăsat învins. Ceea ce a ținut literatura română, în ansamblul ei, în viață, a fost și a rămas cărturarul devenit scriitor prin însușirea spațiului mioritic, venit de dincolo de noi, și care va dura prin cuvîntul rostit pe hîrtie, dincolo de ceea ce ne va fi hărăzit fiecăruia. Scriind nu trăim prin scris, ci prin adevărul din el, nu prin soluțiile pe care le dăm, ci prin întrebările pe care le punem. Steaua de veghe *ne-a călăuzit, iar drumul care ne unește și ne adună sufletele la sfatul de taină al nopții nu poate fi luminat decît de cuvînt. Același, dincolo de zone geografice, arbitrar împărțite de o lume arbitrară. Unirea s-a născut la țară, deși plinătatea ideatică i-au dat-o intelectualii. Și ei porniți tot de la țară. Cei mai valoroși scriitori*

români, indiferent de încrengătura stelelor sub care s-au născut, și-au alcătuit menirea uitîndu-se din pruncie la Steaua de veghe. *Ea ne va uni drumul desfăcut și reunit prin literatură. Căci unde se scrie în aceeași limbă, și unde, în spatele cuvîntului se simte la fel, acela are doar pieirea clipei trecătoare, dincolo de ea dăinuind, prin talent, nemurirea.* Steaua de veghe *nu se adaugă și nu se integrează literaturii române, ea este a ei în umbletul neîncetat spre perfecțiunea cuvîntului și aplecarea lui de la inimă la inimă, către o singură inimă, aceea a țării, singura neintegratoare și cu drept de unicat în fața istoriei. La ceasul de taină al nopții, privind la astrul literar îmi zic în gînd, cum îmi puneam altădată întrebări de suflet : De ce ? De unde ? Și pînă cînd ?*

PETRE SĂLCUDEANU

PREFAȚĂ

Fenomenul prozei scurte din Republica Moldova își are explicația în originalitatea și autenticitatea unor scriitori proveniți din mediul rural, formați înainte de toate la școala literaturii populare și, mai tîrziu, la aceea a lui Creangă, Negruzzi, Sadoveanu, Rebreanu, Preda, cu destul de rare referințe la experiența artistică a unui Camus ori Kafka.

Pentru a ne da seama de specificul povestirii scurte și al nuvelei de proporții medii, cultivate de scriitorii din republică, este necesar să înțelegem că ultimul clasic al literaturii române din Basarabia care a abordat proza, Alexe Mateevici autorul nuvelei *Toamna*, a murit în 1917, iar între cele două războaie au scris proze scurte și nuvele — dintre autorii reprezentativi — numai Constantin Stere și Gheorghe Vasile Madan, readuși în atenția publicului cititor de la noi abia în 1989 prin editarea cărților *Preludiu* și, respectiv, *Văzute și trăite*.

Practic vorbind, dezvoltarea prozei scurte pe teritoriul de pe ambele maluri ale Nistrului s-a produs în absența unor tradiții naționale firești, asimilate de viitorii scriitori de pe băncile școlii primare. Faptul acesta se referă mai cu seamă la Transnistria, care pînă în 1940 a făcut parte din Ucraina. După „marea" revoluție comunistă din octombrie 1917 aici n-a existat în genere o lite-

ratură propriu-zisă, de vreme ce prima povestire a unui scriitor moldovean — *Rîșnița* de Ion Canna — a apărut abia în 1926, atestînd mai curînd un povestitor popular decît un scriitor cult. Apoi, pînă prin 1940, proza scurtă a aceluiași Ion Canna, a lui Dumitru Milev, Mihail Andriescu, Nichita Marcov, Lev Barschi ș.a. se caracterizează printr-un nivel artistic extrem de scăzut. Lipsa unei limbi literare îngrijite, necunoașterea literaturii naționale clasice în condițiile proletcultismului anihilant, climatul de groază și teroare impus de Stalin și staliniști nu le îngăduiau scriitorilor să dezvăluie profund problemele vieții și să desfășoare o creație literară autentică, originală, marcată de căutări îndrăznețe și realizări pe potrivă. Poate numai Ion Canna, datorită talentului său nativ și contactului cu proza lui Creangă, merită să fie pomenit aici cu două nuvele scurte, realizate în manieră folclorică : *Într-o dimineață de vară* și *Mama.*

De fapt, în anii celui de-al doilea război mondial și imediat după război în Republică s-a remarcat un singur prozator ce promitea mult în domeniul povestirii scurte și al nuvelei : Grigore Adam, autor al unor proze precum *O serbare* și altele, acum depășite și ele. Moartea lui Grigore Adam, în 1946, a făcut ca proza scurtă și nuvela din Moldova de pe ambele maluri ale Nistrului să rămînă pe seama unor scriitori formați la școala proletcultismului (aceiași Ion Canna, Lev Barschi ș.a.). Este adevărat că Emilian Bucov scrisese în tinerețe proză inspirată din viața pescarilor din Delta Dunării, ba chiar o publicase în *Adevărul literar și artistic* de sub conducerea marelui Sadoveanu, dar în primul deceniu postbelic el n-a mai revenit la proza scurtă. George Meniuc, un alt scriitor format în efervescenta lume literară a Bucureștilor de altădată, avea talent de prozator viguros, însă și acesta a abordat proza scurtă abia în anii '60. În sfîrșit, un al treilea scriitor care își începuse activitatea în condițiile literaturii române de pînă la 1940, Bogdan Istru, a publicat,

imediat după război, proză scurtă, dar astăzi nici chiar cea mai izbutită nuvelă a sa, *Ion Cantonierul*, nu poate fi retipărită și, mai cu seamă, oferită cititorului contemporan drept operă demnă de autorul ei, poet înzestrat totuși cu un talent original.

Obligația de a oferi o informație riguroasă ne determină să consemnăm aici cărțuliile *Drumuri spre lumină* a lui Bogdan Istru (1947) și *Ziditorii* a lui Samson Șleahu (1953). Dar prozele acestor autori, ca și ale altora, pe care nu mai e nevoie să-i nominalizăm, nu sînt astăzi în stare să stîrnească altceva decît o insatisfacție totală, dovedindu-se simple experiențe ratate ale unor scriitori în căutarea subiectelor, temelor, motivelor potrivite cu temperamentul, experiența de viață și în genere cu posibilitățile lor de creație. De altfel, faptul că nici ei, nici Lev Barschi (pe care l-am menționat mai înainte), nici alți nuveliști ai epocii n-au perseverat în acest domeniu, ci s-au manifestat în continuare în alte planuri literare (poezia, romanul, dramaturgia etc.) este o dovadă că autorii respectivi erau conștienți că nuvelistica lor este palidă și efemeră.

Este adevărat că „în literatura moldovenească din primul deceniu postbelic [...] se observă un aflux de talente tinere : I. C. Ciobanu, S. Șleahu, A. Șalari, A. Cosmescu, I. Druță, V. Malev, Ana Lupan, R. Lungu, V. Beșleagă ș.a." (*Istoria literaturii moldovenești*, vol, 3, partea I, editura Știința, Chișinău, 1989, p. 290), dar se cuvine să precizăm că dintre toți scriitorii amintiți aici s-au afirmat ca nuveliști talentați și fideli genului — în afară de Ion Druță — numai Ana Lupan și Raisa Lungu în anii '60 și Ion C. Ciobanu abia în 1981, prin cartea *Voci pe oglinda apei*, ceilalți obținînd anumite succese în domeniul romanului sau al traducerilor. Repetăm că ar fi putut să se afirme ca nuvelist Grigore Adam, însă moartea prematură, în 1946, a retezat fără milă aripile acestui veritabil talent în curs de formare.

Cauza dezvoltării lente și nerelevante a nuvelisticii moldovenești în perioada imediat postbelică poate fi cea sesizată în tratatul de istorie a literaturii mai sus menționat: „Acest început de formare a artei nuvelistice pe baza valorificării tradițiilor prozei moldovenești clasice nu și-a găsit continuare nici în activitatea altor scriitori [...] fiindcă, după hotărîrea din 1948, ei se întrec în realizarea directivei de a scrie mari lucrări în proză" (*op. cit.*, p. 293). Din cauza conformismului și a ignorării importanței sondajului psihologic în opera de artă, a urmăririi tezei în defavoarea analizei sufletești a personajelor, a subaprecierii cronice a măiestriei propriu-zis artistice ca premisă și garanție a durabilității operei, acel „început de formare a artei nuvelistice pe baza tradițiilor prozei moldovenești clasice", pe care l-au exemplificat Ion Canna și Grigore Adam, a fost pus curînd la mare încercare. Nu era prestigios, pentru Alexandru Lipcan, bunăoară, să scrie schițe și foiletoane precum cele tipărite de el pînă în 1940; se considera necesar și prestigios să scrie „romane fluviu" ca *Deșteptarea*, acum depășite iremediabil.

Într-un atare context literar, debutul lui Ion Druță, în 1953, cu volumul de schițe și povestiri *La noi în sat*, a constituit veritabilul act de naștere al prozei scurte basarabene întemeiate pe intuirea profundă a originilor culturii și a specificului ei național. Druță narează simplu și spontan, firesc și cu plăcerea de a povesti a țăranului autentic întîmplări cu totul obișnuite, prin nimic relevante, la prima vedere, cărora le găsește însă, în subtext, un rost etic deosebit, o valoare umană imposibil de tăgăduit. În critica literară a timpului s-a vorbit despre tendința scriitorului „de a-și exprima concentrat gîndul", de a înfățișa „idei și simțăminte multe în cît mai puține cuvinte" și de a folosi „acele amănunte care ar caracteriza personajul, l-ar convinge pe cititor" (V. Coroban, *Tablouri plastice din viață*. „Octombrie", nr. 3, 1953, p. 90). Prin cartea sa de debut și, curînd, prin cea de a doua culegere de proze scur-

te — *Poveste de dragoste* (1954) — Ion Druță se manifestă ca un înnoitor al nuvelei, în sensul întoarcerii acesteia la marile modele ale literaturii române clasice : Creangă, Caragiale și, evident, la creatorul anonim al snoavelor și istorisirilor. Laconismul expresiei, adîncimea introspecției în lumea sufletească a personajelor, valoarea etică (mai exact : etic-estetică) a evenimentelor imaginate și alte particularități de concepție și de realizare situează operele sale în afara oricărei comparații cu restul nuvelisticii timpului. Druță are un simț de observație ascuțit și fin, grație căruia cele mai simple amănunte se prezintă ca niște fapte dotate cu sens profund, în măsură să caracterizeze viața și chiar destinul unui om sau al unei categorii sociale.

Amănuntul simplu și totodată pitoresc este plasat de scriitor uneori la sfîrșitul operei, și atunci el are semnificația unei poante cu totul memorabile, ca în nuvela *Socoteală*, a cărei protagonistă — Dochița — își dezvăluie felul de a fi într-o vorbă izbucnită spontan, ca o convingere veche și nestrămutată : în timp ce toată mahalaua sărise cu căldări și cu alte recipiente de-i stinsese casa cuprinsă de un pojar năpraznic, ca n-a ieșit cu căldarea sa, de teamă să... nu i-o schimbe cineva.

Selectînd pentru nuvele situații concrete din realitatea autentică a satului basarabean, explorînd psihologia unor oameni pe care i-a cunoscut bine și i-a înțeles profund în copilăria și adolescența petrecute la țară, folosindu-se de un vocabular neaoș, absolut firesc pentru personajele care populează opera sa, recurgînd la amănunte și detalii pe cît de concrete, pe atît de mustinde de semnificații psihologice, intelectuale, etice și — mai larg — sociale, zidindu-se benevol în fiecare operă prin mijlocirea unei destăinuiri lirice de-a dreptul cuceritoare, Ion Druță a depășit toate tentativele de proză scurtă ale scriitorilor basarabeni de pînă la el și din anii debutului său editorial. Astfel, în cartea *Dor de oameni* (1959) el și-a dat măsura ta-

lentului său de nuvelist înnăscut, original și incitant. Chiar și într-o singură pagină — povestirea *Portița* — scriitorul ne face să simțim acut trecerea implacabilă a timpului și a vieții omului, schimbarea radicală a relațiilor dintre oameni, ne pune pe gînduri, ne determină să regretăm că nu toate dorințele și visele se realizează și ne îndeamnă să ne mîngîiem cu amintirea unor întîmplări care ne-au umplut de bucurii copilăria și adolescența, iar apoi s-au spulberat de parcă nici n-ar fi existat vreodată. Prin bogăția fondului etic comunicat și prin forma nuvelistică desăvîrșită operele din cartea *Dor de oameni* sînt și astăzi pietre de hotar în istoria prozei scurte moldovenești din acest veac. Am putea spune deci că volumul *Dor de oameni* marchează afirmarea plenară a nuvelisticii contemporane din Republică prin texte întemeiate pe explorarea psihologiei animalelor *(Cenușica, Povestea furnicii)*, prin cele satirico-umoristice *(Socoteală, Gică* ș.a.), precum și prin operele în care faptele evocate ating o semnificație filosofică neașteptat de profundă *(Dor de oameni ; Moldovenește ; Sania ; Bătrînețe, haine grele...)*. Nu este de mirare că tocmai nuvela cu generalizări surprinzător de adînci îl tentează pe scriitor, ce-i drept mai rar, pînă azi, cînd a repurtat succese incontestabile în domeniul romanului *(Povara bunătății noastre, Biserica Albă)* și al dramaturgiei *(Casa mare, Păsările tinereții noastre, Frumos și sfînt* etc.). Avem în vedere capodoperele nuvelistice *Toiagul păstoriei* și *Samariteanca*, expresii dense ale luptei omului simplu pentru perpetuarea a tot ce ne ține demni pe această palmă de pămînt, a întoarcerii noastre cu fața și cu inima la istoria mai veche și mai nouă, spre a o cunoaște mai bine, cunoscîndu-ne astfel rădăcinile spirituale și devenind conștienți de ceea ce ni se cere, la rîndul nostru, pentru a nu pactiza niciodată, în condiții oricît de nefavorabile, cu răul, cu minciuna, cu trădarea de neam etc.

Am început prezentarea nuvelisticii contemporane din Republica Moldova cu referințe concrete la Ion Druță, deoarece în primul rînd el a pus nuvela noastră în drepturile

sale, a intuit statutul originar al formei epice în care laconismul și precizia observațiilor exacte se îmbină organic cu adîncimea și vigoarea expresiei caracterizante asupra omului sau filosofiei vieții. Druță a intuit statutul estetic al nuvelei descendente din Creangă, Caragiale și din folclorul românesc. Nu în zadar cîteva generații de prozatori tineri au fost tentați să-l pastișeze (exemple neîndoielnice sînt nuvelele *Satul meu, povestea mea...* și *Dor* de Constantin Munteanu, *După haragi* de Ion Iachim, *Cîntecul păsării măiestre* de Valeriu Babanschi).

De aici nu rezultă însă că nuvelistica din Republica Moldova s-ar reduce la Ion Druță. Exceptînd autorii modești, rămași pentru totdeauna în umbra uitării, ca Daniel Șehter, Gheorghe Gheorghiu sau Gheorghe Dimitriu, ori scriitorii care, publicînd și proză scurtă, au abordat cu predilecție alte genuri literare, ca Emilian Bucov, Nicolai Costenco, Vladimir Beșleagă, Pavel Boțu ș.a., există o seamă de nuveliști talentați — antologia de față sperăm s-o ateste — scriitori care, prin totalitatea creațiilor din acest domeniu, contribuie la conturarea unei panorame variate și autentice a nuvelisticii contemporane basarabene. Direcțiile majore de dezvoltare tematică a prozei scurte moldovenești s-ar putea structura — prin amplificare — astfel: nuvela bogată sub aspectul sondajului psihologic și elevației intelectuale beneficiind de o scriitură inconfundabilă și de o deschidere largă către sensurile filosofice ale existenței umane, reprezentată de Vasile Vasilache; nuvela întemeiată pe observarea fină a realului, dublată de o fantezie de-a dreptul debordantă, în măsură să activeze procesul lecturii și să incite cititorul, exemplificată de Nicolae Esinencu; nuvela constînd parcă din transcrierea cît se poate de fidelă a unor stări de fapt cotidiene, cărora însă autorii le dezvăluie pînă la urmă semnificațiile etice neașteptate, cum sînt cele ale lui Ion C. Ciobanu din cartea *Voci pe oglinda apei* (1981) sau ale Lidiei Istrati din cărțile *Nica* (1978) și *Scara* (1990); nuvela preponderent lirică, țesută din amintiri depănate la persoana a treia și din fap-

te existențiale complicate, a Anei Lupan și Raisei Lungu ; nuvela aparent lirică, dar în fond dramatică prin substanța narațiunii, cultivată de George Meniuc, Ariadna Șalari Mihail Gh. Cibotaru, cel din volumul *Durerea liniștii* (1969) ; nuvela de notație realistă, poate ceva mai aridă, rămasă de la Vlad Ioviță *(Un hectar de umbră pentru Sahara,* 1984) ; nuvela de evocare a personalităților istorice în genul celei scrise de Gheorghe Malarciuc *(Din moși-strămoși,* 1959 ; ed. a II-a 1990) ; nuvela satirică și umoristică frecventată de Alexei Marinat, Petru Cărare, Aurel Scobioală ; nuvela beneficiind de un registru metaforic bogat, poate prea abundent, cu care a debutat Iacob Burghiu (*Soare în cîrjă,* 1966). Aceste modalități nuvelistice sînt lesne de distins în creația prozatorilor moldoveni contemporani. Se adaugă neapărat activitatea în acest domeniu a scriitorilor tineri și talentați ; Nicolae Vieru (debutant în 1974 cu *Vînt și lumină),* Nicolae Rusu (debutant în 1978 cu *Pînzele babei),* Haralambie Moraru (debutant în 1980 cu *Nimeni nu rămîne singur),* Ioan Mînăscurtă (debutant în 1980 cu *Bărbații Universului),* Viorel Mihail (debutant în 1982 cu *Bărbații la mijlocul verii)* ș.a.

Vocația de nuvelist a lui Ion C. Ciobanu, de exemplu, s-a dezvăluit abia în cartea *Voci pe oglinda apei,* unde autorul plăsmuiește personaje memorabile și pune probleme etice importante, mereu actuale. Acțiunea prozelor sale se desfășoară nestingherit, ideile se afirmă asemeni unor rîuri ce înaintează fără poticnire, chiar dacă fac multe coturi și adună de ici o bîrnă, de colo un smoc de paie. Apa e, în fond, limpede, rece, tămăduitoare, însă are și valuri tulburi și se izbește uneori de maluri abrupte și potrivnice. Prozatorul nu simplifică lumea obiectivă. El zugrăvește aproape în fiecare nuvelă cîte un om sucit din fire, cu apucături ciudate sau în orice caz ieșite din comun, îi plasează pe aceștia în situații complicate, din care ei se zbat să scape, caută cu înfrigurare ieșirea din impas, fără s-o poată găsi ușor. Scriitorul închipuie microuniversuri existențiale unde oamenii se mișcă liber, cu

bucuriile și necazurile lor, și căutarea limanului, altfel zis a rezolvării problemelor de conștiință pe care și le formulează, ne angajează sufletește în urmărirea atentă a subiectelor abordate de autor. De aici spontaneitatea și marea credibilitate a operelor sale nuvelistice. Exprimarea extrem de firească, spontană, pitorească a oamenilor, sinonimă curgerii nestăvilite a rîului vieții constituie particularitatea principală a nuvelelor lui Ion C. Ciobanu.

Modalitatea nuvelistică îmbrățișată de acest scriitor, întemeiată pe procedeul „obiectivului ascuns", poate fi întîlnită și la alți creatori, în unitate cu unele elemente proprii acestora și cu aptitudinile creatoare ce-i caracterizează. Întrucîtva înrudită cu modalitatea dezvăluită mai sus, dar purtînd — evident — amprenta unei participări subiective și, prin urmare, a unei viziuni mai lirice asupra faptelor luate în dezbatere, se dovedește metoda nuvelistică a Anei Lupan.

Incluse, rînd pe rînd, în cărțile *Drumul spre sat* (1955), *Flori de toamnă* (1960), *Buruieni de dragoste* (1964), *Toaca iernii* (1970), nuvelele Anei Lupan au rămas mult timp în umbra lucrărilor de proporții mari ale autoarei: *Lasă vîntul să mă bată...*, *Țarină fără plugari*, *La cîntatul cocoșilor*, *Regăsirea...* Pentru întîia oară nuvelistica autoarei și-a dezvăluit într-o măsură ceva mai mare originalitatea conținutului, natura temelor și individualitatea formei artistice în volumele *Popas de-o noapte* (1975) și *Valencea* (1982).

O modalitate nuvelistică fundamental distinctă în contextul întregii proze scurte din Republica Moldova cultivă Nicolae Esinencu. El a debutat cu miniaturi preponderent lirice, s-a realizat relativ repede ca explorator al sufletului omenesc în situații-limită neașteptate și adesea dezarmante. Cel puțin trei povestiri din cartea *Toi* (1972) — *Oboseală*, *Grîu copt* și *Se întorceau bărbații...* pot fi considerate și azi dovezi incontestabile ale harului artistic viguros al autorului.

Tabloul unei dimineți țărănești frămîntate începe să se contureze în linii sigure, iluzia realității este puternică. Autorul exprimă frămîntările satului printr-o scriitură sacadată, în ritmul bătăilor inimii. Naratorul se contopește el însuși cu această precipitare a satului : „Ia să vă dau eu vouă dormit! Ce aștepți, Ionel ? ! Tincuță, tu ești fată, dragă Doamne, ar trebui s-o ajuți pe mama ! Cum așa, fato, să n-ai tu pic de rușine ?! Uite, oamenii îs în cîmp de-amu... și, cum fata sare cu ochii lipiți încă de somn dulce, o lasă, dar nu-l lasă pe feciorul mai mic, pe Fănel : Dar tu, mamii, ce-aștepți ?"

Epicul și liricul, faptele personajelor și participarea sufletească a autorului, lesne sesizabilă în modul cum le așterne pe hîrtie, se întrețes, se contopesc. Pe de o parte, autorul realizează un episod epic, veridic din punct de vedere psihologic, al vieții de la țară, prezintă cu măiestrie o femeie harnică ce-și iubește copiii, și ca urmare le implantează și lor dragostea față de muncă, pe de altă parte naratorul se identifică într-atît cu faptele descrise, încît sîntem tentați să-l numim personaj... liric al nuvelei. Cititorul este invitat să recepteze cu aceeași aviditate spirituală subtextul lucrării, pentru ca să înțeleagă și să simtă profund conținutul adevărat al operei și să încerce plăcerea contactului cu un organism artistic viu, incitant. Cu timpul s-a dovedit că proza lirică sau, mai exact, preponderent lirică a constituit doar o etapă în procesul de formare a scriitorului. În anii din urmă îl vedem antrenat în abordarea unei proze cu substrat factologic viguros. Lirismul nu lipsește nici acum din prozele lui, însă de data aceasta el este secundat în chip măiestrit de cadrul epic, de situația existențială expusă pe larg, de momentul dramatic sau chiar tragic ce adeverește o împlîntare mai adîncă în realitatea înconjurătoare. Culegerea de nuvele *Nunta* (1980), prin conținutul important sub aspect etic și prin modalitatea artistică incitantă a însemnat la ora apariției ceea ce însemnase în 1959 cartea *Dor de oameni* a lui Ion Druță : un moment de referință al nuvelisticii

moldovenești a timpului. Ea s-a impus atenției generale în primul rînd prin caracterul extrem de firesc al subiectelor și al desfășurării concrete a acestora. Pînă aici prozele lui Esinencu se aseamănă cu acelea ale lui Druță. Autorul *Saniei* are ochi ager și memorie artistică (dacă se poate spune așa), pe care le exploatează din plin și cu un efect extraordinar. Dar Esinencu apelează mai des și mai eficient la fantezie, adică la situații neașteptate, nebănuite, care însă — paradoxal — nu numai că nu viciază naturalețea subiectelor, ci o evidențiază. Firescul situațiilor imaginate de Esinencu ne alimentează credința că autorul nu se abate de la ceea ce este plauzibil; imprevizibilul situațiilor ne aprinde curiozitatea și ne face să urmărim cu atenție firul narațiunii; semnificația etică a faptelor descrise împlinește scopul autorului și ne călăuzește spre ceea ce ne-am obișnuit să numim ideea operei.

Exemple și mai concludente pentru metoda de creație a lui Esinencu găsim în cărțile sale de după *Nunta*. Spectacolul plecării nocturne a unei fete dintr-un sat din apropierea orașului în căutarea și prinderea — în sac — a unui bărbat este extraordinar sub toate aspectele. Îl urmărim cu cea mai mare atenție, hohotim de plăcere pînă ne dau lăcrimile și cădem pe gînduri: de ce satele din preajma orașelor mari rămîn, și azi, fără de bărbați, mai ales fără de tineri? De ce ei nu-și pot găsi de lucru în satele de baștină? De ce sînt nevoiți să se angajeze la oraș, fie chiar în calitate de simpli măturători sau... hamali?

Astfel ne convingem că Esinencu este un realist incorigibil, el vede și înțelege problemele reale ale vieții, dar le abordează prin mijlocirea unor situații neobișnuite la prima vedere, cu exagerări și aluzii, după cum a procedat și în cartea *Roman de dragoste* (1984). Nuvele ca *Razia, Doc, Alo, Teo!, Scrisoare mareșalului* și altele depun mărturie că Esinencu n-a pactizat cu minciuna nici în anii stagnării brejneviste. Un funcționar, Drîmbă, a votat toată viața „pentru", încît mîna dreaptă i s-a osificat

în poziție ridicată și el n-o mai poate lăsa jos. Soția e îngrijorată, copiii îl ironizează, vecinii se amuză, și puțini știu că poziția mîinii lui Drîmbă a fost inițial programată de șeful acestuia, Mititelu, care le cerea subalternilor să fie numai „pentru".

Evident, Nicolae Esinencu exagerează, îngroașă culorile (ce-i drept, nu mai mult decît Saltîkov-Șcedrin sau Gogol, Caragiale sau Swift), dar pînă și poanta ni-l recomandă ca scriitor profund realist, cunoscător în amănunt al vieții din fosta Uniune Sovietică, cînd peste tot și întotdeauna se vota cu entuziasm comunist numai „pentru". Spontaneitatea narațiunii, măiestria utilizării amănuntului și detaliului pitoresc și concludent pentru personajele respective și pentru situațiile abordate, crearea atmosferei în care personajele se manifestă plenar și își dezvăluie potențele psihologico-intelectuale inițial nebănuite, contribuind la punerea unor probleme etice importante (în pofida caracterului aparent minor al situațiilor prezentate în unele proze), îndemînarea specifică autorului de a dezvălui esențialul care zace în faptul divers, savoarea deosebită a textelor ce ne produc o delectare crescîndă, sînt tot atîtea semne distincte ale modalității literare abordate de Esinencu.

Nuvela autentică este de neimaginat în afara descoperirii neașteptate, parcă imposibile chiar, a ceva tăinuit sau, în orice caz, nebănuit mult timp. Or, asemenea descoperiri-surpriză întîlnim și în nuvelele lui George Meniuc *(Anton Horodincă, Delfinul, Caloian, Prigoria)*, Alexei Marinat *(Femeia care vede prin pereți, Stîlpii* și alte schițe din cartea *Căutătorii de noroc, 1983)*, Raisa Lungu-Ploaie *(Pasagera, Anzii* etc.), Ariadna Șalari *(Pe dîmbul unde nu se pune vie...)*, Vasile Vasilache *(Surîsul lui Vișnu, Cevare)*, Petru Cărare *(Cu osul în gît* și alte schițe umoristice), Serafim Saka *(Epicentrul, Era tîrziu...* etc.), Aurel Scobioală *(Ultima nucă, Într-o seară cuscrii din pereche, Șoimul tatei...)*, Lidia Istrati *(Imașul cu sînziene* și alte nuvele din cartea *Scara*, 1990). Întîmplări neașteptate în-

tîlnim și în nuvelele scriitorilor tineri, debutanți ai anilor '70—'80 : Nicolae Vieru, Nicolae Rusu, Victor Dumbrăveanu ș.a.

Cel puțin Lidia Istrati și Nicolae Vieru ar merita o analiză detaliată. Remarcăm ținuta literară aleasă a majorității operelor lor, ca și ale povestirilor și nuvelelor unor colegi ai lor de generație, încredințînd cititorul că nu va avea de ce să regrete dacă va căuta și va parcurge prozele scriitorilor noștri tineri. Ei beneficiază — în condițiile incomparabil mai bune ale acestor ani — de un alt climat social-politic și cultural, favorabil creației și căutărilor îndrăznețe.

De altfel, după cum ne convinge realitatea, și scriitorii cu experiență ne oferă surprize plăcute. Exemplul cel mai concludent îl constituie, și în această privință, Ion Druță, ale cărui nuvele *Toiagul păstoriei* și *Samariteanca* (prima e inclusă în cartea de față), adeveresc o întoarcere salutară a scriitorului la rădăcinile milenare care ne-au făcut să suportăm neclintiți toate furtunile pe această palmă de pămînt, o dezvăluire îndrăzneață a unor tipuri umane prin care neamul nostru și-a manifestat existența și dreptul la o viață liberă în pofida tuturor încercărilor și, concomitent, o măiestrie artistică demnă de un scriitor profund național. *Toiagul păstoriei* se remarcă, înainte de toate, prin natura și felul de a exista și de a se manifesta al protagonistului. Păstorul (el nu poartă un nume concret, este un simbol al omului dîrz, băștinaș al văilor și dealurilor natale) întruchipează neamul nostru, trecut prin vicisitudini de tot soiul, încercat în fel și chip, umilit nu o dată, uneori mai adînc și mai crud rănit chiar de ai săi. E omul prin care poporul român și-a afirmat dreptul de existență milenară pe aceste meleaguri locuite de el dintotdeauna.

Greutățile vieții nu-l înfrîng. El răspunde la toate șicanele cu un „bine" niciodată deslușit pe de-a-ntregul, cu un zîmbet blajin-ironic misterios, îndărătul căruia stă as-

cunsă taina existenței sale, taina dăinuirii sale în pofida tuturor intemperiilor. A fost un om muncitor, un mucenic, răbdînd totul și toate. Și, pînă la urmă, un altruist de vreme ce numai pe mormîntul său cresc fire de iarbă verde, semn al purității, al dăruirii de sine și al continuității. Prin mijlocirea Păstorului scriitorul reconstituie, din fragmente dramatice, tragice chiar, de vreme ce eroul povestirii a cunoscut pînă la urmă și ororile deportărilor staliniste, întreaga istorie a meleagurilor noastre.

Toiagul păstoriei poate fi citită și ca o re-scriere a baladei populare, ca o adîncire de către autor a subtextelor *Mioriței*. Grigore Vieru a observat cel dintîi că *Toiagul păstorici* este „o surprinzătoare inversare a genialei idei mioritice. O inversare pe cît de neașteptată, pe atît de firească. În lumina ca un apus de soare a *Toiagului* nu mioarele sînt pîndite de primejdia de a rămîne fără păstor, ci păstorul este rănit de teama rătăcirii lor" (Grigore Vieru, *O tulburătoare baladă modernă*, în vol. *Cel care sînt*, Chișinău, Editura Literatura artistică, 1987, p. 313). În sfîrșit, nuvela este profund înrudită cu folclorul și prin manieră narativă, prin vocabular și limbaj, prin amănuntele exacte și evocatoare, prin arta compoziției cu cele două refrene iscusit intercalate în text (răspunsul Păstorului „bine", apoi constatarea auctorială „N-avea oi").

Așadar Păstorul îl simbolizează pe românul de la răsărit de Prut, ca și Onache Cărăbuș din romanul *Povara bunătății noastre*, ca și Ecaterina cea mică din *Biserica Albă*, ca și Samariteanca din nuvela omonimă. Realizarea unui personaj cu o asemenea încărcătură simbolică se dovedește o calitate esențială și definitorie în creația oricărui scriitor național.

Ne putem întreba și noi, românii din stînga Prutului, cum a fost totuși posibil să-și mențină creația la un nivel literar apreciabil aceiași Druță, Vasilache, Ciobanu, Șalari, Lungu-Ploaie, Marinat și ceilalți autori mai în vîrstă pre-

zenți în antologia de față. Ba nu numai să se mențină, ci să se depășească mereu, de vreme ce *Toiagul păstoriei* și *Samariteanca*, înrudite cu nuvelele de tinerețe ale lui Druță, dovedesc o cuprindere mai mare a spiritului timpurilor, a bogăției manifestărilor vieții și o expresie mai densă a filosofiei existențiale a moldoveanului pe parcursul istoriei. Faptul că scriitorii noștri au rămas și rămîn și astăzi artiști ai cuvîntului, în pofida rusificării intense, metodice și necruțătoare de tristă amintire, constituie un veritabil act de eroism.

Paradoxal, dar tocmai în virtutea acestui eroism al scriitorilor care au luptat și au învins în încleștarea pe viață și pe moarte cu acțiunea perseverentă de rusificare putem vorbi despre fenomenul nuvelistic moldovenesc la ora actuală. Ion Druță și ceilalți scriitori de talent din Republică au creat o literatură autentică nu datorită unor condiții literare favorabile, ci în ciuda condițiilor adesea insuportabile (Druță însuși a fost nevoit să plece la Moscova, Vasilache a stat netipărit decenii întregi, Esinencu a servit drept cal de bătaie vreo două decenii...).

Acum, împreună cu povestirile scurte și cu nuvelele mai mari ale scriitorilor din generațiile succesive, operele lor în întregime stau mărturie despre existența aici a unei literaturi autentice, în limba română, viguroasă, chiar dacă uneori nu este scutită de nerealizări sau imperfecțiuni. Parcurgerea textelor selectate în culegerea de față echivalează cu descoperirea unui întreg univers de personaje interesante și memorabile, împlîntate adînc și temeinic în fierberea tumultuoasă a vieții românului de peste Prut. Lectura paginilor acestei cărți ne angajează în dezbaterea aprinsă a unor probleme etice perene și ne asigură plăcerea estetică obișnuită la contactul cu opera de artă autentică. Prin aceasta se verifică fenomenul nuvelistic de pe ambele maluri ale Nistrului. Un fenomen — repetăm și nu vom înceta încă mult timp să o spunem — întîm-

plat în pofida condițiilor nici pe departe propice dezvoltării firești a unei arte cu adevărat naționale. Un fenomen reprezentat astăzi de autori talentați, feluriți și originali. Un fenomen care își continuă cu demnitate existența, prin realizări notorii ale scriitorilor mai în vîrstă și prin reușitele îmbucurătoare ale confraților tineri.

ION CIOCANU

TABEL CRONOLOGIC

1953 Ion Druță debutează cu volumul de proză scurtă intitulat *La noi în sat*, considerat, în dezbaterile ce i-au urmat, actul de naștere al prozei scurte contemporane din Republica Moldova. Se începe editarea clasicilor literaturii române, în seria de *Opere alese*, primii autori editați fiind Ion Creangă, Costache Negruzzi și Constantin Stamati.

1954 *24—26 august.* Se desfășoară primul Congres al scriitorilor din Moldova. Un loc de seamă în cadrul discuțiilor a revenit prozei scurte. Apare antologia de proză scurtă *Proza moldovenească*. Ion Druță publică a doua sa carte de proză scurtă, *Poveste de dragoste*.
Continuă editarea clasicilor literaturii române cu Vasile Alecsandri — *Opere alese*, Mihai Eminescu — *Poezii*, Alexe Mateevici — *Opere alese*, Ion Sârbu — *Fabule și poezii*.

1955 Ana Lupan debutează editorial cu volumul de proză scurtă *Drumul spre sat*.

1956 Are loc Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. care ia în dezbatere urmările stalinismului, mai ales în ce pri-

veşte aspectele legate de cultul personalităţii. Faptul acesta s-a răsfrînt asupra întregului climat social-politic şi cultural din U.R.S.S. şi a contribuit la „dezgheţul" hruşciovist. Urmările în plan literar ale fenomenului au fost evidente.

În Republica Moldova s-a înregistrat un avînt sporit în opera de editare a clasicilor naţionali : Ioan Neculce — *O samă de cuvinte*, Nicolae Milescu Spătarul — *Siberia şi China*, Alexandru Donici — *Opere*, Mihai Eminescu — *Proză*. Apare ediţia a II-a a *Operelor alese* de Ion Creangă.

1957 17 august. Ziarul *Moldova Socialistă* publică hotărîrea Consiliului de Miniştri al R.S.S.M. — *Despre aprobarea normelor ortografice şi de punctuaţie a limbii moldoveneşti*, care a avut o importanţă foarte mare pentru destinul limbii literare.

Continuă editarea clasicilor literaturii naţionale cu Mihai Eminescu — *Lirică. Poveşti*, Vasile Alecsandri — *Balade şi legende*, B. P. Hasdeu — *Răzvan şi Vidra*, Constantin Negruzzi — *Opere alese*, Miron Costin — *Opere alese*, Constantin Stamati-Ciurea — *Opere alese* şi Zamfir C. Arbure — *Opere alese*.

Se editează, în volum aparte, nuvela de mari proporţii aparţinînd lui Ion Druţă, *Frunze de dor*. Ea devine obiectul unor aprinse dezbateri literare, depăşind, prin implicaţiile lor, sfera literaturii. Nuvela a rămas un punct de referinţă pentru întreaga literatură moldovenească din ultimele decenii.

1958 1—4 noiembrie. Se desfăşoară lucrările Congresului al II-lea al scriitorilor din Moldova, care dezbate şi problemele prozei scurte şi ale

nuvelisticii. Un loc aparte în referatul de bază și în discuții revine nuvelisticii lui Ion Druță. Se editează, dintre scriitorii clasici, Mihail Kogălniceanu — *Opere alese* și Constantin Stamati — *Opere alese*.

1959 Este lansată cartea de povestiri a lui Ion Druță — *Dor de oameni*, considerată un reper important al prozei scurte moldovenești contemporane. Tradusă în limba rusă și editată la Moscova *(Celovek-ivoio pervoie imea)*, proza lui Druță s-a bucurat de cele mai înalte elogii în presa sovietică.
Se editează Vasile Alecsandri — *Opere*.
Gheorghe Malarciuc publică o savuroasă carte de proză scurtă — *Din moși-strămoși*.

1960 Raisa Lungu-Ploaie publică un volum de *Povestiri*.
Victor Crăsescu este editat în seria de *Opere alese*.

1961 Vasile Vasilache publică, la editura Cartea Moldovenească, schița documentară *Răsărise un soare în vie*.

1962 Raisa Lungu-Ploaie publică volumul de proză scurtă intitulat *Cîntecul unei viori*.

1963 Ion Druță publică romanul *Balade din cîmpie*, alcătuit, de fapt, din unsprezece nuvele cu valoare de capitole.

1964 Ion Druță este prezent în librării cu volumul de povestiri și nuvele *Piept la piept*, care sintetizează întreaga bogăție stilistică și de motive a autorului.

1965 Se desfășoară Congresul al III-lea al scriitorilor din Moldova. A. Busuioc, Mihai Cimpoi și alți scriitori propun revenirea la alfabetul latin. Congresul a fost declarat, de către oficialitățile comuniste, „naționalist".
Debutează editorial, cu proză scurtă, următorii autori : Vlad Ioviță — *Risul și plînsul vinului,* Mihail Cibotaru — *Tăcerea pădurilor,* Ion Ciocanu — *Fereastră deschisă.*

1966 Apar romanele lui Vasile Vasilache — *Povestea cu cocoșul roșu* și Vladimir Beșleagă — *Zbor frînt,* considerate de critici drept repere ale prozei moldovenești contemporane.
Iacob Burghiu editează volumul de proză scurtă *Soare în cîrjă.*

1967 Ion Druță publică drama cu rezonanțe psihologice *Casa mare,* cunoscută pînă atunci prin copii manuscrise și din montările făcute la teatrele din Moscova. Ea a servit drept model căutărilor fertile ale tuturor scriitorilor, indiferent de genul abordat, pentru aprofundarea analizei psihologice a personajelor.

1968 Se afirmă Nicolae Esinencu, cu volumul de proză scurtă *Sacla,* și Serafim Saka — cu volumul *Era tîrziu.*

1969 Ion Druță publică o carte de povestiri, *Osînda căutării.* Tot o carte de proză scurtă oferă cititorilor Mihail Gh. Cibotaru — *Durerea liniștii.*

1970 Vasile Vasilache publică volumul de proză scurtă *Tăcerile casei aceleia.*

1971 Are loc Congresul al IV-lea al scriitorilor din Moldova. Vlad Ioviță tipărește volumul *Trei proze*.

1972 Apar în librării noi cărți de proză scurtă: Nicolae Esinencu — *Toi*, Serafim Saka — *Vămile*, Ion Ciocanu — *Floare rară*.

1973 Apare nuvela *Clopotnița* de Ion Druță, dar în traducere rusă, cu titlul *Zapah speloi aivi*. La Chișinău se va edita în limba română abia în 1984.

1974 Nicolae Vieru și Dumitru Ciobanu debutează editorial cu cărțile de proză scurtă *Vînt și lumină* și, respectiv, *Linii de contur*.

1975 Ion Ciocanu publică culegerea de proză scurtă *Mijlocul verii*, iar Victor Dumbrăveanu debutează cu volumul *Insula de coral*.

1976 Are loc Congresul al V-lea al scriitorilor din Moldova, în cadrul căruia au fost remarcate recentele debuturi în domeniul prozei scurte.

1977 Proza scurtă moldovenească își afirmă maturitatea odată cu volumele semnate de Nicolae Esinencu — *Era vremea să iubim*, Nicolae Vieru — *Maria*, Victor Dumbrăveanu — *Strigătul de pe celălalt țărm al dragostei*, Raisa Lungu-Ploaie — *Mărțișoare*, Ariadna Șalari — *Șoapta viorilor* ș.a.

1978 Se tipărește antologia de proză scurtă contemporană *Firitinile cresc în adînc*.
Debutează editorial Lidia Istrati, cu cartea de proză scurtă *Nica* și Nicolae Rusu cu volumul

Pînzele babei. Dintre celelalte cărți de proză scurtă s-au impus atenției volumele de povestiri și nuvele *De luni pînă sîmbătă,* semnat de Alexei Marinat, *Coloana de tandrețe* de George Meniuc și *Greu mai cresc bărbații...* de Aurel Scobioală.

1979 Sînt prezenți în librării cu cărți de proză scurtă Vlad Ioviță — *Dincolo de ploaie* și Petru Cărare — *Între patru ochi...*

1980 Volumul de proză scurtă *Nunta* de Nicolae Esinencu a fost unanim considerat drept cea mai bună realizare a anului în acest gen literar.

1981 Critica literară consideră *Voci pe oglinda apei,* semnată de Ion C. Ciobanu, cea mai bună carte de proză a anului.
Se editează volumul de proză scurtă *Pagini alese* de Ana Lupan. Are loc Congresul al VI-lea al scriitorilor din Moldova, care acordă o atenție deosebită stadiului atins de proza scurtă.

1982 Publică povestiri și nuvele de mari proporții: Ion Druță — *De la verde pîn' la verde,* Nicolae Esinencu — *La furat bărbați,* Ana Lupan — — *Valencea,* Nicolae Rusu — *Havuzul.*

1983 Juriul Uniunii Scriitorilor din Moldova și al Comitetului de Stat pentru edituri consideră drept cea mai meritorie apariție editorială a anului cartea lui Vasile Vasilache — *Elegie pentru Ana-Maria,* cuprinzînd povestiri și nuvele.
Se editează două volume de proză scurtă:

Raisa Lungu-Ploaie — *Mărțișoare* și Ariadna Șalari — *Șoapta viorilor.*

1984 Se editează, pentru prima oară în limba română, la Chișinău, nuvela *Clopotnița* de Ion Druță. Apar volume de povestiri și nuvele semnate de Nicolae Esinencu — *Roman de dragoste*, Vlad Ioviță — *Un hectar de umbră pentru Sahara*, precum și antologia *Proza Moldovei Sovietice* (antologatori Nicolae Vieru și Victor Prohin).

1985 Se publică noi cărți de proză scurtă semnate de Nicolae Esinencu — *Copacul care ne unește* și Vlad Ioviță — *Friguri.*

1986 Are loc Congresul al VII-lea al scriitorilor din Moldova. Proza scurtă și nuvelistica au continuat să suscite discuții.
Apar volumele lui Vasile Vasilache — *Scrieri alese*, Nicolae Vieru — *Steaua de veghe*, George Meniuc — *Răvașul ploilor.*
Intră în librării primele două volume din cele patru preconizate ale *Scrierilor* lui Ion Druță.

1987 Sînt lansate următoarele două volume ale *Scrierilor* lui Ion Druță.
Văd lumina tiparului mai multe volume de proză scurtă semnate de scriitori tineri (Viorel Mihail — *Iubirile pierdute se pot recupera*, Haralambie Moraru — *Pragul dinspre zi*, Iulian Nicuță — *Inspectorul vine pe ploaie*, Nicolae Roibu — *Calea spre nume* ș.a.).

1988 Nuvelistica moldovenească se îmbogățește cu volumele lui Nicolae Esinencu — *Tunul de lemn*, Mihail Gh. Cibotaru — *Troiene* ș.a.

1989 31 august. Sesiunea a XIII-a a Sovietului Suprem al R.S.M., legislatura a XI-a, adoptă, cu majoritatea de voturi, o hotărîre istorică : limba de stat a Republicii a fost decretată cea moldovenească (în loc de rusă), s-a recunoscut identitatea limbilor română și moldovenească și s-a hotărît revenirea la alfabetul latin.
Publică noi cărți de proză scurtă Raisa Lungu-Ploaie — *Ce frumoasă e Laura...*, Nicolae Rusu — *Totul se repetă*, Leonard Tuchilatu — *Fata Morgana* ș.a.

1990 27 septembrie. Are loc Congresul al VIII-lea al Scriitorilor din Moldova.
Lidia Istrati publică volumul de proză scurtă *Seara.*
Cele patru volume de *Scrieri* ale lui Ion Druță se retipăresc cu alfabet latin.

1991 27 august. Republica Moldova își proclamă independența.
Văd lumina tiparului volumele de proză scurtă *Noli me tangere* de Nicolae Vieru și *Avem de trăit și mâine* de Nicolae Rusu.

1992 La București, în populara colecție „Biblioteca pentru toți" apare romanul lui Ion Druță *Povara bunătății noastre*, cu o prefață de Mihai Cimpoi, primit cu entuziasm de critica de specialitate, ca una dintre realizările majore ale prozei contemporane românești.
Vasile Levițchi este prezent în librării cu cartea de schițe umoristice *Centrul covrigului.*

I. C.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Antologia prozei scurte contemporane din Republica Moldova a fost alcătuită cu intenția de a oferi cititorilor români de pretutindeni texte reprezentative pentru evoluția genului în republica aflată de o parte și de alta a Nistrului.

În Republica Autonomă Socialistă Moldovenească, înființată la 12 octombrie 1924 pe partea stîngă a Nistrului, scriitorii erau puși în situația de a nu cunoaște clasicii literaturii naționale, de a pierde legătura cu evoluția limbii curate, frumoase, în măsură să exprime sentimente alese și idei nobile. În plus, proza acelor ani preamărea în mod obligatoriu, într-un stil grandilocvent și găunos, sistemul de viață socialist și pe „genialul" tovarăș Stalin în persoană. Chiar scriitorii treculi acolo din Basarabia, cu gînd de a construi o „viață nouă", conformă cu preceptele propagandei comunist-boișevice, s-au pomenit în condiții cu totul improprii creării de opere durabile, și nu numai din cauza rămînerii în urmă a limbii literare. Încercările în proză ale autorilor de pe malul stîng al Nistrului (Ion Canna, ca și acelea ale basarabenilor din zonă) Mihail Andriescu, Dumitru Milev etc.), sînt ilizibile azi și au rămas — cum e și firesc — în afara antologiei de față. Două nuvele ale lui Ion Canna — *Într-o dimineață de vară* și *Mama* — ar fi meritat poate să fie reproduse, dar scriitorul, prin

întreaga sa activitate, nu este reprezentativ nici pentru literatura sovietică, nici pentru cea moldovenească.

În ce privește proza scurtă contemporană din Republica Moldova, îndeosebi cea scrisă pe partea dreaptă a Nistrului, s-ar putea considera că ea începe în anii de după primul război mondial, după revenirea Basarabiei la Patria-mumă, prin Constantin Stere, Gheorghe V. Madan ș.a., dar am optat pentru o variantă care va suscita, sperăm, mai puține discuții. N-am inclus aici nici povestirile lui Emilian Bucov despre viața pescarilor din Delta Dunării, dat fiindcă, într-un fel sau altul, Emilian Bucov, ca și toți scriitorii amintiți mai sus, face parte integrantă din literatura română interbelică. Am luat deci ca punct de plecare un moment cultural : primul Congres al scriitorilor din Moldova, desfășurat după moartea lui Stalin, în 1954. Este adevărat că în deceniul al șaselea scriau proză scurtă mai mulți autori decît cei selectați în antologie, cum ar fi, de pildă, și regretatul Grigore Adam, dar numai unul singur dintre aceștia a perseverat și s-a impus cu autoritate : Ion Druță. Avem chiar convingerea că nașterea, în Republică, a genului numit *proză scurtă* se datorează în bună măsură cărții de povestiri și schițe *La noi în sat*, aparținînd acestui autor reprezentativ (1953).

Dacă în afara acestei antologii — fatalmente limitată ca număr de pagini — au rămas și autori meritorii, acest lucru nu trebuie să surprindă : o parte dintre respectivii scriitori au obținut succese mai ales în roman, alții nu s-au afirmat plenar pînă în momentul alcătuirii acestei culegeri (1990).

Criteriul prezenței în antologie a autorilor este cel valoric, ținînd seama de prozatorii care s-au ilustrat cu precădere în acest gen. Înșiruirea autorilor este strict cronologică, în funcție de data nașterii lor.

Redacția „Biblioteca pentru toți" și Editura Minerva ne-au făgăduit că într-un viitor nu prea îndepărtat ne vor

pune la dispoziție un nou volum din cea mai populară colecție românească de literatură în care să fie cuprinși cu proză scurtă — în continuarea acestei antologii — reprezentanții generației tinere de scriitori români de peste Prut, dintre care ne vedem obligați de pe acum să-i numim cel puțin pe Victor Prohin, Iulian Nicuță, Ioan Mînăscurtă, Nicolae Rusu, Viorel Mihail, Valeriu Babansky, Mihai Ștefan, Iurie Bodrug.

I. C.

GEORGE MENIUC

(1918—1987)

Poet, prozator și eseist de aleasă cultură, talent viguros, trecut prin toate încercările veacului, a intrat în literatură format fiind la școala românească a anilor '30, ca și în contextul literaturii universale a timpului. Cartea sa de debut, *Interior comic* (București, 1939), vădea aptitudini creatoare neîndoielnice. În condițiile social-politice și culturale de după 28 iunie 1940 Meniuc, asemeni celorlalți confrați de breaslă numiți peste noapte realist-socialiști, a început să scrie versuri propagandistice, lipsite de măiestrie și stil, mai mult tributare minciunii staliniste despre colectivizare etc., cum ar fi poemul *Cîntecul zorilor* (1948). Spre onoarea sa, poetul n-a inclus acest „poem" în volumele de *Scrieri* de mai tîrziu (1970).

A cultivat o poezie originală, izvorîtă din trăiri puternice și dintr-o cugetare adîncă, vizibile mai ales în cărțile *Vremea Lerului* (1969), *Florile dalbe* (1979), *Toamna lui Orfeu* (1983) și *Preludiul bucuriei* (1988).

A fost cel mai fecund, mai original și mai prețuit eseist din literatura română basarabeană, deși pentru cîteva eseuri de pînă la 1940 a fost supus unei critici severe în presa comunistă a anilor '50. Cărțile sale *Imaginea în artă* (1940), *Iarba fiarelor* (1959), *Tovarășul nostru de drum — poezia* (1964), *Cadran solar* (1966), *Eseuri* (1967), continuă să fie căutate și citite și astăzi cu interes.

În calitate de prozator s-a impus atenției cititorilor prin romanul-eseu *Disc* (1967) și prin volumele de nuvele *Ultimul vagon* (1965), *Delfinul* (1969), *Coloana de tandrețe* (1978).

Nuvela din antologia de față a fost selectată din volumul de *Scrieri* din 1970.

CALOIAN

A oprit autocamionul în dreptul fîntînii de la marginea satului. N-a ieșit din cabină ; a rămas așa, la volan, așteptînd să vadă ce o să fie mai departe. Jocul n-avea nimic deosebit ; era destul de naiv, așa cum l-a apucat și Lion mai demult, la o vîrstă încă fragedă. Chiar și locul rîpos, de lîngă fîntînă, nu s-a prea schimbat. Buruienile năpădeau totdeauna această margine de sat, nestingherită de cînd lumea.

Pe-o ulicioară întortocheată, cu vechile garduri de nuiele pe de lături, se înșiruia o procesiune de copii. Toți pășeau încet, în ritmul oamenilor în vîrstă, cînd îl prohodesc pe cineva. În curînd s-au îndreptat, din umbra salcîmilor înalți, opăriți de arșița soarelui neîndurător, pe-o cărărușă albicioasă, întotdeauna șlefuită sub tălpile drumeților. Doi băieți purtau o scîndurică nu prea lungă. Pe scîndurică era așezat un omuleț, cioplit din lemn. Acesta era vestitul Caloian. Așa l-au numit copiii, cu prilejul unui obicei în vreme de secetă. „Caloian" o fi însemnînd „om frumos", dar acesta nu s-ar putea spune că arăta tocmai așa de frumos. Chipul zîmbea : cu dinții, de răsărită, rînjiți, cu nasul mare, de știulete, mustețile negre, de lînă și ochii larg deschiși, de nasturi verzi. Cine l-o fi scornit într-un fel anume deșucheat ? Acest Caloian purta straie țărănești, a-

vea cușmă, avea itari, avea opinci și stătea culcat pe spate cu mîinile pe piept, iar la piept strîngea o bîtă noduroasă. Ce tîlc mai putea să aibă și asta? Copiii l-au împodobit cu frunze și cu flori. Era taman ca o momîie în cîmp. Zîmbea mălăieț. Nasturii verzi priveau cerul gol.

Un băiețel pășea țanțoș înainte, ținînd în mîini, ca un prapor, o ramură de vișin, cu frunze cu tot, în vîrful căreia era legată o băsmăluță albă. Izbucni bocetul fetelor, unele cîntau cu lacrimi prefăcute, iar altele cu rîsete nereținute, pe ascuns: „Caloiene, Ene! Caloiene, Ene!...“ De prin ogrăzi, ca la comandă, s-au mai ivit copilițe și băieți, cu oale de lut (mai mult hîrburi decît oale), alăturîndu-se, treptat-treptat, la procesiune. Ici-colo, duceau și cîte un căpețel de lumînare.

Lion aproape uitase acest poznativ obicei al copiilor și urmărea cu interes procesiunea. La capătul scîndurelei, pe care stătea întins zîmbărețul Caloian, ardeau două căpețele de lumînări, pîlpîiau, dar nu se stingeau, pentru că de nicăieri nu sufla nici o boare. La un moment dat, îi păru că păpușa de lemn poartă chipul unui om din Rădeni. Oricît se silea să-i dea de fir, degeaba, imaginea nu se plămădea. Îi bîzîia la ureche un nume, dar ce fel, al cui, de unde, nu-și amintea.

Între timp, procesiunea se apropia de fîntînă. Aici se oprise și Lion, ca să toarne apă în radiator. Ieși din cabină. Arșița verii pătrundea pînă și-n măduva oaselor, îl răzmuia. Bău cu nesaț din ciutura înnegrită, acoperită cu tină și mătasea broaștei. Răcoarea din fîntînă, pe vremea asta de năduf, era ca o iarbă de leac.

— Îl mai ții minte? a gîngurit o voce.

Lion a întors capul. În drum stătea Ilinca Alcazi. Purta într-o mînă un coșuleț cu strugure, iar în alta ținea o legăturică de cărți.

— Pe cine să-l țin minte ?

— L-ai cioplit și l-ai uitat ! a rîs Ilinca.

Lion n-a răspuns. „N-aș putea spune la sigur, dar păpușa asta de lemn îmi amintește de cineva din sat", s-a gîndit Lion. El s-a uitat lung cum copiii îl așează pe Caloian, de-a curmezișul, pe uluc. Apoi a turnat apă din ciutură în căldare și s-a îndreptat înspre mașină. Pînă turnă apă în radiator, Ilinca stătea în apropiere și-i urmărea orice mișcare. „E cu mulți draci fata asta !" și-a zis Lion. Pîrlită la soare, pistruiată, mititică. O vioiciune de veveriță trăda mișcările fetei, o gingășie de undă moale suna în glasul ei. Ilinca îi răsărea în cale pe neașteptate, în sat și pe deal, oriunde. Acum, lîngă fîntînă, s-a întîmplat la fel.

— Hai să te duc pînă la club, i-a propus Lion, într-o doară.

Ilinca îi zîmbi suav, cu gropițe pe amîndoi obrajii și, fără să mai zăbovească, se așeză cu o gravă demnitate în cabină. Avea ceva din litografiile străvechi, din chipurile de domni și domnițe ale scripturilor moldave, pe care Lion le văzuse într-un manual de școală. Amirosea a pelin și faguri.

Între timp, copiii au lipit de ghizd căpețelele de lumînări și au început să-l stropească pe Caloian cu apă din ciutură.

— Bietul moș Tudose, a suspinat Ilinca. N-a știut ce mare cinste o să-i poarte...

„Ah, am uitat de Tudose Poienaru... Păpușa de lemn am cioplit-o după chipul și asemănarea lui", s-a gîndit Lion. Și a spus :

— Păpușa a rămas, dar moșul mai trăiește oare ?

— Nu știu. Poate pribegește pe undeva...

Izbucni cîntecul copiilor :

...Du-te-n cer și cere
Să deschidă porțile,
Să sloboadă ploile
Să curgă ca gîrlele,
Zilele și nopțile,
Ca să crească grînele !

Lion porni mașina. Știa prea bine ce-o să fie mai departe : pe Caloian îl vor duce în bălării, îl vor lăsa într-o groapă, acoperindu-l cu rămurele de salcie, foi de brusture, flori de cîmp. Și cu asta jocul va lua sfîrșit. Cîpiii se vor împrăștia pe la casele lor. Iar pe urmă vreo copiliță, pătrunsă de milă pentru păpușa părăsită, va veni pe ascuns și-l va răpi pe Caloian. Așa a fost dedemult, așa va fi, se prea poate, și acum. Și Caloian, în lumea copiilor, va trăi mereu, ca o nălucă frumoasă, coborîtă din cer.

Deodată îi răsări în minte figura slăbănoagă, rătăcitoare a lui moș Tudose Poienaru, pierdută în enigma anilor. Chiar îi păru că moșneagul, cînd pe drum sărea cîte-o pietricică și se lovea de caroseria mașinii, bate și acum cu toiagul în pămîntul uscat. Ba chiar îi aude și glasul, cel răgușit, înfundat, al unui om ce bîjbîie pe întuneric. „Rîdeți și vă veseliți ? Facă-vi-se voia, fraților !“ Așa grăia, cînd era în toane mai bune.

De multe ori, însă, se oprea lîngă vreun sobor oarecare de moldoveni, ca să spuie : „Trăim, trăim și ne ducem... Unde-i rostul adevărat al omului, vă întreb ? Lămuriți-mă, dacă se poate...“ Nimeni nu ținea prin buzunare asemenea răspunsuri, fiecare își căuta de treabă sau îi trîntea vreo cimilitură, în doi peri. Moș Todose scociora cu toiagul prin bulgări, aștepta un răspuns mai dihai decît toate răspunsurile din lume. Apoi, cu privirile în pămînt, se îndepărta domol, încovoiat ca o seceră.

Pentru acest moșneag ciudat, necăjit, firoscos, Lion a simțit nu o dată o milă nesfîrșită. De obicei, Tudose Poienaru se abătea pe la Rădeni în toamnele tîrzii, cu lapoviță. El era neam cu Nicanor Alcazi, dar scăpătat și pribeag. Bătea drumurile din plai în plai, ca o mîrțoagă fără pripas. Poate de aceea amarnic îl mai dureau picioarele, suferea de „hramatizm", și toamnele reci îl alungau la Rădeni, unde Nicanor Alcazi îi lăsa un locușor lîngă sobă. Mai avea și accese de epilepsie, și atunci pica din pat, de pe scaun, din căruță, se zbătea pe jos ca un pește pe uscat, cu spumă la gură. Lumea, în loc să-l ajute, fugea speriată, crezînd că „duhul rău" a dat peste el.

Într-o vară secetoasă Lion și l-a închipuit pe Tudose Poienaru călător printre stele, cu toiagul în mînă, aducător de ploi. Și tot atunci l-a cioplit din lemn pe Caloian, drumețul etern al credințelor păgîne, zeul ploilor mănoase, leit moș Tudose. Așa, dintr-o pornire naivă, îi menise norocul.

Lion opri camionul lîngă club. Ilinca sări grațios în drum și luă coșulețul și legăturica de cărți, pe care i le întinse Lion.

— Deseară, la club, avem un program artistic... Vino și dumneata, bade Lione! Îl privea de jos în sus, ca pe un liman cu soare.

Se ducea la club cu fluierul la sîn. Fluierul și-l meșterise singur, pe tăcute. Acum se ferea de ochii lumii, dar patima veche îl răzbea întotdeauna în orele libere de odihnă, între pereții casei părintești. De altfel, de cînd se întorsese la vatră, după trei ani de armată, arăta ursuz, închis în sine, de parcă îl fermecase cineva. Pînă și fluierul îl ticluise în taină, ca să-i facă o surpriză lui Alexe Tîmbure.

Înainte vreme, cînd tatăl mai era în viață, Lion se ținea numai de pozne. Tatăl, dulgher iscusit,

muncea de se spetea ziulica întreagă, într-un morman de așchii și rumeguș de lemn, iar băiatul, cum prindea o clipă mai potrivită, dispărea îndată prin lutăriile de la marginea satului. Ce făcea oare? Aducea niște chipuri ciudate, lipite din lut, încercînd să imite jivini și oameni. Tata, moloșag din fire, nu-i spunea nimic. Însă mama clătina din cap, dojenindu-l că „umblă ca un frecățel", de ici-colo, fără treabă, în loc să pună și el mîna pe sapă ori ciocan. Lion își vîra chipurile de lut în spuza cotlonului, ca să le rumenească la căldură lină. Mama le găsea și acolo. Scuipînd în sîn și făcîndu-și cruce, le scotea cu ocări nesfîrșite, ca să le arunce apoi, cu cenușă cu tot, în rîpă. Lion, peste cîteva zile, aducea altele.

Figurinele acestea neînsufletite zugrăveau scene inocente, aproape banale: o bătaie între doi cocoși, un mînz alergînd după căruță, un iepure urmărit de ogari, o sănioară cu niște prichindei strigînd în gura mare și scoborînd de vale... Mulți le țineau în palmă a mirare, înveseliți de aceste nimicuri. Iar învățătorul Dominte Modval, din motive necunoscute, le tot strîngea într-o odaie de la școală, unde, sus, pe perete, era afișată inscripția: „Lucru manual". La urma urmei, s-ar fi împăcat și mama cu năzbîtiile lui Lion, dacă nu i-ar fi trecut pe dinainte, ca o umbră, mătușa Chiva.

Mătușa răsărea pe neașteptate: butucănoasă, îmbrobodită și vara și iarna cu aceeași șalincă neagră, greoaie, ca o pîclă. Aducea ultimele știri din șapte sate împrejur. Și tot ea strecură mamei lui Lion bănuiala cum că „i-a fost deocheat băiatul" și că, la o adică, poate să-l scape de beteșug, descîntîndu-l. Lion o vedea mereu lîngă portiță. Într-o zi, cum i se nimerise o frîntură de lemn și un briceag, a început să cresteze în lemn, tăietură cu tăietură, un chip de femeie. El nu-și isprăvi lucrul decît peste o săp-

tămînă. Era într-o după-amiază, cînd s-a apropiat încetișor de tatăl său și, cu un aer nevinovat, i-a pus pe scîndura geluită din față o figură de lemn. Tatăl nu-și credea ochilor : „Uite, bre, mătușa Chiva, atotștiutoarea !“ Apoi, sculptura ajunse și la vecini, și chiar mai departe. Cetele de oameni se minunau și rîdeau cu sughițuri. Îngrijorat să nu piardă un asemenea „exponat“, Dominte Modval a pus mîna pe el, făcîndu-i loc pe poliță în odaia de „lucru manual“, unde stă și astăzi. În schimb, mătușa Chiva nu se mai ivește...

Și nu se mai ivește nici Saveta Alcazi la portița lui Ion. Ce-ar da flăcăul ca pămîntul să se întoarcă măcar cu cîțiva ani înapoi ! Dar... „nici pămîntul nu-i liber și independent în rotația sa“, precum zice Dominte Modval la lecțiile de geografie. Saveta, dragostea lui cu ochi albaștri, trăiește într-o casă nouă, mai la deal de moară. L-a uitat și este cu totul alta acum. A făcut cuib cu Silvestru Belibău.

...Era o dimineață de toamnă, cu brumă și fumegări pe șesuri pustii. Atunci s-au despărțit la podul de peste Ichel, pe sub care apele mînau frunze veștede. În dimineața aceea viorelele din ochii triști ai Savetei pluteau în lacrimi. Deoarece drumurile șerpuiesc în zări fără margine, amîndoi au hotărît să-și scrie răvașe pline de dor. N-au știut atunci că soarta e vicleană și capricioasă, calcă orice legămînt și-ți zice : ochii care nu se văd, se uită. N-au știut multe și mărunte, pe care viața le izvodește, așa cum îi vine la socoteală. Podul de peste Ichel, ce l-a urmărit pe Lion și la armată, tînjește singuratic în casa cea mare, gravat în lemn de mesteacăn.

De la început totul era un fel de joc, și nimic mai mult. Chipurile de lut le plăsmuia în șagă, doar să imite, să repete cele văzute în apropiere. Chiar și Lion însuși făcea haz de plăsmuirile sale naive, deși măsura tuturor lucrurilor era Saveta.

Era o mare răsplată a eforturilor să vadă cum bate din palme, încîntată, copila, cum îi scînteiază ochii albaștri, să asculte, izbucnind pe neașteptate, rîsul clopoțeilor ei de argint. Săpate în suflet, aceste clipe tulburătoare îi îngînă ceva și azi, ca o salcie pe malul apei. Amintirea doarme, ca pămîntul iarna, numai pînă la o vreme. Doarme, Lioane ? Sau, poate, stă de pîndă, tupilată în deșișuri ? Totul era un fel de joc, și nimic mai mult...

Într-o zi a găsit o păsărică. Țopăia schiloadă, însîngerată, cu un ochi închis, năclăit. Pare-se, era un lăstunaș. Se furișa pe sub garduri. Să-l fi lovit din praștie vreun drac de băiat ori să-l fi scăpat din gheare uliul ? Lion a adus păsărica drept acasă, ca să se întremeze și să zboare apoi unde-o vrea.

Mama n-a rostit o vorbă. De cînd a murit Marin Jinga, tatăl lui Lion, femeia se usca, se topea de-a-n picioarelea. Umbla molcomă, trebăluia molcomă. Lion lucra ca șofer în colhoz. Îi era milă de mama, îi purta de grijă, cum putea, dar căzuse o umbră rece în ochii ei : așa rămîne gheața în văgăuni, și n-o scoate de-acolo nici soarele de primăvară.

Lăstunul nu vroia să trăiască în colivie. Se zbătea strașnic, flămînd și însîngerat, mușcînd sîrmele.

Atunci Lion i-a făcut loc în casă, pe pervaz. Lăstunul bea apă din strachinuță, înghițea fărîmituri de pîine, musculițe și scotea niște țîrîiri șăgalnice. Pe urmă a încercat să zboare, dar degeaba ! N-avea tărie în aripi.

Lion, în orele libere cînd era acasă, se mira de îndîrjirea lăstunului. Păsărica se oprea pe margini de pervaz, de masă, de scaun și, timp îndelungat, bătea din aripi. Așa a ținut o săptămînă, două, trei. Noaptea dormea într-un „cuib" cusut din petice. Abia se revărsa de ziuă, scotea un țîrîit subțire, ciu-

gulea și iarăși se căznea să zboare. Aripile îi umblau atît de iute, încît se străvedea prin ele, ca printr-o morișcă. Lion îi urmărea cu bucurie mișcările. Curînd, păsărica începu să facă primele zboruri prin odaie. Trebuia să vadă și Saveta această minune, de ce-i în stare dorul, setea de înălțimi și de libertate.

De cum a păşit pragul casei, Saveta a zărit două păsărele : una la fereastră, tînjind să zboare în cîmp, în slava cerului, alta de lemn, pe masă, cu aripioarele întinse, încremenită pe loc. „Nu prea seamănă. Și nu zboară", a rîs Saveta, ținînd în mîini figurina grijuliu cioplită de Lion. De fapt, și el își dădea seama de aceasta. Exista o asemănare neîndoielnică între cele două păsărele. Ceea ce lipsea, însă, era impresia unei mișcări. Lipsea linia dinamică a zborului. Lion încercase de cîteva ori să afle o dezlegare. S-a zbătut mult, dar n-a găsit cheia. Păsărica lui de lemn arăta înțepenită, făcută parcă de-o mînă stîngace. Dar trebuia s-o facă așa, ca și cum a zămislit-o Dumnezeu. Și în timp ce Lion vîntura aceste gînduri, fata s-a apropiat de fereastră și a deschis-o cu hotărîre. Surprins de asemenea îndrăzneală, lăstunul a tresărit. O mare neliniște îl cuprinse. Se uita ba la cerul albastru, ba la odaie. A alergat cu pași mărunței pînă la fărîmiturile de pîine. Dar n-a ciugulit. S-a întors la pervaz. Aerul proaspăt, imensitatea de afară îl copleșeau. Deodată, scoțînd un țiuit puternic, ca o izbucnire de bucurie, și-a luat zborul. În casă a rămas păsărica de lemn, cu aripioarele întinse, încremenită pe loc. Acum arăta cu totul moartă. Saveta a fluturat din mînă păsărelei duse în zare. Ca Lion să nu se întristeze prea din cale-afară, i-a propus să facă împreună o plimbare în pădure.

Cărăruia alerga mlădioasă și sprintenă, ca un cerb hăituit. Saveta se grăbea înainte, plină de ne-

astîmpăr, într-o rochiță de cit. Ușoară, în sandale, abia dacă observa cum o zgîrîie la vreo cotitură lăbuțele ghimpoase de cătină. Lion se ațînea din urma fetei, greoi, neîndemînatic. Au făcut un scurt popas lîngă cișmea. Aici era răcoare, liniște adîncă. Ulmi înalți împrejmuiau izvorul. Apa curgea limpede, clipocea încetinel, scînteia prin iarbă. De la gura țevii se desprindea mereu cîte o picătură, ce luneca înapoi, încăpățînată. Dar apoi se alătura și ea la șuvoiașul comun. Urmărind cu ochii picătura de apă, Saveta a zis: „În aceeași albie nimerește, nu se poate despărți de suratele ei". Pe urmă s-au adîncit mai departe în împărăția pădurii. Lion cunoștea locuri minunate, rătăcite prin toate unghere le în căutarea unui lemn potrivit pentru ciopliturile lui. Încă un deal trecut, și ajunseră într-o poiană. Sub picioare se așternea un covor împestrițat de flori. „Ce bine-i! Să stai culcat pe iarbă, privind cerul..." șopti Saveta, parcă în treacăt. Lion n-a știut ce să-i răspundă. Tocmai se apropiaseră de niște tufe cu mure. Fata venea cu bobițele negre, coapte, în căușul mîinilor, dîndu-i-le, strengărește. El încercă s-o cuprindă în brațe, s-o sărute. Saveta îi scăpă ușor din mîini, rîzînd zglobiu, de răsuna poiana... „Saveta! Saveta!" au auzit ei o voce plîngăreață. Pe un dîmb îi aștepta Ilincuța, sora mezină a Savetei. Cu o nuielușă în mînă, stătea în nehotărîre: „S-a pierdut Dumana noastră în pădure!" Tot arăta cu mîna în jur. „A păscut aici, a păscut dincolo, și nu mai este nicăieri!" se tînguia Ilincuța. „D-apoi, la căpița ceea de fîn, stă și rumegă o coțofană, poate?" întrebă Saveta. Mare zgîtie de fată mai era și Ilincuța asta! Îi văzuse, oare, hîrjonindu-se prin poiana cu flori și mure? Ilincuța s-a înroșit pînă la urechi și a tulit-o spre căpiță de-i sfîrîiau călcîiele.

Pe cînd se întorceau în sat, pe drum, Lion îi povestea cum caută mereu rădăcini de tot felul, lemnuri de-a cătării, care să-i poată înlesni plăsmuirea unor chipuri năstrușnice. Nimerește la întîmplare peste cioturi lepădate de pădurari, crengi încovoiate, arbori despicați de trăsnet. Imagini nenumărate nu-l părăsesc zi și noapte. Iată și poiana de azi îl va urmări îndelungată vreme... Fata îl asculta și nu prea. În prejmă ciripeau păsărele, soarele înclina spre asfințit, iar flăcăul, care vedea mule și de toate, scăpa alte lucruri, nu mai puțin însemnate. Fata păși alături de el, atîțată de poiana cu mure, de mireasma fînului, de pacea tainică a codrului. Bătăile inimii sînt adesea mai puternice decît orice vorbe istețe. De ce ai înțeles prea tîrziu, Lioane, un adevăr atît de simplu ?

În primul an de armată Lion a primit cîteva răvașe. Pe urmă, Saveta nu i-a mai scris. De la Alexe Tîmbure, prietenul său, aflase că Saveta s-a măritat. Familia lui Alcazi o ducea destul de bine, cu cinci fiice măritate și numai cu două rămase fete mari : Saveta și Ilincuța. În sînul acestei familii fiecare trebuia să poarte grijile gospodăriei. Iată de ce Lion trecea drept un tînăr ciudat. Aici năzdrăvăniile sale n-aveau nici un haz. La întărirea acestei păreri mai ajuta mult și mătușa Chiva, o cimotie de-a lor. A luat în rîs o femeie bătrînă ! Și pe cîți oameni din Rădeni îi scoate în vileag prin chipuri cioplite ! Marin Jinga, răposatul, a tot muncit din greu, n-a umblat teleleu-Tănase cu sticleți în cap. Norocul Savetei, zău așa, că Lion s-a dus în armată. Silvestru Belibău, soțul ei, e agronom. Îl stimează toată lumea. Om așezat, lucrător energic și cumsecade. Iar Saveta a născut un băiețel, mai mare dragul : ochios, voinic, deștept. Ptiu, să nu-l deoache vreo pocitanie de om, Doamne ferește !...

Lion mai păstrează și astăzi răvașul acela al lui Alexe Tîmbure. „Fiecare cum vede", îi scrisese atunci în încheiere bunul său prieten.

Linia de echilibru trece prin toate, se gîndea Lion, pășind pe ulița satului. Se cere o simetrie și un punct de sprijin în lume. Mai întîi această linie și pe urmă celelalte, altfel cum să-și cioplească figurinele în plină mișcare?

Nemărginirea lumii n-are și ea un punct de sprijin în depărtate sfere, soarele? Dar armonia florilor este oare țesută întîmplător? Dar picătura de rouă de unde își ia desăvîrșirea? Totul se sprijină pe osia sa, tot ce există pe pămînt și-n genunile adînci.

Gîndul acesta afurisit oare de cînd a început să-l obsedeze? Poate încă din acele zile de neastîmpăr cînd s-a tot învîrtit pe la fierărie, printre pluguri și boroane, printre obezi și loitre? A văzut cum se face o căruță, cum, în afară de meșteșug, se mai cere și o cunoaștere a mecanicii elementare. Roțile se sprijină pe osie, iar căruța toată pe „inima" ei, o coardă trainică la mijloc. Ceva i-a mijit în minte și s-a stins ca un licurici pe drum... Dar poate aceste gînduri i-au venit mai tîrziu, cînd în nourii de pe cer a văzut fantasme, cînd la nunțile din sat a culeș momente poznatice, cînd o fată bălaie cu ochi albaștri i-a răpit liniștea, cînd a pornit și el să-și caute un punct de sprijin și o conduită în viață, ca orice flăcău de seama lui? Cine știe de cînd s-au iscat aceste toate...

Într-o dimineață de vară Lion stătea tolănit în iarbă, cu ochii pironiți în azurul cerului. Pămîntul nici nu răsufla. Oceanul de sus se revărsa peste culmile dealurilor. Și, deodată, o ciocîrlie a purces să înfiripe povestea ei de vrajă, în înălțimi amețitoare. Punctul acesta îndepărtat, prea viu, prea sonor,

prea duios, răscolea măreția mută a cerului, înzestrîndu-l cu o muzică divină. Cerul coborî pe pămînt, se îngemăna cu el, nedespărțit. Apăruse un singur fir în mișcare, un sprijin viu, și lumea căpătă altă ființă, alt înțeles. Lion a sărit în picioare, încîntat, de parcă dezlegase o enigmă.

Între oameni era mult mai simplu, în toate privințele. Așa credea Lion, cel puțin o vreme oarecare.

Viața nu-i la fel niciodată. Azi una, mîine alta. Lion mai ține minte cum „a zămislit-o" pe Ilincuța, trăgînd-o de funie pe Dumana. Copila și-a văzut „poza", s-a bucurat nespus. Chiar a început o vreme să-l pîndească pe drum, să se anine de ostrețele gardului și să-l sîcîie pe Lion cu aceeași întrebare : ce-a mai ticluit de iznoavă ? Și, dimpotrivă, Petru Luțcan, lăudărosul cela de brigadier, s-a făcut vînăt de mînie, dar a înghițit gălușca. La Rădeni vestitele lui cuvîntări au devenit proverbiale. La orice adunare, fie cît de mică, el își scutura în aer cartuzul, făgăduind marea cu sarea. Ține cuvîntări și la nunți, și la înmormîntări, oriunde are prilejul. Lion l-a cioplit, ținînd cuvîntări înflăcărate în fața unor oameni ce picură de somn pe scaune. Pentru Luțcan parcă luase apă-n gură după aceea. Pesemne, cît e lumea și pămîntul, fiecare vede lucrurile așa cum îi pare de cuviință.

N-ai ce face, cum a zis Alexe în acel răvaș, fiecare cum vede. Lui Lion puțin îi pasă unde și la cine anume se tăvălesc figurinele lui cioplite. După ce le-a dres, n-are emoții. Se frămîntă pînă le zămislește. Focul se stinge apoi, bucuria „facerii" îl părăsește. Nu-și păstrează scornirile. Dacă rîde cineva, foarte bine, de ce-i lăsat rîsul pe pămînt, la urma urmei ! Dacă un altul strîmbă din nas, trece mai departe, bombănind supărat, și asta-i bine : la Rădeni nimeni nu te suduie degeaba.

Lion credea de la început că împletitul unor linii frînte, intenționat sculptate, poate fi respins de lume. El se îndepărta cîteodată prea mult de icoana exactă a modelelor, încerca să repete cele văzute în felul său propriu, descifrîndu-le puterea lăuntrică, prin unele imagini spontane. Formele închipuite îi par mai grele și mai complicate decît cele reale, obișnuite. Intuiția l-a îndemnat să-l reprezinte pe Petru Lutcan altfel de cum era în viață. Cioplit în lemn, arăta cam ghebos, cu umerii strîmbi, pleoștiți. Lion îl făcuse așa nu din stîngăcie, ci dinadins. Deschidea o gură cît o șură, ochii îi scăpărau, ieșiți din orbite. Și mai avea o fizionomie bleagă, de om molîu, fără harul lui Dumnezeu. Trebuia să iasă la iveală prostia și minciuna. Altminteri, Petru Lutcan era un bărbat voinic și frumos ca bradul. Și totuși, oamenii l-au recunoscut ușor, îndată. Ba, curios lucru, nu numai cei de la Rădeni. Cioplîturile lui Lion erau ca o scînteie ce aprinde în fiecare o amintire veche, un gînd neașteptat, o scenă de acasă, o analogie glumeață.

Un timp s-a lăsat de cioplituri. Îndeosebi după întoarcerea sa la vatră. Muncea cu rîvnă și în colhoz, și acasă. Abia dovedea să le facă pe toate. Ochii vedeau multe, dar inima nu cerea nimic. În starea asta sufletească i-a ieșit odată în cale Saveta. Un băiețel i se ținea de poală, dolofan, jucăuș, cu nasul cît o monedă. N-au avut ce-și spune. Adică, au vorbit și despre una, și despre alta, multișor. Numai despre „celelalte" au tăcut. „Celelalte" au rămas în urmă, departe, ca un sat peste deal, la care vrei să ajungi, pînă nu te-a prins noaptea în cale. Dar n-ai să ajungi, pentru că la răspîntie ai apucat pe alt drum, și ți-e ciudă de silințele tale zadarnice, de timpul pierdut aiurea...

Fluierul ce-l duce la club n-a căzut din cer. Prima zmuncitură din amorțeală Lion a simțit-o pe la

sfîrșitul lunii trecute. Ședea pe un scăunel și dregea un voloc. Volocul îi prinde bine șoferului. Nici nu te aștepți, cînd te întorci acasă cu o căldare de pește proaspăt. Era o seară lină, cu foșnet lin în aerul gălbui.

Încet, în ogradă a intrat Alexe. Parcă nu era în apele sale. S-a așezat pe banca aceea sură, cîndva strujită de bătrînul dulgher. Mama lui Lion ședea pe prispă, prindea cu ață niște bumbi la sumanul vechi al tatei. Era o seară colbuită, uscată de secetă, de auzeai în livadă păstăile de mazăre pocnind și dorul oftînd. Și tăceau tustrei, fiecare cu ale sale gînduri. Da, era o seară lină...

Alexe Timbure se trage din mocani. Satul știe că „bîtul" lui Alexe a scoborît din Carpați, de la miazănoapte de Bucovina. Apoi talazurile primului război mondial l-au adus tocmai la Rădeni. Cioban la oi a rămas și în sat. Poate de aceea nimeni în sat nu știe să cînte din fluier ca Alexe. Lion l-a ascultat nu o dată. Și mai ales l-a zguduit o baladă din bătrîni despre cea vijelie în munți. Începea ca o toacă în noapte.

Toaca porni și atunci, în seara ceea lină, și părea că bate de la mari depărtări, din piscuri semețe. Fluierul simplu, de fag, le zicea balada codrilor, măscută pe cel deal, pe cel munte. Lion, cînd era băiețandru, a colindat și el pe acolo. Tatăl său, trimis după niște lemn de construcție pentru colhoz, îl luase cu dînsul, ca să vadă și băiatul „cum arată lumea". Cernea o ploaie mărunțică, de toamnă, cînd au trecut Ceremușul. Pădurile de brazi și fagi, apele clocotitoare, defileurile încremenite de veacuri, după marea frămîntare a pămîntului, casele de lemn, frumos înflorate ale muntenilor au lăsat în sufletul băiatului o impresie de neuitat. Oare de ce-l luase tatăl ? Văzîndu-l cum își drege cioplitu-rile să învețe a dura case împodobite, asemenea mun-

tenilor ? Dumbrăvile minunate să-i răscolească fiorul meșteșugului ?

Într-adevăr, Lion „a prins" ceva din acele peregrinări. În lumina ochilor mai stăruie și acum poienile înmiresmate, cu stoguri mici de fîn, mai joacă liniile grave ale plaiurilor pierdute în neguri bizare. Chiar și la armată, străbătînd taigaua, văzînd alți munți și alte defileuri, roni înhămați și lacuri uriașe, n-a uitat cușmele de zăpadă de pe înaltele creste, codrii mari de brazi, cerul carpatin. Tatăl nu l-a purtat „prin lume" de-a surda...

Cîntecul lui Alexe, îngînat pe gură de fluier, în această seară prea colbuită și uscată, îi amintea de călătoria ceea din munți. Ca și cum asculta pădurea vuind, apele clocotind, buciumele cîntînd, în urma pașilor măsurați ai tatei. Ca și cum era alături de el. Ar fi vrut să-l cheme, să-l oprească, dar numele tatei a fost rostit pe neașteptate de o altă voce : „Marine-e-e..." De pe prispă striga mama. Sumanul tatei îl lepădase pe prag. Izbucni într-un plîns amarnic. Fluierul tăcea, speriat. Iar în casă bocea mama, glasul ei sfîșietor răzbătea în ogradă : „Marine-e-e..."

Peste cîteva zile Lion meșterea un fluier neobișnuit, cu priveliști din Carpați zugrăvite pe el.

La club, Alexe Tîmbure tocmai îl căuta, mirat de ce întîrzie. Darul i-a plăcut. L-a sucit între degete, spunînd înduioșat : „Păcat că te-ai cam lăsat de ciopliturile tale. Nu te lăsa, Lioane..."

Lion ședea îngîndurat într-un colț de sală. Parcă putea să-i spuie lui Alexe tot ce-l frămîntă zilnic, să-i mărturisească patima veche ce-l răzbește și nu-și află împlinire, viziunile ce-i mustesc în suflet ? În forfota asta n-avea cum. Aruncă o privire pierdută spre scenă.

A mirare era pentru Lion că în fața ochilor, în loc de horă, a început să se învîrte pădurea, într-o

după-amiază de vară. Saveta alerga înainte, pe o cărăruie îngustă, ce cotea mereu, speriată, din crîng în crîng, întocmai ca cerbul din colindă, urmărit de ogarii vînătorului. Părea o petală de măcieș, dusă de vînt, și pe cărare abia-i vedea scăpărînd picioarele zgîriate de cătină.

A mirare că acea picătură, de pe țeava izvorului din pădure, se desprindea încet, aluneca zglobie și „se întorcea la suratele ei". Tot acolo, sub cerul siniliu, pe o creangă uscată de ulm, Saveta zărise o păsărică stingheră : „Nu cumva e lăstunul tău, Lioane ?"

O adiere vagă aducea în poiană arome de fîn cosit. Mîinile Savetei amiroseau a mure. Ticăia în piept ceasornicul pămîntului. Ilincuța, plîngăreață, cu o nuielușă în mînă, rătăcea prin cîmp în căutarea Dumanei.

Și numai acasă mai rămăsese o pasăre de lemn, ce nu putea să zboare. Îi lipsea osia, punctul de sprijin. Dinamica lumii îi era străină încă. Trebuia să învețe, să învețe a zbura, ca să-și poată dobîndi înălțimile azurului.

Era un loc tainic în pădure, unde, cum îi părea lui Lion, arare se abătea cineva din sat ; locul era întretăiat de rîpi, năpădit de boz, de tufe de corn. Mai creșteau și niște carpeni înalți, bătrîni, care poate îl apucaseră pe Ștefan cel Mare, vînînd pe-aici zimbri și căprioare. Dar pe Lion îl ispitea să vie încoace, mai ales, o cascadă. De subt stîncă țîșnea un izvor. El își strîngea apele într-o văgăună, dînd naștere unui iezer siniliu, adumbrit de copaci. Din acest iezer, tăcut și visător, apele se strecurau mai departe, prăvălindu-se peste bolovani de piatră calcaroasă, răspîndind prin pădure murmure ciudate, de parcă se certau niște zmei la curțile lor de granit, fără să mai ajungă la capăt vreodată. Soarele

arunca asupra șuvoiului smocuri de scîntei galbene. Dincolo de șuvoi, într-un perete abrupt, căsca gura o peșteră întunecoasă. Lion, uneori, venea la această grotă singuratică, să cugete și să contemple pădurea, cerul, să asculte muzica vrăjită a cascadei.

Răzbătînd prin desiș, Lion a auzit zgomotul apelor, prea bine cunoscut, a simțit o răcoare plăcută învăluindu-l. Se opri pe un trunchi de copac prăvălit nu se știe de cînd, ca să vadă mai bine cascada de cealaltă parte a rîpei. Și încremeni locului : sub șuvoaiele jucăușe, argintii, ale cascadei, stătea o fată. Straiele le aruncase pe crenguțele unei tufe din apropiere. Fata chicotea, rîdea, sărea ba într-un picior, ba în altul, prindea în căușele palmelor șuvițele străvezii de apă. Apa îi sărea pe umeri, se fărma în mii de stropi, îi scălda trupușorul gol, smolit de soare, involt și cu omoplații ascuțiți, de copilă fragedă. Lion vedea cum apele aleargă pe spinarea îngustă, pe șoldurile încă nedezvoltate, pe pulpele subțiratice ale fetei. Iar mai departe, torentul clocotea, spumega de vale, zbătîndu-se printre stînci.

„Știma codrului ?“ s-a întrebat, pe neașteptate, Lion. Părea o nălucă de fată, căzută din creștetul copacilor, o naiadă. De unde și cum a nimerit încoace ? Singură, în locul acesta tainic de pădure ? Dintre ramuri s-a auzit cucul cîntînd. Fata încremeni locului, parcă încercînd să-i numere refrenele, dar cucul amuțise. Fata își întoarse capul spre măgura priporoasă. Lion a rămas cu totul buimăcit : sub cascadă era... Ilincuța ! Iată cine-i știma codrului ! Măcar că ramurile dese îi ascundeau, privirile fetei se îndreptau în direcția lui. Lion stătea orbit de această frumusețe. Ridicînd mîinile în sus, Ilincuța a dat la o parte șuvițele de păr umede de pe frunte, a întors capul, ca o floare către soare.

Pășind în vîrful degetelor, fata a sărit pe pietre, a dispărut în peșteră. Cascada continua să murmure. „Știe și peștera, și toate le știe !“ s-a gîndit Lion. După ape, pe marginea grotei, se străvedea destul de vag silueta mlădie a „stimei codrului“. Sărea într-un picior, cu cloppțeii rîsului pe buze.

Lion, pe furiș, ca să nu se clatine nici o rămurică, a scoborît de pe trunchi și s-a afundat în pădure. De ce s-o sperie ? Farmecul fetei era un dar prea scump. Această frumusețe îi aparține și lui, măcar în parte, cînd cioplește în lemn cîte ceva... El se strecura printre copaci, și își amintea fiece mișcare a fetei, îl urmărea rîsul fetei, îl însoțea zgomotul apei. El se gîndea că în taină păstrează o descoperire, o enigmă ce i s-a deschis pe neașteptate.

Dacă ar putea s-o cioplească în lemn, dacă ar dezvălui această frumusețe în zvîcnetul ei deplin ! Ascunsă de ochii lumii, sublimă în fața lumii ! Dacă ar putea ajunge la această iscusință ! I-ar da și un nume ciopliturii sale : „Stima codrului“.

Lion s-a întors acasă pe întuneric și toată noaptea i se năzărea în priviri cascada zgomotoasă și fantasma unei fete cu neastîmpăr de ciută sălbatică.

Toamna fumega prin grădini și livezi, cu vrafuri de frunze uscate. Lion, după orele de lucru, se grăbea acasă. Nici Alexe Tîmbure nu știa ce-i cu el. Doar o fereastră, ce zgîia ochii la lună în fiecare noapte, l-a făcut să creadă că Lion Jinga s-a întors la uneltele lui de lemnar năstrușnic. „Te pomenești că-i buimăcește pe toți în Rădeni cu o plăsmuire nemaipomenită !“ s-a gîndit Alexe, dar nu-l întreba pe Lion ce-i și cum. Cînd va fi totul gata, îi va da de veste.

Și într-adevăr : într-o după-amiază a văzut mașina lui Lion la ferma de vite :

— Te caut de-un car de vreme ! i-a strigat de departe Lion. Nu cumva ești N-a vede sau N-aude al satului ?...

— Dar ce s-a întîmplat ?

— Haide, vreau să-ți arăt o... trăsnaie ! Lion zîmbea fericit, ochii îi străluceau înfrigurați. Stă în ogradă, la lumina zilei.

— Cine-i nenorocitul ? s-a junghit a rîde Alexe. Măcar îi arată boiul ca-n viață ?

Lion nu lua în seamă glumele prietenului său, el nici nu le asculta.

— Vreau să arunci numai o privire și să-mi spui ce crezi. Zău, a izbucnit din mine ca o flacără. Haide !

Alexe a dat din umeri și s-a urcat în cabină. El era obișnuit cu ciudățeniile prietenului său.

Pe drum a aflat toată istoria unei știme din codru, pe care Lion, pe ascuns, a surprins-o sub cascadă. Însă Lion nu-i destăinuise numele fetei. A refuzat s-o facă.

— N-o cunoști. Ea nu-i din Rădeni.

Acum Alexe ardea de nerăbdare să vadă și el „trăsnaia" lui Lion. „Oare cine să fie știma ? se întreba el. Trebuie să-l fi vrăjit, nu șagă, dacă flăcăul s-a apucat din nou de scornirile lui." Așa ca acum, amețit de bucurie, agitat, nu-l știuse pe Lion niciodată.

Apropiindu-se de casă, Lion a văzut lîngă poartă o grămădire de oameni și un stîlp de fum negricios. De la început a crezut că s-o fi aprins șura. A oprit mașina, s-a repezit în curte. Ardea ceva în bătătură. Străcurîndu-se prin mulțime, a răzbătut mai aproape și s-a oprit năucit de cele văzute : aruncată pe niște vreascuri, ardea sculptura lui de lemn, ardea „Știma codrului" ! Pe lîngă foc trebăluia Nicanor Alcazi, vînăt-roșu de mînie. Cum l-a zărit pe Lion, a pus mîna pe-o furcă, să dea în el. Lion nu s-a

clintit din loc, încă nu-și putea veni în fire. Petru Lutcan, nimerindu-se alături de Nicanor, i-a smuls furca ; îl ținea tare de braț pe tatăl Ilincuței, care se înfuriase la culme.

— Cumătre ! Să nu faci moarte de om, cumătre ! Ai să ajungi la mare nenorocire, cumătre ! Nu vezi că-i un smintit ?

— Cum așa ? ! El să-mi facă fiica de rîsul lumii, iar eu să tac și să rabd ? urla Alcazi.

— Am pățit și eu destule de la gogomanul de Lion, dar moarte de om n-am făcut. Toată lumea știe că n-are minte, se căina Petru Lutcan, gata să ție o cuvîntare în fața sătenilor adunați.

Lion stătea și se uita în neștire, cum para focului mistuie plăsmuirea lui, poate cea mai bună dintre toate cîte cioplise pînă acum. A mai văzut pe urmă cum cineva toarnă apă peste lemnele aprinse. Ca din pămînt, a răsărit Ilincuța, gîfîind din greu. S-a repezit la tatăl ei, strigînd cu durere :

— Mai bine mă ucideai pe mine, tată, mai bine pe mine mă ucideai, decît să faci rîs din munca lui Lion !

Nicanor Alcazi se uita la fiică și nu-și credea ochilor : oare nu s-a smintit și ea, biata copilă ?! Și cînd a mai văzut-o cum aleargă cu căldarea la fîntînă, a înțeles ceva în felul său și, deodată, scuipînd cu ciudă, s-a cărăbănit din ogradă.

— Iaca, Nicanor, și mulțămita fiicei tale ! a pornit să țipe mătușa Chiva. Ptiu, nerușinato, piei din ochii mei ! Oameni buni, oare s-a mai pomenit vreodată la Rădeni o fată mare cu chip cioplit, și încă așa, în ce-a născut-o mama ? De-ar îndrăzni pe mine...

Din mulțime a întrerupt-o un glas șugubăț :

— Nu-ți pierde silințele de pomană, mătușică ! Cui să-i vie poftă să ajungă la păcat cu dumneata ?

— Tocmai ! Ce-ai tăcut, cînd erai tinerică ? Poate, cine știe, nu rămîneai fată bătrînă...

Mătușa Chiva a deschis gura, dar vorbele i-au gîlgîit în piept, și lumea a rîs. Atunci, supărată nenoie mare, s-a grăbit înspre portiță...

Venindu-și în fire puțintel, Lion a încercat să împrăștie focul, dar din sculptură n-a mai rămas decît o buturugă urîcioasă. Buturuga sfîrîia jalnic, de parcă un călugăre în sutanele lui negre, zgribulit, cînta o litanie în ceas de seară.

Lumea se împrăștia, cine molcum, cine șușotind. Mulți se simțeau stingheriți și cam rușinați în fața lui Lion. Cîte unul încerca să-l ogoiască, dar el nu-l asculta, stătea și se uita la focul stins. În aer mai zburau fluturași negri de funingine, amirosea a fum amărui.

Toată zarva o iscase mătușa Chiva. Trecea pe uliță și s-a oprit în dreptul casei lui Lion Jinga. A aruncat o privire în ogradă. Nici o țipenie de om. La ușă, în belciuge, atîrna o lăcată ruginită. Dacă nu-i nimeni acasă, du-te mai departe și cată-ți de treabă. Dar să facă una ca asta tocmai mătușa Chiva ! Ea a deschis încetișor portița și s-a strecurat în ogradă. Acum putea în voie să scotocească, să scurme cu privirea prin lucruri străine. Anume cînd nimeni nu era acasă. Doar trebuia să știe totul, pînă la un fir de ață. Altminteri, cum să trăiești ? ! Sub șopron parcă se zărea ceva. S-a apropiat, a zgîit ochii mai bine și a plesnit din mîini : Lion cioplise o nouă figură de lemn. Era o copilă subțirică, în toată statura, și atît de bine făcută, aproape vie. Mătușa Chiva și-a făcut cruce de mai multe ori, ca și cum fiica lui Sarsailă îi stătea în față, aievea. Pe urmă a cumpănit și a chibzuit : oare pe cine din fetele satului a ales-o Lion, cînd cioplea bazaconia lui ? Mătușica Chiva pribuluia și una și alta, dar degeaba, nu-i venea în minte nimic potrivit. Tot

umbla împrejurul figurii de lemn, ca ogarul lîngă o claie de mărăcini și scaieți, în care s-a ascuns iepurele. Poate Ilincuța ? Mătușa Chiva a băgat de seamă că fata îi cam dă tîrcoale acestui hăbăuc și pierde-vară. Da, da, i se scurg ochii după Lion. Nu-i cumva al ei, chipul acesta cioplit ? Zîmbește taman ca Ilincuța... La urma urmei, mai bine să vie tatăl ei, Nicanor Alcazi, și să hotărască : îi fiica lui aici în lemn ori nu-i fiica lui. Și mama să vie. Cine trebuie să știe, dacă nu părinții, cum le arată fiica ?

Mătușa Chiva a părăsit ograda lui Lion Jinga și s-a îndreptat înfrigurată spre casa lui Alcazi. Pe drum se mai oprea din cînd în cînd, ca să-i spuie vreunei cumătre toată istoria, cum fata „a ajuns la păcat". Nicanor Alcazi și cu toate neamurile lui s-au grăbit la fața locului. N-au stat prea mult să chibzuiască — este vreo asemănare sau ba. Dacă zice lumea că e leit Ilincuța... Și, ce mai tura-vura, s-au pus pe treabă. Au grămădit niște paie, peste care au aruncat cîteva brațe de vreascuri. Au așezat sculptura de lemn în vîrf și au stropit-o cu gaz. După asta au aprins un chibrit și focul era gata. Ardea bine.

Cînd s-a dus din ogradă și ultimul gură-cască, Lion a început s-o caute cu privirea pe mama. Nu era nicăieri. „Norocul meu că mama nu-i acasă, s-a gîndit el ostenit. A ajuns tare slabă, îi tremură capul la orice supărare...".

Alexe Tîmbure s-a dus să închidă portița. La umbra unui salcîm, lîngă poartă, el a văzut-o pe Ilincuța. Plîngea cu sughițuri înfundate, acoperindu-și fața cu mîinile tremurînde, mînjite de funingine. Alături, mama lui Lion o mîngîia pe cap și îi spunea ceva încetișor...

„Bade Lioane, bună ziua sau bună seara, cum te va găsi mica mea scrisoare.

Peste cîteva ore Alexe Tîmbure pleacă la Chișinău, iar eu șed pe scaun dusă pe gînduri și-ți compun aceste rînduri.

Trăgeam nădejde că la Rădeni ai să vii măcar de Anul nou. Dar nici în vacanța de iarnă nu te-ai arătat. De-ai veni măcar acum, cînd bate vînt de primăvară. Învățătura la Institutul de Arte Frumoase, pesemne, nu-ți dă răgaz de drum nici pînă la casa părintească.

Întreg satul este în floare! Să ai cît de mare necaz pe suflet, și totuși ți-i mai ușor cînd răsufli mirozna cireșilor, a vișinilor și a perjilor. Dar pădurea! Un covor verde presurat cu alb. Ce păcat că nu ești aici!

Cine știe, poate Chișinăul ți-a căzut mai drag la inimă. Acolo forfotesc multe mîndre, să le tot alegi ca merele dintr-un paner.

Ascară am întîlnit-o pe măiculița dumitale. Îți duce dorul, bănuiește cîte și mai cîte, cînd arar îi trimiți răvașe.

Bade Lioane, în ziua ceea de toamnă, cînd plecai din Rădeni, am fost și eu la gară. Bumbăta e o gară mică, trenul stă numai o țîră, nu știu de ce. Am vrut să-mi iau rămas bun de la dumneata și să-ți doresc spor la învățătură, succes în viață. Te-am căutat prin toate vagoanele, dar nu te-am găsit. Numai în primul vagon n-am dovedit să cercetez, și-mi pare rău. Bade Lioane, erai în primul vagon, nu-i așa?

M-am simțit mîhnită și singură pe peronul pustiu. Tîn minte, sufla un vînt rece de la miazănoapte. Cîte gări se construiesc de iznoavă, numai la Bumbăta nu se schimbă nimic.

Cînd am ieșit în fața gării, m-a înconjurat o ceată de hojmălăi. Dar eu nu-s fire sperioasă. «Măi! le-am zis, ori vă cărați din drum, ori fluier și chem miliția!» Și ce crezi, bade Lioane? Numai o singură

dată am fluierat și toți cavalerii mei au tulit-o care încotro. (Mai port cu mine un țîrîiac, pe care dumneata l-ai făcut, de ziua Floriilor, pentru Saveta, iar ea mi l-a dăruit mie, ca să țurui la păsărele, cînd mă duc în pădure.)

Am ajuns acasă pe întuneric, adică tocmai bine, cînd concertul de la club abia începuse.

Bade Lioane, îngăduie prin Alexe Tîmbure să primești și un pachet foarte secret. Ilincuța Alcazi."

Scrisoarea, așternută în fugă, cu creionul, părea neterminată. Lion, aținat de curiozitate, a luat în mîini pachetul, legat cu sfoară de cînepă în șaptesprezece noduri.

Dintr-un vîrf de hîrtii l-a scos pe străvechiul și vestitul Caloian. Era același : zîmbăreț și netulburat de nimeni. Privea în depărtări cu aceiași ochi senini, de nasturi verzi. Și în mîini ținea același toiag de corn, bun de drumuri în lumea largă.

ARIADNA ŞALARI

(n. 1923)

Nuvelistă şi romancieră cu mari disponibilităţi creatoare, Ariadna Şalari s-a realizat mai cu seamă în romanele *Oameni şi destine* (1961), *Valul lui Traian* (1968) şi *Labirintul* (1990), unde personaje marcate de un autentic dramatism interior şi avînd o remarcabilă putere de evocare a istoriei sînt prezentate prin procedee literare moderne, ca monologul interior, evidenţiind astfel conflictul omului cu sine însuşi, răsturnarea de situaţii ş.a.

De aici nu rezultă că nuvelele sale din cărţile *Printre oameni* (1973) şi *Şoapta viorilor* (1977) n-ar avea importanţă în contextul literaturii contemporane din Republica Moldova. Un psihologism de bună calitate, dublat de o înţelegere profundă a omului şi vieţii, sînt caracteristice înainte de toate nuvelei alese în volumul de faţă.

Nuvela *Pe dîmbul unde nu se pune vie...* a fost publicată în 1977, în volumul *Şoapta viorilor*.

PE DÎMBUL UNDE NU SE PUNE VIE...

Fusese împuşcat. Putea s-o jure că-l văzuse pe neamţul cel mucos, cu o erupţie de coşuri pe frunte

și pe bărbie, cum luase arma la ochi și țintise într-însul.

Cu o clipă în urmă, alături, se prăvălise și marinarul. Avea pieptul și brațele smălțuite de tatuaje. Ceva mai sus de încheietura mîinii se încadra, aparte, numărul de înfierare. Vedea bine cum se zgîrcește convulsiv brațul marinarului. Dar mai degrabă simțea, cum unghiile acestuia, mușcînd pămîntul, i se înfigeau și lui în pielea umărului. Căzuseră aproape unul de altul. Dar unde era Daniel ? Îl știuse tot timpul la stînga sa. S-a obișnuit să-i știe pe amîndoi alături, înaintînd, pas cu pas, în acea șerengă [1] destinată morții. Dacă ar reuși să-și ridice un pic capul, e sigur că l-ar zări și pe Daniel. Căzuse, însă, prost. Ceafa i-a înțepenit și cu fiecare clipă ce trece are impresia că i se alterează toți nervii periferici și-l cuprinde o insensibilitate glacială. Dar de ce nu vine firească durere de pe urma împușcăturii ? Doar nu-i mort ? ! Cum poate fi mort, dacă-i în stare să-și pună această întrebare ?

Deasupra lui, cerul plumburiu e asemeni unei guri de tun. Insensibilitatea cefii îi dă senzația ca și cum i-ar fi încăput capul într-o spărtură de zid. Ar dori să și-l tragă îndărăt, dar nu poate. În schimb, umărul e cald, pulsează de viață și pe dînsul se prelinge ceva moleșit, cleios. Brațul marinarului nu se mai zgîrcește, nu-l atinge. Limpezimea minții îl împinge să nu îngăduie nici măcar închipuirea unui preludiu al morții sale. Altfel n-ar contempla gura de tun a acestui cer plumburiu.

Deasupra lui s-a mișcat ceva. Umbra marinarului, care-l străjuia la dreapta, a dispărut. S-a deschis vederea spre un morman de țărnă, de sub care se înjește un bocanc, cu botul căscat și șireturile năclăite de noroi, cu un blacheu strălucitor în vîrf.

[1] Rînd, șir.

Recunoaște bocancul. E al lui Daniel. Și-a bătut blacheul mai dăunăzi, cu gînd să-și astupe totodată crăpătura botului încălțării. Li se dăduse de știre că-n zori îi mută în alt lagăr.

Se uită lung la bocanc, cîntărindu-i asemănările, să n-aibă nici o umbră de îndoială asupra posesorului. Acum n-o mai are. Poate de aceea așteaptă, cu inima la gură, să audă venind de acolo vreun semnal de viață. Încearcă să cheme încetișor :

— Daniel, tu m-auzi, Daniel ?

Își aude propriul glas. Dar Daniel nu-l aude. Altfel i-ar fi răspuns. În schimb, îi ajung la ureche fîșîituri și scrîjete prin apropiere. O forfoteală harnică și necurmată, cum are loc, de obicei, pe cîmp, cînd se lucrează la hurtă la prășit. Mai ales la săpat via pe deal. Acest zgomot viu, fremătător s-ar fi cuvenit să aibă loc sub un cer deschis, în crucea amiezii, cînd soarele pălește fierbinte și sapele asudă de la nădușeala celor ce le mînuiesc. N-aiurează cumva ?! Nu. Aude limpede, din toate părțile, cum forfotesc cei cu sapele, poate cu tîrnăcoapele, scrijelind țărna. Intuiește pînă și direcțiile de unde vin. Le intuiește deplin, fiindcă-i sînt atît de familiare. Se așteaptă ca din clipă în clipă să-i scapere dinaintea ochilor un tăiș de sapă lustruit de țărîna uscată. E numai ochi și urechi, dorind cu tot dinadinsul să zărească un lat licăritor, de parcă l-ar ajuta cu ceva. Ține să-l facă martor și pe cel care nu-i răspunde la chemare :

— Daniel, tu m-auzi ? Pun vie pe deal !

În fața lui bocancul își cască implacabil botul murdar, cu blacheul strălucitor în vîrf. E mut și rigid ca un trofeu inutil.

Forfota crește. Poate că se mușuroiește țărna împrejurul butucilor de vie ? Zgomotele par să iasă din pămînt și tot pămîntul le înghite.

Oamenii la deal, cînd pun via, se cheamă. Ecoul le poartă chemările din dîmb în dîmb, le sporește, unduindu-le dezmierdător exclamările. Ecoul se prelinge în urma cuvîntului. Ecoul e umbra cuvîntului... Răspunde chemării. Dar acum dealul n-are ecouri. N-are cuvinte. Cum se poate să nu vorbească nimeni ? ! Cum se poate de săpat, de pus via pe deal fără crîmpeie de șușotiri voioase, fără auituri și chicote vesele ? ! Ori poate că această vie a forfotei tăcute o sapă sihaștrii, călugării de la mănăstire, ce nu-s obișnuiți cu felul de a fi, limbut, al mirenilor ? Și-or fi răsuflecat poala sutanelor, poate că și le-au azvîrlit cu totul, fiindcă le țin cald și nădușesc, și tîrîie în tăcere haragii, îi bat lîngă butuci, ori sapă, ori leagă vițele fragede cu grijă !

Dar și călugării se plictisesc trudind. Și atunci îngînă cîntece de slavă cerului.

— Daniel ! Poate că tu auzi ceva ? !

A scrîșnit ceva alături. Și s-a prăbușit mormanul de țărnă ce-i închidea vederea spre cei ce forfotesc. A dispărut bocancul cu botul căscat, aidoma brațului marinarului. Și locul s-a limpezit brusc. De undeva, de sus, s-a prelins un șuvoi umil luminos : irizația mocnită a unui asfințit bănuit. Dar și acest slab șuvoi de lumină l-a orbit pentru o clipă și a avut impresia că în fața lui mișunau umbre. Umbre care peste o clipă aveau culoare albastră-cenușie. Umbrele de culoare albastră-cenușie mînuiau sapele. Le mînuiau cum se mînuiesc de obicei sapele, făcînd să le scapere tăișurile curate. Erau curate și scăpărau tăișurile. Numai țărîna nisipoasă alunecă și nu se așază pe tăișul lucios. Cîte sape să fie oare ? O sapă... două, cinci... nouă ! Dar unde-i via ? Și unde-s butucii ? De ce nu se văd măcar mușuroaiele ? Și de ce umbrele de culoare albastră-cenușie se tot apleacă îngenunchind la pămînt ? Pe cine tîrîie ele de-a lungul brazdei de nisip ? !

Nălucirea s-a risipit. Întinsul s-a limpezit. Și umbrele au căpătat formă omenească. Au obraz. Chipiu pe cap, cu cozoroc. Fărpturi vii în uniforme militare de culoare albastră-cenușie. Nici vorbă să pună vie. De unde i s-a mai năzărit una ca asta ?! E drept că au lopeți, sape în mînă. Și aceste unelte scrîșnesc, harnic, ca la pus ori la săpat via de pe deal. Dar n-afînează costișa. Ele sapă și aruncă țărîna în șanțul unde-s azvîrliți cei împușcați...

S-a stîrnit vîntul, de l-a furnicat cu gheață din cap pînă-n tălpi ! Acum, după ce s-a zis cu nălucirea, are certitudinea deplină că trăiește... și c-o să fie îngropat de viu !... Iată ce însemnează cînd țintește în tine un mucos. Daniel și marinarul, pare-se, au avut mai mult noroc. Pe dînsul destinul l-a lipsit și de această baftă !...

Nu. Nu se poate. N-o să-l îngroape de viu. O să miște. O să răcnească. Trebuie să miște, să răcnească ! Dar unde-i limba lui ? Un țăruș inert i s-a prăvălit spre cerul gurii. Buzele-s de lemn. Dinții s-au încleștat unul în altul, ca un fierăstrău înfipt prea adînc. Nu-i chip să-i descleștezi. Ceafa și capul și trunchiul s-au făcut totuna : un bloc împietrit de gheață... Nu i-a rămas decît să cheme cu ochii, înlemniți și albi, ce nu clipesc măcar.

Clipele nu mai au proporții, pentru că le lipsesc granițele. Asemenea clipe recepționează cel mai frenetic, așa încleștate în neclintire. Tot omenescul se răzvrătește, dar nu-i în stare nici măcar bătaia inimii să și-o trădeze.

Pe vremuri, celor mai ticăloși condamnați la moarte le era hărăzit un privilegiu : li se satisfăcea ultima dorință. Cît de blajine arată acele vremuri cu clipa de față !

Chiar n-o să se aplece nimeni asupra lui ? Măcar din curiozitate, să vadă dacă mai suflă ! ?

Nu-i rămîne decît să privească cu ochii înghețați, care văd totul.

Brazda șanțului ține hăt... Dîmbul o închide undeva... Inima brazdei desfundate e neagră. Pete de vlagă roșie mustesc pe negru. Mustesc și pe verde, pe iarba pătulită, strivită sub călcîie grele. Roșu! Negru! Verde! Cît de odihnitor e suriul de plumb al cerului de deasupra... Iar el e încă viu... Sfîșietor de viu... Sfîșietor de viu... pentru că vede și aude...

De unde s-a luat iar mucosul cu coșuri pe frunte și bărbie? Cum să nu-l recunoască pe acest mucos, dacă el a fost acela care a tras într-însul atît de neîndemînatic! Stă mucosul cu lopata deoparte și-și răsucește o țigară. Nici s-o răsucească ca lumea nu știe. De parcă-i prima lui țigară. Acum se înecă trăgînd. Scuipă, tușește și iar dă să pufăie. Colțuros băiețandru. Nervos pe deasupra. Cum mai mușcă din țigară, în loc s-o sugă măcar. Îl vede bine, că-i la doi pași de dînsul. S-a „nădușit" mucosul. De fumat o fi asudat, că înainte parcă nu era brobonit de sudoare. Și nu se omoară cu munca. S-a sprijinit iată în coada lopeții, ca un țăran ce s-a oprit să se odihnească în vremea lucrului pe deal. Și-a scos din buzunar o batistă în dungi. O batistă albă cu dungi roșii. O flutură de parcă vrea s-a scuture de gunoi. Ce-i asta? De ce și-a ascuns fața în batistă? Chiar și-a ascuns-o? O fi vroind să-și șteargă broboanele de sudoare. Și, totuși, te acoperi numai cînd vrei să-ți ascunzi fața și nu ca s-o ștergi de sudoare!

Grozave năzăreli i se mai abat în minte! Hai, că îndată l-a vedea cum se pleacă și cară leșurile celor împușcați la rîpă! Un cioclu! I s-a comandat să tragă și a tras. I s-a comandat să îngroape cadavrele și le îngroapă. Cioclii nu trebuie să aibă inimă. Asta i-ar încurca numai. Cioclii nu trebuie să vadă nimic. Asta le-ar da de furcă. Cum le-ar încurca viața dacă ar auzi scîncetele și gemetele celor

condamnați. Pe cioclu trebuie să-l îmbeți, ca să uite că este om.

Dar mucosul n-a cinstit. Se cunoaște de-o poștă. Pe fruntea și bărbia lui covățită aburește sudoarea. Acest abur se contopește cu aburul respirației, iar în mîna ce nu se sprijină de coada lopeții fumegă stins țigara. Fumul de la țigară ca și haina mucosului e cenușiu-albastru și-l mînă vîntul peste dîmb.

„Nu-ți cunoști barem meseria, călău afurisit!"

A dispărut batista. Mîna a ridicat lopata și a înfipt-o în mormanul afînat. Prăvale fără grabă, fără prea mare rîvnă țărîna și nu caută în părți, n-adresează nici o vorbă nimănui. Îi drept, că ceilalți sînt mai departe. Dacă ar fi vrut, însă, ar fi schimbat un cuvînt. Ar fi strigat pe cineva. Fie și pe cioclul cel lungan, ce-l buzunărește pe împușcatul de pe buza șanțului. Iată, i-a descoperit bricheta și-și aprinde cu dînsa țigara. Ar fi putut schimba o vorbă și cu celălalt cioclu, de pe creasta mormanului răscolit, care se muncește să tragă cizmele de pe un alt ucis. Interesant, la ce s-a lăcomi călăul lui, cînd a ajunge la dînsul? Cizmele i-s prea jerpelite. Bricheță, ceas n-are. O să-l înjure, de bună seamă, că l-a făcut să se ostenească de pomană. Ciudat. Mucosul parcă ar ocoli cadavrele. Dă cu lopata, răstoarnă țărîna în rîpă, dar de uciși nu se atinge. I-or fi făcînd silă morții. Să nu viseze urît la noapte.

Hm... Da asta ce-o mai fi însemnînd?! Mucosul s-a pornit să fluiere. De-ar putea, și-ar astupa urechile. Parcă ar șuiera cineva într-o biserică. Curat trăznit cu leuca în cap. Nici măcar să șuiere ca lumea nu știe. Și trebuie să-l asculți că n-ai încotro. Îi prohodește, cu siguranță, țîncul. Intonațiile fluierăturilor lui aduc a crîmpeie din *Ave Maria*! Curată idioțenie. În pustiul acestei calamități cum poate să-ți îngăduie inima să dai drumul la niște

pioase acorduri. Adevărat că ele sînt lipsite de smerenia și de evlavia obișnuit înălțătoare. Cum se poate altminteri, dacă-s șuierate ? ! Și, totuși, e ciudat că ele nu se dezlănțuie în sumbrul decor cu batjocura unei profanări ! N-au nimic din seninătatea maiestuoasă a rugăciunii, nu sună a rugăciune, dar totodată n-au nici nuanță de destrăbălare. Amintesc mai degrabă de o dezlănțuire a firii omenești, care nu înțelege ce se petrece cu dînsa. Și vrea, dar nu poate să mai creadă într-un miracol divin. Iar i se năzare. Unde-i Daniel să-și rîdă de dînsul ! Să-i azvîrle în față că-i un neghiob. Mucosul le intonează ultimul marș. Marșul funebru, da el, nătîngul, asemeni înecatului, tot mai vede mijind o mînă...

„Așa-i, Daniel. Ne prohodește țîncul !"

Cînd s-a curmat ultima modulație a imnului șuierat ? E gata să jure că cineva a frînt-o în două și a muțit-o. N-a dat greș. Ceva s-a petrecut. Siluetele albastre-cenușii se învălmășesc speriate. Sapele, lopețile, azvîrlite la întîmplare, stîrnesc mirarea. Unde-s cioclii ? Iată-i. S-au făcut una cu pămîntul, cu țărîna răscolită, cu cadavrele celor neîngropați încă.

Liniștea e grea, încremenită. Prin această liniște sleită se închegă un zumzet distinct. De acolo, din slăviile alburii. Pare că din înaltul neatins cineva a stîrnit un roi de albine. Cum să nu știe el ce înseamnă acest bîzîit hărțăgos, cînd îl are săpat în urechi și-l așteaptă ca pe o mană cerească ! Mult ar da să poată întoarce capul să privească, cum sclipesc în bătaia zărilor unduirile de argint ale păsărilor de oțel, de care s-au speriat nemții.

N-a închis ochii. Dar nu fiindcă nu putea. Număra salvele bombelor explodate și deodată și-a auzit glasul. Și n-a fost uimit. De parcă era în firea lucrurilor că din moment ce rîndunelele își vestiseră sosirea, să fie primăvară și el să le poată număra în glas.

„Nu plecați ! se ruga. Răzbunați-ne ! E tot ce vă cer !". Nu se gîndea nici un moment că s-ar putea să-l nimerească și pe dînsul vreun obuz ; vreo schijă. Fiecare scrîșnet al pămîntului parcă-l umplea de sevă. Cînd a întors ochii și cum de și i-a putut întoarce, n-a luat sama. Pleoapele se închideau și se deschideau la fiecare nouă salvă de bubuit.

Undeva izbucnise antiaeriana. Un roi de messerșmituri s-au ridicat la atac. Bubuiturile de la explozii erau, însă, aici, certe, scrijeleau țărîna, fărîmau brazdele, spărgeau dîmbul peste tot întinsul unde își făcuseră de cap mai adineaori cioclii. Țărîna răzbunată erupea acuma ca un zăgaz smuls. Vîrtejuri de colb încins, mirosind a sînge, biciuiau obrazul. Nările erau îmbîcsite de scrum. Bulgarii erau azvîrliți cu forța proiectilelor. Un salcîm fu mutat din loc. Rădăcinile lui spînzurau în aer ca niște brațe diforme de caracatiță.

Nu-i mai pare ciudat că ființa și-o simte trezită din înțepenirea spasmului de groază, care-l paralizase nu demult la ideea că va fi îngropat de viu. E încă năucit și-l doare strașnic o mînă. Un val de pămînt, strămutat de la o rafală de explozie, l-a îngropat pe jumătate. Durerea e ceva nou. Îi confirmă în schimb propria trăire. Își poate mișca degetele de la mîna care nu-l doare. Se desface cu grijă din țărîna, care i-a acoperit jumătate de trup, și ascultă atent. Împrejur — troiene fumegînde și gropi răscolite. Unde sînt cioclii ? Au șters-o cu siguranță, dacă au scăpat cu zile.

Riscă un gest spontan al mînii rănite și descoperă că toate cele cinci degete spînzură inerte. Sînt prinse de încheietura mînii doar cu un tendon și o fîșie de piele sfîșiată. Își sfîșie cămașa și-și leagă, cum poate, ciotul de mînă cu degetele spînzurînde.

Trebuie să se grăbească, de vreme ce e în stare s-o facă. Ravagiile exploziilor îi confirmă pus-

tietatea cîmpului, dar și propria-i slăbiciune. Trebuie să se obișnuiască cu senzațiile de vîrtej amețitor care-l prăvălesc pentru cîteva secunde în inert. Le primește cu resemnare, ca pe ceva trecător. Își împuținează cum poate senzațiile de vid rece, ce-i zdrelesc creierii cu atingeri mușcătoare, la fiecare pas. Poate că-i rănit și la cap ?! Își freacă cu mîna teafără genunchii, furnicați de înțepături, pînă la puterea lor de împotrivire. Îi pipăie pe îndelete ca un medic ce vrea să se convingă în ce măsură au fost avariate mădularele pacientului, care a suferit un accident. Se tîrîie deocamdată. E și un gest de precauție.

Zarea mai pălăie. Bufniturile răpăie în direcția gării. Iată de ce întîrzie ajutoarele nemțești.

Întinsul răscolit străjuie sinistru. Omul bîjbîie încet și cu grijă terenul. Se ferește să-și atingă mîna ciuntită, care-i provoacă o strașnică durere.

I-a îngrădit calea un arbust, strămutat de la baștina lui, cu rădăcinile spînzurînd într-o groapă proaspăt răscolită. A vrut să ocolească groapa. Adierea vîntului s-o fi abătut deasupra și o fi susurat tînguitor din rămășițele tufarilor prăvăliți ? Ascultă atent. Un vaiet scurt vine din groapă. Apoi văzu că țărîna se mișca, ca atunci cînd se frămîntă să iasă din mîl o năpîrcă îngropată. Un crac de pantalon sfîșiat ieși la iveală, apoi se dezgoli carîmbul unei cizme nemțești, pătate de sînge. Cel de deasupra gropii înlemni. „Am dat de dracu !“

Înțelegea că trebuie să-l dezarmeze pe neamț pînă nu-și vine în fire. Închipuirea că va ține din nou o armă în mînă înflori un zîmbet supt pe obrazul scofîlcit. Nu se temea de neamțul dinăuntrul gropii. E de bună samă rănit, năucit. „N-am să-i las vreme să se dezmeticească. Dacă arma-i lîngă dînsul, pun mîna pe ea înaintea lui...“

Pînă să bîjbîie după reazim, printre bolovanii zgrunțuroși și resturile de schije din buruieni, mormanul de țărînă începu să se surpe în fața lui, parcă scurs printr-un ciur.

Descoperi o figură schimonosită. Se tînguia ascuțit :

— *O mein Gott !*

Ochii astupați de țărînă nu-l vedeau pe celălalt. În schimb, acesta îl examina în voie, căutînd eventuala armă. N-o zări. O fi zăcînd undeva îngropată, ori poate că nici nu exista, aici, în groapă.

Vaietele sporeau. Neamțul își ținea pîntecele cu mîinile, gemînd. Hotărî să-l lase în plata domnului ; las-să se văicărească cît i-a ajunge gura !

Se apucă de un mănunchi de rădăcini dezgolite, ca să ajungă mai curînd pe buza rîpei. Dar cînd să-și tragă picioarele, simți că nu-i slobod. Și atunci văzu că neamțul îl înșfăcase de o cizmă și nu-i da drumul.

— Să te ieie dracul ! sudui omul. Ce mai vrei ? Să-i deie una în cap, însemna să-și piardă sprijinul unicei mîini, ce se prinsese cu nădejde de mănunchiul rezistent. Neavînd încotro, îl trăgea și pe neamț din groapă.

Cînd se văzu ieșit din cumpănă, neamțul își descleștă mîinile de pe piciorul salvator și se prinse iar de pîntece, gemînd sfîșietor. Omul îi aruncă o privire piezișă. Era un lungan firav, prăpădit, cu profil lungăreț de băiețandru. Țărîna i se scuturase de pe obraji și-i dezvelise fruntea și bărbia semănate de coșuri... Îl recunoscu. Era mucosul care dăduse greș, țintind într-însul.

„Ce să-ți fac ? L-ai căutat pe dracu și l-ai găsit !“ și-i întoarse spatele, văzîndu-și de drum. De s-ar vedea cît mai departe de acest loc blestemat. Să nu sosească nemții cu salvarea după cadavrele cioclilor bombardați. Acuma ei, de bună samă, și-au

pierdut capul, pentru că ai noștri le bombardează gara. Pînă una-alta, or fi uitat de soarta celor de aici. Mucosul nu-i inspiră nici o teamă, pentru că e grav rănit și dezarmat. Să nu-i ofere vreo surpriză alt neamț, scăpat cu viață, ce se ascunde după vreun cotlon, după vreun morman răscolit. Se furișază tîrîș-grăpiș, dosindu-se după valurile de pămînt create în urma exploziilor. Așa e mai în siguranță. Durerea mîinii mai să-l doboare. Îl mistuie ca pe frigare nu numai încheietura, ci tot brațul. Și prin tălpile picioarelor îi trec cîrcei sfredelitori. Numai capul, ca prin minune, i-a rămas limpede, cînd îl lasă valul amețelii. Undeva, pe aproape, trebuie să fie zidul de pădure, pe lîngă care au trecut, încovoind șoseaua. Pe urmă își amintește că au întors-o pe un drumeag desfundat, ce i-a adus încoace, pe dîmb. Pădurea ar fi cea mai nimerită ascunzătoare. Cu gîndul la pădure se poticnește într-un cadavru. Alt neamț, îngropat în moloz. Nu dă nici un semn de viață. Să fugă cît mai departe de acest cîmp al pierzaniei omenești.

Deodată simte că nu e singur. N-a întors capul, n-a văzut nimic, e încredințat, însă, că cineva-i pe urmele lui. Numai în momentele cruciale din viață îți lucrează în așa măsură instinctul, dăruindu-ți certitudinea faptului. L-au năvălit sudori reci. „Poate, să se ridice și s-o ieie la fugă ? Ori să se ascundă, să aștepte ?“. E inutil, dacă a fost zărit. De cine, însă ? Cînd dîmbul e un cimitir pustiu și răscolit. Poate că vîntul fîșie aspru prin ierburi ? Pînă la urmă vru să se convingă cu tot dinadinsul și întoarse capul.

După un troian surpat îl văzu pe mucosul de mai adineaori, acela ce se văicărea, ținîndu-se de burtă. Îl prăvălise durerea și sta întins pe jos, ca o răstignire. „Și cum de mai avusese puteri să se țină din

urma lui ?“ Ridică din umeri : „De, ce să-ți fac ? Nu eu te-am poftit pe ospețe !“ Auzi :

— Vasser ! Trinche !... Vasser !

Atîta nemțească îl ducea capul să înțeleagă. „Parcă mie nu mi-i sete !“ boscorodi în surdină și-și văzu de drum. Dar băiețandrul o fi avînd suflu dîrz, ori altceva îi dă brînci să se ridice de jos și să încerce să se țină din urma omului. „Și de ce s-o fi ținut de mine, năpasta să-l ieie ?“

Acum se tîrau doi. Atitudinea celui din față arăta că puțin se sinchisește de băiețandru. „Prea mult n-o s-o ducă. Dintr-o clipă în alta o să crăpe... Vrea apă și poate își închipuie c-o să-l scot la... apă !“ Celălalt are un zvîcnet de animal rănit în toată expresia figurii, parcă ar cere îndurare și în același timp e gata să muște.

Pe bărbat începu să-l cam întărîte această perseverență cu care puiul de neamț îi măsura cu tot dinadinsul urma pasului. „Să mă opresc și să-l aștept. Să văd ce are cu mine !“.

Dar, văzîndu-l că s-a oprit, se opri și urmăritorul. Profită de răgaz ca să se întindă pe jos și să geamă, adunîndu-și pîntecele cu mîinile.

„Na-ți-o bună ! Nu îndrăznești să te apropii ! Atunci, la ce naiba mă urmărești ?“

Într-un fel începu să bănuiască. Nenorocitul o fi fost mînat de spaima de-a muri singur pe această miriște sinistră, în acest cimitir răscolit, unde urma să înnopteze unul printre cadavrele sfîrtecate.

Ca dovadă, cum se porni omul, se urni și neamțul. Și-n ochii lărgiți, de un albastru spălăcit, era înscrisă spaima unei fiare hăituite. „Pare că se teme de mine, dar vine după mine... Cine să-l mai înțeleagă !“ Hotărî să pună sfîrșit acestei absurde urmăriri, și-l amenință cu ciotul mîinii sfîrtecate. Mișcarea bruscă îl tăie în carne vie și-l făcu să vadă negru dinaintea ochilor.

Fiindcă celălalt întîrzie să se mai ridice, puiul de neamț așteptă o clipă-două, pe urmă o luă întins, atîta cît îl țineau puterile, spre cel ce ametise de durere. Adevărul este că-i era frică. O frică organică de durerea crîncenă ce-i spinteca măruntaiele, atinse de moarte, de inevitabilul sfîrșit pe care-l presimte că n-o să întîrzie prea mult, de miriștea sinistră, ce devenise un cimitir. Ori, unicul semn de viață, ce se mai afla în acest oribil pustiu al calamității omenești, era acest punct viu, scăpat și el prin cine știe ce minune de la moarte. Cînd se înfipsese de piciorul lui, acolo în groapă, o făcuse fără preget, ca înecatul care se agață și de un pai, numai să scape. Acum se ținea de dînsul, fiindcă nu putea altminteri. Avea nevoie de acest unic punct viu, unic pentru dînsul în acest univers, limitat de un dîmb înfiorător pe care stăpînea moartea. Moartea în tinerețe o absurditate pe care o respinge întreaga ființă pînă la ultimul firicel de viață. Și lupta cu moartea e mai crîncenă, mai neostoită,uneori de o absurditate fățișă. În acest ceas pentru băiețandrul rănit ea, această luptă cu moarte, era întruchipată în această neostoită perseverență de a urmări viața. Existența altuia avea asemuirea unei chezășii, ce parcă-i garanta propria existență. Nu-și putea îngădui să-l piardă, avea nevoie de dînsul și această necesitate era mai presus de orice rațiune, o domina. De aceea, nu-i trecea prin cap, că cel din fața lui ar fi avut poate motive să-l urască, să vreie să scape de dînsul, să-l nimicească pe bună dreptate.

Cînd osînditul își veni în fire, simți că era scuturat de cineva. În urechi îi răsunau vorbe străine. Chemătoare :

— *Menș !... Menș !...*

Întredeschise ploapele și-l recunoscu pe puiul de neamț. Buzele țuguiate descopereau niște dinți fierestruiați, albi și ascuțiți. O încleștare strîmbă a fe-

ții, parcă i-o reteza pe jumătate. Văzîndu-l că și-a venit în fire, neamțul se trase în lături, în așteptare. N-aștepta nimic. Se chircea de durerea burții, ce devenise de neîndurat. „Și la ce naiba a încercat să m-aducă în simțiri ?“ Dincolo de delnița, prelungă ca o limbă de bou, e drumul. Măcinat de semne, de care, colbuit, rece. Urme proaspete de băligar... E un drum îmblat. De ar avea norocul să deie peste cineva de prin partea locului. Îi cunoștea pe oamenii de aici. Sînt închiși, zgîrciți la vorbă și nu-i înghit pe nemți. Niciodată nu și-a închipuit c-o să-i fie atît de anevoioasă calea spre oameni.

Peste drum e o miriște. Niște scîrțe de paie, îngrămădite în pripă de mîini neîndemînatice de femei. Delnițe înguste de gospodării singuratice se întind cît vezi cu ochii. Păpușoiul e năpădit de buruiene. Susură tînguitor din tecile mărunte și gălbejite, cărora le lipsește spațiul ca să se dezvolte. Ți se scîrbește inima. Nu degeaba e gospodar și toată viața n-a cunoscut alt rost decît grija acestei stepe binecuvîntate cu toate capriciile ei.

Neamțul se tîrîie în umbra lui. Aruncă și el cîte o cătătură în dreapta și în stînga. Păpușoiștea îl lasă rece. Nu-i spune nimic la ora asta. Numai setea și durerea trăiesc într-însul, îl fac să se oprească mai des, gemînd prelung ca o vită înjunghiată. Ascultîndu-l, celălalt îl privește morocănos. Nu bleoștește o iotă. Dar cînd nu-l aude cîtva timp, întoarce capul și iar îi zvîrle o cătătură piezișă. Pe nesimțite, a micșorat pasul și cercetează din ochi întinderea. Caută cu ochii ghizdurile vreunei fîntîni. Dar fîntînile în stepă nu-s vrăbii, să dai de ele la tot pasul. De ar ajunge mai degrabă la pădure... niște tufari de coacăză, de agrișe i-ar astîmpăra setea. L-a cuprins un nou val de amețeală. Cînd și-a revenit, neamțul îl scruta, clipind des din genele gălbii. Bărbatul interpretă în felul său acest stra-

niu atașament. Mă știe de prin partea locului... Vrea să-l scot... la apă. Îmi cere întruna : vasser !

Veghea lacomă a neamțului nu-l stînjenea atît de tare. Se obișnuise. Băiețandrul mai prinsese curaj. Nu se mai tîrîia în umbra lui, ci în rînd cu dînsul. Îi trezea involuntar asociația unui cîine vagabond, care se ține la distanță de trecător, atîta vreme cît i se pare că-i îngăduit. După o bucată de vreme, văzînd că nu-i alungat, prinde la curaj și dă să se apropie, gudurîndu-se timid.

Pe băiețandrul neamț efortul de a-i ține pasul îl costa enorm.

Nu-și îngăduia să se oprească de fiecare dată cînd îl curmau durerile crîncene, din teama strașnică să nu-l piardă. Putea să alunece și să dispară în lanul îmburuienit de păpușoi. Află-i atunci urma, dacă poți !

De la o vreme un simț lăuntric îl încredință că cel urmărit e departe de un asemenea gînd. Își vede de drum, sinchisindu-se prea puțin de cel ce-i ține urma. Îl îngăduie, cum s-ar zice.

Au depășit lanul de păpușoi și acum înconjurau o miriște de orz cules. Știucuri lungi și ascuțite mai trădau pe ici-colo prezența orzului. Omul se opri cu atenția țintuită la ceva. Examina pămîntul rigid, crăpat de arșița verii, însetat de apă. Fiind băștinaș, cunoștea obiceiurile locului. Neamțul îl urmărea curios. Se apucase să scurme în țărîna uscată. Băiețandrul își aminti că avea un briceag în buzunarul pantalonilor și i-l întinse, căutînd să ghicească de ce scurma omul taman în această miriște. Ori băștinașul își avea socotelile lui. Știa că țăranii de prin partea locului obișnuiesc să semene odată cu orzul și sămînță de usturoi. Pe la sfîrșitul lui iunie, după ce seceră orzul, în pămînt rămîne baibul, usturoi cu un singur cățel în căpățînă. Acest baib îl folosesc parte în alimentație, restul îl samănă a

doua oară pentru a căpăta usturoi obișnuit cu căpățîna de mai mulți căței. Cînd îl văzu cum smulsese din pămînt lujerul vînjos de baib cu căpățînă cu tot, băiețandrul avu un moment de decepție. Băștinașul vîrî căpățîna, mare cît o ridiche, în buzunar și se apucă să mai caute baib. Capul îi vîjia de pe urma efortului, dar nu se lăsa. În starea în care se afla știa că baibul o să-i prindă bine, sporindu-i tăria sîngelui. Adia a boare de pelin, a pojarniță înflorită. Se făcea tot mai răcoare. Acum se înfundau la poalele unui colnic lutos și îmburuienit, cu surpături, greu de ocolit. Și în această paragină băștinașul pusese ochii pe ceva. Neamțul își ridică gîtul sfrijit, așteptînd nerăbdător să descopere vreun ghizd de fîntînă. Omul, însă, o luase întins spre un tufar de viță de vie năpădit de mohor. Era prea devreme să te aștepți să descoperi ciorchini. Și, totuși, mîna omului era în căutare. Îmbla după cîrceii de viță, ce se împînzeau deasupra buruienilor. Rupea cîrceii fragezi și-i mesteca în gură. Acești cîrcei de viță aveau gust acrișor și amăgeau setea. Băiețandrul întinse și el mîna și începu să rupă mlădițele tinere. Cu setea numai stîrnită de pe urma cîrceilor amăgitori, o purceseră iar la drum. Singurul gînd al băștinașului era să ajungă în pădure înainte de-a înnopta de-a binelea. Băiețandrul se forța și el din răsputeri să-i țină pasul. Amîndoi erau, însă, la marginea puterilor și cu mare greu se tîrîiau. „Rău au ajuns nemții, cumpănea omul, dacă trimit pe front copiii!“

Se uita cu necaz de cîte ori celălalt se oprea, țintuit locului de durerea în pîntece, și-și îngăduia și el răgazul de o clipă să-și mai refacă răsuflarea și să-și alunge amețeala: „Da, rău au ajuns nemții!“ repeta, ca un laitmotiv, ce-i stîrnea mulțumirea. Și poate de aceea îl ura mai puțin pe băiețandrul suferind.

De cîte ori îl auzea că se văicărește : „O mein Gott !“ întorcea numai capul încruntat în altă parte.

Tăietura pădurii se desenă pe neașteptate, după ce aburcară costișa domoală cu o lutărie scobită dedesubt. Cerul se învinețise, ascunzînd roșața asfințitului, care abia dăinuise în ziua aceea posomorîtă. Întunericul era un aliat sigur, în care-ți poți pune nădejdea, de aceea pe băștinaș nu-l speria gîndul nopții.

Numai băiețandrul, cu spaima în suflet, căta buimac la copacii însemnați și ei de trecerea războiului. Arși, cu crengile scrijelate, spintecate de obuze, copacii mărginași încremeneau sumbri, cenușii, chiar sub veșmîntul de verdeață împuținată. Și aici, în tăietura pădurii mirosea a scrum, a funingine, a iz de benzină.

Ravagiile de pe urma bombelor erau proaspete ; lemnul pe alocuri mai fumega. Păsările speriate nu-și conteniseră larma. Ciripeau asurzitor, cum se întîmplă atunci cînd ia foc pădurea.

Dar larma mai fusese stîrnită și din altă pricină. Un dihor fusese prins într-o capcană, așezată, pesemne, de vreun pădurar. Dar nu asta le alarmase pe păsări, ci faptul că dihorul încăpuse în capcană cu un pui de cintezoi în bot, căzut din cuibul năruit în vremea exploziei unei bombe. Afurisitul de dihor, așa prins în capcană, continua să-și nimicească jertfa. Cînd cei doi s-au apropiat, botul hrăpărețului mai avea fulgi pe el, iar zburătoarele țipau ascuțit, rotindu-se împrejurul capcanei, de parcă țineau să înștiințeze întregii păduri despre nelegiuirea hrăpărețului, cerîndu-i socoteală.

Omul îl doborî cu un ciot pe dihor. Și atunci, brusc, larma păsărilor se astîmpără, iar cerul vînăt deasupra păru că se însenînează.

Băștinașul mătăhăi din cap : „Păsăruici, ai zice, fără minte, da iată cer și ele răzbunare !“

Lîngă dînsul puiul de neamț privea holbat. Pe urmă surîse strîmb și vinovat parcă. Băștinașul nu se mai uita la dînsul. Îi roia prin minte : „Cineva trăiește în pădure, de vreme ce a așezat capcana... Poate o să aibă noroc !“

Privi întrebător în direcția băiețandrului. Oare și aici, în pădure, o să-l urmeze ? După fiorul disperat, ce făcuse să-i clănțăne dinții din gură, înțelese că va veni după dînsul : „N-are decît. Deocamdată nu-l încurcă. Iar în pădure el nu se teme nici de dracu !“

Calea le era și mai anevoioasă. Îi încurcau trunchinele dese și tufarii joși, țepoși. Deodată s-au întors unul la altul cu bucuria unei vagi speranțe. Șoapta frunzelor era acoperită de un clipocit demult așteptat.

— Hiir ! Șnell ! Neamțul arăta nerăbdător cu mîna spre o direcție anumită. Într-acolo de unde i se părea că răzbate susurul apei.

O mică văgăună. Izvorul se prefiră pe fundul ei. În terenul scobit s-a format o mică băltoacă, ca o treucă. Împrejur mîl de vegetație putredă. Apa din treuca băltoacei a fost stîrnită de vietățile ce au trecut pe aici, gonite de spaima exploziilor. E tulbure. Un stîrv de coțofană țîșnește cu o aripă neagră pe o insuliță de mîl, scăldată de firul apei.

Băiețandrul nu vedea stîrvul coțofanei. Își afundă fața avidă în apă.

Soarbe cu o poftă sălbatică, nesimțind izul de mîl și putregai.

Băștinașul se pleacă și culege mai întîi stîrvul. Îl zvîrle cît colo, cu o mișcare iute, să nu-i observe gestul tînărul. „De-ar fi numai asta !“ cumpănește filosofic și dă din mînă a pagubă.

Băiețandrul s-a umflat de apă și a căzut aproape leșinat. Băștinașul s-a încreștit și el, simțind cum i se vîrcolesc înăuntru mațele, parcă revoltate. „Iată

cînd o să-i prindă bine baibul, smuls din miriștea de orz."

A scos o căpățînă și a curățit-o. Mînca fără să se uite în părți. Se auzeau numai clefăitul fălcilor de om zdravăn. Puiul de neamț se curma de mijloc și se chircea de durere. I-a zvîrlit și lui o căpățînă de baib. Cățelul frigea, dar înviora. Și băiețandrul nu era atît de prost să nu-și deie seama de prețul usturoiului în situația lor. Poate că-i trecea prin minte că-n țara lui nu-și prea amintea să fi întîlnit asemenea usturoi, cu un singur cățel barosan cît o ridiche. De bine, de rău, această mîncare iute nu numai că-i amăgea foamea, dar îi astîmpăra ghiorăitul maților, mulcomindu-le și cu asta potolindu-i strașnicele tăieturi din stomac. Mestecau încă îmbucăturile iuți, ce le biciuiau sîngele, încălzindu-i. Nici n-au prins de veste cînd s-a lăsat întunericul.

Întunericul în pădure vine întotdeauna mai repede și mai degrabă ca pe locul deschis.

„Să înnopteze aici, lîngă izvor ?"

Băiețandrul se dăduse cu totul aproape de băștinaș. Era doborît de osteneală. În cap îi năvăleau șerpi de foc, aceiași șerpi ce-i sfîșiau toată vremea pîntecele. Dar frica îl ținea încă treaz.

„Dacă-l leapădă celălalt, cînd o să-l vadă adormit ?"

Băștinașul îi dădu un ghiont ușor și-i arătă ceva deasupra capului. Celălalt își înălță gîtul slăbănog și se chiorî să vadă despre ce-i vorba. Omul îi arăta luna. O lună roșie și plină, ce se ridicase în slăvi, însîngerîndu-le parcă. Băștinașul vroia să-i spună că la lumina lunii își puteau continua drumul.

Stăpînit de o nădejde oarbă, omul căuta poteca care l-ar putea scoate la sălașul celui ce întinsese capcanele, aici, la marginea pădurii. Se temea numai să nu meargă pe o coastă, în loc să se înfunde. Însemna să bată laturile de pomană.

Băieţandrul înainta tot mai anevoie. Bolborosea nişte cuvinte neînţelese, de cîte ori se poticnea. Şi se poticnea des. Atunci băştinaşul mormăia şi el ursuz :

— De fiare să nu te temi ! Ele sînt mai blajine decît omul.

La o rariştе, băştinaşul a suduit de necaz. I s-a părut că ieşiseră din pădure. Dar se înşela. Nimeriseră într-o poiană. Luna o poleia şi o pieptăna cu razele-i fosforescente. Iată şi o îngrădire omenească, un fel de colibă, cu un gemuleţ cît pumnul, în care clipoceşte lună. Parcă-l achipuie cu gene somnoroase de copil.

„O fi cineva înăuntru ?"

Uşa abia aţintită se desface vraişte. O gură de întuneric în pustiul rînced al unui sălaş cine ştie de cînd părăsit. La lumina chibritului, aprins de băieţandru, se profilează o vatră rece de cuptor. Un maldăr de paie, în fund, din care, la scăpărarea unui nou sîrnic, mişună, făcîndu-se nevăzut, un neam de rozătoare.

Coliba e curăţită de-a măruntelul de cei ce-o părăsiseră, ori de cei ce-au mas înaintea lor, fiindcă în afară de paiele mucede şi de pereţii potrivăliţi de rozătoare nu-ţi oferă alt semn de ospitalitate. Dacă nu ţii cont de-o găleată spartă zvîrlită într-un colţ. Puiul de neamţ nu mai stătu să cerceteze sălaşul, se tîrîi pînă la paiele, vărsate cum se vede, dintr-un coş de saltea, strîns la repezeală înainte de plecarea stăpînilor, şi se prăbuşi ca un sac, văicărindu-se surd. Mai avu putere să se deie într-o coastă ca să-i facă şi celuilalt loc pe paie. „Îmi poartă de grijă !" surîse amar băştinaşul. Dar nu se grăbi să profite de această mărinimie. Scotocea prin hibarcă cu cine ştie ce vană nădejde.

Examină îndelung găleata. Se duse după aceea la cuptor, bîjbîi acolo cu mîna teafără. Trase nişte

zdrențe, niște hîrburi și mai achipui și un muc de lumînare. Îl aprinse cu sîrnicele neamțului și chiar atunci, sub nasul lui, se prefiră o coadă de șobolan, făcîndu-se nevăzută.

Băiețandrul se tînguia pe așternutul rînced. Îl chinuia iar setea, dar nu îndrăznea să ceară apă, știind că-i de prisos. Durerea îl împiedica să adoarmă. Îl urmărea pe celălalt cum se porăiește cu terfele de pe cuptor. Pe urmă îl văzu că s-așază turcește pe podeaua de pămînt și, luînd găleata, se străduie să înfunde șpărturile cu noduri scîlpuite din zdrențe. Îi venea greu, fiindcă nu-l slujea decît o mînă. Băiețandrul încercă să se ridice, dar se prăvăli jos. Se apropie băștinașul de dînsul cu găleata și cu un maldăr de petice. Munceau acum amîndoi. Băștinașul îi arăta ce să facă. Răsuceau firele destrămate, făceau noduri, iar acolo unde borțile erau prea mari le astupau cu dopuri din cîrpe sucite. Nu scoteau nici unul vreun cuvînt. Parcă ar fi fost în firea lucrurilor ca totul să se petreacă astfel. Numai cînd băștinașul o luă cu găleata spre ușă, celălalt avu o zvîcnire speriată :

— *Vo gheist ?... Ih auh !*

Băștinașul îi arătă spre găleată :

— *Vasser !...* Mă întorc degrabă !

Trebuie că intonația vocii avu un efect liniștitor. Dar și să fi vrut să-l urmeze, nu mai era în stare. Cît timp nu-și oprise pasul, se ținuse în virtutea unei inerții firești. Acum, însă, nu mai era în stare nici măcar să se ridice în coate. Nu-i rămînea decît să aștepte răbdător, stăpînindu-și durerea de la jigăraia chingilor de foc, ce-i mistuia stomacul.

Căpețelul strîmb, alb-suriu, de lumînare fumega ofticos și-și micșora flăcăruia, ce mușca fără nici o vlagă ceara, scurgînd țurțuri lipicioși ce îngroșau mucul, tocindu-l totodată.

Îl cuprinse brusc o bănuială : „Dar dacă celălalt o ștersese prefăcîndu-se că se duce după apă ?“

Un guzgan ieși din umbră și-l atinse din treacăt cu coada subțire, dar vînjoasă, pe obrazul brobonit de sudoare rece. Puiul de neamț se încreți de scîrbă.

Aștepta. Mucul concentra un con difuz, după care întunericul făcuse tentacule nenumărate, ce-l împresurau din toate părțile. Aceste tentacule hîde sporeau întunericul, se înfiltrau într-însul, chemîndu-se și înfiripîndu-se din ființa beznei. I se părea că spre dînsul se îndreaptă niște priviri fixe, neauzite și reci ca de gheață. Aceste priviri — ochi de întunerie — îl pîndeau. I se părea că-i destul să întindă mîna și cineva o s-o înșface, o să muște dintr-însa. Senzația de pîndă era atît de palpabilă, că băiețandrul se trase mai înspre lumină, deși i-ar fi fost de-ajuns un singur gest ca să răzbată în zona întunericului și să se încredințeze că totu-i o nălucire. Dar acest gest el nu era în stare să-l facă.

Iar îl furnică o atingere molcută, pe gleznă. Alt guzgan. Ori poate același. Cum ridică mîna, oaspetele nepoftit o zbughi.

„Dar ce o să se întîmple cînd se va stinge lumînarea ?... Ce va opri bestiile flămînde să nu i se încleștezze, să nu muște din carnea rănită, mirosind a sînge ? !“

Își încleștă fălcile să nu răcnească. Neputincios dădea tot mai des din mîini, cînd i se năzărea că se apropie de dînsul micii monștri și-l adulmecă cu mustăți flexibile și zvîcnitoare. Deodată își aminti de briceagul său. Ce noroc că i-l întorsese băștinașul ! Se munci pînă-l scoase din buzunar. În conul difuz de lumină acum se oprise un guzgan de-o impertinență afurisită. Îl fixa cu o privire fosforescentă, curioasă și rea. Își mișca mustățile subțiri, iar ochii reci, de bestie hrăpăreață, îl fascinau neîndurător, parcă hipnotizîndu-l. Zbieră la dînsul,

amenințîndu-l cu tăișul briceagului. Guzganul se mută ceva mai încolo, topindu-se pe jumătate în apa întunericului. De acolo, de unde s-a mutat, simte cum îl urmărește neclintit, cu privirea ochilor mici atentă și hulpavă.

Neamțul mai fulgeră odată în direcția lui cu tăișul briceagului.

Își dete sama că mai pusese pe fugă un guzgan ce i se găibărase pe umăr. Înțelese că bestiile mici sînt ale dracului de hître și-i pregătesc o capcană. În conul tot mai palid de lumină răsăreau deodată cîte doi-trei și rămîneau cîteva clipe nemișcați, cu botișoarele negre și ascuțite, întinse ca niște săpăligi. Și numai perișorii mustăților le zvîcneau pofticios.

Așa concentrați, pîndeau întruna. Pe urmă începură să se împingă unul pe altul, ba intrînd, ba ieșind din întuneric. Scoteau cîte un chițcăit ahtiat, flămînd și chemător, ce răsuna mai sinistru decît însești prezența dezgustătoare a mișunătoarelor.

Începuse, de bunăsamă, să aibă năluciri, fiindcă prea sporise numărul teribilelor mișunătoare, asmuțite și haine. O fiară sălbatică nu i-ar fi stîrnit atîta spaimă ca această puzderie de rozătoare, tot mai amenințătoare. Avea impresia că, din clipă în clipă, această oștire asmuțită se va zmulge locului și se va năpusti spre victima ce și-au ales-o drept țintă. Nu înțelegea ce-i face să mai șovăie încă : poate licărirea lamei briceagului ? !

La un moment dat avu senzația că i se strecoară ceva sub coastă. Scoase un răcnet, iar guzganul speriat o tufli, vroind să se ascundă, drept în buzunar. Neamțul îl încleștă pe deasupra stofei, înfiorat pînă în măduva oaselor. Îl țintui acolo, în buzunar, și jivina chițcăia jalnic sub mîna lui, zbătîndu-se, încercînd să sfîșie postavul cu lamele dinților ca de fierăstrău. Oastea de șobolani, auzindu-i țipetele

chițcăite, prinse a mișuna înspăimîntată, țîșnind ca fulgerul în toate direcțiile, risipindu-se prin colțurile încăperii, neajungînd-o mintea cum ar putea să înfrunte pericolul neînțeles proclamat de guzganul prizonier.

În acest moment, ușa fu trîntită de perete și a intrat băștinașul cu găleata de apă. Revăzîndu-l, neamțul rîse atît de năuc, de-l crezu celălalt țicnit. Mai ales că-i văzu briceagul desfăcut din mînă, care mai păstra gestul amenințării. Cînd își dete sama că-i vorba de spaima trasă de pe urma guzganilor, chicoti uscat și-i dete băiețandrului să beie apă.

Pe urmă, acesta îl văzu cum lunecă prin hibarcă ca o umbră. Se muncește să ațîțe focul din plită cu paie și uscături. Ieșea și se întorcea de afară cu crengi și uscături. Le fărîma cu o singură mînă, slujindu-se și de genunchi. Îndemna focul, suflînd pripit și pe îndelete. Mucul arsese pînă la capăt. Acum le lumină para focului din plită, ce trosnea zgomotos. Fundul și marginile încăperii continuau să fie astupate de conul întunecos al umbrei, dar restul era luminat și guzganii nu mai îndrăzneau să se arate. Unicul exemplar prezent era guzganul gîtuit în buzunar ; el zăcea azvîrlit pe jos, lins de lumina proiectată de focul vreascurilor mistuie. Neamțul, de cîte ori se ciocnea de imaginea lui, întorcea ochii, pînă ce băștinașul nu ridică de jos șobolanul și nu-l azvîrli pe ușă afară.

Para veselă, duduitul trăsnitor l-au înviorat pe băștinaș.

El s-a așezat pe paie, lîngă neamț, a pus mîna pe briceag și i-a încercat tăișul. Și-a sfîșiat cămașa și și-a scos din sîn cîteva frunze de pătlagină, pe care numai el știe cum de le recunoscuse acum noaptea, la lumina lunii. Cu gesturi anevoioase și-a desfăcut bandajul sumar de la mîna ciuntită. Neamțul

îl urmărea cu ochii lărgiți, în care pîlpîia înfiorat albastrul lor spălăcit, la vederea ciotului de mînă sfîșiată, cu carnea vie desfăcută. Omul i-a întins briceagul și i-a cerut să-i taie ciotul de mînă cu cele cinci degete, ce spînzura inert.

Fața tînărului s-a zbîrcit ca un măr pădureț.

— Vezi că mă încurcă ! Singur nu pot s-o scot la capăt ! Glasul ferm, poruncitor îl făcu pe tînăr să înțeleagă că n-are încotro, viața-i cerea să fie doctor... Se stărui să se achite cît mai conștiincios, deși îi venea peste măsură de greu, fiecare mișcare pricinuindu-i aprige dureri.

Pe vatra cuptorului băștinașul mai descoperise și o curcubetă cu oleacă de sare la fund. Strînsese sarea într-o zdreanță mai curată și se servise de curcubetă ca de-o cană, spălînd frunzele de patlagină, pe care le întinse după aceea pe curmătura mîinii retezate, pe carnea vie. Cu ajutorul felcerului improvizat își bandajă ciotul mîinii cu fîșii din cămașa sfîșiată. În decursul întregii operații tînărul nu-l auzi să scoată un vaiet, un icnet măcar. Îl urmărea cu o groază plină de admirație și încerca la rîndu-i să-și stăpînească gemetele de durere.

— Acu-i rîndul tău. Dă să văd ce-ai acolo ! comandă, ca un chirurg cu o vastă experiență, băștinașul.

Aceleași frunze de patlagină, leac din răzuitate vremuri, pecetluiră sfîșietura de sub coastele tînărului. De bine, de rău, aveau rănile legate. „De-acum cum ne-a fi norocul !“ oftă ușurat omul. Și se apucă de altă treabă. Umblînd după frunze de patlagină, își umpluse sînul cu ștuleți de păpușoi tineri. Acum îi cocea la para focului din plită. Ar fi fost bucuros și de alte bucate, dar degeaba răscolise tot bordeiul. Nu erau vremurile ca să scapi uitat nici măcar vreo legătură de hribi uscați la soare. Dar și să se fi întîmplat o asemenea fericită scă-

pare, alți mușterii s-au aflat înaintea lor : șobolanii. Trebuia să se mulțămească cu căpățînele de baib și cu păpușoii copți. La drept vorbind, aceștia din urmă amăgeau mai bine foamea, fiind tineri și cu must de lapte. Masa, cît n-ar fi fost de frugală, le astîmpărase limbricul foamei și-l mai întărise pe băiețandrul neamț, care reuși să se ridice un pic în coate. Număra gătejele mistuite de para focului. Buzele țuguiate, de un alb cenușiu, zvîrneau strîmb. Deodată își aminti ceva și căută în buzunarul de la piept. Oftă ușurat, descoperind ceea ce căuta : o fotografie cu marginile năclăite de sînge. O șterse multă vreme cu palma mîinii, dar petele ruginii nu se mai luau, cît nu da să le șteargă. După ce o privi îndelung, cu un gest spontan o întinse băștinașului. Acesta aruncă o privire curioasă. Zări o trăsură și un vizitiu rotofei pe capra ei. În fundul trăsurii un individ pompos și-a scos capul și-i spune ceva vizitiului. Farmecul fotografiei îl alcătuiau, însă, o hărmălaie de zbînțuiți, cocoțați în dosul faetonului. Se spărgeau de rîs, fiindcă reușiseră să-i păcălească pe cei mari. Dar cineva le-a tras clapa, fotografiindu-i.

— *Main Fater !* îl arătă tînărul pe vizitiu. Băștinașul se uită mai atent la mustețile pe oală, acoperind o jumătate de obraz.

— Hans ! Iohan ! purta tînărul degetul de la un zbînțuit la altul, făcîndu-l să înțeleagă că erau copiii vizitiului. Al treilea strengar, cel mai mic, cu pantalonii susținuți de-o singură patioașcă, era el însuși. Ultimul din cîrd. Mișcarea mînii aluneca unduioasă, lină peste chipuri, le mîngîia. Pe urmă îl auzi din nou cu glas surd :

— *Iohan... nah Stalingrad... Hans... Vapnearca !*

Și băștinașul pricepu de unde frații lui nu s-au mai întors.

— Să mă duc... Să mai caut vreascuri... Se ridică, socotind că pînă-n zori mai este vreme, iar pe întuneric le-or da de furcă guzganii.

Cînd se întoarse, băiețandrul pirotea jos, pe paie. Băștinașul umplu soba de uscături și se culcă alături. Abia acum simți cu adevărat cum îi zvîcnește rana, și-l ustură în carne vie, săgetîndu-l pînă în măduva oaselor cu ace de foc. Organismul se lupta, încerca să reziste. Poate că era semn bun. Durerea, însă, nu-l lăsa s-adoarmă.

Îl invidia pe tînăr, fiindcă i se părea că izbutise să aţipească. De i-ar fi cunoscut, însă, somnul zbuciumat și plin de coșmaruri, nu l-ar mai fi invidiat. Își chema prin somn mama, cu o voce scăzută. Își striga frații și, se pare, un nume de fată, cu un glas ce se înfiripa spart și tînguitor, alteori amenințător.

Băștinașul asculta cu scîrbă sufletească acest zbucium străin. Încerca să n-asculte, ca să poată aţipi. Nu era chip. Îl ajungea încă răsuflarea tînărului gîfîitoare și fierbinte. Obrajii încinși erau încondeiaţi ca ouăle de paști. Visa greu, se zbătea, izbea din mîini, ca unul ce-i pe cale să se înece. Potopul de cuvinte sporea, repezit și sîcîitor, ba se stingea pe o clipă, cu un auit gemut, ba se ițea mai intens, mai furibund — cascadă de grai diform, fărîme de coșmar. Băștinașul n-avea de unde să-i cunoască vedeniile, care-l năpădeau din lumea lui și nu se mai curmau.

Iată fratele Iohan își întinde mîinile lungi, subțiri ca niște aţe străvezii. Mîinile fratelui Iohan sînt curat sfori bune de împletit. El îi șuieră la ureche :

— Trebuie să ajung la ea. S-ajung numaidecît ! Ce, n-o vezi !

El vede numai barba baronului, care-și prefiră caierul pieptănat cu grijă.

— De data asta nu-mi scapă... Acu n-o să-mi mai scape ! șuieră cu hărcăit înfundat Iohan. Mîna, din lungă cum e, se face și mai lungă, și mai străvezie. Dar barba nu se dă prinsă, se ridică tot mai sus. Și de acolo, de sus, vorbește cu glasul baronului, dar cu vorbele pastorului :

— Domnului i-i plăcut să nu i se irosească talantul ! Ci să rodească cu folos... Așa să-i spuneți lui Fater !

— Nu vreau ! țipă Iohan. Auzi, Fater, nu vreau !

Și Fater răcnește și el cu glas subțire ca de fetiță :

— Caii și trăsura mea ! De ce mi-ați luat caii ? De ce ? De ce ?

Fater răcnește de o parte a Bărbii. Iohan se strîmbă de cealaltă.

Iar Barba țopăie la mijloc și-și înflă fuiorul cînd la dreapta, cînd la stînga, mătură pe jos, lungă ca o prăjină. Și nu se dă apucată. Ba e sus, ba e jos, ba deasupra lor și țopăie bezmetică, și intonează cu glasul baronului și cu vorbele pastorului :

— Numai caii n-au voie să între în lăcașul Domnului !... Veniți fără cai !... Închinați-vă tatălui ceresc... Rugați-vă să-l pedepsim pe Antihrist ! I-a dat brînci lui Iohan cu un colț rigid, ca o așchie, și Iohan s-a prăvălit. Iar Barba l-a apucat deodată pe Hans, care a țîșnit de sub dînsa albastru-cenușiu, din cap pînă în picioare.

— Tu, Hans, să-i aduci lui Fater mînji de cei căzăcești de pe Don ! hohotește Barba.

Și Hans face piruiete, azvîrle chipiul militar în sus și, cînd îl prinde, trage cîte-o salvă de pușcă.

— Bravo, Hans, tu ești bun de soldat ! hohotește Barba.

— Ba nu. Nu te du, Hans, la război ! Hans, băiatul meu ! se tînguie Muterhen și-și frînge mîinile. Dar Hans se strîmbă :

— Atunci cine o să-i aducă lui Fater mînji de cei căzăcești de pe Don ? — și Hans chiuie. Hans azvîrle în sus chipiul militar.

Iar Barba intonează cu glasul baronului și cu vorbele pastorului :

— Facă-se voia Domnului ! Și acum, și pururea, și în vecii-vecilor !...

Nu se mai aude ce spune Barba, fiindcă Muterhen bocește :

— De ce m-ați mințit ? ! Ei n-au murit ! N-au murit ! Hans ! Iohan ! Băieții mei scumpi !

Muterhen suspină. Și Barba se ridică deasupra lui Muterhen. Își resfiră mult părul Barba. A acoperit-o pe Muterhen, ca sub un patrafir. Nu se văd decît picioarele lui Muterhen, pe care le linge motanul. Dar glasul lui Muterhen tot se mai aude cum plînge. Cum se jeluie stins.

— Măcar pe Curt... Măcar pe Curt lăsați-mi-l ! El e mic... Și-i însemnat de Dumnezeu... Vorbește cu Maica Domnului prin somn... Veniți și-ți vedea cum a desenat-o de frumos !...

— Taci, Muterhen ! țipă prin somn băiețandrul. N-am desenat-o pe Maica Domnului. Am desenat-o pe Matilda vagmistrului. Și te rog, Muterhen, ascunde ce am desenat ! Păstrează ce am desenat !... Ce ai spus, Muterhen ?... Au ros guzganii ochii Matildei ? Muterhen ! Muterhen ! De ce ai lăsat guzganii să roadă ochii iubitei mele ? !

Băștinașul nu înțelege ce bolmojește băiețandrul prin somn. Înțelege, însă, că nu va putea adormi.

Focul abia mocnește în plită. Se ridică, mai cotrobăiește pe lîngă vatră. Face un maldăr de gătеje și le așază la îndemînă. Guzganii, pe care duduitul molcom al focului i-a făcut să prindă curaj, se fac nevăzuți. „Degeaba v-ați luat nasul la purtare !“ îi amenință băștinașul. Își alege un băț de la o creangă mai groasă și se întoarce în ungherul său.

Tînărul e plin de sudoare. Arde ca jăraticul. „A naibii febră, l-a răzbătut !"

Îi duce curcubeta cu apă la gură, pentru că buzele-i descriau rotocoale strîmbe de însetare amară. Pe urmă încremenește cu ochii la para focului dudUitor. Vede jocul umbrelor proiectate pe pereți, printre care răsare neașteptat cîte o zvîcnitură de guzgan mai îndrăznet, împins de foame să exploreze regiunea, încălzită de suflul omenesc.

„De unde s-o fi luat atîta puzderie de rozătoare ? chibzuiește bătrînașul ursuz. Să nu fie semn rău : an prost, secetos !"

Îl taie capul în de-alde asemenea prognozuri, că-i fecior de țăran, agronom pe deasupra. Această prognoză îi amintește de alte vremuri, de altă viață, care parcă nici n-a existat vreodată, ori a existat în altă lume, ce n-are nici o tangență, nici o legătură admisibilă cu ceea ce se petrece astăzi în aceeași lume. Asemeni unui ecou de sunete moarte, ce mai persistă în tine în virtutea inerției fenomenelor nu numai fizice, ci și psihice.

I se pare acum că nu el a fost prefăcut într-un număr : numărul pe care-l poartă și azi înfierat pe braț. Număr ce l-a dezobișnuit de propriul său nume. I-a desființat identitatea de om într-atît, încît în acest ceas, dacă și l-ar auzi rostit de-o voce omenească, i-ar suna străin. Nu s-ar recunoaște într-acest nume. I s-ar năzări de împrumut, ca un obiect revăzut după multă vreme, de nerecunoscut, nu fiindcă el s-a schimbat, ci fiindcă tu te-ai dezobișnuit de dînsul. Nu-i greu să-l desființezi pe om ca identitate. Suprimă-i numele și impune-i o voință de automat.

Aceasta a și fost țelul lor : să le siluiască chipul omenesc, să-i reducă la funcția de automate docile, inerte, pînă la vremea cînd vor începe să-i incomodeze. Pentru acel moment erau pregătite ur-

nele. 'Cum automatele erau vii, trebuiau mai întîi desființate.

Hidoșenia a încetat să-l mai surprindă, devenise atît de banală. Și în fața ei erai incapabil să chemi amintirile sfinte.

Ar fi fost profanate. Nu-ți rămînea decît să încleștezi pumnii și să fugi de tine însuți. Ca să poți rezista.

A scăpat. Poate c-o datorează acestui mucos, ce n-a fost în stare să se achite „conștiincios" de misiunea ce i s-a impus.

Ori că e țintaș slab, ori că i-a tremurat mîna, fiindcă n-a dovedit încă să devină ucigaș...

Se uită la băiat. Obrajii-i ard, bolmojește într-aiurea, buzele subțiri și uscate zvîcnesc des și în colțul lor se prelinge un fir de salivă roșcată. Udă un petic și i-l întinde pe frunte.

Își amintește de fotografia pe care i-a arătat-o mai adineaori.

Umbră a trecutului. El a fost lipsit pînă și de această umbră.

N-are nimic care să-i amintească de trecut. Acolo era mai bine așa. Amintirile dureau. Răscoleau trecutul. Îți aminteau că ești om. Ce rost avea să chemi amintirile? Dar acum? Nu, nici acum nu trebuie. E prea mult scrum, prea mult sînge, prea multă moarte ca să ai dreptul să trezești amintirile. Cînd nu te gîndești la nimic, e mai ușor... De-ai putea numai să nu te gîndești la nimic! Băiețandrul a răcnit. O bestie de guzgan i s-a vîrît pe nesimțite în sîn și l-a mușcat. Jigodia a șters-o. N-a dovedit s-o croiască. „Nafura lor de afurisiți!". Băiețandrul s-a trezit, a căscat ochi mari, aiuriți. Și-a pierdut firul realității, visînd coșmaruri.

Acum și-l reînnoadă, se sforțează să-și amintească unde se află și ce-i cu dînsul. L-a recunoscut cu un surîs crispat. De mișcat, nici gînd, nu-i în stare.

„Urma n-o să-mi mai țină... Va trebui să rămînă aici... L-a pălit gîndul, fără să vreie. Bine ar fi să doarmă... Cînd am să plec...“

Pe neașteptate, tînărul și-a scos briceagul și i l-a întins. I-l face cadou. Insistă. I-l vîră în buzunar. Lui nu-i mai trebuiește. Celălalt s-a lăsat jos pe paie și tace. Se simte de prisos. Se simte străsnic de străin lîngă această ființă pe ducă și-l răzbate un dor crîncen de-a pleca mai degrabă. Vrea să trăiască. Vrea să se salveze. Și urăște moartea, deși a învățat să nu se teamă de dînsa.

Deodată i-a sărit în ochi că băiețandrul avea privirea țintuită la palma gemuletului din fața cuptorului. Ce i se năzărise ? Privi și el într-acolo. Deslușì un caier albicios ce se destrăma pe tivul negru al nopții. Stelele păliseră... Degrabă s-a geni de ziuă. La drept vorbind, l-au scăpat ai lui. Au venit la țanc și i-au bombardat pe ciocli !... E norocul lui... C-a scăpat... Acum trebuie să plece. O să-i lase briceagul... E doar unica lui armă cu care se mai poate apăra o vreme de bestiile acestea afurisite ! Curcubeta cu apă i-a pune-o la căpătîi... Să-i steie la îndemînă. O să întindă mîna și o să și-o ducă la gură... Și-a mai astîmpăra arsurile... S-a mai ușura... Și apoi ziua de vară-i lungă. Guzganii se tem să deie ziua la om... De-amu, cum i-a fi norocul ! Se uită iar pe geam... Poate a da de pădurar... Oamenii din partea locului îi știe... Sînt de treabă... Săritori la nevoie... Și nu-i iubesc pe nemți...

S-a răcorit în colibă. Să mai încingă focul. Jivinele spurcate nu și-or face de cap, cît timp va dudui focul în plită.

În bătaia flăcărilor ochii celui prins de febră sînt muți și resemnați. „De ce n-atipește odată ? I-ar fi mai ușor... să-și deie sama cît mai tîrziu...“ Mîna mutilată îl doare mai puțin. Are un organism rezis-

tent. Și se vede că-l ajută frunzele de patlagină, leacul acesta bătrînesc. Îl așteaptă un drum anevoios. Mai are de rezistat. Trebuie să fie atent, perspicace, să nu pice în vreo capcană... Ar fi culmea... după ce a scăpat... Cînd vrea atîtea să le afle... Parcă s-ar întoarce de pe ceea lume... Se întoarce pentru că nu e mort... Numai pentru morți se sting toate vestile. Numai morții rămîn cu ziua cînd au închis ochii... El nu-i mort... Și soarele va răsări pentru dînsul. Chiar așa mutilat, cu o singură mînă. Bine că-l ascultă picioarele... Că n-are nevoie să se sprijine de trunchiurile copacilor, s-alunece pe brînci, să înainteze pe bîjbîitele, cum o făcuse acolo, pe dîmb. Aici nu se teme. Aici e pădure. La adăpostul umbrei copacilor. E sigur pe sine... Și o să deie de oameni.

Băiețandrul a împreunat pleoapele. Arată că vrea să atipească. Istovirea își dă de știre... Să-i strecoare briceagul îndărăt în buzunar. N-o să-i deie în minte că-i acolo. Mai bine să-l pună la vedere, lîngă curcubeta cu apă.

Se apropie în vîrful degetelor. L-a auzit. A făcut ochi mari. Ochi umezi, ce surînd inconștient. Ca să nu-i amestece, și-a zăvorît la loc privirea. Așa-i mai bine.

N-a fost în stare să-i întoarcă briceagul. Știa c-o să vadă și prin pleoapele zăvorîte. Și l-a vîrît în buzunar.

Afară cerul e suriu.

Din greșeală a animat curcubeta cu piciorul. Apa s-a vărsat. Se îmbibă cu repeziciune în lutul avid. Cine știe de cînd n-a mai fost unsă podeaua. Un șuvoiș îngust se prelinge pînă în paiele unde zace băiatul. A așternut un șumuiag de paie uscate pe locul ud. A mai azvîrlit cîteva uscături pe foc. A vrut

să-i umple curcubeta, dar în găleată nu mai era apă. S-a dus după apă.

Cînd s-a întors cu găleata, fața băiatului era întoarsă spre ușă. Se vede că din momentul cînd ieșise, el nu-și desfăcuse ochii de la dînsa. „După ce am să plec, el tot așa o să rămînă cu privirile țintuite pe ușa mută, ce nu se va mai deschide pentru el niciodată!“ Această închipuire nu putu s-o suporte. Brusc îl străfulgeră : „Dacă-l las aici, însemnează că au reușit să facă din mine ce au vrut...“

Mecanic și-a dus mîna la buzunar. A scos briceagul. L-a desfăcut.

În ochii băiatului e înscrisă spaima ultimului ceas și în același timp o acceptare totală. A încetat să se mai lupte pentru viață. Înțelege că n-a avut șanse. Vitalitatea celuilalt s-a dovedit mai tare. Acela o să trăiască. El nu. Poate fiindcă pe băștinaș îl hrănește seva acestui pămînt, care a făcut că pînă și buruiana de leac i s-a dovedit prietenă lui și nu străinului contropitor.

Vibrații alburii bat în gemuleț. De copil i-a fost drag să vadă cum se trezește lumina pe pămînt. Niciodată nu se repeta, fiindcă nici o zi nu se repetă. Și astăzi ea se trezește altfel.

Pe fața bolnavului se dezvăluie zorile. „Plec, naiba să-l ieie.“

Dar în loc să plece, a tăbărît spre cuptor și scotocește prin maldărul de terfe. Înviorarea mîinii tefere și a privirii concentrate reflectă un gînd nou, aprins pe neașteptate. Desface briceagul și sfîșie zdrențele mai trainice, le înnoadă, fîșie la fîșie. E încruntat, nu întoarce ochii îndărăt. N-are de unde să știe că la spatele lui o privire își depune toată puterea sufletească să rămînă mută.

Cînd funia înjghebată din terfe i se păru suficient de lungă pentru ceea ce punea la cale, se îndreptă, clătinîndu-se după efortul depus. Îl găsi

pe băiat cu capul strîns între umeri, cu ochii închiși. În liniștea ce inunda odaia își auzeau bătăile inimii.

Îl atinse ușor pe umăr. Un capăt al funiei i-l petrecu, ca pe cingătoare, împrejurul mijlocului. Îl încolăci de două ori, aducînd funia pînă sub subțiori. Se încinse singur cu cele două capete. Cu un efort îl săltă pe tînăr în spinare și-i dădu să înțeleagă că trebuie să-și petreacă mîinile împrejurul gîtului său. Hotărîse : îl scoate la un drum umblat și-l lasă acolo. O să fie mai de nădejde decît în hibarca năpădită de guzgani.

Prin minte îi trecu așa într-o doară : „Dacă m-ar vedea Daniel, așa înhămat !" Simțea sarea sudorii cum i se prelinge de pe buze în gură. Bîjbîia cu ochii cărarea, ce l-ar putea scoate la vreun drum. Deasupra lor copacii surii împroșcau foșnete din frunzele surii. Astupau zgomotul unor pași tîrșîiți. O răcoare rîncedă, cu iz de putregai, le descoperi văgăuna cu izvorul din care și-au potolit setea în ajun. Apa limpezită se străvedea curată. Bine i-ar prinde să-și răcorească obrajii sărați la izvor.

Se lăsă în genunchi, își vîrî mîna în șuvoiașul gîlgîitor, împroșcă stropi în toate părțile, clătinîndu-și fața înfierbîntată.

Îl întrebă și pe băiat : *„Du...Vasser ?"*

Dar băiețandrul nu mai dovedi să-i răspundă. Prin stropii de apă ce și-i împroșca în obraj, prin argintul licăritor al stropilor, s-au profilat dintre tufari două siluete albastre-cenușii. Nici nu i-a dat în minte să se salte, îndreptîndu-se. I-a văzut și băiețandrul neamț din spinarea lui. Le-a strigat ceva în nemțește. Cei doi s-au apropiat. Erau din echipa de salvare, sosită mai adineaori din gara bombardată. Culegeau ce mai era de cules de pe urma bombardamentului de ieri. Unul era efreitor, celălalt sergent.

— *Nain, nain... ist niht partizan...* da să le explice băieţandrul. Nu-l credeau. Sergentul desfăcu funia împletită din terfe şi-l culcă jos pe băieţandru. Efreitorul scotocea prin buzunarele băştinaşului în care descoperi numai un briceag, pe care-l azvîrli inciudat în băltoaca izvorului tulburat.

— Ei, tu... vrut să fugi la partizan... şi furat unul al nostru... Şvain! Ucis trebuie! şi-i repezi un pumn în măsele care-l nărui lîngă un trunchi de frasin bătrîn.

— Nain! Nain! ţipă băieţandrul, încercînd să-l apere. Dar efreitorul năvălise din nou asupra băştinaşului şi-l zgîlţîia din umeri, pretinzîndu-i să mărturisească ce fărădelege pune la cale. Fiindcă fusese izbit la încheietura mîinii mutilate, băştinaşul de durere ameţi şi-şi pierdu cunoştinţa. Cînd îşi veni în fire, îi ajunse în urechi vorba băieţandrului tot mai confuză, mai surdă. Văzu că se munceşte să arăte ceva şi prin gesturi. Efreitorul îl măsura ca pe un copil prost şi neştiutor, ce urma să fie dus de nas de un vulpoi bătrîn. Îi făcu un semn plin de tîlc sergentului. Pe urmă, cel de sub copac nu-l mai văzu pe băiat, ascuns după spinările celor doi. Băştinaşul încetă să se mai gîndească la ce n-ar fi. Ce rost mai avea să se gîndească la ceva!

Cei doi se munceau să-i explice ceva băieţandrului neamţ. Insistau, vociferau, iar băiatul se înfoca tot mai slab, în timp ce tîlcurile deveneau tot mai aprige şi mai repezite.

Băştinaşul se ridică de jos, culegîndu-şi cu mîna bănuţii de sînge închegat de pe falcă. Se sprijini ca să-şi revină, de trunchiul bătrînului frasin. Îşi muta ochii de la efreitor la sergentul cu arma întinsă în direcţia lui, ca nu cumva să fugă. Vedea cum efreitorul îl măsoară pe băieţandru zemflemitor.

Îl zări din nou și pe băiat, fiindcă efreitorul se mișcase din loc. Un efort vizibil se citea pe obrazul lui alb, supt de sînge, și pe buzele albe, ce le mușca întruna.

Efreitorul întinse arma spre cel de sub frasin. N-avea vreme de zăbovit. Băștinașul nu închise ochii, dar și-i întoarse spre băiețandru. Vroia să-l mai vadă.

Tresări cînd îi auzi strigătul :

— *Nain ! Ghib mir ! Ih vill !...* Striga cu toată fărîma de voce cîtă îi mai rămăsese.

Efreitorul se întoarse rînjind. O gură uriașă scăpără din două măsele de aur. Se dete mai aproape lîngă băiat, și rîse satisfăcut. Îl bătu chiar cu mîna pe umărul care nu simțea decît durerea, semn că-i mulțămit de dînsul. Mai chicoti cu sarcasm și spre sergentul ce se uita și el curios și cu veselie la băiat. Pe urmă îi întinse puiului de neamț arma sa și se îndepărtă un pas de dînsul, urmărind cu vădit interes retrăirile tînărului. Fața efreitorului, rasă pînă la luciu, avea o mustăcioară neagră, așezată ca o rîndunică sub borțile nărilor pătrate. Degetele băiețandrului simțeau răceala metalului rigid. Un efort neobișnuit se citea pe obrazul îmbătrînit subit.

Încercă să se ridice în capul oaselor, răsuci de cîteva ori arma în mînă, de parcă o cîntărea. Un surîs strîmb îi tăia pupilele pe jumătate. Ochirea se desfăcea chiar în două ; achipuia pe de o parte fața sătulă și plină de sine a efreitorului și curiozitatea veselă a sergentului, care-și lăsase în jos arma la un semnal tacit al superiorului. Iar dincolo, sub frasin, vedea un capăt de funie, încropită din terfe, cum rămăsese să atîrne de gîtul osînditului ca un laț de spînzurătoare. Băiețandrul nu-și mai putu dezlipi ochii de la acest capăt de funie și deodată țeava revolverului întins încetă să mai fie țeavă, ci o coadă rigidă de guzgan, ce trebuia gîtuit.

Detunături au fost trei. A treia bufnitură a răsunat atît de aproape de a doua, că nu putea fi trimisă de aceeași mînă.

Cînd osînditul și-a venit în fire, i-a văzut pe cei doi nemți culcați în iarba de lîngă izvor...

Băiețandrul mai trăi cîteva clipe.

Ochii albi, încă zvîcnitori, ai muribundului îi arătau parcă spre „coada de guzgan", ce și-a schimbat ținta...

ALEXEI MARINAT

(n. 1924)

Nuvelist, romancier, dramaturg și publicist, autorul s-a născut în satul Valea Hoțului, nume preschimbat de autoritățile comuniste în Dolinskoe. Toată tragedia satului moldovenesc rusificat în condițiile fostei R.A.S.S.M. este prezentă în publicistica recentă a scriitorului. A făcut închisoare în anii postbelici, s-a destăinuit sincer cititorului în jurnalul *Eu și lumea* (apărut inițial în revista „Nistru", nr. 3, 1988), a dezvăluit în chip realist ororile războiului la care a participat (în volumul *Izvoarele fierbinți*, 1973), precum și conflictele etice caracteristice epocii postbelice în cărțile *Urme pe prag* (1966) și *Mesagerii* (1977).

Dintre lucrările sale dramatice se remarcă : *Opriți planeta* (1966), *Dragostea din mai* (1976) și *Curajul bărbaților* (1981).

Prozatorul nu tinde să plăsmuiască, să inventeze, ci narează cazuri pe deplin plauzibile din punctul de vedere al realității nemijlocite. În orice caz, cartea *Căutătorii de noroc* (1983), din care fac parte și schițele propuse cititorului acestor pagini, produce o puternică iluzie a realității. Dar acest lucru nu înseamnă absența artei scriitoricești. Este remarcabilă capacitatea autorului de a sesiza obișnuitul vieții astfel încît chiar simpla lui consemnare să fie în măsură de a ne pune în fața unei revelații nici măcar bănuite.

STÎLPII

Venise o brigadă de montori și-i pusese lui badea Vanea un stîlp drept în prag, în centrul ușii.

— Ia du-te, Vanea, și vezi ce-i, îi spuse nevasta.

Badea Vanea ieși și văzu că-i un stîlp.

— De ce l-au pus chiar în prag, la mijlocul ușii ? întrebă femeia.

— Știu eu ? strînse din umeri badea Vanea. Apoi se adresă către montori : Măi, de ce-ați pus stîlpul drept în prag, la mijlocul ușii ?

— Așa-i proiectul ! îi spuse brigadierul.

— Măi Vanea, poate vorbești cumva cu dînșii, îl sfătui nevasta.

— Măi băieți, poate faceți cumva, îi rugă badea Vanea.

— Ți-am spus, așa-i proiectul ! zise apăsat brigadierul.

— Bine, măi, dar noi pe unde să ieșim afară ? întrebă badea Vanea.

— Facem după proiect. Iaca na ! zise brigadierul și-i vîrî hîrtia sub nas.

— Măi Vanea, poate le dai ceva, să mute stîlpul, că n-om putea deschide ușa, nu-l slăbea nevasta.

— Poate mutați totuși stîlpul, măi băieți ? Nu vedeți că n-om putea deschide ușa ?

— Matale vrei să schimb proiectul ? ! Să mă ieie pe urmă de gît pe mine ?! rămase neclintit brigadierul.

— Dar eu pe cine să-l iau de gît, că stau cu parul ista-n ușă ? ! nu se lăsă nici badea Vanea.

— Vorbește și tu cu ei mai omenește, Vanea, că nu te-ai născut azi, și nici ieri ! Nu vezi că au și început să îngroape stîlpul ? !

— Măi băieți, hai să vorbim omenește, că, orice-ai zice, sîntem creștini. Zic, poate dac-om vorbi mai omenește...

— Bade Vanea, nici nu știm ce să-ți spunem. Vezi matale ce-i scris aici, nu poate schimba nimeni, nici președintele raionului, nici chiar ministrul ! nu se puteau hotărî montorii.

— Dar, poate, măi băieți, dacă vorbim mai omenește ?... le clinti hotărîrea badea Vanea.

— Bade Vanea, zău, nu știm ce să facem... se clătinară ei.

Badea Vanea intră repede în casă și o întrebă pe nevastă cît să le deie.

— Vezi și tu, măi Vanea, știu eu cît or să vreie ?... Dă-le și tu ceva. Cheamă-i și în casă.

— Hai, băieți, că am să vă dau ceva... și în casă, iaca, vă poftesc...

Nevasta a alergat la vecini după niște vin. Badea Vanea a tăiat niște slănină.

Nevasta s-a dus în beci după murături. Badea Vanea turnă în pahare.

— Iaca, să fiți sănătoși, măi băieți...

— Să fii și mata, bade Vanea.

— Mai luați, măi băieți.

— Mulțămim, bade Vanea. La mulți ani !

— Acum, așa, ia mutați stîlpul mai încolo... le arătă badea Vanea.

— Iaca, îl mutăm, bade Vanea, și făcură un pas înapoi.

— Încă, măi băieți, să nu fie chiar așa aproape nici de fereastră. Mai luați cîte un pahar !

— Îl dăm, bade Vanea, iaca, așa-i bine ?

— Mai spre gard, măi băieți, ce ziceți ? Țineți paharele !

— Știm noi, bade Vanea ? Om încerca s-om vedea... și se dădură cu spatele pînă-n gard.

— Ce-ați spune, băieți, dar să luăm întîi la botul calului ! Zic, dacă am scoate stîlpul după gard ? îi veni o idee lui badea Vanea.

— Știm noi, bade Vanea ? Hai să-l scoatem, se uniră ei.

— Măi flăcăi, dar dacă mai așa, ia, olecuță, să nu fie chiar lîngă portiță ?

— Știm noi, bade Vanea ? Să încercăm...

— Măi băieți, să fiți sănătoși ! dar mai încolo olecuță, să nu se vadă chiar lîngă poarta mea.

— Facem și asta, bade Vanea ! spuseră ei și se mutară în altă ogradă, la badea Fedea.

Luară stîlpul și-l puseră lui badea Fedea drept în prag, în centrul ușii.

CATEGORIE GREA

Cînd ajunseră la Bălți, din echipă dispăru un boxer. O fi avînd vreo rudă în oraș și a alergat să pupe un păhăruț de vin sau a dat mîna cu vreun milițian... Parcă îl înghițise pămîntul.

Mai rămîneau cinci minute pînă la plecarea trenului și echipa pierduse orice nădejde să ajungă la Chișinău în plină formație. Iar asta însemna că nici n-aveau de ce să meargă mai departe. Le rămînea să facă drum întors de la Bălți sau să facă aceeași cale de la gara Chișinău, în fond — tot un drac. Putea, la urma urmei, să se prezinte și la competiții, dar nu li s-ar fi permis să iasă pe ring. Așa e legea : lipsește un om — echipa nu-i echipă. Și unde mai pui că lipsea boxerul de categoria grea.

Și cînd mai rămăseseră numai două minute pentru căutări și dezbateri, șeful echipei zări deodată un flăcău zdravăn cît un munte, care-și luase bilet să

meargă și el undeva. Era Vasile Bostan, tractoristul din colhozul „Brazde adînci", care se ducea la frate-său la Ungheni. Șeful îl pofti pe Bostan în vagonul echipei și începu tratativele.

— Ce greutate ai ? Cînd te-ai cîntărit ? Ai idee de box ?

Bostan avea greutatea cam la 96 kilograme, deși nu se cîntărise niciodată. De bătaie, cum i-au explicat sportivii, avea idee, că se bătea cam des, și se temeau toți de dînsul : unde dădea el cu pumnul — crăpa pămîntul. De box însă habar n-avea.

— Auzi, frate Bostane, hai cu noi la Chișinău. Ne trebuie unul ca tine. Ai să ieși pe ring, adică pe scenă... Uite ce pumnoi mari ai !

— Ce să fac pe scenă ? întrebă Bostan rîzînd.

— Are să-ți iasă un partener... îi tragi un pumn, și ai terminat-o cu el. Îți plătim drumul dus și întors, te hrănim, ai să dormi la hotel... Și cine știe, poate că te mai alegi și cu un premiu.

S-a gîndit Bostan cît s-a gîndit și, ajungînd la Ungheni, nu s-a mai dat jos din tren. L-au încîntat boxerii : drumul gratis, hrana — cotlete și apă dulce, dormitorul — la hotelul „Moldova", și pentru că-i dai cuiva la bot — premiu !

— Da miliția nu sare ? a întrebat totuși Bostan, ca să clarifice ultimul chițibuș, care-l mai ținea la îndoială.

— De unde ! Nici duh de miliție pe acolo. Numai să nu dai cu piciorul și de gît să nu apuci.

Bostan, după cîte a priceput, nici nu mai avea nevoie să încalce regulile. Premiul îi era asigurat.

A doua zi trecu cu echipa în sala sportivă. L-au lăsat fără pantoloni ; au tras pe el niște chiloți cu dungă roșie ; i-au îmbrăcat pe mîini niște bombe de mănuși și l-au împins pe ring. Prima dată în viața lui pe scenă ! De la început se cam pierduse, dar știind că artiștii, ieșind pe scenă, se închină publi-

culul, trase și el o plecăciune adîncă. Apoi își văzu și partenerul : sărea de pe un picior pe altul. „Ce-i nebun ? se gîndi Bostan. Las' că-l cumințesc eu..." Singur însă nu făcea nici o mișcare, stătea ca un stîlp cu mîinile spînzurînd.

Arbitrul fluieră din țuruiac și se dădu la o parte, semn „că nu se amestecă"... Bostan văzu cum își pregătea adversarul pumnii, sărind ca un broscoi spre dînsul. „Adică vrea să deie în mine !... trase el concluzia. D-apoi cînd ți-oi da eu o labă, te-a mai găsi cineva aici ?" Îi părea că mai îndemînă i-ar fi să-și lase mănușile și să-i cîrpească aceluia un pumn cum știa el. Dar întîrziase. Nici nu dovedise să ridice mîna, că se pomeni cu două lovituri la maxilare. Își văzu într-o clipă colhozul cu toată tabăra de tractoare pe cerul cu stele verzi. Sala izbucni în strigăte și aplauze. Bostan se ridică de pe bara pe care căzuse și se repezi spre adversar cu mîinile întinse, să-l apuce de gît. De emoționat ce era, scrîșnea din dinți și înjura de toți dumnezeii și sfinții pe care-i știa.

— De ce dai în mine, mă, grijania și...

Sala clocotea de veselie.

— Crezi că dacă nu-i miliția pe aici, poți să dai cum vrei ? !

Partenerul se feri cu iscusință să nu-l apuce Bostan din spate. Și pîndind momentul, îi trimise încă două lovituri solide la falcă. Bostan, pierzîndu-și echilibrul, cît era el de deșirat și zdrahon, se lungi deodată pe dușumeaua ringului. Vui tocmai pămîntul.

Își veni cu greu în fire și-i trase o înjurătură ciobănească arbitrului. De ce stă, prostul, cu mîinile-n sîn, cînd aici își bat joc de om !... Se sculă înfuriat și se năpusti ca un taur înainte. Fața îi era schimonosită de furie și pumnii i se roteau prin aer ca două ciomege uriașe. Învîrtindu-se nu știu cum o

dată, îi păli, din întîmplare, pe adversar și acela căzu parcă secerat. Dar Bostan nu vedea nimic și continua să-și poarte pumnii morișcă. Apoi, văzîndu-și adversarul doborît, sări chiuind de bucurie, asupra-i, îi opinti un genunchi în piept și — dă-i bătaie, dă-i bătaie !...

Sala urla de emoție.

Cînd arbitrul sări și el cu țuruiacul, Bostan îl prinse de un picior și-l culcă pe loc alături de boxer :

— Aha, și tu ești cu el ?

Arbitrul, la rîndul său, nu se pierdu și-i trase lui Bostan un picior în piept. Dar nu scăpă. Două bombe îl unseră imediat în moalele capului și arbitrul nu mai mișcă...

Sala ovaționa : fiecare striga și fluiera cum îi venea mai bine. Bostan, ferm convins c-a luat premiul întîi (fiindcă din cei doi nu se mișca nici unul), iarăși se închină adînc publicului și se îndreptă cu demnitate spre ușă, pășind semeț.

A doua zi, cînd aștepta să i se înmîneze premiul, șeful miliției și cu președintele asociației sportive de box îl întrebară așa „de curiozitate", cum s-au întîmplat toate acestea.

— Cum s-au întîmplat ?... Mă duceam eu, va să zică, la frate-meu, la Ungheni... Și mă vede aista...

Bostan arătă cu degetul la șeful echipei de boxeri, datorită căruia avusese în ziua aceea un succes formidabil la box.

VASILE VASILACHE

(n. 1926)

Nuvelist și romancier de o originalitate șocantă, Vasile Vasilache descinde, prin tematică și stil, din folclorul satului basarabean și din proza lui Ion Creangă. Volumele sale *Două mere țigance* (1964), *Tăcerile casei aceleia* (1970) și *Elegie pentru Ana-Maria* (1983) au adus prospețime în întreg peisajul prozei scurte din Republica Moldova, înviorînd considerabil viziunea asupra omului prin exprimarea artistică, de altfel total lipsită de livresc. Prin romanul *Povestea cu cocoșul roșu* (partea I, 1966) s-a afirmat ca scriitor înzestrat cu harul aprofundării rosturilor filosofice ale demersurilor omenești, inclusiv ale celor obișnuite la prima vedere.

Scrie și literatură pentru copii : *Trișca* (1960), *Peripețiile celor doi verișori* (1981), *Mama-mare, profesoară de istorie* (1988), tipărește volume de publicistică : *Răsărise un soare în vie* (1960), *Ale tale două mîini* (1964) și traduce din literatura rusă și universală autori precum J. Hašek, V. Șukșin, V. Rasputin ș.a.

CEVARE

(Miniatură)

Șed amîndoi, întinși în iarbă. Bunicul și nepotul. S-au descălțat, s-au lungit. Fiștecare, însă, în

felul lui : copilul , ciobănește, ăstlalt, ca pentru lectură, într-un cot, deasupra unei cărți : *Călătoria lui Lionardo di Niccolo Frescobaldi în meleagul sfînt al Mîntuitorului.*

— Bunelu-u-u... cheamă rugător cel mic. Spune cevare !...

Prin partea locului se rostește ciudat : „ceva", „cevare", tot așa și „cinevare", „cîndvare", „undevare". Mumuruzul, în clipa asta, rostind „cevare", paște cu degetele lui boante otava și o presoară peste papucii lui căscați : ca să vedeți, face și el... cevare, urîtul alungă.

— Bunelu-u-u-u !... dă iarăși glas plodul.

— Mmm...

— Vrei să-ți spun cevare ? iute se agață el de mugetul bunicului. Hei ! Papucii mei îs cai... și-i mînîncă iarba ! Hi-hi-hi...

— M-mhî...

Greu de spus ce aprobă bătrînul : hazul copilului și al spuselor acestuia, ori pasajul cărții lui Niccolo Frescobaldi. Iată-l : *„Nilul izvorăște din rîul Iordanului, care rîu izvorăște din raiul Pămîntului, iar partea cealaltă de Iordan curge spre India, precum aveam mai încolo a mărturisi..."*

E luna lui mai, pădurea înnebunește de cînt. În preajmă, la vreo cîțiva pași, un măr „Buza cucoanei" e stacojiu la vedere : atîta mînie de floare și lumină, atîta albinărit nu s-a mai pomenit.

Un viteluș, priponit, se vede, buhăie, se tînguie și el, ca și plodul de copil, în solitudinea asta paradisiacă. Nu cumva vitelușul cere îndurare pentru copil ? Ori pentru caii acestuia, „mîncați de iarbă" ? Cum-necum, papucii sînt din piele de vițel. Bunicul surîde : „Grozavă geografie se știa prin veacul acela, paisprezece... Alexandru cel Bun, la 1384, va fi fost copil, îmbrăcat în cămeșoi pînă în călcîie. Neneaca lui i-o fi purtat mîna prin păr și îl va fi

însufleţit cu vreo basnă de soiul acesta, cum că prin paradisul Pămîntului curge o apă, un rîu, al cărui izvor este în ceruri, iar că Nilul e doar o aşchie din acest rîu... şi bombăneşte : Bună aşchie !... Şase mii şase sute şaizeci şi nouă de kilometri, cel mai lung rîu de pe Pămînt !"

— Bunelu-u-uu !

— Ce vrei, bre, Ştefane ?

— Spune şi tu cevare...

— Păi, întreabă-mă !

Rage şi viţelul. Tot acum, ca la comandă. Copilul izbeşte mînios pumnul în iarbă, răbufnind :

— Ci-vra-şi-aciela !

Cu alte cuvinte, viţelul ce doreşte ?

Bunicul cît pe ce să rostească : „Lapte", dar mai amuzant e însuşi Frescobaldi, cu uimirea lui de şase secole în urmă : „În al lor meleag lipsesc clopotele şi clopotniţele lor, iar noi n-am *auzit nici urmă de zvon de clopot peste toată împărăţia păgînimii, dimpotrivă, în ale lor clopotniţe şedeau clericii şi capelanii, şedeau zi şi noapte şi la ceasul cuvenit dădeau glas cu strigare... Şi strigarea lor era imn de slavă lui Dumnezeu şi Mahomet ; ei mai strigau : plodiţi-vă şi prăsiţi-vă, şi alte cuvinte de ruşine...*"

— Bunelu-u-uu !

Copilul a pus accentul pe ultima silabă : chipurile, îndurare, bunicule !

„Zelos creştin e şi Frescobaldi ! se opreşte aici bunicul. Te pomeneşti, şi iscoadă va fi fost din partea noastră, a creştinătăţii, şi partizanul ideii întru dezlănţuirea căruiva «război sfînt». Odată cu acestea îşi mai făcea propriile interese de negustător, avînd scrisori şi recomandaţii din partea senatului Florenţei... Hm ! Raiul Pămîntului. Azi, sărmane Beirut, vai ţie, cedru tăciunit !"

— Bunelu-u-uuu ! Da tu auzi cevare ? !

Molitvelnic de creștin presbit — cartea și ochelarii bunicului se duc de-a tăvala în iarbă.

— Aud, bre, nu-s surd !

Mărul „Buza cucoanei“ pare un psalt mahomedan — muezin în veșminte sîngerii. Ba că florile-veșmînt murmură : „Plodi-ne-vom, mulți-ne-vom...“

— Bunelu, unde-i amu-ia-ia noapte ?

— Noapte unde-i ? tresare bunicul.

La mijloc e o chichiță avocățească : întrebarea, cică, descumpănește răspunsul. Mai mult, îl desființează, cică...

— Dah ! s-a însufletit copilul. Spune !

Bunicul îngaimă :

— Noapte-i acum... și zice în sinea sa : „Vai ție, Frescobaldi !... Ian cată ce știe și cunoaște un plod din epoca cosmonauticii, a atomului... Planeta, frate Niccolo, se învîrte titirez în jurul unui copil, știutor de toate celea și, vai, peste raiul Pămîntului curge gîlgîind sîngele semințiilor localnice, iar Nilul, Iordanul, aceste rîuri ale cerurilor, spală, spală...“

— Nu știi, nu știi ! triumfă copilul și aruncă inimos o mînă de iarbă peste papucii lui, căscați la verde. Iaca ! Iaca ! și degețelu-i țintește iute, săgeata : Noaptea-i prinsă. Da tu nu știi...

Oare să se fi zăpăcit bătrînul ? Nu, doar se preface, de dragul odorului său.

— Unde-i prinsă noaptea, bre ?

— În papuc la mine !

Bunicul își împreunează mîinile la piept : îl frămîntă altă cevare : „Plodiți-vă... mulțiți-vă“, oare sînt cuvinte de ocară ?! Zău, îmi pare rău, florentinule... Sucită-i lumea, frățîne, în frunte cu noi, Frescobaldi...“

Sub poala pădurii vițelul îl aprobă cu muget de trombon.

VRABETE OPTIMISTUL

Moșu-Codrului a adunat în Luncă păsăretul. A, nu știți cine e dumnealui ? Un unchiaș bărbos, mereu rătăcitor în propria sa stăpînire — întunecimea sihlelor.

Acum toamna, Domnia-sa cere păsărilor nițică socoteală din cele treburi codrenești. Așa, ca să nu zică lumea că-i și el un pierde-vară.

Bucuros, primul țupăie la raport un vrăbioi.

— Eu, Cip-Vrabete, mărturisesc sincer, sînt paznic de magazii și succese am, vă spun sincer, cip-cirip, pricepeți-? Paznic de grîne, la fătare, la transport, la cîntar, la stat. Mi s-a făcut control și revizie... Poftiți, curat sînt ca pana mea scuturată de praful în care m-am scăldat.

Dă glas și doamna Coțofana :

— Revizia am făcut-o eu. Curtea e măturată, porțile închise, lacătul — pe ușă... Am în vedere, la magazii. Ba iată și o hotărîre a satului, zice Coțofana-doamnă, filfîind aripa sa neagră. Hotărîrea sună astfel : „PRIN PREZENTA RUGĂM PE MOȘU-CODRULUI CA DOMNUL VRABETE, PAZNIC DIN TATĂ ÎN FIU, SĂ FIE PREMIAT CU O MOTOCICLETĂ".

Și frăsuitoare cum este încheie :

— Amar nouă, păsăretului și Pădurii, dacă niște țărani premiază mai întîi vrăbiile !... Dar, deh, voia lor e voia stăpînilor.

Moșu-Codrului își zburlește barba : nu-i place proprietatea și tot soiul de stăpîniri. La noapte o să trîntească o brumă groasă-groasă peste lumea asta lăcomoasă, pizmașă și cîrtitoare. Cară și înghite, soarbe și suge și critică, de tocmai țîșnește invidia în colțul gurii ca sugaciului lăptica. Unde plesnește odată din palme și Pădurea îi răspunde hăulind

înspăimîntător pocnete, trosnete, de să zici că-și sfarmă copacii în surcele. La mijloc ce e însă, credeți ? Vine pîrîind la valea o motocicletă. Peste Lunca se revarsă o văicăreală fără pomină. În schimb, Vrabete s-a înfoiat, în dreptul lui s-a oprit motocicleta. Moșu-Codrului cuvîntează :

— Dragule, n-ai decît s-o încaleci... Doar că dintîi găinățează-i pedala și răspunde-mi, cîte zile ai fost cu familia la strîns omidă ? În Valea Cornului, de-o vorbă.

Coțofana, cum i-i năravul :

— Stăpîne, aici are lipse, iată și ele sînt scrise, și din nou își flutură aripa cea neagră.

Ei bine, soața lui Vrabete sfîrîie chibrit din aripi :

— Să-ți fie rușine, Țarco ! Sînt mamă-eroină, unsprezece pui, într-o vară și dumneata ne ceri nouă socoteală, cip !? Cu ce-am crescut noi copilăraia asta, dacă nu cu omidă, cip-cirip ? !

Sare și Vrabete :

— Și le-am dat alcasă știință de carte ! Chemați-l pe al unsprezecelea, mezinul, să-l vedeți cum citește semințele știrului. Chemați-i și pe ceilalți zece, știu grîul și neghina mai bine ca la academia agricolă.

Răsună alpauze : „Bravo ! Bravo ! Țarco, moaie-ți clanța ! Trăiască vrăbiile muncitoare, familia Vrabete e harnică fără pereche ! Și premiată trebuie !"

Claxonează motocicleta, de-o crezi năzdrăvană. De fapt și este. Trei roate ca să nu se prăvală, un coș înfundat din tablă lucitoare, iar dinăuntru adie a jambon. Ba, poftim, și omida Cîinele Babei a simțit și într-acolo ține calea. Cît ai clipi, Vrabete a și luat-o în plisc — motocicleta e doar a lui.

— Bravo, ești ager, clipește și Moșu-Codrului.

Aprobă, care vra să zică. De colo și motocicleta duduie ca ieșită din minți. Doar că Lunca tușește, de-și pierde sufletul.

Se iscă o nedumerire în ochiul galben al Coțofenei. Unde cîrtește ea astfel :

— Stăpîne ! Fumăraie și dîrdîie copacii... Uite cum ruginesc frunzele. Cu motocicleta rămînem și fără umbră... Poftim, că și omida s-a prefăcut în pliscul lui Vrabete lulea fumegîndă !

S-a mîniat de-a binelea Moșu-Codrului, critica îl scoate din fire. Se apucă și unde trîntește peste Pădure o promoroacă groasă și albă, să zici, cerul s-a coräslit și a căzut la pămînt. Speriate, păsările au luat-o în înalturi, spre Sud. Ba și Moșul-Codrului s-a mistuit sub frunze. Doar Vrabete cu soața dîrdîie încălecați pe motocicletă. N-ai chip nici s-o părăsești, să te dezlipești de ea, căci unui cioroi i-a căzut tronc luciul și îi dă tîrcoale.

Zice atunci Vrabete :

— Muiere, încolo, încoa, adă niște paie și cheamă-i pe ai noștri. M u c i c l e t a asta n-are streașină nici de ploaie, nici de ninsoare... Da dacă o facem *obșejiti* [1] — clocitoare... Văd eu găinațul nu urnește pedala.

Zboară soața Vrabie, căci are feciori neînsurați, fiice nemăritate, ba și nurori în serviciul „Gunoaie-pleavă". Din paie va să-și dureze streașină în trei caturi.

Coșul lucitor al motocicletei a amețit-o de invidie pe doamna Coțofana. Stă pe-o creangă desfrunzită, tot răsucindu-și gîtul, strîngîndu-și într-un nasture pieptarul și meditează : „Și mi-s desculțată, păcate, și e frig de nu se ouă nici dracu' !"

Unde cîrîie înveninată :

— Vrabete ! Auzi, Vrabete ? Pază și balanță, revizii și bilanțuri, cum îți place anul ? Noutatea știi care e ? își flutură aripa ei neagră. Te-a lepădat soața, Vrabete, paiele sînt înghețate.

---

[1] Cămin.

Sfîrîie atunci din aripi Vrabete, se așază în preajma Coțofenei și își dă cu părerea :

— Soarta, doamnă ! Dar să zicem mersi că ne-am ales cu o iarnă... Cei plecați în țările calde n-au parte nici de asta.

Mare optimist e Vrabete. Melancolic, plin de mîhnire arată doar Codrul. Îmbucă acum niște fier mort — un coș de motocicletă „Pirojoc“ [1].

[1] Plăcintă rusească.

ION C. CIOBANU

(n. 1927)

Nuvelist, romancier și eseist, Ion C. Ciobanu a intrat în manualele de școală și în conștiința cititorilor din Republica Moldova mai ales prin romanele *Codrii* (partea I 1954, partea a II-a 1957), *Podurile* (1966), *Cucoara* (1975), *Podgorenii* (1982). Formula narativă preferată de scriitor este cronica evenimentelor sociale îmbinată cu prezentarea tipologică a personajelor. Talentul epic viguros al romancierului face să reînvie în fața ochilor noștri, ca în palmă, întreg peisajul vieții satului de codru din ultimele cinci decenii. Din păcate, scriitorul a plătit un anumit tribut „imperativelor timpului". Totuși, multe pagini ale romanelor sale denotă un curaj civic salvator : Ion Ciobanu a înfățișat în mod realist, încă din 1966, deportările staliniste cu erorile care le-au secondat. Memorabile sînt tipurile de țărani în vîrstă, cu mentalitatea și exprimarea lor autentic românească : moș Toma Veșcă, Toader Lefter, Pătrache, Vasile Sufletelul, Iosub Vîrlan etc.

În cărțile *Întîlnire cu eroul* (1962) și *Voci pe oglinda apei* (1981), Ion Ciobanu se dovedește un nuvelist bun, cultivînd — mai cu seamă în cea de-a doua — realismul aspru, adecvat tipurilor umane evocate și circumstanțelor concrete în care există acestea.

Am selectat din volumul *Voci pe oglinda apei* nuvela inclusă în antologia de față.

— De cîte ori intru în pădure, mă înfior de la tainele ei !

Badea Ostap Pinteac a încetinit pasul. Și-a privit cam ciudat și cu o curiozitate întrebătoare tovarășul de drum.

O vreme, acest pădurar nu se deosebea cu nimic de țăranii din satul său de baștină. Se identifica pînă într-atît de mult cu ei, că dacă n-ar fi purtat la șold cornul pădurăresc și uneori arma pe umăr, nici n-ai fi putut să-l bănuiești că lucrează — pădurar prin părțile acestea, de aproape treizeci de ani.

Acum, însă, cînd s-au introdus uniformele, după șapcă și haine e ușor să-l deosebești de oamenii din sat. Îl poți deosebi și iarna, și vara. Chiar și un om venit din alte părți află imediat că dumnealui lucrează pădurar.

— Bade Ostap, mata cred că te-ai săturat de pădure ?... Ia să-mi spui : te-ai deprins cu ea și demult nu-i mai simți fiorul tainelor și necunoscutul misterios ?

— Ba, de ce ? Pădurea în fiecare zi e alta, chiar dacă îți pare că e aceeași pădure...

— Eh, bade... Și o spui mata cu atîta nepăsare și liniște în glas !... De parcă ai avea în buzunar o garanție că ai să mai trăiești încă cel puțin o mie de ani !...

— Deh !... De trăit o să trăim atîta cît ni-i lăsat să trăim !...

Badea Ostap Pinteac nu se supără pe spusele tovarășului său de drum. Bănuiește el că acest consătean se cam leagă de dînsul, de pădurar. Îi caută nod în papură. Doar îl știe pe tînăr de mic copil. De pe vremea cînd nu numai o dată l-a alungat cu vaca din pădure.

Acuma tînărul lucrează la o gazetă din Chișinău și mai tipărește uneori poezii pe la gazete. Pădurarul a aflat aceste amănunte de la copiii săi, care învață încă la școală și citesc mai multe cărți decît tatăl lor, pădurarul. El, ca pădurar, îl cunoștea pe acest tînăr ca pe un mare amator de vînătoare și de pescuit. Cum se vede, cam rar scapă de oraș acest consătean al pădurarului. Fiindcă atunci cînd vine în sat, nu dovedește bine să-și vadă părinții și repede aleargă la pădurar. Aleargă într-un suflet și îi pare o veșnicie pînă îl vede pe pădurar urnit din loc. Cînd pădurarul n-are timp, se căciulește și se țigănește, se frămîntă în ograda cordonului [1] pînă ce-i dă pădurarul un băiat de-al lui. Ca să se ducă în pădure cu oaspetele de la Chișinău, la pescuit sau la vînătoare de rațe. Îi cunoaște acestui oaspe și apucăturile uneori cam lacome. Poate și această lăcomie i se trage tot din pricina că rar scapă din pietrele orașului, să se vadă în larg, la libertate.

Oricum, dar odată, într-o iarnă, tînărul a văzut cum se alungă după pradă știucile pe sub gheața transparentă a ghiolului din pădure și a tras cu arma într-o știucă. A tras cu alice măscate, și ele au ricoșat de pe gheață și l-au rănit la un picior. Încă bine că nu s-a întîmplat mai rău. S-a rănit ușor de tot. A avut poate mare noroc și de cizmele sale groase de cauciuc, cizmele care au stat în calea alicelor.

Altă dată acestui tînăr era să-i amorțească tot sîngele în corp. S-a băgat pînă la brîu în apa ghiolului din pădure. S-a lăcomit după pește, pe o vreme friguroasă, cînd apa prindea de-acum fluturi de gheață. Poate nu i-ar fi fost nimic, fiindcă-i tînăr și voinic, dar în ziua aceea mergea strașnic șalăul și tînărul nu se îndura să iasă din horbotica de gheață

[1] Pădurarului.

a ghiolului. Da, atunci l-a strîns tare răceala. Îl înțepenise ca pe o buturugă.

— Hei, bade Ostap ! îl întrerupe din gînduri pe pădurar tînărul de la Chișinău. Ian te uită ce frumusețe !...

— Unde ?

— Păi nu vezi ?! Bordeiul ăsta... cu acoperișul de paie !...

— A-a... bordeiul...

— Ce frumusețe, Doamne !... În țarc, după bordei, știubeie de albine !... Din hogeacul bordeiului iese fum ! Ce liniște, Doamne, ce aer !... Și bordeiul e înecat în pămătufuri de liliac înflorit !... Ce poezie, ce minune !... Am să vin să-mi petrec concediul de vară în bordeiul acesta !...

Cum se vede, tînărului de la Chișinău într-adevăr i-a plăcut bordeiul. Că el merge cît merge, apoi se oprește și se întoarce iar cu fața înspre bordei. Clatină din cap a mirare și tocmai oftează de plăcere. Dacă se va tot învîrti și se va suci așa, mereu printre copaci, o să-și rupă iar vîrfurile la undițe, cum le-a mai rupt într-o primăvară. Ar fi păcat să le rupă astăzi. Că are undițe foarte bune. El zice că-s de cele japoneze. Care se strîng, se cuplează. Dar lui i-i lene să le strîngă. Să le cupleze. Nu-l rabdă firea. Le întinde de acasă, de parcă ar vrea să prindă pește de pe drumuri... Din vîrful copacilor.

M-am născut într-un bordei
Învelit cu paie...
Doinitor mi-a fost un tei...

Cîntă. Frumos cîntec.

Badea Ostap își privește consăteanul strămutat cu traiul la Chișinău și se străduie să nu-l dezbată din cîntare.

— Mata... îți mai amintești ?

— Ce să-mi amintesc ? întrebă pădurarul.

— Cîntecul.

— Nu. Nu mi-l amintesc !

— Cum ? Nu l-ați învățat la școală ?

— Ei... de unde ? ! Pe vremea ceea nu se cînta !...

Tînărul de la Chișinău se oprește ca țintuit locului. Se reazemă cu spatele de-un stejar gros și își întinde brațele în părți. Își întinde mîinile lungi, cum și-ar întinde o pasăre aripile înainte de zbor.

Se oprește din mers și pădurarul. Socoate că poate i-o fi obosit musafirul. Că orășenii nu-s prea dați cu drumul. Și pînă la ghiolul din mijlocul pădurii este cale destul de întinsă. El, ca pădurar, s-a dat cu aceste drumuri. Că așa i-i meseria. Să cutreiere în fiecare zi colnicele pădurii. Uneori călare, dar mai mult apostolicește, pe jos:

— Bade Ostap, strigă din nou orășanul.

— Eu... vă ascult... Vă aud !

— Mai ții mata minte, cum mă alungai din pădure ?

— Dacă veneați cu vaca în regie !...

— Veneam s-o pasc...

— În regie nu-i voie... Vitele rod lăstarii regiei și pădurea tînjește... Se usucă !...

— Da, dar eu trebuia s-o pasc !...

Orășanul închide ochii. Se vede că-i închide de plăcere, nu de oboseală. Fiindcă așa, cu ochii închiși, își continuă vorba :

— Mi se rătăcea uneori vaca în desișul regiei... Și o căutam pînă ameteam ! Iar cînd o găseam, rămîneam uimit de minunea întîlnirii noastre. O găseam unde mă așteptam cel mai puțin s-o găsesc. Ne pomeneam față în față. Și Ruiana noastră mă întîmpina cu ochii mirați. Parcă ar fi vrut să-mi spună ceva cu gură de om și dat fiind faptul că nu putea face acest lucru, neavînd grai, începea să ra-

gă. Scotea un muget prelung în care deosebeam ușor că vibrează note de dor, note de bucurie: ne-am găsit unul pe altul. Ne-am întîlnit în desiș, față în față. După cîteva zile de alergătură, după cîteva nopți cu tot felul de presupuneri și griji, vita mă întîmpina cu vinovăția pecetluită în priviri, o vinovăție de-o zguduitoare sinceritate. Dar știi mata cînd o găseam ? Ca să vezi. O găseam întotdeauna în zorii zilei. O găseam bleoașcă de rouă. Și uneori ea mă vedea și mă recunoștea cea dintîi. Își întindea atunci capul peste tufarii regiei și scotea un muget prelung și plin de duioșie. Apoi mă lingea cu limba ei aspră, ca raspelul, pe mîini, pe față și o lua singură, încet, spre sat. Se spune că dobitocul nu înțelege. Nu-i adevărat, înțelege totul, numai n-are grai, ca să poată vorbi !...

Oaspetele s-a dezlipit de la tulpina stejarului și a luat-o înaintea pădurarului.

Faptul că se băgase să pască vaca în regie nu-l putea încînta nici acum pe pădurar. Dar aceste încălcări au fost săvîrșite hăt demult și s-au trecut pe cotorul vremii de atunci. Astăzi, dacă vrea să facă ceva treabă la pescuit, ar trebui să se grăbească. Că amintirile din copilărie se pot povesti și pe malul lacului. Doar zilele din luna mai sînt destul de lungi pentru pălăvrăgeli. Întîi și întîi să nu uite că și peștele își are socotelile lui. Nu trage la nadă toată ziulica, din zori și pînă în noapte.

Ostap Pinteac nu-și grăbește musafirul. Îl știe de om învățat, cu slujbă în capitala republicii. Și îi este oarecum pădurarului să se amestece în planurile orășanului. Vine omul atît de rar prin sat și poate duce dorul locurilor de baștină. Negreșit că le duce dorul. Doar îl vede cum se apleacă tot timpul din mers și îngenunchează în fața tufelor de grebănei, mirosindu-i și netezindu-i cu podul palmei.

În grebănei poți să tragi coasa, ca în iarbă. Asta, însă, nu-l împiedică pe orășan să-i mîngîie ca pe niște flori semănate în grădină. Nu-l împiedică să exclame cu entuziasm :

— Nici nu-ți vine a călca pe de-a dreptul... Strivești atîția grebănei sub picioare... Albi, galbeni, rozovi !... Ce priveliște, ce minune ! Of, cît sîntem noi de nepăsători !...

Apoi, peste aceste izbucniri expansive, înmărmurește locului și-l întreabă pe pădurar iscoditor, ca un copil mic :

— Mata nu știi : de ce nu cresc grebănei în țarcurile de flori ?

— Eu de unde să știu ? îi răspunde pădurarul mirat de întrebare.

— N-ați încercat să-i răsădiți ?

— Nu, n-am încercat. Doar sînt atîtea flori în pădure. Cine vrea vine și culege cît îi poftește inima !...

— Dar în pămînturile de țelină... pe toloacă, de ce nu cresc ?

— Viorelele uneori cresc... Brîndușele se întîmplă să crească. Dar grebăneii nu cresc. Ei numai în pădure se află în largul lor.

— Eu am văzut într-o grădină, în oraș, lăcrămioare.

— Lăcrămioarele pot fi răsădite. Ele se prind, dacă le muți cu rădăcină și cu pămînt cu tot !...

Din partea Prutului se aud orăcăind broaștele : fac un concert de te asurzesc.

Ostap Pinteac știe că n-a mai rămas mult pînă la lacul din mijlocul pădurii. Dacă n-ar zăbovi ei atîta prin poenile de flori, demult ar fi aruncat undițele în apele lacului.

E departe de sat acest ghiol al Prutului. Cică pe vremuri acest ghiol ar fi fost chiar albia principală a rîului. Dar cu timpul Prutul și-a mutat albia. În

acest crac de rîu năboiește apa numai la revărsări, primăvara. Vin puhoaiele peste rădăcinile copacilor. Vin cu o mulțime de pește de tot felul.

— Dar de ce în anul acesta nu se văd nicăieri zbîrciogi ? întreabă pe neașteptate orășanul.

— Zbîrciogii răsar devreme... Acum li s-a trecut vremea ! răspunde pădurarul.

— Ați mînca zbîrciogi ?

— Nu. De unde să mîncăm ? Că nu s-au făcut.

— Dar de ce nu s-au făcut ?

— A fost primăvara friguroasă... Zbîrciogii iubesc căldura... Lor le trebuie multă căldură !...

— Mie grozav de mult îmi plac zbîrciogii cu smîntînă !

— Îs buni. Cînd sînt !...

— Mai ales îmi plac sbîrciogii din ogoarele cu grîu !... Cei de pădure sînt seci. Au o codiță lungă și subțire, cu o pălărioară în vîrf... Parcă ar fi ciuperci otrăvitoare, la care oamenii le zic „cușma șarpelui".

— Da zbîrciogii din grîu sînt mai gustoși... Fiindcă sînt mai grași, cade la învoială pădurarul. Numai că zbîrciogii de grîu se fac rar de tot... Mai des cresc zbîrciogii de pădure !...

— Oaspetele mai rar e mai drăgălaș... Tot ce e mai rar, e mai gustos !...

— O fi poate chiar așa. Nu zic nici eu bai !

— Cutreieri ogoarele cu grîu... primăvara... devreme... înainte de sfîntul Gheorghe !

— Cînd încă se vede cioara din grîu ?

— Da, tocmai !

— Dacă pe la sfîntul Gheorghe nu se vede cioara din grîu, se așteaptă o roadă bună... Așa spun oamenii !

— Îmbli, zic, prin ogoarele semănate cu grîu și cînd vezi un bulgăre alb, ca un boț de brînză, îți zvîcnește inima-n piept. Alergi cu o bucurie nespu-

să. Ca să culegi zbîrciogul. Un zbîrciog din grîu. Ca un bulgăre de brînză !...

Într-un zăvoi al Prutului cînta cucul. Pădurarul s-a oprit și a prins a se căuta prin buzunare.

— Ne cîntă în față, a zis Ostap Pinteac. S-a întors din țările calde, ușernicul. Și dacă s-a întors, trebuie să-i arătăm ceva parale, ca să ne aducă noroc haimanaua !...

— Nu l-ați mai auzit pînă acum ?

— Nu. Bănuiesc că abia s-a întors !...

— Frumos cîntă !...

— Frumos...

În fața pescarilor s-au luminat deodată coroanele stejarilor. Ieșeau în rariștea ghiolului cu apă. Din stufăriș a zburat pe deasupra copacilor un cîrd de rațe sălbatice. Stolul s-a rotit sus, sus de tot și s-a așezat în alt capăt al ghiolului.

Un fior răcoros a trecut parcă prin toată firea acestor doi vizitatori ai lacului. Un fior pe care e greu să-l explici de unde vine. De la răcoarea lacului. De la dorința mare de a te odihni într-o astfel de zi pe malul apei. Sau de la o pornire a firii lor dornice de pescuit, dornice de necunoscut...

În fața musafirilor lacul parcă se odihnea și el într-o cămașă dantelată cu aburi pe la margini. În apropierea stufărișului două berze înlemniseră cu cîte un picior ridicat în aer. Parcă îi cercetau cu luare-aminte pe acești doi vizitatori. Oglinda ghiolului se întindea sticloasă, fără riduri și încrețituri. Cum numai oglinda unui lac de pădure poate fi, care nu cunoaște zghihuirile vînturilor și nici revolta valurilor. Peștii săgetau oglinda apei. Izbucneau pe neașteptate ba într-o parte, ba în altă parte. Jocul peștilor îi făcea pe acești doi oameni să se grăbească tăcuți. Să-și desfacă undițele, ca să se așeze cît mai repede în fața necuprinsei tăceri a

apoi. În fața veșnicei taine de dincolo de necunoaștere.

Era într-adevăr o binecuvîntată dimineață de început de mai, cum pot fi aceste dimineți calde și liniștite numai în luncile Prutului. Apa curată, ca cleștarul, aburea abia-abia ca o peruzea subțire, ca un fum al fericirii. Liniștea se așternuse peste toate întinsurile zăvoaielor. O liniște care creștea parcă din pămînt, din natură, din veșnicie. Și cei doi tovarăși de pescuit, în aceste clipe, își uitaseră vîrstele, rangurile, deprinderile, durerile, necazurile. Se înfrățiră total cu natura.

Undeva savanții analizaseră demult în laboratoarele lor, că apele Prutului sînt cele mai curate și mai gustoase ape din Europa. Și iată-i pe acești doi oameni că stau față în față cu aceste ape. Ba în ghiol apa e cu mult mai curată, fiindcă nu-i tulburată de scurgere. Nu-i stîrnită de vînturi. Și e pitrocită de frunzele și rădăcinile pădurii și împrospătată continuu de mîneca izvorului care ține legătură cu Prutul.

În asemenea clipe de liniște, și taină orice mișcare de frunză, orice pocnitură de vreasc, din preajmă, orice fîlfîire de pasăre te face să tresari ca în fața veșniciei naturii.

S-a întîmplat, însă, ca tocmai în aceste clipe de liniște să se audă cîteva știobîlcîituri puternice de apă. După plaurii plutitori ai stufului de la coada gîrlei. După aceste zgomote pescarii se așteptau să apară din apa de după stuf orice — un mistreț, o căprioară, un elan, un cerb, vreo vită rătăcită. Dar de după tufele de stuf — să nu-și creadă ochilor — apăruse pe neașteptate o namilă, un om cît un urs. Pășea repede cu cizmele de cauciuc prin apă. Fugea !... Fugea măsurînd adîncimea ghiolului cu o prăjină lungă.

La vederea acestei fantome neașteptate, tînărul ziarist a tresărit și s-a încordat pe loc ca un arc.

— Trebuie să anunțăm grănicerii !... a strigat tînărul. Era gata s-o ia din loc.

— Nu. Nu-i nevoie ! și-a revenit repede pădurarul. Că nu-i spion !... E un om de la noi din sat !...

Ostap Pînteac s-a răsucit mai apoi cu fața spre fugar și a prins a-l striga :

— Măi, Vasile, măi... Nu fugi, măi ! Că noi sîntem... Ce, nu ne mai cunoști ?

Omul, însă, după ce s-a auzit strigat, a rupt-o la fugă și mai zdravăn.

— A sălbăticit cu totul, sărmanul !...

— Dar cine-i, badei ?

— E Vasile Mutu. De la noi din sat...

— Și ce caută el aici ?

— Pescuiește. Ca și noi !...

— Păi, de ce fuge ? Că nu-l alungă nimeni !...

— El fuge de oameni !...

— Cum „fuge" de oameni ?

— Nu-l vezi cum fuge ? Fuge !...

— Îl văd. Dar de ce fuge ?

— Păi, Vasile Mutu demult nu mai trăiește în sat. Cu oamenii...

— Dar unde trăiește ?

— Aici, în pădure. Parcă am văzut adineaori bordeiul cela... din care ieșea fum ! El la bordei trăiește !...

— Nu mai înțeleg nimic...

— D'apoi ce-i aicea de înțeles ? L-au obijduit oamenii !...

— În ce fel l-au obijduit ?

— De, l-au obijduit... El acuma lucrează la noi, la ocolul silvic. Strînge semințe din copaci toamna. Are grijă de semințeri. Lucrează la școlcile de răsad ! Și trăiește în pădure... De oameni se teme !... În bordei și în ogradă nu mă lasă nici pe mine. Fu-

ge. Dar de peste gard vorbește. Și ascultă de tot ce-i spun să facă. Că-i muncitor ca o albină ! Leafa de la ocol tot eu i-o aduc. În fiecare lună. Că nu se duce nici după leafă !...

— Leafa, ca leafa... Doar n-ai să te hrănești cu bani de hîrtie !

— El n-o duce rău... Că-i foarte muncitor. Are de toate !... Crește păpușoi printre rîndurile de puieți... Păpușoi înalți, cît copacii. Sădește cartofi. Ține vacă, porc. Are în grădină, toamna, niște bostani albi. Mari, cît niște juncani !... Dar sare și sîrnici [1] îi aduce de la cooperativa satului soră-sa... Că numai ea se mai poate apropia de bordeiul lui.

— Are vreo boală ?

— Da. I se trage această boală de la o bătaie !

— Cine l-a bătut ?

— L-a bătut de moarte cumnatu-său... Ca să nu împartă casa cu dînsul. Să nu-i ceară partea de la casă !... Și cînd îl omora în bătaie, nimeni n-a sărit să-l scoată din mîinile bătăușului... Nici un om din sat n-a sărit să-l scape !...

— Fiară, nu om... cumnatu-său !

— Mai rău... Fiara nu face niciodată ceea ce face omul !...

— Și de ce nu se tratează ?

— A încercat... Dar fără nici un folos... Că-i stricat la cap... Din bătaie-i nenorocit ! Soră-sa nu-l lasă nici la cooperativă să se ducă. Îi aduce ea sare, sîrnici. Că dacă se duce la cooperativă și găsește acolo lume adunată, începe să plîngă și împarte toți banii, cîți îi are, la oameni. Tot ce cîștigă un an de zile de la ocol, totul împarte la oameni. Împarte plîngînd, cere de la vînzător votcă să cinstească oamenii și pe urmă fuge înapoi în pădure. Că apoi tre-

[1] Chibrituri.

buie tot soră-sa să îmble prin sat. Să adune banii împrăștiați cu nesocotință. Unii, îi drept, îi aduc femeii paralele acasă. Alții îi lasă la vînzătorul cooperativei. Dar sînt oameni de toată mîna. Feluriți ! Mai sînt și de aceia de se lăcomesc la cîștigul unui om nenorocit !... Se mai găsește cîte un păgîn la suflet !... Că, de, pădure fără uscături și fără putregai... Soră-sa însă-i poartă de grijă. Ca să-l ferească de enervări ! Cu pădurea, Vasile se împacă bine. Are grijă de toate jivinele. Adună frunzari pentru căprioare. Păzește fazanii de vulpi. Că el de animale nu se teme. El se teme numai de oameni. De la bătaia aceea strașnică i se trag toate nevoile !...

— Și cum ? Trăiește de unul singur ? !

— Da. Singur-singurel. Că el s-a scrîntit la minte încă de flăcău. Nu era încă însurat. Dar amu... se teme și de femei !...

— Și bătăușul ? N-a fost judecat ?

— Ei, ba !... Cine să-l judece ?

— Legea să-l judece !...

— Poate dacă se căuta... Dar așa, nimeni nu s-a plîns. Satul a tăcut, ca să nu se amestece... Neamurile au tăcut, fiindcă-s neamuri... Și între neamuri... cîte nu se iartă ?

ION DRUȚĂ

(n. 1928)

Nuvelist, romancier, dramaturg și eseist excepțional înzestrat, Ion Druță coboară din viața satului basarabean al anilor de război și postbelici. Se inspiră din folclorul autohton și din cărțile sfinte. Volumele sale *La noi în sat* (1953), *Poveste de dragoste* (1954) și — în chip deosebit — *Dor de oameni*, (1959) au constituit contribuții imposibil de tăgăduit în afirmarea nuvelisticii contemporane din Republica Moldova. Sub pana lui Ion Druță nuvela moldovenească se dezvoltă în albia săpată de Creangă prin *Moș Nichifor coțcariul*. Nu în zadar cunoscutul personaj al lui Creangă are, în proza lui Ion Druță, un continuator în linie dreaptă : badea Cireș din nuvela *Bătrînețe, haine grele...*

Un timp, scriitorul a cultivat nuvelistica, obținînd succese notorii cu volumele *Frunze de dor* (1957), *Ultima lună de toamnă* (1964), *Clopotnița* (1984) ș.a.

Totuși, cea mai mare popularitate i-o aduc romanele *Povara bunătății noastre* (1968 ; ediția a II-a, 1986), *Biserica Albă* (1982) și piesele de teatru *Casa mare* (1960), *Cervus divinus* (1986) ș.a.

Întreaga creație a scriitorului se prezintă ca o îngemănare aproape inexplicabilă între lirismul cuceritor și interpretarea profund filosofică a vieții.

Nuvela cuprinsă în antologia de față a fost selectată din volumul al II-lea, de *Scrieri*, 1990.

TOIAGUL PĂSTORIEI

„Mioriță laie,
Laie-bucălaie,
De trei zile-ncoace,
Iarba nu-ți mai place,
Gura nu-ți mai tace..."

(Miorița)

Și... n-avea oi. Era nalt și zdravăn cît un munte, căci de acolo, de la munte, o fi coborît neamul lor pentru a se căpătui pe dealurile noastre. Era tăcut, trist de cele văzute, trist de cele ce urma să le vadă, iar cînd totuși scotea o vorbă, glasul îi era sonor, senin, cu unduiri de glume adunate de prin cîntece vechi. Sătenii îl ascultau și-l ascultau, și-l tot ascultau — poate, poate mai spune ceva, căci știe o lume întreagă că în gîtlejul cela lung și osos, ars de soare și bătut de vînturi, picură un răcnet ce poate înfiora, la un ceas de supărare, o pădure întreagă.

— Apăi, dac-o trăit la stînă ș-o tot mîncat caș dulce, ziceau cei cu glasurile subțirele atunci cînd baciul, o dată pe an, ieșindu-și din fire, cutremura codrul dintr-un capăt în altul.

Nu-i plăcea însă groaza. Nici să fie cuprins de groază, nici să vîre groaza în alții nu-i plăcea, și trebuiau să se întîmple lucruri nemaipomenite pentru a trezi în el mult temutul cela răcnet. Cum însă lucrurile nemaipomenite se întîmplă rar de tot, iar curiozitatea îl macină pe om zi cu zi, sătenii, cum îl zăreau, îi strigau de departe :

— Hai noroc, bădie, ce mai faci ?

— Bine, răspundea, de obicei scurt, așezînd cu grijă un suspin între două zîmbete senine. Voi ce mai faceți ?

— Tot bine.

Și cam atît, pentru că, de, așteaptă oițele, iar turma își are socotelile sale. Și chiar că socotit și măsurat era cum nu se mai poate. Măsurat la umblet, măsurat la cătătură, măsurat în toate poftele și pornirile sale, și nu se lăsa furat de nici una din patimile, de nici unul din viciile acestei lumi. Crescut pe lîngă stînă, sub cupola albastră a cerului, de dimineață pînă sara, de cu primăvară pînă toamna tîrziu, an cu an, o fi ajuns singur cu mintea lui la acel mare adevăr că nimic nu e veșnic pe lume — toate sînt trecătoare.

Purta iarna cușmă înaltă, țuguiată, suman lung, pînă la călcîie, iar vara — pălărie de paie, cămeșă de cînepă tot lungă, pînă la genunchi, prinsă la brîu ca un chimir bătut cu aramă, un chimir în care totdeauna purta amnar, cremene, iască, așa încît, dacă din întîmplare într-o clipă s-ar fi stins toate focurile pe lume, de la chimirul cela ar fi început a se înfiripa viața din nou.

Știa mii și mii de lucruri din viața turmelor, și cei care țineau cîte-o cornută la casă veneau cine știe de pe unde după sfat, după povață, și se întorceau fericiți cum nu se mai poate, pentru că, ziceau, intri cu un cîrlan ca vai de dînsul în ograda lui, și ieși de acolo cu un berbec de toată frumusețea.

Părea că a și fost adus pe lume anume pentru a nu se pierde sămînța mioarelor niciodată, și el era conștient, era mîndru de înalta-sa misiune, dar...

N-avea oi. Cioban de viță veche, cioban din creștet pînă în tălpi, el totuși n-avea oi. An cu an i s-o fi tot împuținat turma, și atunci cînd nu a mai avut ce paște, a părăsit dealurile celea fumurii din de-

părtare și s-a întors în satul lui de baștină. Adică vroia să se întoarcă, dar, din întîmplare, s-a oprit pe-o clipă sus, pe un vîrf de deal, deasupra satului, și acolo a rămas, pentru că cel de-a petrecut atîția ani de unul singur, numai el și dealurile, revine cu greu înapoi în mijlocul oamenilor.

Și-a ridicat deci o căsuță acolo în vîrful dealului, pe un petic de pămînt moștenit de la răposata sa maică. Niște rude mai îndepărtate se zice că ar fi vrut să vină să-l ajute, dar el a ținut morțiș să le facă pe toate singur, cu mîna sa, și poate anume de aceea căsuța ridicată de dînsul aducea prin ceva a stînă. Cu vremea și-a înjghebat și ogradă, și portiță și-a făcut — mă rog, ca toată lumea, numai că prea semăna ograda ceea a ocol ; portița prin ceva amintea de strunga prin care trec dimineața oile cînd le vine vremea mulsului.

— Mă rog, zîmbeau înțelegători sătenii, dac-o trăit pe dealuri și în afară de stînă n-o văzut nimic în viața lui...

Vara gospodinele își făceau de obicei mîncarea la un cuptoraș închipuit undeva într-un fund de ogradă. Pentru a fi în rînd cu lumea, și-a pus și el în bătătură trei pietroaie pe care își fierbea serile mămăliga. Se bănuia că pe lîngă mămăliguă o mai fi avut el cîte ceva acolo pe măsuța ceea a lui, pentru că, dac-o venit vorba, se poate ține cu mămăligă seacă un asemenea om cu un asemenea glas ? Cei care trăiau mai pe aproape de vîrful dealului se jurau că l-au văzut cum moaie acolo în ceva boțul cela de mămăligă, dar au fost luați în derîdere de către tot satul, pentru că dacă n-avea omul oaie de rîs la casă, în ce ar fi putut muia el mămăliga ceea ? !

N-avea oi, dar, pesemne, de la amărîtele celea de oîțe, ce erau aduse pentru a fi doftorite, rămîneau în bătătură bumbăreze, și serile, cînd se lăsa peste

sat amurgul, presăra jăraticul dintre cele trei pietroaie cu măturături de prin ogradă ; cînd umbrele amurgului, urcînd domol coama dealului, ajungeau pînă la picioarele lui, îl găseau șezînd în pirostrii, lîngă cele trei pietroaie calde, cu fluierul la gură și, ca să-i mai treacă de urît, cum fac, de obicei, ciobanii, depăna colo cîte-o zdreanță de cîntec.

În acele amurguri nesfîrșite de vară, cînd se face, și iar se face și nu se mai face odată sară, cîntarea și fumul din vîrful dealului se lăsau moale peste sat ca un semn de binefacere, de blagoslovire. Gospodarii mai de frunte, care știau rostul la toate și la toate aveau noroc, rîdeau de blagoslovirile celea ce veneau din vîrful dealului, zicînd că, iaca, s-a întors de la păscut, și-a muls oițele și, pînă se încheagă laptele, spune oilor povești. Totuși fluierul din vîrful dealului nu s-a lăsat rușinat de două-trei vorbe, depănîndu-și înainte pasul și, așa strîmb și slinos cum era, avea fluierul cela darul de-a mîngîia, de-a îmbărbăta, de-a face sufletul să se rupă de la pămînt, să zboare, și sătenii, osîndiți de-a se fi tot tîrît ca rîmele, împreună cu fluierul cela se rupeau și ei pe-o clipă-două de la pămînt, să mai vadă lumea în jur. Și fericiți cum erau, îi cîntau-strigau din zborul cela :

Mai vino, bade, pe la noi !
Lasă grije și nevoi,
Lasă turmele de oi
Și ne cîntă din cimpoi...

Auzind cum e cinstit, se făcea a zîmbi și cobora în vale să vadă ce mai face lumea. Cu fluierul la brîu, venea drept pe maidanul numit și „matca satului", venea pe locul cela sfînt unde se făcea joc, unde se lua lumea la trîntă, unde se adunau sătenii pentru a se căina unul altuia sau pentru a ședea tă-

cuți unul lîngă altul, pentru că a fi un neam nu înseamnă neapărat a sta zi și noapte pentru a vedea care e mai mare și mai tare.

Ca și toți ciobanii coborîți din singurătatea dealurilor, chiar și atunci cînd se pomenea în mijlocul mulțimii, rămînea oarecum sub ocrotirea propriei sale singurătăți. Uneori însă, spre marea sa mirare, se lăsa topit încetul cu încetul de voia bună a tuturora și devenea vesel, petrecăreț fără pereche. Nimerit la cîte-o nuntă, la cîte-o cumătrie, răsturna în mijlocul lumii care întregi de voie bună. Știa să închine frumos un pahar, știa niște strigături de care nimeni nu auzise vreodată, știa să răsucească în joc o codană de-a mai mare dragul.

Avea el ceva în eterna paternitate fără de care nici lumea nu putea fi concepută, nici viața nu putea fi trăită din plin. Vine o vreme cînd toți vor să fie copii, toți vor să se joace, dar grijile celea mari și grele, care nu pot fi în nici un fel aruncate în mijlocul drumului, păi, trebuie doar ca cineva să le primească și să le țină pe umerii săi cît se vor nebuni și veseli cei din jur ? Împovărat de grijile lumii, se veselea și el cum putea împreună cu semenii săi. Dar, deodată, parcă un vînt ar fi dat peste dînsul. Tresărea, așa din senin, și-l fura tristețea, și rămînea dus pe gînduri cu privirea rătăcind hăt-hăt pe acele dealuri fumurii din depărtare.

— Lasă-l că s-o dus să-și caute oile, ziceau oamenii, văzîndu-și înainte de petrecere.

Nu avea nevastă, nu avea copii și nici c-ar fi putut să-i aibă, pentru că păstoritul nu e atît o îndeletnicire cît o vocație, un destin, o cruce pentru toată viața, și cel care a luat toiagul, îndemnînd turma în urma lui, nu va mai putea nici el fără turmă, nici turma fără el.

Satul îl urmărea cu un fel de stimă ce semăna mai mult a zavistie. Se zicea, de-o pildă, că e vîn-

jos cum nu se mai poate, dar toți cei doborîți de el, recunoscînd că au fost la pămînt, țineau să adauge că, ehe, de-ar fi umblat ei măcar o singură vară cu harapnicul pe umăr și cu fluierul la brîu, de-ar fi tot amăgit mămăliga ceea cu cîte-un boțișor de brînză, i-ar arăta ei tăcutului din vîrful dealului ce-i aia trîntă.

Se mai zicea că e mult prea zgîrcit la vorbă, și atunci cînd nu vrea el, nu poți scoate cu cleștele vorba dintr-însul. Și se mirau sătenii pentru ce-o fi adunat el acolo în sufletul lui cuvînt la cuvînt, glumă la glumă, ce are el de gînd să facă cu dînsele la bătrînețe ? După ce-l tot vorbeau de rău în fel și chip, amuțeau, fiecare gîndindu-se în sinea lui : mă rog, cînd ai oi și ai unde le paște, și cînele se ține morțiș de umbra ta, poți să taci și cu săptămînile, iar cînd ești numai necazuri, numai datorie, cearcă să nu-ți ușurezi sufletul.

Se mai zicea : mintios ca și ciobanul cela din vîrful dealului. Și, într-adevăr, pe vremuri de răstriște, pe vremuri de cumpănă, lumina mințile cu cîte-o frază, că zicea o lume întreagă : uite, i-a ieșit un sfînt din gură ! Dar, pe de altă parte, cum să nu fie deștept cel care are timp pentru a cerne toate prostiile ce-i trec prin cap, și le tot înădușă acolo, în fașă, fără a le fi spus cuiva ? ! Că, iaca, sînt destui deștepți și aici, în vale, și de i-ar fi înzestrat și pe dînșii ursitoarele cu darul tăcerii, și tăcutul cela al lor ar fi ținut mult, mult de tot, poate ar fi ieșit un sfînt din gura lor, cine știe...

Se mai zicea : are noroc, i-a pus părintele mîna pe cap, însemnîndu-l din mijlocul celor mulți și amărîți, drept care, pe la chindii, cînd începeau a se întoarce care de la cîmp, care de la pădure, sătenii făceau ce făceau și căutau să intre în sat pe lîngă cocioaba din vîrful dealului. Era dovada bunului-

simț, pecetea unei zile împlinite întoarcerea sara în sat pe lîngă casa ciobanului.

Lumea însă, de, ca lumea. Cei mai omenoși se mulțumeau, pur și simplu, cu faptul că trec pe lîngă casa lui, luînd bine sama pe unde calcă, pentru că drumul cela din vîrful dealului era numai piatră, numai lunecușuri. Alții căutau a zăbovi o clipă-două la portiță, pentru a se chiorî în gospodăria omului să vadă pe unde o fi dosit el butoaiele celea cu zer și legăturile celea cu caș dulce. După care oftau și-și vedeau de drum, pentru că ciobanii, după cum se știe, de dimineață și pînă sara tîrziu, pînă se ține răcoarea, sînt cu turmele pe dealurile celea fumurii din depărtare.

Atunci cînd se întîmpla să fie stăpînul acasă și vedea oameni opriți la portița lui, le ieșea numaidecît în întîmpinare și, cu pălăria drept inimă în semn de bună-cuviință, cu creștetul descoperit, puțin îndemnat spre înclinare, asculta răbdător să vadă cu ce treburi or fi dat creștinii ceia pe la dînsul. Sătenii își tot lungeau vorba, legînd tei de curmei, și mai reveneau o dată la cele spuse, năzuind că poate-poate vor fi poftiți să intre, vor fi primiți cu o hrincă de caș, cu o cană de zer, dacă nu ei, măcar copiii lor, cel puțin să guste, să țină minte și ei cum, iaca, atunci, în ziua ceea, au trecut cu tata ori cu mama, ori cu bunica pe lîngă casa ceea din vîrful dealului, dar, vai... Stăteau bieții oameni, își tot lungeau vorba în fel și chip, dar nu erau poftiți să intre și nici nu erau primiți cu nimic, pentru că, după cum s-a mai spus...

Nu avea oi.

Hai, mă rog, nu avea oi, dar cum Dumnezeu vine asta : să fii cioban și să nu ai oi ? Poți fi cioban cînd nu mai ai oi ?! Iar dacă toată lumea te știe de cioban, iar tu cauți în fel și chip a da de înțeles că nu mai ai oi, atunci cum se cheamă una ca

asta ? Sătenii din vale se șifonau rău și se tot atîțau unul pe altul împotriva ciobanului din vîrful dealului, așa încît nici că aveau ochi să-l vadă. De prin martie, de cum începeau oile a făta, și pînă hăt după Paști, cînd ieșeau vitele la păscut, satul, istovit de dorul fruptului, zicea că un asemenea chiabur hapsîn și lacom nici c-ar fi văzut pe fața pămîntului.

La urma urmelor, chiar dacă n-are și n-are, și n-are oaie de rîs la casă, de unde atîta mușchi, atîta vînă, atîta vlagă ? Cu mămăligă și coji de ceapă poți tu arunca un sat întreg pe spate serile acolo pe toloacă ? Da sumanul cela lung pînă la călcîie ? Cu fulgi de lînă culeși din mărăcinii de pe marginea drumului își face omul asemenea suman ? Își face omul o cușmă lungă de un cot dacă nu are oi multe, ca să aibă de unde alege o pielicică mai ca lumea ? Și apoi amnarul, cremenea și iasca — cine, mă rog, trăind în sat, poartă cu sine amnar, cremene și iască ? Și cui, mă rog, îi tot cîntă el din fluier cînd se așază serile lîngă pietroaiele celea afumate ? Nu cumva javrei care stă și picură încolăcită la picioarele lui ? !

După ce-au fiert cît au fiert prin case și ogrăzi, numai ce vezi secăturile satului ieșind pe la răscruci, pentru a se întreba cît le ține gura : da de unde s-o mai luat el acolo în vîrful dealului și ne afumă cerul satului, că, ce, adică, nu-l cunoaștem pe tatăl lui, n-o ținem minte pe mama lui, nu știm din ce neam se trag ei cu toții ? O zi îl bîrfesc, o zi îl pîrăsc, două zile stau la pîndă. I s-au întîmplat de toate. Și de vîndut l-au vîndut, și pe o cărăruie de codru des l-au găbjit, și în spate i-au sărit, și cu frînghii l-au legat, și de ștreang au tras, dar nu i-au putut face nimic, pentru că, pe lîngă ocrotirea cerească, mai avea o bîtă de corn, noduroasă și grea

ca fierul, care, la o clipă de supărare, se zvonea că vîră omul în pămînt dintr-o singură pălitură.

Cînd au văzut că nu-l pot îneca în zoi, au început a se mîndri cu dînsul, zicînd că un asemenea voinic n-a mai văzut lumea. Iaca, luăm satele dimprejur la rînd — cine se poate lăuda cu un asemenea stejar? Drept care, atunci cînd a venit „ziua eliberării" și satul urma să iasă cu pîine și sare în întîmpinarea „eliberatorilor", s-au dus în vîrful dealului și l-au poftit să meargă în fruntea tuturora, pentru că era nalt, voinic, frumos, pentru că ceilalți prea erau mărunței și de tot felul.

„Cum trăiești, taică?" se zicea că l-au întrebat ostașii cu stele roșii, acolo, în largul cîmpurilor, și el a zis ceea ce zicea, de obicei, cînd era întrebat cum o mai duce: „Bine".

Cînd a început înregistrarea gospodăriilor și s-a ajuns la dînsul, activiștii din sat au vrut să afle ce are el în ogradă și în casă de-o duce atît de bine. Din păcate, nu era acasă, și atunci i-au scris averea din spusele vecinilor, și las' că știm noi bine ce spun, de obicei, vecinii, atunci cînd noi nu sîntem acasă...

Cum s-a trecut la împărțirea pămîntului, satul, fiind cam măricel și avînd pămînturi puține, s-a gîndit că ce-i mai trebuie și lui pămînt? L-a văzut cineva arînd, semănînd, prășind? Nici imașuri nu i-au dat, căci pășuni nu ajungeau pentru oițele satului, iar... chiaburul din vîrful dealului, las', a știut el pînă amu pe unde să-și poarte turmele, va ști el și de acum înainte.

Bine.

Iată însă că vine vremea predării pîinii la stat, vremea impozitelor. După patru ani de război lumea își venea greu în fire, iar pămîntul, după ce-a ars o dată în focul războiului, după ce-a mai ars o dată, acum de secetă, era palid și sterp, numai colb și bu-

ruiană. De plouat, nu ploua, cerul pururea senin, iar soarele, crunt și călit, stîrpește tot ce i se nimerește în cale. Ardea păpușoiul în trei frunze, ardea grîul mai-mai gata să dea în spic, se posomorăște și deal, și vale, seacă fîntînă, seacă izvor, drumurile-s numai crăpături — intră copita calului și se calicește, sărmana vită, de nu se adună lumea s-o ajute.

Datoriile creșteau întruna, iar semănăturile se îngălbeneau, se ofileau, cădeau la pămînt, și umbla lumea amărîtă, iar celor de mai țineau cîte-o vită pe lîngă casă chiar că le era de-a scăpării... De păscut nu are unde o paște, de hrănit nu are cu ce o hrăni, iar agenții fiscali îi stau la poartă zi și noapte, cerîndu-i predarea laptelui, predarea cărnii, iar bietul om stă și se gîndește ce i-ar mai arunca el colo în iesle, căci e flămîndă biata vită !

Greul cel mare însă a căzut pe sama ciobanilor, căci cei de mai țineau oițe urmau să predea la stat lînă, brînză și pielicele. Tristă și jalnică a devenit cocioaba din vîrful dealului. Nu se mai încinge fumul de tizic deasupra satului, nu se mai aude fluierul, nu mai ajunge pînă în drum miros de făină fiartă, pentru că mămăliguța ceea mai trebuie să ai din ce-o face !

Vecinii o fi avut grijă să-i scrie oițe destule, atunci cînd n-a fost el acasă, căci te lua groaza de datoriile lui față de stat. Saci de lînă, tone de brînză, sute de pielicele mai rămîneau a fi cărate din vîrful dealului către gară, și pentru că acest lucru nu se întîmpla, iar vremea trecea, datoriile ciobanului tot creșteau și, cu cît deveneau ele mai mari și mai grele, cu atît se tot schimba atitudinea satului față de îndărătnicul și tăcutul păstor.

La început veneau la el acasă să-l întrebe pentru ce tot tărăgănează predarea celor bunuri la stat, iar mai apoi au ostenit de-a tot urca dealul și au

prins a trimite după el. Mai întîi îl chemau la sovietul sătesc serile, apoi așa, cam pe la miezul nopții, apoi — mai spre ziuă. La toate cercetările ciudatul om din vîrful dealului zîmbea binevoitor, răspunzînd cu un singur cuvînt „Bine."

Enervate, autoritățile locale au început a-l trimite la raion, păzit de doi milițieni, să nu cumva să fugă pe drum. Azi îl duc cu miliția la raion, mîine îl duc cu miliția la raion, poimîine — și așa s-a făcut că alături de numele lui a început a se furișa ca o umbră calificativul de „contra".

Hotărît că nimeni în tot satul nu i-a vrut răul, și totuși, în nopțile celea înfrigurate, cînd activiștii adunați în jurul lămpilor cu gaz tocmeau listele dușmanilor de clasă, s-a ajuns, pînă la urmă, și la baciul din vîrful dealului. Nu se putea să nu se ajungă. Omul care, avînd atîtea datorii către stat, mai zîmbește și repetă la toate reproșurile un singur cuvînt, nu poate să nu fie dușman de clasă. Se zice că s-au găsit cîțiva care au încercat să-i ia apărarea, susținînd că, poate, într-adevăr, n-o fi avînd săramnul oi, și neavînd oi, cum poți preda la stat lînă, brînză, pielicele; dar s-au făcut de rîs modeștii apărători ai baciului, pentru că li s-a spus: dacă n-are și n-are, și n-are oi, de unde atunci atîta baligă în ograda ceea ? !

Fluierul din vîrful dealului o fi știut el destul de bine lumea din vale ș-o fi bănuit că la ceas de cumpănă nimeni nu-i va lua apărarea. Orișicum, în noaptea ceea, spre cumplita uimire a celor veniți, el nu dormea. Era treaz, era gata sculat, gata îmbrăcat, gata de drum. Și-a luat sumanul, fluierul, cușma țuguiată, și-a legat credinciosul său cîine de cleampa ușii și a urcat în mașină.

La gară au fost suiți prin vagoane și au tot mers zi și noapte cîteva săptămîni la rînd. Cînd, în cele din urmă, s-a oprit trenul și au coborît, el, spre

marele său nenoroc, fiind mai înalt decît ceilalți, a fost ales pentru a fi întrebat cum a călătorit, și răspunsul lui scurt, adunat din două silabe, l-a nenorocit pentru mulți ani de zile. Fiind înalt și zdravăn și ajungînd cu bine acolo unde a ajuns, a fost coborît în mine, la săpat.

După cîțiva ani, unii dintre săteni au început a răspunde de pe acolo pe unde au fost duși. Mai trimit din cînd în cînd cîte o vorbă prin cineva, cîte o scrisoare, cîte un pachet, pe cînd el, singur-singurel pe lume, nici nu avea cui, nici nu avea ce, nici nu avea de unde scrie.

Au urmat ani buni de roadă și oamenii din vale au prins a se căpătui. Își ridicaseră case de iznoavă mai cu toții, toamnele trăgeau poama la tească și petreceau de minune o jumătate de iarnă, cît ținea vinul, dar de zburdat nu mai zburda nimeni, fiindcă nu se mai auzea fluierul din vîrful dealului. Nu mai venea să te ridice cu duh cu tot în adîncurile celea albastre.

Oricum, oamenii îi duceau dorul. O fi avut satul remușcări sau cine știe ce-o fi avut, că de la o vreme au prins a scorni fel de fel de zvonuri pe sama baciului din vîrful dealului. Și vorbea, de-o pildă, că s-au năruit minele în care lucra, și din cîți au fost coborîți sub pămînt, n-a mai văzut lumina zilei nici unul. Se mai spunea că a încercat să fugă, dar l-a înghițit pentru totdeauna taigaua. În sfîrșit, se mai spunea că s-a însurat cu o chinezoaică și au fugit amîndoi cu barca în Japonia.

Zvonurile, mă rog, ca zvonurile, iar cînd a venit vremea reabilitărilor și cei duși au început a se întoarce, într-o bună zi, așa cam spre sară, s-a întors și ciobanul din vîrful dealului. Îmbătrînise, se ofilise, de rămăsese numai umbra dintr-însul.

Mergea pe drum încetinel, potrivindu-și pasul și gîndul cu un fel de tuse adusă de acolo, de unde

venise. Îi rămaseră doar zîmbetul cel blînd, împănat între două suspine, și tăcerile pline de miez, și cușma cu clape strînsă drept inimă în semn de bunăvoință, cu creștetul puțin țintit înainte spre o adîncă plecăciune.

Toate acestea adunate la un loc mai aminteau încă prin ceva de darul cel misterios al eternei paternități...

— Bine, răspundea, de obicei, celor care vroiau să afle ce mai face.

După ce s-au tot bucurat și bucurat de întoarcerea lui, oamenii au început a se irita de nesfîrșitele sale tăceri și, iritați fiind, se întrebau la ce bun s-a mai întors el de acolo ? Neamurile, cîte le-a mai avut, îi muriseră demult, așa încît și mormintele lor s-au pierdut prin țelina și paragina cimitirului. Credinciosul lui cîine de pe vremuri, după ce a tot urlat trei zile și trei nopți, a rupt cleampa ușii cu lemn cu tot și s-a dus prin lume să-și caute stăpînul.

Odată cu înființarea colhozului, pe vîrful cela de deal, de unde le cînta el oamenilor din fluier, se făcuse cîrmuirea colhozului — o casă înaltă de piatră, în care zbîrnîie telefoanele zi și noapte. Acum, acolo, în casa ceea din vîrful dealului, se țineau ședințe, se luau hotărîri dintre cele mai importante și, deci, dacă nu ai unde, dacă nu ai la cine te întoarce... Firește, mai putea el fi un motiv de întoarcere, dar dacă nu a avut o oaie de rîs la casă, cum Dumnezeu, după atîția ani de zile, te poți întoarce la oaia pe care nici nu ai avut-o ? !

Totuși s-a întors. I-au dat loc de casă lîngă pod, dar nu a vrut să trăiască în vale, și deoarece vîrful cela de deal unde trăise era de acum ocupat, i-au dat loc de casă pe celălalt deal, pentru că satul, după cum i se cuvine unui sat de oameni vrednici, era așezat între două dealuri. Știindu-i însă năravul de-a înjgheba stîne în loc de case, înainte de a-i fi

măsurat locul cela de casă, l-au chemat la sovietul sătesc și i-au spus : ai în vedere, satul ocupă primul loc pe raion la îngrijirea fațadelor. Ce faci acolo în casă e treaba ta, dar fațada trebuie să fie lînsă și suflată în așa fel încît, trecînd satul dintr-un capăt în altul, să-ți rîdă inima de bucurie. Meșteri satul are destui, materiale de construcție se pot găsi, așa că, încetul cu încetul, mai pe bani, mai pe datorie, dar fațada să-ți fie frumoasă și de super-prima-calitate.

— Bine.

Moștenise însă ciobanul cela de pe undeva un instinct, o poruncă sacră de a-și face casă numai și numai cu mîna sa. De ochii lumii a tocmit el acolo un bătrîn tîmplar, care mai mult cu paharul decît cu fierăstrăul, iar încolo și-a făcut omul singur casa din temelie și pînă la acoperiș. Nefiind însă cine știe ce meșter, și-a înjghebat o pocitură ce semăna ca două picături de apă cu vechea casă de pe celălalt deal, care acum nu mai era. Și ograda semăna prin ceva a ocol, și portița semăna a strungă.

Se zice că cineva din vecini l-o fi turnat,-o fi scris acolo unde se scrie în asemenea cazuri, — și iată că iară îl cheamă la sovietul sătesc, pentru a i se pune în vedere că republica este angajată într-o campanie de mecanizare și automatizare absolută. Vităritul și, în special, oieritul nu sînt excluse, dar își vor ocupa locul numai în limitele, numai în normele stabilite. Epoca agroindustrială repartizează în chip științific fiece fărîmă de teren și în astfel de împrejurări a cerca să ții în mod individual oi la casă...

— Bine.

Așa a zis și a plecat. Tăcut părăsise satul, tăcut s-a întors. Uneori, la vreo petrecere zdravănă, se găsea cîte unul de-i cînta-striga din vale :

Badea se făcea a zimbi, dar nu se mai grăbea să coboare. Nu mai avea nici un fluier la brîu, nici putere pentru trîntă, nici poftă pentru petreceri. Era de acum un alt om, și satul era un alt sat. Cînd singurătatea însă îl răzbea cu totul în vîrful celа de deal, se arăta la cîte o nuntă, la cîte o petrecere. Stătea la o parte, mirîndu-se de toate împreună cu ceilalți bătrîni, rostea din cînd în cînd o vorbă de duh, cîte o glumă frumoasă, dar nu dovedeau a înflori deplin zîmbetele în jurul lui și iată-l iară cu ochii spălăciți, umbriți de lacrimi, pierduți hăt, în zare, spre cele dealuri fumurii...

— Iar o începe cu păscutul oilor, se crucea lumea. De amu cîte i s-au întîmplat, prin cîte a trecut, pe unde nu a fost, dacă nu se poate lăsa de păcatele cele vechi și pace...

Aveau ce aveau dealurile celea fumurii din depărtare cu mult necăjitul lui suflet, căci iară apar în ograda sa cîteva pietroaie. Serile pe pietroaiele celea a început iară să fiarbă ceaunul. În vreme ce hrana i se gătea, el tot scotocea cu vîrful cuțitului într-o cracă de soc, și într-un amurg iată că iară se așterne peste sat viers din bătrîni, trist și senin cum nu se mai poate...

Acum însă nu i-a mai mers cum îi mergea odată. Focurile în curte au fost între timp interzise — veri secetoase, pericol de incendiu, și apoi, oricum, poluarea aerului. „Bine", a zis ca de obicei și nu a mai făcut foc în curte. Îl făcea în casă, dar lăsa vatra deschisă, se așeza în pragul ușii, între satul din vale și focul din vatră, și încet, în surdină, depăna cîte-o durere din cele ce-au mai rămas...

Jeluirile celea ale lui din pragul casei l-au dat de gol, căci vecinii de azi nu mai sînt ei vecinii de altădată. Se zice că au fost imprimate pe bandă de

magnetofon tinguielile fluierului celuia, duse au fost la Chișinău și supuse unei analize meticuloase de către calculatoarele cele mai sofisticate, care, se zice, descifrează lumea sunetelor și o așterne în cea a cuvintelor, de-ți vine să te crucești. Pînă la urmă, s-a stabilit în mod științific că în toate frămîntările celea ale fluierului era vorba de niște mioare.

Hotărît că avea oi. Nimeni nu știa de unde le-a luat și unde le ține, dar pentru că nimic nu poate rămînea taină în această lume zbuciumată, prin satul dintre cele două dealuri au pornit a circula fel de fel de zvonuri. Se bănuia, de-o pildă, că mulți dintre cei ce s-au întors de la mine au adus și ceva aur cu dînșii. Pe sub unghii, prin căptușeala hainelor — nici prin cap să-ți treacă pe unde le-au ascuns, dar l-au adus. O vreme au tăcut chitic, știindu-se urmăriți, iar cum au simțit că nu-i mai urmărește nimeni, hai repejor la oraș. Pe la speculanți, pe la dentiști, schimbă iute aurul în ruble, cu rublele pornesc pe la iarmaroace, și de ici un cîrlan, de colo o mioară, un berbecuț și, dacă te pricepi, dacă mai ai și noroc la oi, poți aduna o turmă de toată frumusețea...

Satul îl urmărea cu un fel de zavistie ce semăna mai mult a mîndrie. Ca să vezi, a trecut printr-atîtea, și-i mai vine încă a cînta, mai ține minte cum se cîntă din fluier, pe cînd ei, trăind grămăjoară în valea asta, s-au obișnuit a-și încălzi sufletul la lumina micului ecran, iar încolo — nici cîntece nu mai țin minte, nici a le cînta nu mai pot. Ca să vezi, zicea satul, de-atîtea ori ne-am tot prostit unul pe altul, și-o tot repezeam cînd într-o parte, cînd în alta, pe cînd el, cum a fost încet la umblet și la vorbă, așa a rămas, cum a tăcut, așa tace. Ca să vezi, ziceau sătenii, amețiți de iureșul vitezelor, trecem nu atît din an în an, cît din veac în veac, din

epocă în epocă. În decursul unei scurte vieți de om, de pe cal am sărit pe motocicletă, de pe motocicletă ne-am strecurat în automobil, din automobile în avion, mîine-poimîine se zice că unul de aici, din Nuieluși, o să zboare cu sputnicul, pe cînd singuraticul cela din vîrful dealului, cum s-a ținut de mic copil de-o coadă de oaie, așa se ține...

Rămîne totuși un bun fiu al acestor văi, al acestor dealuri. Cine știe de unde o fi moștenit el aceste rădăcini răsfirate în adîncul plaiului natal, dar hotărît că le avea, și fiind aceste rădăcini nu atît un merit al lui personal, cît un bun obștesc, ele urmau a fi studiate, recultivate, drept care iată că serile biciclete, motociclete, automobile fel de fel fac ce fac și caută să intre în sat pe lîngă căsuța ciobanului din vîrful dealului. Frînează, opresc motoarele lîngă portița ce seamănă a strungă. Așteaptă pînă va ieși stăpînul la portiță și, cum îl văd scoțîndu-și șapca și plecîndu-și creștetul, îl descos cum o duce, ce mai face, pe unde a fost, ce-a văzut. Dacă izbutesc să prindă un bun capăt de vorbă, așa ca să-l poată întoarce la noianul celor amintiri grele, caută să afle cam ce-a simțit el atunci cînd, după ani și ani, le-a văzut iară, izvorînd de după pădure, locurile unde și-a petrecut copilăria, unde și-a păscut cîndva oițele, unde i se arătau, cînd era frumos și senin, cele dealuri fumurii din depărtare...

— Bine, zicea singuraticul bătrîn, zîmbind în felul cela unic al lui, dar nici în casă nu poftește, nici la bufet nu vrea să meargă, nici cu împrumut nu vrea să dea.

Domina totuși satul. Îl domina, iată, și pace! Era la mijloc ceva nemaipomenit, ceva misterios, ceva de necrezut. Sărac lipit pămîntului, fără brumă de carte, cu tăcerile lui nesfîrșite, curmate din cînd în cînd de cîte un cuvîntel adunat din două silabe, el totuși continua să domine un sat bogat din

vale, un sat bun de gură, un sat cu studii fel de fel. Era un fenomen ce nu putea fi ignorat, drept care autoritățile iată că încep a-i cam lua la ochi pe cei ce caută cu tot dinadinsul să intre serile în sat pe lîngă căsuța ciobanului din vîrful dealului. Și-i tot adună pe cei bănuiți ba la o adunare, ba la un seminar. Fac ce fac, spun ce spun, și iară trec la elementele vechi care chiftesc de răutate, pentru că în temelia acestei lumi noi zac îngropate visele lor de altădată. Iată, de-o pildă, astmaticul cela din vîrful dealului. Voi, cei tineri, poate știți, da poate nici nu știți că, fie vorba între noi, cazul lui încă nu e pecetluit, se mai cercetează. Am fost obligați să revenim, ne-a obligat el însuși, pentru că, la drept vorbind, nu a tras nici o învățătură din cele ce i s-au întîmplat, și cum coboară în vale, cum intră în vorbă cu un om, gata, îi fug ochii în zare spre cele dealuri fumurii din depărtare.

— Ei și ?

— Cum, adică „ei și ?“. Omul nostru, mulțumit de realitățile din jur, nu are pentru ce iscodi depărtările și numai cei care au ținut cîndva oi ori le țin, ori vor să le mai țină...

— Care oi, stimați tovarăși, care oi ? ! ! Dacă vreți să știți, ciobănitul ista al lui n-a fost decît o comedie curată, pentru că oile estea ale lui n-au fost decît niște oițe imaginare, închipuite ! Iar oaia imaginară parcă o poți tunde, o poți mulge, poți închega laptele ei ?! Iaca, dați-i o cornută în carne și oase ș-o să vedeți că nici nu va ști cum s-o mulgă... Și chiar de-a mulge-o el cu chiu, cu vai, nu va ști ce să facă apoi cu laptele. Acuma, pentru c-o venit vorba, nici oi nu mai are, nici cioban nu mai este, fiindcă, iaca, vine o boare de vînt și-l repede de toate gardurile. Așa se ține omul care are oi și mănîncă brînză ?! Iar dacă și-o închipuit colo o pocitură de fluier și cîntă, o face pentru a-și an-

trena plămînii ; s-a întors bolnav, sărmanul, de-acolo de unde s-a întors, și doctorii i-au spus că, dacă n-o să-și antreneze plămînii, nu mai calcă iarbă verde...

O fi știut de undeva satul, i-o fi suflat cineva că părinții, atîta vreme cît mai sînt în viață, urmează a fi cinstiți ? Oricum, oamenii, pe măsura puterilor, pe măsura înțelegerii, căutau să-l cinstească. Pe vreme de secetă ori cînd anul era ploios, satul din vale îl considera pe singuraticul din vîrful dealului un fel de sfînt, căci, într-adevăr, trebuie să fii un sfînt ca să treci prin toate cîte a trecut el, rămînînd pururea binevoitor față de soartă și față de lume. Ajungînd la zile mai bune, satul îl considera un prostănac de modă veche, un mocan care pentru toate împrejurările nu are decît un singur cuvînt adunat din două silabe. Cînd se întîmpla cîte un an bogat, cu roade în vii, cu noroc în toate cele, sătenii, aburiți de vin, declarau sus și tare că ciobanul din vîrful dealului e fără doar și poate un chiabur, un reacționar, un dușman de clasă, dacă vreți, căci a recunoscut-o chiar el, șezînd serile lîngă foc cu fluierul la gură. Consultați documentele și-o să vedeți de ce se tot plînge fluierul cela...

Se plîngea, adică, pînă mai nu demult, căci acum a amuțit. Era bolnav sărmanul cioban și, spre cumplita îngrijorare a satului, era limpede că n-o s-o mai ducă mult. Doctorii ziceau că plămînii i s-au întunecat cu totul, dar, cu plămînii așa cum erau, a mai dus-o vreo patru-cinci ani.

Într-o iarnă grea și cumplită, cînd satul nu mai avea cu ce-și încălzi sobele, cei care împărțeau cărbuni, cînd au ajuns cu rîndul la dînsul, au zis : lasă, are moșneagul cojoace, are tizic, s-a descurca el cumva, iar datoria noastră e să ne îngrijim mai întîi de cei ce au copii.

— Bi...

Valul cela de friguri însă a fost crincen și-a ținut din cale-afară de mult. Într-o noapte cu viscol, cînd gemeau acolo în vîrful dealului niște viscole, că te cuprindeau fiorii, bătrînul și-a dat obștescul sfîrșit. De-ar fi fost vreme bună, l-ar fi bocit și pe dînsul cum îi boceau pe alții, l-ar fi jelit din toată inima, dar, pentru că era frig, oamenii ieșeau din case gata înțepați și tot mîrîiau mai într-o mînecă, mai într-o mănușă, în sens că, iaca, după ce-a trîntit un sat întreg pe maidanul cela de-a năsădit rărunchii în oameni, amu n-a mai putut-o întinde pînă la vară, să-l fi înmormîntat și pe dînsul ca lumea. Că amu unde Dumnezeu pe frigul ista să faci tu groapă, să duci sicriul, să-l mai și îngropi, pentru că, pînă vii tu cu sicriul, lutul cela scos din groapă, el, tămîia mamei lui, îngheață, se face iară bocnă!

Oricum, l-au petrecut și pe el pe lumea celor drepți. Vreun an și ceva s-a tot discutat ce să i se pună pe mormînt — cruce sau stelă de piatră? Și dacă cruce, apoi cine s-ar cuveni să i-o pună, iar dacă stelă, apoi cine ar trebui s-o plătească? Aceste banale dezbateri s-au iscat în urma faptului că atunci cînd a rămas casa din vîrful dealului pustie, fără stăpîn, și putea să intre oricine, o mare sărăcie a țîșnit de prin toate ungherele, și din cele ce rămîneau de la răposat nu ajungea nici pentru cruce, nici pentru piatră cioplită. În cele din urmă, s-a zis: las' mai încolo, poate se răspunde de pe undeva vreo rudă și-o vom pune la cheltuială, iar pînă una-alta, mormîntul de la marginea cimitirului a rămas o simplă movilită de pămînt, care, după prima ploaie, a prins a se încinge cu buruieni, pierzîndu-se printre mormintele uitate, părăsite...

Peste o vreme însă forurile raionale au început a pisa autoritățile locale că — ce e cu mormintele celea părăsite de la marginea cimitirului? Era o problemă delicată la mijloc, pentru că satul continua

să ocupe primul loc pe raion la îngrijirea fațadelor, și ar fi fost o adevărată tragedie dacă într-o bună zi tocmai cimitirul l-ar fi dat de sminteală. Ar fi fost o mare nedreptate, pentru că sătenii din vale, oamenii cumsecade, harnici, înstăriți, aveau un cimitir de toată frumusețea. La fiece mormînt — gărducean de fier, vopsit frumos, cu portiță, cu strat de flori, cu fotografii, cu inscripții aurite.

La începutul lui mai, de Ziua Victoriei, de ziua pomenirii eroilor, la cimitir se aduna tot satul. Aduceau pomeni, pomușori, șipuri cu vin, și mai că o zi întreagă se tot închina, se tot lăsa să cadă cîte-o picătură de vin ba pe mormîntul unuia, ba pe mormîntul altuia, se tot pomeneau de bine cei dragi, cei scumpi, care au fost — și acuma iată că nu mai sînt. Și tot așa, din lacrimă în lacrimă, din vorbă în vorbă, din pahar în pahar, și numai cele cîteva morminte părăsite apăreau din cînd în cînd pentru a strica voia bună a tuturor. În cele din urmă, a fost stabilit un termen după care, dacă nu se vor răspunde moștenitorii, mormintele urmau să fie nivelate, întrucît, oricum, locuri libere rămaseră puține acolo, în cimitirul cela...

S-a încheiat un termen stabilit, dar nu a venit nimeni să se declare moștenitorul fluierului celuia din vîrful dealului, și atunci a mai fost stabilit un termen — și iară nu vine nimeni. O vreme cele cîteva morminte au stat așa, fără nici un termen, iar mai apoi au fost arate, și locurile eliberate — împărțite celora cu mortul pe laiță.

Dar stai, stai, stai că nu sfîrșește chiar aici povestea singuraticului păstor din vîrful dealului.

Cu mormîntul așa dărîmat cum era, a mai răzbătut o dată stăpînul fluierului de soc în viața satului său natal. După o altă iarnă lungă și grea, cînd, cu chiu, cu vai, a început a se desprimăvăra, iară s-a adunat lumea la cimitir, la marele praznic

al pomenirilor. Primăvara însă întîrziase în anul cela precum rar se întîmpla să întîrzie. Abia de se zbicise pămîntul pe la începutul lui mai. De trecut puteau trece pe cărărușele de printre morminte, iar încolo, nici o palmă de pămînt uscat, nici o tufă de iarbă ca să te poți așeza omenește, pentru a închina un pahar pentru sufletul celor duși.

Apoi, tocmai cînd fierbea lumea adunată, pentru că nimeni nu știa cum ar face să se înceapă odată praznicul, tocmai atunci cînd ochii tuturora căutau un loc bun pentru veșnica pomenire, răsare de la marginea cimitirului un covoraș verde țesut din lumina unei primăveri ce abia urma să vină.

— Haide, mă, la iarbă verde !

Era el, locul cela sfînt unde fusese pînă mai nu demult mormîntul singuraticului de la marginea cimitirului. Acum stătea de jur împrejur acoperit cu o pătură de iarbă deasă, iarbă măruntă, iarbă frumoasă ca mătasa. Era singurul strop verde în tot cimitirul, și se cruceа lumea, întrebîndu-se cine-o fi semănat-o, de unde-o fi luat sămînță, că așa frumusețe de iarbă satul nici că văzuse...

Era iarbă de munte, iarbă de pășune. „O fi ținut-o prin buzunare, o fi rătăcit-o prin cusătura hainelor", ziceau oamenii. O fi purtat-o în sufletul, în inima lui și, ca să vezi, pînă la urmă a răsărit.

Nu putea să nu răsară, pentru că dac-o fost cioban ș-o ținut oi...

RAISA LUNGU-PLOAIE

(n. 1928)

Nuvelistă și romancieră cu disponibilități pentru analiza psihologică, autoarea descinde dintr-o familie de intelectuali și manifestă predilecție, în scrierile sale, pentru lumea învățătorilor și medicilor. Activitatea sa îndelungată în mediul rural a ajutat-o să cunoască îndeaproape oamenii satului postbelic. Bineînțeles, și în cazul Raisei Lungu-Ploaie materialul de construcție a personajelor include neapărat propria sa fire, propriile trăiri și cugetări. Peste tot simțim căldura sufletului ei blajin, compasiunea sinceră pentru cei slabi și năpăstuiți. Dovezi incontestabile în această privință ne oferă volumele: *Povestiri* (1960), *Cîntecul unei viori* (1962), *Mărțișoare* (1964), *Poiana de argint* (1966), *Pana albastră* (1972), *Zări albe* (1974), *Ce frumoasă e Laura...* (1988), ca și romanul *Dragostea de peste o viață* (1982).

Nuvela *Anzii* a fost reprodusă după volumul *Ce frumoasă e Laura...* (1988).

ANZII

Bătrînul murise cu doi ani în urmă. Zăcuse mult pe coaste — ea îl îngrijea, chema medicul și, cînd

acesta i-a spus că nu mai este nici o nădejde, că starea bolnavului e gravă, a răspuns stins :

— Las să fie și gravă. Chiar să nu se miște deloc și să nu scoată o vorbă, numai să mai trăiască. Să-l știu viu în casă, alături de mine, că eu l-oi îngriji. L-oi îngriji, adăogă ea.

Medicul o privi uimit, strînse din umeri și zise :

— Cu cele mai mari stăruințe... încă o săptămînă, zece zile, nu mai mult.

Și medicul s-a străduit. Venea în fiecare zi, seara și dimineața, iar o soră de caritate venea și mai des, îi făcea injecțiile prescrise, îi dădea perna cu oxigen.

Bătrînul a mai trăit nouă zile. Într-o luni spre seară s-a stins încet, cu sora de caritate la căpătîi și cu bătrîna care-i ținea lumînarea.

Bătrîna atunci n-a plîns. A rugat infirmiera să se ducă la poștă și să trimită telegrame la feciori.

Au venit toți. Doi, care lucrau într-un centru raional, au sosit chiar a doua zi. În aceeași zi, mai spre sară, a venit și fiica, colhoznică într-un sat din apropiere. Numai feciorul cel mai mare — era inginer la o uzină din Moscova — a întîrziat. A picat în dimineața înmormîntării. A trecut prin lumea adunată în cameră și, fără să vadă pe nimeni, s-a apropiat de sicriu. Și-a lăsa fruntea pe pieptul tatălui și umerii i-au tresărit, apoi s-a îndreptat din spate, l-a privit, i-a sărutat mîinile galbene și uscate, încrucișate pe piept.

Deodată bătrîna a început să plîngă. Plîngea în glas, cu voce subțire, copilărească, sugrumată de obidă și durere. Feciorii au apucat-o de umeri și unul i-a zis :

— Lasă, mamă...

Dar bătrîna nu se putea ogoi. A plîns deasupra sicriului, cercînd să încălzească mîinile reci ale mor-

tului cu mîinile ei, și într-o vreme îi spuse unuia din băieți, celui care era mai aproape :

— Uite, s-au încălzit, și zîmbi printre lacrimi.

După ce s-au întors de la cimitir, feciorii au stat în noaptea ceia cu bătrîna. Aproape că n-au dormit, deși erau cu toții obosiți. Și-au amintit pe rînd cîte ceva din copilărie, din tinerețe, își amintea și ea în gînd cum i-a crescut, muncind umăr la umăr cu bărbatul, cît de cumpătat și înțelept era el în toate, dar iată acum s-a dus, băieții îs mari, fiecare cu casa, bucuriile și durerile lui, iar ea a rămas singură, să-și ducă zilele cîte i-au mai rămas.

Feciorii, cînd vedeau ochii pustii ai mamei, încercau s-o mîngîie :

— Mata să nu plîngi. Noi om veni mai des si te-om ajuta. Iar dacă vrei, poți să trăiești la careva din noi.

Ea zîmbi trist :

— Vă mulțumesc. Dar nu mă mai duc nicăieri. Să veniți voi pe la mine. Cînd îți putea. Și vocea ei era obosită.

— O să venim. Numaidecît o să venim, o liniștеau feciorii.

A doua zi dimineața au plecat. Primul s-a dus cel de la Moscova. Avea un drum mai lung și treburi mai multe. La rămas-bun iar i-au tremurat umerii, dar ochii îi erau uscați și, cînd a întins mîna să mîngîie tîmpla căruntă a mamei, a simțit degetele ei aspre pe tîmpla lui :

— Ai încărunțit și tu. Și ai slăbit. Cum îți mai merge, că tot mai rar scrii.

El nu i-a răspuns, ci i-a zis :

— Mata să te păzești, mamă.

— Să te păzești și tu. Că ești tînăr.

Apoi au plecat ceilalți doi. Pe aceștia bătrîna îi vedea mai des. Veneau aproape în fiecare lună la

oraș, fie la vreo adunare, fie după cumpărături și atunci treceau pe la părinți.

— De acum înainte vom veni și mai des. Și mata să vii pe la noi. Că trăim la o aruncătură de băț.

— Oi veni, le răspunse bătrîna și-i petrecu pînă la autobuz.

Cînd se întoarse, o găsi pe fiică-sa plîngînd :

— Nu mai plînge și tu...

— Cum să nu plîng, dacă el bea întruna. Iată și acum... nu era treaz, ca să poată veni... Și băieții îs mari, și nu mă ascultă. Iar eu... ce pot face eu ? Mai aveam pînă acum cîte un cuvînt de la tătuța... Și iar izbucni în plîns.

Bătrîna se duse în bucătărie și bău apă. I se uscase gura și buzele îi erau arse, de parcă ar fi fost năduf afară.

Fiica veni din urmă. Își șterse lacrimile, luă cana din mîna bătrînii, o puse pe colțul mesei și privi în jur :

— Da cu lăicerul ce-ai făcut ?

— I l-am dat lui Anton. Că el e cel mai mare și cel mai departe. Și-a aduce aminte de taică-său. Da tu ți-i lua perna. Că ai fete. Și ți-o prinde bine.

— Oh, mamă, zise fata și-și rezemă capul de umărul bătrînei.

— Așa-i, așa-i și n-ai încotro, răspunse bătrîna.

Au stat o bucată de vreme tăcute, pe urmă fata se uită la ceas și își aminti că e seară și că ultimul autobuz pleacă la șase. Fiica se ridică de pe pat și începu să se îmbrace.

Bătrîna luă două șervete și doi colaci cumpărați la brutăria din colț. Împachetă totul și puse într-o plasă.

— Să-ți dau și niște găluște ?

— Dă, zice fata. Că nu mai dovedesc în astă-sară să fac mîncare.

— Perna îi lua-o altă dată. A veni vreun nepot după dînsa.

S-au despărțit, și bătrîna a rămas singură. Umblă mult prin odaie, strînse capetele de lumînări rămase pe un colț de taburet, îndreptă așternutul de jos, apoi se așeză pe patul unde zăcuse și se stinsese bătrînul. Își trase picioarele obosite sub dînsa, ceasul din perete arăta aproape miezul nopții, se lăsă pe perna bătrînului și închise ochii. „Poate oi ațipi oleacă și poate l-oi visa." Se bucură dintr-o dată: „Poate l-oi visa, că sufletul lui trebuie să fie undeva pe aproape". Și auzi limpede vorba lui, spusă cu o vară în urmă, el stătea atunci și se uita pe fereastră la pomul din fața casei. Niște fluturi zburau prin frunziș.

— Cică sufletul omului se preface în fluture după moarte. Da ei, iată fac ouășoarele celea și din ele ies omizi...

Bătrîna oftă. Întinse mîna și stinse lumina. „Poate l-oi visa", își mai zice ea încă o dată și adormi. Și cum adormi, își visă bărbatul.

Îl visă noaptea întreagă și încă multe nopți la rînd îl visă, și era fericită că el n-o uită și că vine la dînsa în vis. Apoi de la o vreme începu să i se arate mai rar în somn.

Bătrîna își căuta acum de gospodărie. De fapt nici n-avea cine știe ce gospodărie. În tinerețe, cînd trăise la țară, avusese casă mare, cu multe odăi, sarai și beci, ocol pentru oi — bătrînei îi plăcea să toarcă, să vopsească lîna în cele mai frumoase culori și să țească lăicere și covoare și toate casele feciorilor erau împodobite cu lucruri făcute de mîna ei — poetică, din care în fiecare dimineață ieșea un cucoș plimutroc în fruntea cîrdului de găini mari, porumbace ca și el. Mai ținea bătrîna și cîteva bibilici, care dormeau noaptea în nucul din fața casei, iar ziua se plimbau guralive și sperioase prin cartofi

și prin iarba din fundul grădinii. În preajma Paștilor veneau la ea copiii din mahala. Se foiau, se mutau de pe un picior pe altul cu căciula în mînă, cu ochii în pămînt și, cînd ea le zicea să nu se codească, să spună de-a dreptul la ce au venit, ei ziceau dintr-o răsuflare :

— După un ou de pichire.

În fiecare primăvară ieșea cu bătrînul la curățit via, toamna o culegeau împreună, împreună tescuiau ciorchinii și, după ce fierbea vinul în căzi, îl puneau în cîteva butoaie din fundul beciului.

Iar dinaintea casei lor erau flori. Flori multe și atît de frumoase, că veneau gospodinele din satele vecine după sămînță, iar flăcăii se tupilau noaptea după un trandafir ochit de cu zi, după lalele, crini sau crizanteme, ca să le dăruiască fetelor pe care le aveau dragi.

Acum bătrîna avea în casă pe pervaz doi cactuși ghimpoși, o mușcată și încă o floare cu frunze ascuțite, late și flori albe, cărnoase, fără nici un miros. Dar bătrînei îi erau dragi și acestea și, cînd le stropea sau le ștergea de praf, stătea cu ele de vorbă, tot așa cum tăifăsuiesc mamele cînd își scaldă copiii.

Locuia într-o garsonieră, într-un oraș mare și alb, cu case înalte, cu salcîmi și tei pe marginea trotuarelor, cu scuaruri pline de flori și cîteva grădini publice și cu magazine la tot pasul. Chiar lîngă casa bătrînei era o brutărie, o alimentară mare și un magazin de fructe și legume.

Au venit să trăiască la oraș demult, cînd Anton, feciorul mai mare, lucra aici inginer și îi luase la el. Anton avea un apartament cu patru camere, o soție cu care nu se prea împăca și de care mai tîrziu s-a despărțit și un singur copil.

I-a chemat pe bătrîni să trăiască la dînsul :

— Pentru ce vă trebuie gospodăria ceea, cînd toți ne-am împrăștiat ca puii de potîrniche și ați rămas singuri în sat? Ș-apoi sînteți bătrîni, iar tata nu e prea sănătos...

Bătrînii au vîndut casa de la țară, au împărțit banii între copii, partea cea mai mare dînd-o fetei, căci ea o ducea mai greu, avea mulți copii și un bărbat meșter la toate, dar despre care chiar mama lui zicea: „Ce folos de lapte gros, dacă e în burduf de cîine și nu-l mănîncă nimeni". Bărbatul acesta mai mult irosea decît agonisea, și nevastă-sa, de inimă rea, de certuri și bătăi, se îmbolnăvise de plămîni și în fiecare an își petrecea cîteva luni la sanatoriul din Suruceni.

Ceilalți doi, bărbați cuminți și cumpătați la toate, trăiau bine și aveau cinste de la oamenii cu care lucrau. Nici n-au vrut să ia partea lor din banii de la casă, dar părinții le-au spus că așa se cuvine, ca să nu fie pe urmă vorbă.

La început, bătrînilor le-a fost greu. Nu se puteau obișnui cu noua locuință, cu zgomotul orașului, cu apa, cu nora care avea o mulțime de cămăși străvezii, fuste pătate pe dinainte cu sos și nu știa să facă o mîncare acătării. Dar se împăcase și cu ea, și de cîte ori lui Anton îi sărea țandăra pentru te miri ce, erau amîndoi de partea femeii și-l sfătuiau să fie înțelegător și îngăduitor.

Tare le era drag nepotul. Stăteau serile cu dînsul la taifas, îi spuneau povești, îl dădeau huța pe picioare. Copilului îi plăceau plimbările, îi plăceau iarba și florile, și bunicul îl lua de mînă și ieșea cu el la marginea orașului, unde se întindea o pădurice rară. Stăteau acolo la umbră, făceau arcuri și săgeți, apoi porneau la vînători imaginare, ucideau animale fantastice, animale care trăiesc numai în povești, iar cînd se întorceau acasă, băiețelul era fericit și cîteva zile la rînd îi povestea bunicii cum a

învins un balaur mare, un balaur cu șapte capete, cum s-a bătut cu un zmeu fioros și cum l-a biruit.

Cînd au început să se deprindă cu noua viață, Anton a fost transferat la o uzină din Moscova. A încercat să-și ia și părinții cu sine, dar ei n-au vrut să meargă, și atunci a schimbat apartamentul său pe o cameră pentru bătrîni și altele două la Moscova, și a plecat.

A mai trebuit să treacă o bucată de vreme pînă bătrînii să se obișnuiască cu cealaltă locuință, cu liniștea și singurătatea din ea.

Le lipsea mai ales nepotul. Era de acum mare, învăța în clasa a patra, avea un acvarium cu cîteva molinezii și un peștișor auriu, și o colivie cu doi papagali mici și verzi. La despărțire, băiețelul a plîns și a vrut să le dăruiască bunicilor papagalii, dar în învălmășeala mutatului păsărelele s-au întristat și au murit. Așa că Mitu nu le-a dăruit bunicilor decît un clasor cu timbre, pe care le adunase încă pe cînd învăța în clasa a doua. Albumul acesta bunica l-a învelit într-o bucată de celofan galben și l-a ascuns după oglinda din perete.

Anton venea o dată pe an la ei în ospeție, venea cu băiatul, apoi într-un an a venit singur și cărunt. Cum a intrat în casă, s-a așezat pe laviță și n-a spus nici un cuvînt. Tăceau și bătrînii, uitîndu-se toți în pămînt, pe urmă bătrîna a spart liniștea. Și-a pus mîna la gură și a întrebat cu spaimă în glas :

— Cînd ? Cum ?

— Săptămîna trecută. S-a dus să se scalde... Anton stătea cu capul plecat și umerii îi erau plecați și n-au mai vorbit în seara ceea. Numai bătrîna s-a dus la oglindă, a scos de după ea pachetul cela de celofan galben și l-a desfăcut. A pus clasorul în poale și a început să-l răsfoiască, trecîndu-și degetele peste fiecare timbru colorat, apoi albumul l-a

luat bunicul și s-a uitat la el, l-a mîngîiat cu singura lui mînă și l-a întins bătrînei :

— Pune-l la loc.

După întîmplarea aceasta Anton n-a dat pe la ei cîțiva ani. A venit abia cînd tată-său căzuse la pat. Și nu s-a arătat singur, ci cu o femeie, pe care ei n-o văzuseră pînă atunci.

— E nevastă-mea, le-a spus Anton.

— Măcar acum de-ai avea noroc, îi zise bătrîna.

Femeia nu înțelesese cuvintele bătrînei, dar zîmbi, și zîmbetul îi era blajin. Bătrîna o luă de umeri și o sărută.

Cînd bolea bătrînul, veneau la ei în ospeție și vecinii. Mai ales cel din dreapta. Venea întotdeauna cu ciocanul în mînă, de parcă numai ce bătuse niște ținte la gard, se așeza pe taburetul din fața patului și începea să povestească întîmplări din trecut, de pe front, din viața lui de fost tîmplar. Mai povestea uneori cum a făcut cunoștință cu nevastă-sa, cînd aceasta era domnișoară, și spunea că pe vremea ceea ea era frumoasă, subțirică, iar sprîncenele ei groase și stufoase erau arcuite, trase cu condeiul parcă și tare-i mai plăceau.

De obicei tocmai atunci cînd el aducea vorba despre dînsa, se auzea soneria și-n casă intra Afrodita Apolonova, nevastă-sa, o femeie plină și veșnic morocănoasă, cu picioarele butucănoase. După sosirea ei firul vorbei se rupea și, cît nu s-ar fi stăruit cu toții să-l lege din nou, nu mai reușeau.

— Că ciudat nume mai are, se minuna bătrîna de fiecare dată după plecarea lor. Ce-o fi însemnînd oare ? Că trebuie să însemne ceva, zicea ea.

— Iată, cînd a veni Anton, să-l întrebi. El trebuie să știe.

— Dacă n-oi uita, am să-l întreb.

După moartea bătrînului, vecinul a mai intrat de cîteva ori, apoi încetă să mai vină. Intra numai

din cînd în cînd Afrodita Apolonova, o întreba pe bătrînă cum se mai simte, răsufla greu și se ducea.

Veneau și cei doi feciori. Stăteau puțin, căci veșnic se grăbeau, și bătrîna nu prea vorbea cu dînșii.

O vizitau și nepoții de la fiică. Doi băieți, care au terminat cîine-cîinește zece clase și în fiecare an se necăjeau să intre la universitate.

Bătrîna îi aștepta și le punea masa, iar cînd plecau acasă, le umplea gențile cu de-ale gurii, le dădea bani de drum din puțina ei pensie și le spunea să fie cuminți, să asculte, să muncească, să nu se facă de rîs în sat.

Unul din băieți a dat examenele de admitere la un institut tehnic și a reușit. A rămas să trăiască la bătrînă. Au împărțit camera în două, punînd dulapul în mijloc, iar de la dulap pînă la perete au tras o perdea din material gros, pentru tapetat scaunele și divanele. În prima despărțitură trăia nepotul, în a doua ea.

Acum părea să nu mai fie singură, dar băiatul, și pînă atunci neascultător, se întovărăși repede cu o droaie de băieți, dădea rar pe acasă, iar cînd venea, venea cu ei din urmă, și bătrîna se simțea stingheră în hărmălaia lor.

Nu-i plăcea că nepotul își lăsase plete lungi, pe care le spăla rar și de aceea erau unsuroase, nu-i plăcea că umblă descheiat la cămașă și că și-a legat de gît o ață pe care purta un dinte de cal.

— Zvîrle, măi, spurcăciunea ceea de la gît, îl ruga ea.

Dar băiatul rîdea și zicea :

— Ce pricepi mata, bunică. Ești de-acum bătrînă. Dintele acesta e... el stătea pe gînduri, ca să-și amintească cuvîntul neobișnuit pentru el, e... talisman.

— Ce-i ? Nu pricepea bătrîna.

— Îmi aduce noroc.

— Vai de norocul cela, unde nu-i minte, clătina ea din cap.

Fiicii nu-i spunea nici un cuvînt rău despre nepot, ca să n-o amărască, pe ginere aproape că nu-l vedea, de-atîta se stăruia să iasă singură din toate încurcăturile, să facă față la toate nevoile și să-si dea cîtuși de puțin nepotul la brazdă.

Băiatul asculta tot ce-i spunea ea, apoi întreba :

— Bunică, n-ai mata cumva o rublă ?

— O rublă ? Bătrîna se zăpăci, atît de neașteptată era întrebarea : Trebuie să fie.

— Vreau să mă duc la cinema.

Ofta, deschidea sertarul în care ținea pensia și cele douăzeci de ruble pe care i le trimitea Anton lunar, scotocea printre hîrtii și-i întindea rubla cerută.

Băiatul o zbughia bucuros, îl auzea cum coboară treptele cîte două-trei de o dată și cum fluieră, apoi îl vedea prin geam cum se îndreaptă spre colțul străzii, unde-l aștepta o fată cu păr galben și cu fustița scurtă, atît de scurtă, încît bătrîna strîngea din umeri, mai ales că picioarele fetei erau grosute și ea toată era grosută, de parcă ziua întreagă n-ar fi făcut altceva decît să mănînce.

Nepotul se ducea cu fata la cinema, iar cînd venea acasă, bătrîna îi zicea :

— Măi Ionică, măi, tu să nu moroncești capul fetei degeaba. Vezi că nu ești de nici un căpătîi, că-ți trebuie întîi meserie, ș-abia după asta să te gîndești la însurătoare.

— Dacă nu mă gîndesc la însurătoare.

— Da la ce te gîndești ?

— La nimic.

Într-o zi băiatul a venit acasă cu un pui de vulpe. L-a adus ascuns sub haină și numai botișorul as-

cuțit i se zărea la piept, în timp ce coada roșcată îi atîrna în jos :

— De unde l-ai luat ? Încremeni bătrîna.

— De la niște copii. Îl duceau la școală.

— Cum l-ai luat ?

— L-am luat și gata. Ce-au să facă cu el la școală ?

— Da tu ce-ai să faci cu dînsul ?

— Nu știu. Nu m-am gîndit. Dădu drumul animalului și acesta se strecură într-o clipă sub masă. Se uita de acolo cu ochi speriați cînd la unul, cînd la altul. Era un pui slab, cu blana flocoasă, fără luciu, și bătrîna, care gîndise la început să-i spună nepotului să-l ducă înapoi, se răzgîndi. I se făcu milă de mica jivină, totuși zise nemulțumită :

— Numai el îmi lipsea, și se duse la bucătărie. Ce-o fi mîncînd oare ? întrebă ea de acolo.

— Găini, zise Ion.

— Găini nu i-oi mai da. Dacă n-ai avut de lucru...

Puse într-o farfurie niște macaroane cu brînză, mîncare rămasă de la prînz, și i le aduse puiului de vulpe. Acesta stătu puțin la gînduri, apoi se năpusti și într-o clipă goli blidul.

Se uită apoi la bătrînă, de parcă ar fi zis :

— Mai dă-mi o porție, că tare-s flămînd.

— Iată-ți aduc, se grăbi să răspundă bătrîna. Se vede c-o fi trăit printre oameni. Nu-i prea fricos. Ori e mic...

Se duse încă o dată la bucătărie.

Chiar în acea zi bătrîna îl îmbăie, îl pieptănă și-i făcu un culcuș într-o ladă, lîngă caloriferul din bucătărie.

Puiului îi plăcu gazda nouă, se culcă și îndată adormi, dar pe la o bucată de noapte începu să plîngă. Bătrîna se trezi, aprinse lumina și se duse la el. Îl mîngîie pe frunte, pe spinare, îi dădu ia-

răși mîncare, dar cum se depărtă de dînsul, el prinse din nou să se tînguie cu voce subțirică, plîngăreață.

Din apartamentul de jos cineva bătu în calorifer. Se auziră bătăi și în perete.

Bătrîna îl luă în brațe și-l duse în cameră. Umblă de ici-colo cu el în brațe, apoi se culcă cu dînsul alături. Puiul se liniști și au dormit așa pînă dimineață.

Peste cîteva zile Ion a plecat pentru cîteva săptămîni într-un colhoz, și bătrîna a rămas singură cu puiul. În scurt timp blana lui lucea ca mătasea, iar coada, ca un pămătuf moale, era de toată frumusețea.

Uneori bătrînei îi părea că vulpea e o ființă înțeleaptă, venită prin o minune, prin un șiretlic la ea, anume ca să-i alunge gîndurile și singurătatea. Alteori, cînd aceasta se obrăznicea și trăgea cu dinții fața de masă, răsturnînd totul jos, bătrîna se supără și o trăgea de ureche. Mînia bătrînei, însă, nu ținea mult, căci vulpii curînd îi trecea obida. Ea se cățăra pe genunchii bătrînei și căuta cu botișorul în buzunar, unde, de obicei, erau cîteva bucățele de zahăr.

— Uite cît de frumoasă s-a făcut dihania, zise Ion cînd se întoarse din colhoz.

Se uită lung la vulpe, iar a doua zi, cînd bătrîna se întoarse de la magazin, nu găsi acasă nici nepotul, nici vulpea. Căută peste tot, se uită pe fereastră, ieși în stradă, dar în zadar. Abia spre seară nepotul veni acasă.

— Unde e vulpea? Ce-ai făcut cu dînsa? Îi ieși bătrîna înainte.

— Ce să fac? Am vîndut-o.

— Ai vîndut-o? Bătrîna se lăsă pe scaun. Cui?

— În magazinul zoologic. Iată, și scoase din buzunar zece ruble.

— Doamne, Dumnezeule. Mă deprinsesem de acum cu dînsa. Și ea se deprinsese cu mine.

— Poți să te duci s-o cumperi înapoi. Cincisprezece ruble costă. El începu să rîdă. Nu-ți mai pară rău. Ce-ai fi făcut cu dînsa pînă la primăvară ? C-avea să fie cogemite vulpoi.

Bătrîna nu răspunse. Se gîndi că băiatul are dreptate, că neplăcerile aveau să-i vină cu duiumul, totuși nu se putea împăca cu gîndul că puiul a dispărut din casă.

Pînă-n seară ea își căută de lucru, făcu mîncare pentru a doua zi, descusu o rochie la poale, ca s-o lungească, tivi o basma, apoi, cînd se întunecă, se culcă. Băiatul plecase la cinema și nu se mai întorcea, iar pe ea n-o prindea somnul. Își aminti c-a trecut o vreme de la moartea bătrînului, își aminti viața dusă împreună, copiii răzleți prin lume, se gîndi la Anton, care de multișor nu-i scria, se gîndi la fiică-sa, care nimerise la sanatoriu, se mai gîndi că e bătrînă și obosită, c-o dor mîinile și picioarele, că nu vede bine și că se apropie ceasul să se ducă și ea la bătrîn. Și i se făcu dor de el. O bucată de vreme cercă să-și amintească vocea lui, dar nu putu. Pe urmă își zise că zadarnic se chinuie. Că el singur v-a chema-o într-o noapte prin vis și atunci ea îl va auzi. Apoi, dintr-o dată își aminti cum povestea Anton, că undeva în America, sau poate în altă parte, sînt niște munți și-n munții ceia este un calendar săpat în piatră. Un calendar pe care l-au făcut niște oameni veniți din altă lume și pe care l-au făcut pentru altă lume. „De unde să fi venit oare ? se gîndi bătrîna și nu-și putea aminti nicidecum numele munților celora. Și la ce-mi trebuie, își zise tot ea, că doar am trăit o viață și pe toate le-am făcut fără să știu de ei.“

Dar gîndul o duse înapoi la spusele lui Anton, și bătrîna se întristă pînă într-atît, că-i răsăriră la-

crimi în ochi. Măcar puiul cel de vulpe de-ar fi alături....

Adormi spre ziuă, iar cînd se trezi, nu mai puse ceaiul ca de obicei, ci deschise sertarul și scotoci prin el. Găsi douăspreze ruble. „Cît a zis Ion ? Cincisprezece ?"

Ieși din casă și sună la ușa vecinei. În prag apăru Afrodita Apolonova. Ea se opri în ușă, ocupînd tot locul, și zise :

— Poftim, intră...

Bătrîna nu împrumutase niciodată bani. Trăia întotdeauna așa, ca să-i ajungă. Și acum se simțea nelalocul ei. Strînsese din umeri și-și ascunse mîinile sub șorț :

— Nu... mulțumesc. Să mă ierți mata, poate lucrai... dar tare-mi trebuie trei ruble...

— Am. Cum să n-am, se grăbi să se uimească Afrodita Apolonova. Pe mult timp îți trebuie ?

— Pînă la pensie, și bătrîna zîmbi.

Vecina îi aduse trei ruble, și ea, fără să mai între prin casă, se duse la magazin. Magazinul nu era departe. Pe strada vecină. Întotdeauna cînd bătrîna se ducea la medic trecea pe lîngă magazinul acesta.

Intră, se uită la cuștile cu hîrciogi, cu țistari și șobolani albi, la papagalul mare, gălbui, care stătea pe-o cracă de ficus, la maimuța care se juca cu un inel roșu, la coliviile cu pițigoi și canari, la peștișorii din acvarii.

Magazinul era plin de copii, de tineri, cîțiva băieți stăteau cu mîinile la spate și discutau aprins, uitîndu-se la niște peștișori plați, cu dungulițe negre :

— Crede-mă pe mine, zicea unul. Se simt de minune. Și au și puișori.

— Nu se poate. M-am necăjit atîta... îl convingea altul.

Un băiețel se învîrtea în jurul unui papagal mic, verzui, iar o femeie cu căciuliță și cizme de lac alb nu-și lua ochii de la papagalul cel mare.

— Cacadu ? Întrebă ea și vocea ei era limpede și sunătoare.

— Cacadu, zîmbi vînzătorul.

— Vorbește ?

— Vorbește, răspunse vînzătorul și iar zîmbi.

Femeia se uită neîncrezătoare la pasărea tristă și plictisită.

— Sigur că vorbește, întări vînzătorul. E un papagal gata dresat. Costă două sute de ruble. Alaltăieri l-am primit.

Pe bătrînă n-o interesa papagalul cel scump, care știa să vorbească. Ei i se strînse inima de spaimă că nu va găsi vulpea, și începu să se strecoare printre copii, ca să se apropie de vînzător. Acesta o văzu și se uită întrebător la ea.

— N-aveți o vulpe ? întrebă bătrîna și privi încă o dată în jur.

— O vulpe ? se miră vînzătorul. Aa. O vulpe ? Sigur c-avem. O vulpe de toată frumusețea. Costă numai cincisprezece ruble. Iar papagalul, două sute. Numai că vulpea nu vorbește. Habar n-aveți cîte cuvinte știe papagalul acesta. Acuși...

— Și unde e vulpea ? întrebă din nou bătrîna.

— Vulpea ? O clipă. El se uită mirat. Aveți nevoie de o vulpe ? Pentru un nepoțel, probabil.

— Da, pentru un nepoțel, zise bătrîna.

— Iată, el trase dintr-un colț o cușcă verde.

Puiul de vulpe își băgă nasul printre gratii și începu să scîncească. Bătrîna vru să-l mîngîie, dar i se păru că se mai uită cineva la el și atunci se grăbi de scoase cele cincisprezece ruble și le întinse vînzătorului.

— Fără cușcă ? întrebă acesta.

— Fără.

— Să nu vă muște. El se mai uită o dată la bătrînă și deschise ușița. Atunci puiul năvăli în mîinile întinse ale bătrînei, i se urcă la piept, îi linse obrazul, apoi se ascunse sub burnuz.

— Uitați-vă, uitați-vă, strigau copiii.

— Ehe, se miră și vînzătorul, în timp ce bătrîna ieși cu pași mărunți din magazin.

Nepotul era la colțul casei. Se opri, puse capul pe o parte, se uită la bunică, apoi la vulpe.

— Tot aceea ?

— Tot.

Băiatul porni alături.

— Ai răscumpărat-o. Cu cincisprezece ruble ?

— Da. Bătrîna își umezi buzele uscate.

Au ajuns în fața ușii și ea multă vreme se necăji să descuie. Apoi nepotul îi zise :

— Dă cheia la mine. Ori vulpea.

Bătrîna îi întinse cheia.

Au intrat în casă și ea a hrănit vulpea. Se uita la dînsa cum mănîncă și nu zicea nimic.

— Ce-ar fi s-o mai vînd încă o dată ? întrebă băiatul și pufni în rîs, înveselit de gluma pe care o făcuse.

— Ce să faci ? Nu înțelesese bătrîna.

— S-o iau și s-o mai vînd încă o dată, explică el. La același magazin.

Bătrîna clătină din cap :

— Nu fii, măi, neom.

— Ai răscumpăra-o din nou ?

Bătrîna se întoarse spre el. Îl privi cercetător :

— Nu-i mai vinde-o.

A așteptat să se ducă Ion de acasă, s-a îmbrăcat, a mai hrănit o dată vulpea, a luat-o sub burnuz și a ieșit. A ajuns la stația troleibuzului și a așteptat mult acolo, căci troleibuzele erau aglomerate, și abia cînd a văzut unul mai liber s-a urcat în el. Dar și aici era lume multă, cu greu găsi un loc să

se așeze. Toți se uitau curioși, o întrebau ce jivină ține la sîn și rîdeau. Rîdea și bătrîna și le răspundea la glume, iar cînd a ajuns la ultima stație a răsuflat ușurat și a coborît.

Nu departe zări clădirea improvizată a circului. Se opri o clipă, privi la copiii care intrau pe ușile de un galben aprins, și se gîndi că la circ sînt o mulțime de animale dresate și poate că vulpea aceasta ar putea învăța ceva de la oameni. Să meargă în două labe, să danseze, să ducă un cucoș în spinare.

Trecu pe lîngă circ, se afundă între case și coborî la vale. Nu departe începea pădurea. O pădure amestecată cu brazi și plopi, mesteceni și stejari, arbuști de scumpie și aluni. Iarba foșnea sub picioare, iar greierii țîrîiau subțire și ascuțit, zimțind cu cîntecul lor tăcerea. Căluții cafenii săreau ici-colo, iar o buburuză se opri din zbor greoi pe haina bătrînei.

Bătrîna mergea înainte, ținînd puiul la piept, iar puiul începuse să se zbată. Ea îl mîngîia pe spinare și repeta :

— Rabdă... Rabdă...

Era răcoare, un vînt ușor aburea printre frunze, bătrîna mergea încet și, cînd ridică capul, se opri încremenită locului. Dincolo de pădure, de pădurea asta, pe care o știa bine și după care nu era nimic altceva decît cîmpul, i se păru că vede un șir de munți. Bătrîna clipi din ochi, căci nu-i venea a crede, dar munții se înălțau aievea în fața ei, și bătrîna, care nu fusese niciodată nici la mare, nici în altă parte, se mira acum de înălțimea lor, de frumusețea crestelor acoperite cu zăpadă, iar crestele acestea se contopeau cu norii.

O crenguță se clătină alături. Bătrîna își aminti că-n pădurea asta venea adesea bătrînul cu Mitu. Și ar fi vrut să fie și ei alături.

— Știi... ea puse palma sub botișorul puiului de vulpe. Știi, mi-am amintit. Și rîse încet. Anzii îmi pare. Anzii, zise ea tare, apoi se sperie și căută cu privirea în jur. Dar nu era nimeni în pădure și nimeni decît puiul de vulpe n-o auzi.

Și bătrîna se bucură.

MIHAIL GH. CIBOTARU

(n. 1934)

Nuvelist, romancier și publicist, format în atmosfera incandescentă a vieții de ziarist, Mihail Gh. Cibotaru abordează în permanență probleme etice, dar și concrete, ale vieții contemporane. Romanele sale *Semănătorii* (1974), *Drumuri* (1979) și *Îndrăzneala* (1983) s-au bucurat de un mare succes de librărie.

Unanimă în aprecierea activității gazetărești a scriitorului, critica literară a remarcat în chip deosebit cartea *Sărjoaca* (1984).

Undeva la mijloc, între romane și publicistică, se află nuvelistica lui Mihail Gh. Cibotaru, din care nu lipsesc subiectele „de serie", dar nici sondajele psihologice, unicele în măsură să valideze literatura.

Cu gîndul că poate înfățișa cititorilor un text simptomatic am ales nuvela *Șobolanii* din cartea *Durerea liniștii* (1969).

ȘOBOLANII

Potcoavele bocancilor lovesc apăsat în lespezile spălate de ploaie. Pașii sînt măsurați, făcuți fără gra-

bă, de parcă stăpînul lor a hotărît să taie cu ei tăcerea mocnită a nopții, în felii deopotrivă, sau poate s-o măsoare, cît e de lungă și de rece. ...Picioarele se mișcă ca niște mecanisme : toc, toc, toc. Treizeci de pași încolo, treizeci îndărăt. Îi știe pe de rost. Și totuși, îi numără. Să nu-i fie somn.

Uneori gîndurile îl fură și-l duc dintr-o fîlfîire miraculoasă de aripi, hăt, peste dealuri și peste noapte, în sătucul lui de pe malul Prutului, unde-i lăsase cu lacrimi în ochi pe Sevastița și pe feciorașul lor Petruță, și de la care, iată, de cîteva săptămîni nu mai are nici o știre.

— O fi ajungînd greu scrisorile, caută să se consoleze Florea. Ne tot mutăm din loc în loc, și li-i greu să ne adulmece urmele...

Știe că-i o amăgire a sufletului. Dar stăruie să creadă în ea, să și-o facă motiv de nădejde. Deși aici stăteau de acuma a doua săptămînă și poșta putea să ajungă. Băieții primeau scrisori...

Caută să-și alunge gîndurile. Coboară privirea la bocancii care continuă să ciocănească cu aceeași regularitate și nepăsare neîndurătoare.

— Vasile ! Măi, Vasile, auzi tu ! răzbate glasul cunoscut, oleacă răgușit, al lui Petrache Buturugă.

Îl aude. Dar n-are dreptul să-l audă. E la post. Păzește depozitul cu muniții. Și pe el, pe Petrache Buturugă îl păzește, să nu carecumva să iasă.

— Vasile ! Măi, Vasile, auzi tu !

Nu-l aude. Potcoavele se lovesc cu indiferență de tăria lespezilor. Felinarul de sub streșină se clatină în bătaia vîntului.

— Bietul Petrache, își zice Florea. Are de zdrivinit o noaptea întreagă în beciul cela. Noaptea trecută a curățat pînă-n zori cartoafe. Cealaltă noap-

te a făcut de gardă. Iar noaptea aceasta o să se odihnească la răcoare... Așa-i cînd te burzuluiești. Nu-i mai bine să taci și să faci ce-ți ordonă ?...

Îi părea rău de Petrache. Deveniseră prieteni buni. Aici, în armată, se cunoscuseră. Erau din același județ. Poate asta îi apropiase, îi legase atît de mult chiar din primele zile. E mare și scump lucru să ai, cînd te afli departe de casă, un suflet lîngă tine care-ți știe satul, a călcat pe drumurile lui, cunoaște oamenii de acolo. Ți se pare că nu ești chiar atît de înstrăinat, de parcă acest suflet ți-ar fi adus o bucată din pămîntul băștinei tale, un colț de cer, la spuza căruia ți-ai copt tinerețea, o gură de apă de la fîntîna din poartă.

Petrache îi povestise că și-a lăsat acasă soție tînără, cu care dovedise să trăiască numai două zile. Ar fi putut să-l mai lase vreo săptămînă, două. Dar Petrache n-a vrut să „ungă". Din ambiție. Și a treia zi după nuntă și-a luat torba în spinare și a plecat.

Acum stă în beciul ista părăsit de cine știe cîtă vreme. La ce s-o fi gîndind el ? La soție ? La el, la Vasile ? La locotenentul Miluță ?

— Vasile ! Măi, Vasile, auzi tu !

N-aude. E la post. Toc, toc, toc...

Felinarul se clatină.

Și Miluță acela... Doamne-Doamne...

Chiar din primele zile după sosirea lui Petrache în regiment s-au luat în unghii. Locotenentul l-a văzut descheiat la un bumb și, ca să-l facă pe răcan să guste din adevărata cătănie, i-a ordonat : „Drepți !" După care, arătîndu-i nasturele, l-a plesnit cu palma peste obraz, ca să-i fie de învățătură. Dar Buturugă i-a întors pe loc datoria, fără să steie

în cumpănă. Avea palme late, ca niște căușe, și locotenentul se pomeni la pămînt. Pe Petrache l-a costat scump palma ceea. Dar locotenentul Miluță, de atunci încoace, nu-l slăbește din ochi. Unde și este vreo gaură, cu el, cu Buturugă, o astupă. Petrache execută ordinele. Dar se ține mîndru.

Azi ieșiseră după instrucție în curte împreună cu Florea. De o săptămînă și ceva, de cînd făcuseră popas la acest conac pustiit și sălbăticit, plouase întruna. Abia azi, spre seară, cerul se răzbunase și soarele prinse să zîmbească cu mii de mărgăritare, risipite din belșug prin frunze și iarbă. S-au așezat pe o piatră care, cîndva, servea de uluc, și se întrebau cîtă vreme va mai continua acest chin. Oare o să-i bage și pe ei „pe întîia"? Pentru ce i-au luat de acasă și-i duc să-i toarne în foc? Cu ce-s vinovați ei și cu ce le sînt datori cei în care vor trebui să tragă?

— Eu cum ajung pe întîia, primul glonte îl dau de pomană lui Miluță. De sufletul lui bun... vorbi calm dar hotărît Petrache. Florea îl ghionti să tacă. Miluță, înalt și subțire, venea spre ei, ținînd în mînă o pereche de cizme murdare.

— Mă, Buturugă, peste o oră să fie luna lui Dumnezeu, că altfel te fac surcele... îi porunci locotenentul, aruncîndu-i încălțămintea. Petrache nu s-a mișcat din loc și nici n-a zis nimic. N-a zis nici locotenentul. L-a privit numai pe sub sprîncene, apoi s-a întors și a pornit cu pas apăsat spre odaia sa.

Petrache și-a pironit privirile în cizmele pline de noroi, a zîmbit sarcastic și a trîntit cu piciorul.

— Să nu vă curețe nimeni, pînă nu vă voi curăți eu!

Florea l-a rugat să-și calce pe inimă și să execute ordinul. Doar se află în armată și nu la șezătoare.

— Tocmai de asta ! Sînt ostaș și nu slugă, rosti Petrache revoltat.

Dinspre mormanul de gunoi putred, crescut cu lobodă, venea spre ei un șobolan pîntecos, cu ochi mici și coadă lungă, fără păr. De cînd erau aici, în fiecare zi vedeau șobolani pe la popotă, pe la sacii cu făină, prin grajdul cailor: Florea căuta cu ochii ceva, ca să-l lovească.

— Dă-i pace, Vasile, îi zise cu voce obosită Buturugă. Lasă-l să trăiască. De mîncat n-o să ne mănînce. Numai oamenii îmblă înfometați după carne de om...

Animalul dispăruse prin buruieni, spre gura beciului părăsit, inundat de gunoi, pietre și murdărie.

Petrache scoase din buzunarul tunicii un pachețel învelit într-o băsmăluță albă cu marginile brodate. O dezlegă. Erau cîteva fotografii. Buturugă le frunzări ca pe un carnețel, căutînd parcă foaia unde avea însemnat ceva important. Apoi se opri. Luă în mîinile-i mari și grosolane o fotografie mică și o privi îndelung. Buzele-i groase i se mișcau în tăcere. Sau vorbea în gînd cu chipul din fotografie, sau se stăruia să-și stăpînească emoțiile... În cele din urmă, i-o întinse lui Vasile. De pe cartonașul dreptunghiular îl privea o fetișcană plăpîndă și sfioasă. Își strînsese buzele emoționată și părea că roșise.

— Asta-i ?

— Asta !

Oftară amîndoi adînc. Apoi Buturugă o puse din nou între celelalte fotografii, le înveli pe toate cu grijă, ca pe niște odoruri, și le strecură în buzunarul de lîngă inimă.

Ora fixată se scursese și locotenentul Miluță veni să-și ia cizmele. Dar ele continuau să zacă la picioarele celor doi, precum le și lăsase. O vînă de la

gît a început să i se zbată convulsiv, ca un pui de șarpe.

— Bădăran împelițat ! strecură înfuriat locotenentul. Apoi strigă din răsputeri :

— Soldat Buturugă, drepți ! Pentru neîndeplinirea ordinului, o zi și o noapte de carceră !

Porunci să fie aruncat în beci, iar ușa, ferecată...

— Vasile ! Măi, Vasile, auzi tu !

Florea n-aude. La postul lui vine controlul. Vine însuși locotenentul Miluță.

— Ia seama, bă, nu care cumva să adormi, că te adorm eu pe veci !

Se duce apoi la ușa beciului, controlează singur dacă e închisă cu nădejde și, întorcîndu-se, adăugă cu același ton poruncitor :

— Răspunzi cu capul de el !

Pașii locotenentului se îndepărtează în noapte și se sting. Aici rămîne numai țocănitul potcoavelor lui Florea. Și felinarul care se vaietă că se clatină pămîntul sub el. Și glasul răgușit și rugător al lui Petrache :

— Vasile ! Măi, Vasile, auzi tu !...

Florea se uită hoțește în jur, apoi se dă mai aproape de beci.

— Te aud, Petrache. Sigur că te-aud. Dar... Sînt la post și...

— Dă-te mai aproape, să mai vorbim. Că mi-i urît. Și nu știu cum, mă tem în groapa asta. Parcă îmblă ceva pe sub picioare...

— Ți se năzare, Petrache.

— Pe dracu...

Pașii iar se îndepărtează. Mai trece o vreme. Petrache nu-l mai cheamă. Florea trage cu ureche. Îi aude vocea șoptită. Vorbește singur cu sine. Pare că înjură. Se aud lovituri înfundate. Nu cumva se dă cu capul de pereți ?

Santinela aleargă alarmată spre beci.

— Ce faci, Petrache ?

Acela răsuflă des. Îi răspunde cu întîrziere :

— Ia, afurisiții ișteа...

Apoi se dă la ușă.

— Frate Vasile, deschide ! Nu mai pot sta aici.

Pe Florea parcă-l străbate un fulger. „Răspunzi cu capul de el", îi răsună în urechi cuvintele lui Miluță. Se retrage în grabă, speriat, fără să-i răspundă.

„Și Petrache acesta... straniu om... cugetă Florea în țocănitul potcoavelor. De Miluță nu se teme, da de întuneric... Se face într-o ureche..."

— Vasile, măi, Vasile, deschide că mă prăpădesc ! prinde iar să strige Buturugă. Scapă-mă !

Strigă și bate cît îl țin puterile în ușa groasă, ferecată de nădejde. Pe Florea îl cuprinde o spaimă tulburătoare. S-o fi întîmplînd ceva acolo. Altfel Petrache nu-i din acei care să facă degeaba atîta zarvă. Aleargă la odaia locotenentului. Bate în fereastră.

— Ce-i, mă ? Ce s-a întîmplat ? întreabă Miluță nemulțumit, cu glas somnoros.

— Buturugă, dom' locotenent...

— Marș la post, că te înfundă pușcăria ! răcnește locotenentul de zîngănesc geamurile.

Buturugă strigă. Buturugă roagă ca un copil. Buturugă bate cu pumnii în ușă și se izbește în ea. Buturugă țipă, urlă. Pare că se rostogolește pînă-n fundul beciului, și atunci glasul lui abia se mai aude, ca dintr-o fîntînă fără fund. Apoi revine lîngă ușă. Răsuflă greu, sacadat. Roagă, înjură, lovește.

Florea nu știe ce să creadă. Se întîmplă ceva acolo, după ușa ceea groasă, legată cu sîrmă, ori Petrache își face de cap ? Nu, Buturugă n-ar putea să-și facă atîta timp de cap. I-ar fi lehamite.

— Frate Vasile, scapă-mă...

Florea pornește grăbit, cu o hotărîre. Dar glasul „răspunzi cu capul..." îl oprește pe loc. Da, poate, într-adevăr, Petrache își face de cap ? Iată, parcă s-a mai potolit. Da, cu bună seamă. Doar un foșnet surd se face abia-abia auzit. Și-o fi grămădind gunoaiele pentru saltea. Trebuie să se mai odihnească.

Peste o vreme bătăile în ușă iar se întețesc. Se aude departe cum Petrache se aruncă dintr-o parte în alta ca smintit, cum lovește cu piciorul în ceva închipuit, cum se rostogolește pe praguri pînă-n fundul beciului, ca degrabă iar să revie lîngă ușă și să lovească în ea cu puteri sleite, printre răsuflările aprinse.

— Vasile ! Măi, Vasile, auzit tu !...

Apoi se face liniște. Florea se apropie tiptil de ușă. Trage cu urechea. Da, s-a domolit. S-a săturat să-și facă de cap. A văzut că zadarnic se străduie. Ei, da pînă dimineață n-a mai rămas atîta. Iată, cerul prinde să-și stingă făcliile. Și felinarul de sub streașină adoarme cu încetul. E o tăcere de gheață și Florea parcă nu se încumetă să-și reia pașii pe lespezile asudate. Doar, din cînd în cînd, dincolo de ușa beciului se aud foșnete. S-o fi întorcînd Petrache prin somn de pe o parte pe alta.

Dimineață vine locotenentul Miluță și-i ordonă să deschidă.

— Să-i suflu două vorbe deșteptului de care astă-noapte nu se prindea somnul ! adaugă amenințător locotenentul.

Ușa groasă și grea se deschide încet, scîrțîind. Soarele, ce se cățărase în vîrful salcîmilor, privește cercetător în fundul adîncimii. Petrache nu se vede.

Florea îl strigă. O dată. De două ori. Dar nimeni nu-i răspunde. Locotenentul își trage cozorocul mai pe frunte și-l privește iscoditor pe Vasile. Acela se fîstîcește. Cum putea să se întîmple una

ca asta ? Doar el a păzit bine. Ş-apoi, uşa rămăsese legată, precum o lăsaseră aseară. Poate că este vreo altă ieşire ?...

— Petrache ! Măi, Petrache !

Glasul lui Florea tremură ca o frunză zbătută de vînt. Păşeşte pragul. Deodată observă în gunoiştea frămîntată un şobolan. Ridică bocancul să-l lovească. Şi abia atunci vede că e mort. Mai iată unul. Şi încă unul. O mulţime de şobolani morţi. Ce-o mai fi însemnînd şi asta ? Florea cată întrebător la locotenent. Acela continuă să-l ţină în cleştele privirilor încruntate.

Mai jos, Florea vede împrăştiate bucăţele de fotografii şi hîrtii.Pe una din aceste bucăţele observă două buze strînse. Le recunoaşte. Le-a văzut aseară. Pe fotografia ceea a lui Petrache. Da, da. Îs ele. Însă de data aceasta nu exprimă emoţie. Parcă încearcă să stăpînească izbucnirea unui plîns sau să oprească o crimă. Alături stă tolănit cu indiferenţă alt şobolan.

Florea simte gheaţă în spinare. Picioarele nu vor să păşească mai departe. Miluţă îl îmbrînceşte enervat şi-şi dă drumul el însuşi în fundul beciului.

— Te găsim noi, biserica şi arhangelul... De ochii noştri...

Dar îşi curmă vorba la jumătate. Jos albesc ca nişte îmblăcie legate la un loc oasele unui schelet de om. În jur se tăvălesc bucăţi de haină verde, ostăşească, cîţiva bumbi de aramă, o pereche de bocanci cu căputele roase. O băsmăluţă sfîşiată îşi lucreşte florile brodate, acum boţite şi amestecate cu gunoi. Numai capela e întreagă. Cum a căzut din cap, nimeni n-a mai atins-o.

Locotenentul Miluţă se îngălbeneşte. Îşi întoarce ochii la Florea. Acela îl priveşte de asemenea buimăcit, cu broboane pe frunte şi cu limba înţepenită...

Peste o oră, locotenentul Miluță, din nou iute în mișcări și cu sudalma pe vîrful limbii, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, dictează furierului : „... Buturugă Petrache, căzut pe front cu moarte de viteaz". Se apropie apoi de Florea, îl privește amenințător și strecoară printre dinți :

— Nimănui nici un cuvînt, că altfel... Apoi, adaugă mai moale : E tot un drac, ori aici, ori acolo, pe „întîia"...

Florea nu poate să-și afle loc. Nu poate lucra, nu poate gîndi, nu poate păși ca lumea. Capul îl doare, de parcă din el rup șobolanii ceia. În urechi îi strigă și-i țipă răvășitor tăcerea. De ce nu i-a deschis ușa ? De ce nu-l credea ?...

Ochii îi erau uscați, limba-n gură îi era uscată, și el plîngea fără lacrimi și fără suspine. De ce n-a luat el însuși cizmele acelea afurisite să le curețe !

Peste cîteva zile, locotenentul Miluță i le aduce lui.

— Pînă dimineață să fie luna lui Dumnezeu...

Și s-a dus.

Lui Vasile iar i s-a uscat limba-n gură. Camarazii de odaie îl privesc cu zîmbet trist. Chipurile, curăță, Vasile. Că te-a ajuns rîndul.

În timp ce ei se culcă jos, pe paiele acoperite cu o foaie de cort, Vasile se apucă de lucru. Suflă în lampă, fiindcă a sunat stingerea, și ferească sfîntul să se vadă vreun geam luminat.

Deschide gurarul sobei și înfiripă focul cu cîteva vreascuri. Lumina smulge din întuneric o porțiune din odaie, și Vasile își poate vedea de lucru. Mai întîi șterge apăsat cizmele cu un șumuiag de paie. Apoi pune mîna pe un cuțit. Abia pe urmă găsește rost periei aspre, din păr de cal. O meșterise Petrache într-o seară la căldura unei povești. Toți îl ascultau, și el spunea povestea. Cînd vorbea, și lucrul îi sporea mai bine. Și povestea ceea fusese parcă

anume măsurată ca s-o încapă, iată, peria aceasta. Cînd a terminat povestea, terminase și peria. Și camarazii, cînd nimereau într-o localitate oarecare sau cînd alergau cu visul la dragostele lor, trăgeau peria pe fundul ciaunului și-și lustruiau încălțările.

Vasile n-are nevoie de ciaun. Miluță i-a lăsat o cutie de vax. Și el întinde subțirel negreața pe pielea cizmelor, apoi freacă apăsat peria, pînă începe să se deslușească cîte un ochi mahmur de oglindă șterșă. Flăcările din sobă tresar pe luciu, încrestînd chipuri misterioase. Vasile vede dîn cînd în cînd, în această învălmășeală de umbre, două buze de nevăstuică strînse a sfială. Și în același timp îi răsună în urechi : „Vasile ! Măi, Vasile, auzi tu ?"

Tresare înspăimîntat. Dar n-are timp să cugete. Pe luciul negru apare chipul încruntat al lui Miluță : „Să fie luna lui Dumnezeu !"

Așa-i spusese și lui Petrache.

Îl cuprind fiorii. Simte cum îi tremură nestăpînite mîinile. Pare că cineva, o fiară neagră ca și vaxul acesta, îi înfige ghearele în spate. Se răsucește spre camarazi, cerînd parcă ajutorul lor. Dar ei dorm duși. Îs obosiți, sărmanii. Atîta mușchiuială, atîta alergătură din zori și pînă-n amurg. Au căzut ca vitele din plug. Acuma dorm. Atîta-s oameni, cît dorm. Și lui Vasile i-i somn. Și el vrea să fie măcar cîteva ore om. Dar cizmele... cizmele încă nu-s lună. Și Miluță-i nătîng.

Mîna poartă ca un mecanism peria pe fața cizmelor. Broboane mășcate îi împînzesc fruntea. Să fie curate. Să fie lună, cizmele ! Să n-aibă temei de motiv Miluță.

Peria hîrșcîie îndîrjită, și Vasile iar aude un glas, de data aceasta revoltat, mînios : „Vasile ! Măi, Vasile, auzi tu !"

Ghearele celea iar îl înhață de spate.

Focul ațipește în sobă și ca să nu se simtă sin-

gur, față-n față cu această spaimă, Vasile îl trezește cu ctîeva vreascuri. Lemnul plesnește înciudat, dar para îl ia cu binișorul dimprejur, pînă-l ogoiește. Acum, jumătate de odaie iar e plină de lumină sîngerie, și cizmele locotenentului aruncă frînturi de pălălaie.

„Dacă n-o să-i placă acum, apoi lasă", chibzuiește Vasile".

Se culcă mulțumit că și-a scos la capăt obligația. Dar nu poate ațipi. Focul se stinge încetul cu încetul și întunericul îl înspăimîntă tot mai mult. Acum ghearele negre îl apucă de piept, pipăindu-i și căutîndu-i beregata. Prin odaie aude zgomote înfundate. Ca acelea din beci. Oare nu-s cumva și aici șobolani ? Sare în picioare și se repede spre sobă. Mai aruncă în foc lemne. Para iar se înviorează. Prinde iar să danseze drăcește, misterios. Apoi se aude un pîrîit tînguitor și pentru un moment ea se întunecă. Vasile rămîne cu ochii holbați și cu gura căscată. În jarul focului se mistuia peria lui Petrache. Un glas asurzitor îi strigă în urechi : „Frate Vasile, scapă-mă că-s gata !"

Vasile își acoperă ochii cu palmele. Apoi își astupă urechile. Dar glasul continuă să strige. Și în fața îi tresaltă floricelele de pe băsmăluța brodată și buzele celea strînse a sfială. Învăluite și ele de limbile focului lacom și necruțător. Un șobolan pîntecos și leneș încolțește cu dinții lui ascuțiți și lungi ba o petală, ba alta, apoi rupe din hîrtia fotografiei și rînjește. Vîlvătăile nu-l ating.

Nu zăbavă, lîngă el mai răsar cîțiva. Își arată dinții a foame, și focul se ferește de ei. Iar ei tot vin și vin. Îi plină soba cu șobolani. De unde s-au luat și ce caută aici ? Li-i foame ? Vor să-l sfîșie și pe el, pe Vasile, ca și pe Petrache ?

Încearcă să strige ajutor. Dar ghearele negre îl țin strîns de gît. Deschide ochii. Focul duduie în sobă. Șobolanii au dispărut.

Își aruncă privirea la cizmele din fața sa. Luciul lor se clatină ametit, ca și felinarul de sub streașina depozitului. Ce Dumnezeu să fie? I se năzare sau e adevărat? Își duce iar palmele la ochi. Cizmele continuă să se clatine. Apoi din ele țîșnesc ca niște șuvoaie cete de șobolani, inundînd odaia.

Ostașul scoate un țipăt plin de spaimă și în aceeași clipă înșfacă cu mîinile-i tremurînde cizmele locotenentului Miluță, făcîndu-le vînt în sobă.

— Ce-i cu tine, mă? se miră camarazii, treziți de răcnetul lui Vasile. Ce s-a întîmplat?

— Șobolanii, fraților! Ne mănîncă șobolanii!

— Ce șobolani visezi, mă?

. Vasile tremură, dinții îi clănțăie, ochii privesc aiuriți prin odaie.

— Păi, iată-l! Săriți!

Lovește cu piciorul într-o parte și în alta. Trîntește cu vătraiul. Aleargă prin odaie. Camarazii îl privesc nedumeriți. Ce s-a întîmplat cu Florea, ostașul cela liniștit și chibzuit în toate? Își alungă în felul acesta somnul? Face o glumă de prost-gust? Vrea să-i pună la vreo încercare?

După o vreme, s-a potolit ca și focul din sobă. S-a trîntit cu fața-n jos pe salteaua de paie și prinse să icnească înfundat.

— Iată, așa l-au mîncat și pe Petrache, sărmanul...

Camarazii din nou ridică din umeri, privind unul la altul nedumeriți. Despre care Petrache o fi fiind vorba? După cîte știu ei, Buturugă a fost mutat în alt regiment, pe „întîia". Pentru nerespectarea disciplinei.

A fost o noapte grea. Florea mereu sărea în picioare și cerea ajutor în gura mare că-l năpădesc dihăniile.

Dimineață prietenii au început să-l rîdă. Dar văzindu-i chipul, au tăcut îngrijorați. Vasile era vînăt la față. Ochii îi erau tulburi, împînziți de vine roșii, și privirile alergau dintr-un loc în altul, fără să se poată prinde de vreun obiect oarecare. A ieșit apoi afară, s-a dus la trunchiul de tăiat lemne, a luat toporul și s-a întors în odaie.

— Să mai încerce acum să se apropie vreo dihanie...

S-a retras într-un ungher, s-a zgribulit, de parcă-l scuturau frigurile, și privea țintă la ușă, cu toporul în mînă. Deodată sări ca ars. Văzu cum în odaie intră un coșcogemite șobolan. Se opri în prag, ridicat în două labe, și-l pironi pe Florea, înfometat.

— Iată-l ! Șobolanul ! strecoară Vasile printre dinții încleștați.

Dintr-o smucitură e la ușă. Camarazii strigă la el și se aruncă să-l țină. Dar locotenentul Miluță e de acum la pămînt, cu țeasta desfăcută.

Ostașii privesc îngroziți ba la ofițerul omorît, ba la Vasile Florea, ostaș ascultător și supus.

Vestea s-a răspîndit cu iuțeala glontelui și, peste o clipă, încoace alergau înspăimîntați santinelele, ofițerii.

— Șobolanii ! Șobolanii ! răcnea Florea cît îl țineau puterile. Și prinse să rîdă în hohote nestăvilite, fluturînd în lumina roșie a dimineții ascuțișul însîngerat al toporului...

GHEORGHE MALARCIUC

(1934—1992)

Prozator, dramaturg și publicist, Gheorghe Malarciuc pune preț mai cu seamă pe documentul evocator, pe zugrăvirea faptelor și evenimentelor autentice, pe recrearea vieții și destinului unor personalități istorice.

Autor, înainte de toate, al unor opere dramatice, al căror succes a fost diferit, Gheorghe Malarciuc s-a impus atenției publicului printr-o carte, *Din moși strămoși* (1959, ediția a II-a în 1990), în care a adus în memoria contemporanilor chipurile înaintașilor fără de moarte : Dimitrie Cantemir, Milescu-Spătarul, Creangă etc. Narațiunea simplă, ferită de artificii ieftine, amănuntele și detaliile concludente pentru viața celor evocați, nervul dramatic al narațiunii, datorat alegerii nimerite a episoadelor relatate, au asigurat cărții un succes binemeritat.

Nuvelele ce urmează au fost reproduse din acest volum de succes, cu gîndul că ele pot rezista într-un context literar mai larg și în fața unor cititori mai exigenți.

ȚARA MOLDOVEI

Hotărît lucru, serfior Antonio, deși e omul excelenței sale dogele, are apucături pripite și nechibzui-

te. Auzi, să petreacă o noapte sub cerul liber în acest fundiș de codru sălbatic. Că domniei-sale i s-a abătut să soarbă din plin farmecele acestor locuri binecuvîntate de Dumnezeu. Că altfel misiunea domniei-sale nu poate fi socotită dusă pînă la capăt. Nu, unui negustător nu-i șade frumos cu asemenea capricii gingașe. La acest gînd monsenior Lorenzo, abatele catedralei San-Marco din Veneția și trimisul înalt prea sfinției-sale papa Grigore al IX-lea, privi lung, cu nesfîrșită milă, spre însoțitorul său, care-și continua somnul cu capul pe șa, învelit pînă sub bărbie cu mantia-i neagră.

Codrul însă rămînea străin de cugetările necăjitului călător. Ca un moșneag mai înțelept decît toată lumea, își murmura ceva în barba-i verde și stufoasă, cum se vede, în același grai barbar ca și al locuitorilor de prin părți, căci abatele nici nu cerca să-i afle tîlcul ascuns. Deși privea mirat în jur, cugetul său nu poposea nici la cetinile falnice, nici la umbra albăstrie, săgetată ici-colo de razele piezișe ale soarelui, nici la poienița verde și moale, împestrițată cu flori de tot felul, care bucurau ochiul și înmiresmeau văzduhul cu mirodenii dumnezeiești.

— Stejarii aceștia s-ar potrivi de minune la făcut corăbii, răsună îngîndurat glasul lui senior Antonio, care se trezise și-și ștergea cu dosul palmei roua din sprîncene. Iar din brazi ce mai catarge ar ieși! Cînd corăbiile vor fi gata, le vor încărca bine cu pîine, fructe, vite de tot soiul, miere, vin... Asemenea bunătăți și toate împreună n-am întîlnit nici în Levant, nici în Bizantia, nici în coloniile noastre de la Sebastopolis, Sinop și Trapezund.

— Să nu uiți, domnia ta, și ceară pentru lumînări, rosti blînd abatele. Ceara din aceste locuri are o prea plăcută mireasmă.

— Asta numaidecît, monsenior Lorenzo, zîmbi negustătorul. Mai ales ca răsplată pentru curajul cu care ai întîmpinat noaptea în acest hățiș sălbatic.

Zicînd acestea, senior Antonio scoase de la piept un sul de pergament galben și-l desfășură pe iarba pătulită de corpurile lor. Își plecară amîndoi capetele asupra hărții, pipăind cu ochii inscripțiile negre și dese ca un păienjeniș...

— La cîteva mile e rîul Piretus... Mai jos și mai departe e tîrgul Orhei... În urmă avem cetatea noastră Alhionia, de unde am purces acum două zile... În jos, pe Tiras, ajungem lesne la cetatea noastră, Licostom... Acolo, la apa Pontului, putem spune că sîntem ca și acasă. Da sfinția ta ce zice, monsenior Lorenzo ?

— Dacă nu ne vor lua-o alții înainte...

Senior Antonio stătu o clipă adîncit în gînduri.

— După cît am cercetat în această călătorie, lucrurile stau astfel : tătarii de dincolo de Tiras n-au aicea decît interesul jafului. Leșii din Pocuția n-au nici atîta. Dintre toți, numai ungurii regelui Ludovic au slobozit mînă mai lungă, dar acest colț de rai e dreptul lor ca și al nostru. Dacă excelența-sa dogele, după spusele mele, se va grăbi să trimită oaste pe lîngă ceea ce avem în cetățile apropiate...

— Dar asta trece pragul comerțului, senior Antonio, oftă abatele...

— Dar nu și pe cel al sfintelor interese, zîmbi ascuțit senior Antonio.

Un răstimp s-au boldit cu ochii iscoditori unul pe altul. Dar cum interesele sfinte nu se încrucișau cu cele lumești, amîndoi și-au îndulcit privirile și, ca la un semn nevăzut, s-au îmbrățișat și s-au sărutat creștinește.

Senior Antonio stătu o clipă adîncit în gînduri. și să pregătească totul pentru cale-întoarsă. Cu o foame lipsită de alte interese înalte, amîndoi soții

se apucară să înfulece dintr-un vînat proaspăt de prin partea locului.

Sub zăpușeala zilei, care se încingea treptat, codrul parcă încremenise, păstrîndu-și umbra neștirbită. Cerul senin cu albăstrimea sa adăuga un farmec nou locului, îmbrobodindu-l cu o maramă rară. Păsările se tăinuiră și ele, moleșite, prin frunzișuri și scorburi. Deasupra poieniței aerul tremura ușor, cu ondulări nesfîrșite. Ceea ce urmă, fu atît de surprinzător, încît drumeții nici nu izbutiră să se ridice în picioare. Din desișul negru al codrului se desprinseră niște năluci încruntate, care, cît ai clipi din ochi, legară pe cei doi soți și pe slujitorii lor.

— Santa Maria, izbuti să exclame abatele Lorenzo, dar tot atunci se pomeni cu un șumuiag cîlțos între dinți, care-i astupă pe dată glasul revoltat.

Nălucile, în carne și oase, le scotociră gospodărește și fără multă frăsuială buzunarele, le deșertară, trecînd aurul la chimirele lor. Pe deasupra, lui monsenior Lorenzo îi luară crucea de aur de la gît; senior Antonio se lipsi de două inele scumpe. Dar, taman cînd primul soț își dădea viața la voia Celui-de-Sus, fără a uita totuși să invoce asupra lotrilor toată mila sfintei inchiziții, iar cel de-al doilea socotea în gînd cam de cîtă avere s-a lipsit, bucuros că grosul îl depuse în cetatea Alhionia, codrul se umplu de zîngănit avan de arme și de strigăte mînioase, care, tălmăcite pe limba celor două jertfe, ar fi însemnat: „Stați, mișeilor!“

Un iureș de bătălie zgudui pămîntul, umplînd codrul cu vaiete și scrîșnet. Iureșul se rostogoli într-o parte, lăsînd în poieniță doar cîțiva inși. Aceștia își traseră jungherele de la brîu și se grăbiră să taie legăturile, care-i țineau nemișcați pe călători și pe slujitorii lor.

Cum se vede, noii sosiți erau un fel de oșteni, numai că nu semănau la port cu semințiile ce întîlnise pînă acuma senior Antonio.

Pe cap purtau un fel de blănițe țuguiate, picioarele și le înveliseră jos cu piele legată strîns pe pulpe cu sfori. Erau uscățivi, smoliți și iuți, de mîncau pămîntul, vorba lor aducea cu vorba băștinașilor, pe care călătorii o auziseră în aceste două zile ale misiunii lor...

Unul din ei, mai răsărit, căruia i se supuneau ceilalți, ieși înainte și le adresă cîteva cuvinte. Senior Antonio ridică a dispreț din umeri. Atunci oșteanul vorbi în altă limbă și senior Antonio deslușì cele spuse pe limba leșilor :

— Nu vă fie teamă, boierilor. Noi sîntem oamenii stăpînirii. Lotrii sînt venetici din Maramoroș, rămășițe din oastea risipită a lui Balc-voievod și oamenii mei îi vor urmări pas cu pas ca pe niște mistreți sălbatici.

— Sînteți oșteni de-ai regelui ? întrebă senior Antonio, auzind vorbe despre o oarecare stăpînire.

Oșteanul își flutură pletele negre.

— Nu. Sîntem oamenii lui Bogdan-voievod.

Călătorii se priviră mirați. Același gînd îi străfulgeră pe amîndoi : „Să le-o fi luat cineva înainte ?"

Potrivind anevoie cuvintele străine, ajutîndu-se cu semne, oșteanul le propuse să-i scoată sub pază pînă la drumul mare. Dar senior Antonio, dovedind încă o dată că e pripit și nechibzuit din fire, hotărî altfel :

— Noi, rosti țanțoș, făcînd o reverență ceremonioasă spre abatele Lorenzo, ceea ce-i îndulci acestuia oarecum năstrușnicia care avea să urmeze, noi sîntem soli plenipotențiari ai excelenței sale, dogele Republicii Genoveze și ai prea sfinției sale papa Grigore de la Roma. Cerem să fim conduși la cel

mai mare al vostru, la Bogdan, termină el, tuguindu-și buzele groase.

Auzindu-i că sînt înalți soli, oșteanul se supuse numaidecît. Îi luă pe străini la mijloc, cu oștenii ce-i oprise pe lîngă el, pornind apoi în trap ușor spre drum.

Într-un tîrziu, prăfuiți și vlăguiți de arșiță, se apropiară de un tîrg întărit și mișunînd de lume.

— Asta-i Baia, tîrgul de scaun al țării, le explică oșteanul.

Fața lui senior Antonio se posomorî, cu cît se apropiau mai mult de acest furnicar uriaș, unde deslușea oșteni și tîrgoveți și boieri, lume de tot felul, ca în orice tîrg de scaun. Devenea tot mai mic și se zgîrcea într-o găoace nevăzută, simțind că visurile de odinioară n-au fost decît o amăgeală trecătoare. Era ca și cum lotrii de dimineață îi furaseră și înjghebările de măreție ce le făurise în sinea sa.

În schimb abatele Lorenzo parcă se simțea răzbunat pentru firea ușuratică a soțului său.

„Trimișii lui Dumnezeu au trecere peste orice hotare, oricine le-ar stăpîni, cugeta sfinția sa. În schimb corăbiile cu bunătăți ale zvăpăiatului senior Antonio s-au dus pe apa sîmbetei.“

La o cetățuie cu ziduri groase și metereze îi opri straja înarmată pînă în dinți. Oșteanul care le-a fost călăuză spuse ceva și străjerii lè făcură celor doi semn să treacă, pe ceilalți oprindu-i locului. Solii intrară într-o curte largă, de unde nimeriră într-un fel de cămară. Așteptară. Apoi alți străjeri îi poftiră într-o sală bogat împodobită. Prin unghere și de-a rîndul pereților, oșteni falnici cu sulițe lungi și cu scuturi ghintuite la piept îi luară pe noii sosiți în tăișul privirilor semețe.

O ușă din fața solilor se deschise fără zgomot. Un aprod apăru și vesti cu glas răsunător :

— Maria sa, Bogdan-voievod.

Cu pași rari și grei intră un bărbat scund, vîrtos la trup, cu o barbă stufoasă, bătută de bruma vremurilor. Ochii săi iuți și sclipitori licăriră, iscodindu-i pe soli, ascunzîndu-se mai apoi în tainețele lor umbrite de sprîncenele groase. Se lăsă într-un jilț înalt și făcu semn unui boiernaș, în straie bogate de la Bizanț, să se apropie. Rosti ceva și boiernașul tălmăci tare, de răsună sala boltită de un prelung ecou.

— Bun sosit în Țara Moldovei, soli îndepărtați.

Senior Antonio își tot da ghes să nu se piardă. Răspunse și el cum îl trăsni prin cap :

— Bine te-am găsit, excelență...

— Cu ce fel de vești ați făcut cale atît de lungă ?

— Excelență... sînt negustor de la Genova. Știam aceste locuri fără stăpînire...

— Au calea negustătorilor genovezi trece prin inima țării ?

— Nu cunoaștem această țară, prinse curaj senior Antonio, pipăind pergamentul de la piept.

Ochii lui Bogdan-voievod licăriră pentru a doua oară.

— Calea negoțului trece prin Pocuția și cît ține hotarul nostru. Aveți cetăți întărite, dar mîinile cui le-au clădit ? Pîinea cui o mănîncă vameșii voștri ? Întrebatu-v-ați ?

— Așa a fost de la părinții noștri lăsat.

— Rînduielile cu mila Domnului se schimbă, boieri dumneavoastră. Părinții au avut pofte măsurate. Domniile voastre văd că vă lățiți și călcați moștenirea cea bună. Au greșesc eu ?

Senior Antonio își pierdu graiul, crezînd că s-a dat în vileag. Dar aici abatele Lorenzo se dovedi harnic și săritor la nevoie.

— Dar n-avem nici o vină, rosti el smerit și plecat. Voința cea sfîntă ne îndreaptă pașii spre bine și spre rău.

Bogdan-voievod vorbi rar și apăsat :

— Cu Genova, așijderea cu Florența, așijderea cu toate neamurile dimprejur vrem pace și bună înțelegere. Duceți dogelui și papei de la Roma multă sănătate și prietenie de la Bogdan-voievod. După pilda și înfățișarea altor neamuri, poporul din această sărmană țară s-a pus sub steag și a izgonit pe veneticii hrăpăreți și răi. Țara Moldovei de azi înainte și din mila Celui-de-Sus are o cîrmuire și stăpînire cum se cuvine să aibă. Duceți vestea aceasta s-o cunoască și alții.

— O ducem, excelență, răspunseră „solii" într-un glas.

— Pe domniile voastre vă poftesc să mai veniți cu mărfuri alese și cu solii de pace de la stăpînitorii ce-i aveți.

La aceste vorbe milostive senior Antonio se arătă negustător mai iscusit decît îl socotea într-ascuns abatele Lorenzo.

„Țara are și boieri, și stăpînire, deci trebuiesc mărfuri de tot felul, socoti iute senior Antonio. Excelența sa dogele n-are decît să caute alte pustietăți, iar el, negustătorul Antonio, își are interesele sale."

Zîmbi șiret și zise :

— Mulțumesc de poftire, excelență. Numai că... scriptura aceasta după care ni se încurcă drumurile are un beteșug.

— Atuncea să tocmim beteșugul, rîse Bogdan-voievod.

Bătu din palme. Un aprod răsări ca din pămînt. Într-o clipă aduse o călimară cu tuș, legată cu băieri roșii, precum și o pană lungă de gîscă.

Senior Antonio întinse jos pe lespezile de piatră netezită pînă la strălucire sulul de pergament, în timp ce abatele Lorenzo se grăbi să ia pana muiată în tuș.

Cuvintele lui Bogdan-voievod cutremurară odaia boltită, iar ochii îi licăriră pentru a treia oară.

— Spre miazăzi pînă la Dunăre, spre soare-răsare pînă la Marea Neagră, spre miezul nopții pînă la Nistru, spre soare-apune pînă la Siret și Trotuș — aceasta este Țara Moldovei.

Aplecat în genunchi asupra pergamentului îngălbenit, abatele Lorenzo scria, încondeind frumos și cu luare aminte cuvintele „Terra Moldaviae".

ÎN CODRUL TIGHECIULUI

Un corn răsună prelung, chemător. Hărmălaia ciinilor se domoli. Undeva, în inima codrului, vînătorii făceau popas la amiază.

Soarele de sfîrșit de vară străbătea printre frunze și tulbura umbra arțarilor de la marginea unei poteci. O arătare femeiască, o fetișcană, își scoase capul din ascunzișul frunzelor și ieși la lumină. Avea părul de culoarea spicului de grîu răscopt. Era desculță, într-o cămeșuică de pînză de cînepă.

Ascultă cu luare-aminte — nu se mai auzea nimic afară de ciripitul păsărilor. O umbră de îngrijorare îi întunecă obrazul. N-o fi plecat cumva vînătorii ?

Tatăl său o trimise să poftească pe cineva la prînzul lor. De ani de zile, de cînd locuiesc în acest hățiș,

tocmai acum răzbătuse pînă la ei larma unei treceri omenești. De aceea ținea morțiș să aibă pe cineva în casă. Mai avea și alte pricini.

Deodată copacii foșniră. Se auzi zgomot de crengi frînte. Fata dispăru în frunziș. De acolo zări, ieșind la lumină, un călăreț cu armură grea de vînătoare. Era nu prea înalt, dar bine făcut la trup. Avea ciubote cu pinteni auriți, sabie bătută în ținte de argint, cu flori aurite, și haine negre cu fireturi galbene, strălucitoare. Fața-i tînără, cu mustața în putere, părea îngîndurată și mărturisea că omul e departe cu cugetul de cele ce se petreceau în jurul său.

— Boierule, rosti fata, ieșind în calea străinului.

Acela o privi mirat.

— Au căprioarele din acest codru al Tigheciului se prefac în fete frumoase ? zîmbi el.

— Boierule, te roagă tătuța să vii pînă la noi acasă, după obicei.

— Sînt case în acest pustiu ?

— Numai casa noastră, boierule. Tătuța a auzit cornul de vînătoare și m-a trimis să chem pe cineva la masa noastră. Nu te supăra, boierule, așa a zis tătuța.

— Și cine e tatăl tău ?

— E răzeș, boierule. Trăim aici, nu departe.

Fără să mai zică ceva, străinul își îndemnă calul înainte. Nu trecu mult și într-o poieniță răsări o casă mică, din brîne groase și întărită pe dinafară cu druci. Avea în preajmă și alte acareturi din pămînt.

Un om în floarea virstei, pletos și smolit la față, stătea în prag, cercetînd cu ochii tufișurile. Cum văzu călărețul, păși înainte și i se închină cuviincios pînă la pămînt.

Își ridică apoi ochii, adînci, cu străfulgerări ascuțite.

— Am bucurie mare în casă, boierule și, după obiceiul cel bun al moldovenilor, vreau să fac și altuia parte din ea. Milostivește-mă și calcă pragul casei mele, unde te voi ospăta cu ceea ce ne-a dăruit Cel de Sus.

Străinul ascultă în tăcere dorința gospodarului. Apoi se lăsă într-o parte, scoase piciorul stîng din scară și sări jos alături de cal.

— Fie cum zici, omule. Dar ce bucurie s-a abătut asupra casei tale ? întrebă el.

Răzeșul își netezi, cu un zîmbet larg, mustața tuciurie. Răspunse numaidecît, cu multă destoinicie.

— Apoi muierea mea a adus pe această lume păcătoasă un fecior. Că vezi, domnia ta, pînă acum numai o fetiță mi-a făcut. Și-mi tînjea inima după un urmaș de parte bărbătească.

— A, zîmbi oaspetele cu bunăvoință, adevărat ți-a cuvîntat gura : omul fără urmași e ca și codrul fără păsări.

Tot înșirîndu-și nevoile sale, gazda nu uită să-l îmbie pe străin în cămară. Dovedi să-i facă știut că este cunoscut prin partea locului drept Haralambie Prisăcarul.

— Dar prisacă nu mai am, boierule. M-a jăcmănit Petru Aron Vodă, prădîndu-mă și lăsîndu-mă pe drumuri cu tot cu muiere și cu această copilă. Atuncea am trimis blestem asupra lui Aron Vodă și, nefiind în stare să mă împotrivesc sabiei lui, am venit să mă așez în aceste locuri pustii.

Omul și-a scos căciula și s-a închinat de trei ori la icoane.

— Domnul nostru Isus Hristos nu și-a întors obrazul de la mine, păcătosul. Am agonisit o altă gospodărie. Am și un vinișor verde ca frunza codrului primăvara și-l țin al doilea an, adică de cînd

m-am aciuat în acest pustiu. Domnia-ta, boierule, ai să-l guști numaidecît, dacă ai să te așezi în acest jilț, meșterit de mîna mea dintr-un frasin bătrîn.

Haralambie arătă un jilț cioplit cu dalta și ars cu fierul cel roșu. Boierul își ridică sabia aurită pe genunchi și se lăsă ușor în brațele jilțului, după ce rosti vesel către omul care se poroia cu un alt scaun :

— Jilțul este bun și de nădejde. Dar socot că vinul este și mai bun. Dacă ai să te grăbești să mă cinstești cu el, va fi mai bine, căci aștept să mă calce pe urme oamenii mei și atunci am să te părăsesc pentru alte treburi.

— Vai mie, boierule ! Se poate una ca asta ? sări Haralambie Prisăcarul și pe loc ridică glasul către fiică-sa de afară :

— Titiană, adă repede bucatele.

Iar el, luînd un ulcior de lut, dispăru pe ușă, făcînd apoi zgomot cu zăvoare și lăcăți.

Fata se apropie cu ochii plecați și puse pe masă o halcă de ied sălbatic, aburindă. Mai alergă o dată și veni cu sărmăluțe de foi de viță sălbatică. Vru să dispară tot atunci.

— Mîndruțo, nu ți-i urît în acest loc părăsit ? o întrebă străinul, făcîndu-i semn să se apropie.

Fata se făcu roșie ca bogazîul și dădu din cap, chipurile, nu i-i urît.

— Ține acești galbeni, zise musafirul, scoțînd din chimir cîteva monede strălucitoare, și să-ți cumperi din tîrg de la Suceava panglici și mărgele.

Fata sărută mîna boierului, luă banii și dispăru pe ușă ca o arătare sălbatică.

— Iată și sîngele domnului nostru Isus Hristos, rosti din prag Haralambie, ținînd de toartă ulciorul burduhos.

Umplu două ulcele de lut ars și întinse una musafirului.

— Să trăiască urmașul dumitale și să-l văd mîine oștean vrednic, închină acesta ulcica.

— Să-ți audă Domnul Dumnezeu glasul. Amin, sfîrși răzeșul, ducînd și el ulcica la gură.

— Ai avut dreptate, vinul acesta face cinste unui gospodar cum ești, lăudă boierul băutura, ștergîndu-și cu dosul palmei mustața înrourată de vin. Gustă cîte puțin din felurile de bucate.

— Dar nu mi-ai spus ce pricină ai avut cu Aron Vodă, își aminti el.

Ochii prisăcarului încetară a străluci. Mai sorbi o dată din ulcica de lut.

— Mai întîi de toate, începu el mohorît, trebuie să știi, domnia ta, că neam de neamul meu am fost răzeși. Am avut și hîrtii cetluite, și pietre de hotar, lăsate de străbuni. Dar am mai avut în preajmă un schit de sfinți părinți la Chipriana. Amu, Vodă Petru a trimis vorbă să fac parte și acelui schit din puținul ce aveam, spunînd că sfinții părinți ar fi căzut cu plîngerile măriei-sale, pîrîndu-mă că le-am știrbit moșia. Mîhnit de o asemenea pîră, pornes-am spre scaun ca să cer dreptate, iar în lipsa mea au năvălit oamenii stăpînirii și mi-au spulberat prisaca cea mare, despre care se zvonise pînă departe în țară. Avînd mai multă bătaie de cap pentru monahi decît pentru un răzeș ca mine, Vodă n-a vrut să mă asculte și a trimis oameni să-mi împartă ocina. Atunci eu am ridicat baltagul și l-am răpus pe unul la pămînt, scăpîndu-mă apoi cu fuga. Am stat tăinuit în inima acestui codru pînă ce mîna lui Dumnezeu și a lui Ștefan Vodă au făcut județ în primăvara asta. Azi nu am a mă teme de nici o năpastă. Ba am gînd să merg la Ștefan Vodă și să-i cer dreptate. Domnia ta, cum zici ?

— Zic să te duci. Obiceiurile cele rele, lăsate nouă de Aron Vodă, ucisagul lui Bogdan Vodă, carele

fost-a tatăl lui Ștefan Vodă, nu au ce mai stărui aci, grăi boierul cu sprîncenele încruntate.

Deodată fata gazdei izbi ușa de perete, arătîndu-și fața plină de spaimă.

— Tatuță, încoace vin oșteni călări. Oare ce vor ?

Haralambie Prisăcarul făcu semn cu mîna spre baltagul din ungher... Musafirul îl liniști.

— Sînt oamenii mei. Pe mine mă caută.

Se ridică apoi și privi prin ușa deschisă. Zări pîlcul de călăreți, stînd lîngă calul ce-l lăsase să pască în poiană.

Își încruntă iar sprîncenele și se arătă în prag.

— Ce este, boieri dumneavoastră ?

Unul din cei sosiți, bărbat voinic, cu barba cărunță pînă la brîu, se apropie călare și rosti cu plecăciune :

— Măria-ta, a sosit un gonaș cu veste de la cetatea Sucevii. Spune că trebuie să punem capăt vînătorii și să ne înturnăm. Apoi continuă cu glas scăzut : A venit solie de răspuns de la Cazimir, riga leșilor.

— Ha, făcu boierul de odinioară cu răutate, solie a trimis ? Au nu știe că cel mai bun sol ar fi capul tăiat al lui Petru Aron, care huzurește acum în cetatea Cameniței ? Să-mi vină calul.

Un ostean aduse calul de căpăstru. Vodă se aruncă în șa. Dar cînd să pornească, gazda sa, Haralambie Prisăcarul, care ascultase ca trăsnit vorbele boierilor, alergă înaintea calului și căzu cu fruntea în țărînă.

— Ce vrei ? îl întrebă Vodă.

— Măria-ta, nu mă încumet a deschide gura.

— Ce poftești, Prisăcarule ? Ridică-te și spune.

— Măria-ta, îndură-te să te uiți cu un ochi la pruncul muierii mele, pe care l-am botezat în clipa

aceasta cu numele Ștefan și al cărui nănaș ești măria-ta, dacă așa a vrut Dumnezeul nostru.

Cît ai clipi, Vodă sări din șa și dispăru pe ușa casei, urmat de Haralambie. Trecu prin cămara unde mai abureau bucatele pe masă, alături de ulciorul cu vin.

Într-o odăiță din fund, pe un pat, hodinea lehuza. Alături de ea se vînzolea avan un ghemotoc înfășurat în bucăți de pînză albă. Măria-sa se aplecă și dezveli fața pruncului. Acesta se liniști și rămase cu ochii limpezi, deschiși.

— Să trăiești, finule, rosti încet, ca pentru sine, Vodă. Și să ajungi sprijin de nădejde acestei sărmane țări.

Își descinse apoi sabia aurită și o puse alături de prunc.

— Acesta să fie darul meu de botez pentru Ștefan Prisăcarul.

Ieși în bătătură, unde îl așteptau soții. Se avîntă pe cal. De acolo rosti către Haralambie, ce stătea încremenit în prag.

— Prisăcarule, mîine să-ți iei gospodăria și pruncul, să pleci în părțile schitului de la Chipriana și să-ți primești în stăpînire moșia. Apoi să vii la scaun, la Suceava, de unde vei purcede înapoi căpitan peste răzeșii din Fălciu și Orhei.

— Ascult și mă supun, măria-ta, răspunse răzeșul.

Pîlcul de călăreți, cu Ștefan Vodă în frunte, porni din loc. Caii zvîcniră și trecură ca niște năluci printre copacii cu frunza fremătînd de vîrtejul gonașilor. Apoi asupra codrului coborî pacea.

PETRU CĂRARE

(n. 1935)

Poet, prozator și dramaturg de factură umoristică, descendent din mucalitii satului moldovenesc, Petru Cărare scrie nuvele ce poartă amprenta gîndirii și vorbirii pline de duh a țăranilor. Este autorul cel mai cenzurat și totodată cel mai editat din întreaga literatură contemporană basarabeană. În 1972 o carte a sa, *Săgeți*, a fost retrasă din librării pentru idei care au stîrnit nemulțumirea oficialităților. În 1990, în timpul perioadei de restructurare gorbaciovistă, cartea respectivă a fost reeditată cu titlul *Săgeți. Carul cu proști și alte poeme.*

Personajele sale sînt surprinse de-a lungul unor manifestări obișnuite, uneori chiar banale. S-ar părea că te afli într-un sat oarecare, în mijlocul unor oameni care stau la taclale. Aluzia, paradoxul, numele personajelor, poanta și alte modalități literare sînt calități ale unor texte pline de vervă, narațiunea transformîndu-se astfel într-o adevărată lecție de literatură.

Nuvelele cuprinse în antologia de față au fost alese din volumele *Zodia musafirului* (1970) și *Intre patru ochi* (1979).

„Tovarăși mai mari peste cei mici!

Vă scrie Simion Bernevec, fost țăran sărac din satul Goginești Vechi, în prezent colhozan de rînd. Vă rog să-mi dați iertare pentru faptul că nu v-am comunicat nimic timp de exact douăzeci de ani de zile. Cred că sînteți informați de tovarășii care trebuie, ce nevoie s-a întîmplat cu mine : aflîndu-mă eu pe atunci la o cumătrie, m-am dus nu de dragul colacilor, ci mai mult ca să aud ce spune lumea, ca nu cumva să fie cineva contra, iată că după o vreme ieșisem pe la miezul nopții afară, să iertați ! cu treburile cele ușoare și, cum mă oprisem lîngă o glugă de ciocleji, ocupat cu amîndouă mîinile, un dușman «de clasă», se vede, mă otînjește cu un ciomag drept în moalele capului cu atîta putere, de m-am prăvălit îndată palancă la pămînt, nici nu mai dovedisem să-mi închei bernevecii la cei doi bunghi. Amețit cum eram, n-am știut de lume pînă nu m-am pomenit la spitalul din Bender cu niște doctori stînd deasupra mea. Vorbeau într-o limbă străină de tot, oleacă parcă se lovea cu cea nemțească, dar nu prea tare și eu mă gîndesc și pînă acum dacă nu erau ei niscaiva spioni din altă țară sau dușmani «de clasă» de la noi. Îi țin bine minte la față și astăzi și, dacă i-aș vedea din nou, i-aș recunoaște numaidecît.

Apoi iată că doctorii ceia nu știu ce mi-au făcut și dres, dar mi-au dat și un fel de leacuri ; străine, probabil, leacuri după care am adormit și nu m-am trezit decît numai peste douăzeci de ani de zile. Eu cred că în timpul ista leafa mi-a mers și am s-o primesc în timpul apropiat, pentru că eu nu eram, să zici, mort cu totul, ci dormeam și nu mă puteam scula, nu știam ce se face pe lume, dar așa

răsuflam ca toată vietatea, iar dormitul ista al meu se numește, cică, somn letargic și li se întîmplă mai ales la oameni mari...

Acum ce vreau să vă transmit? M-am trezit eu bine sănătos și, cînd am holbat mai bine ochii, am înțeles că nu înțeleg multe din cele ce se petrec la noi în sat, la Goginești Vechi. Stați oleacă, să le luăm pe rînd. Colhozul nostru merge bine, pentru că se cheamă «Înainte» și pe urmă altfel nici nu se poate: mecanizație este destulă, chiar mai mult decît ar trebui, că, zău, nici la nemți nu văzusem atîta. Oamenii se duc și vin de la cîmp numai cu mașinile: șed pe scaune, așezați în rînduri drepte, de parcă-s proaspăt arestați, nu alta. Asta-i bine, îmi place, n-am ce zice. Dar iată cu unele lucruri noi nu mă pot împăca. Nu mă taie prin cap ce s-a întîmplat, cred că-i vreo scăpare din partea statului, că statu-i mare și se pot întîmpla și scăpări de greșeli. Și amu să vedeți ce am observat eu anume! Vreo cîțiva cetățeni, dintre cei care fuseseră mai înainte puși la răcoare, ce-au făcut, ce-au dres, dar s-au întors înapoi. Nu cumva au fugit încă de pe drum? Eu pot să-i înșir pe listă din nou: aiștea-s Hartimon Cotîr, Hortolomei Țap, Costea Bodîrlan și Ignat Flocescu. Eu însă atunci am dat iscălitură că fiecare dintre ei au avut tocmai cîte trei hectare de pămînt, fiecare, cai și căruță și coceau pîine albă de cîteva ori pe an. Drept dovadă nouă, puteți vedea că ei și astăzi trăiesc încă și mai bine decît înainte. Nici amu nu se mai satură de bogăție: muncesc de cu zori pînă seara tîrziu. Nu lasă sapa din mînă nici la 1 Mai și alte sărbători oficiale, deși nu-i obligă nimeni. Chestiunea asta încă n-am controlat-o personal, o spun din auzite, că m-am trezit din somnul meu nu prea demult, dar mai departe am să-i pîndesc cum știu eu și am să vă comunic totul de-a mărunțelul în mod special și numaidecît.

Acum, iarăși, ce-i de făcut cu acei care înainte erau săraci lipiți pămîntului, iar azi au ajuns de trăiesc chiar mai bine decît bogătanii de altădată? Pe aiștia eu sînt de părere că trebuie să-i aliniem într-o listă aparte, să-i scuturăm ca la cutremur, să vedem odată ce zace în sufletul cela al lor. Cei mai mulți anume dintr-înșii, să vedeți, și-au cumpărat motociclete cu trei roate, biciclete pentru băieți și fete și multă aparatură de radio. Aparatele sînt bune, că-s de-ale noastre, și se aude la ele tot ce vrei. Nu pot spune cine și ce posturi ascultă anume, pentru că în nopțile de azi nu te mai poți apropia de casele oamenilor, arde lumina electrică și înăuntru, și pe dinafară. Iar alde Agafon Cotorobai și încă o serie întreagă ca dînsul au televizor, că înainte de adormirea mea nu se auzea nimic despre așa ceva. I-am întrebat pe unii dacă au autorizație de la miliție să țină astfel de aparat în casă, numai că ei, îndărătnicii, nu vor să-mi răspundă, numai se junghicesc a rîde și mă iau în tărbacă: «Iar te ocupi, măi Bernevec, cu politica?» Eu unul singur personal sînt de părere că n-ar strica să-l chemați măcar pe Cotorobai la raion... Despre biografia lui de dinainte nu pot spune nimic deosebit, pentru că el îi tînăr de ani, s-a căsătorit după război, pe vremea foamei, nici nuntă n-a făcut, pentru că n-a avut tată-său cu ce, deși mi se pare că avusese aproape două hectare de pămînt, bine nu știu, iar acum nu se mai poate măsura pămîntul cela al lui, că toate haturile au fost șterse de tractoare.

Amu aș vrea să spun o vorbă aparte despre motociclete și cealaltă mecanizație, care se află în proprietate personală la populația colhozană. Înaintez propunerea să fie luați din scurt toți proprietarii acestora: pe ce bani și le-au cumpărat? Nu cumva pe bani falși? Și ar trebui să nu li se mai dea voie să se poarte mai departe de cercul raionului, că unii

ajung pînă la Tighina și Reni și s-ar putea întîmpla într-o bună zi, cum îs de bine îmbrăcați și hrăniți, să treacă granița și să spună la dușman toate secretele noastre. I-am atras atenția asupra faptului ista lui Teodor Țuruiac, milițianul satului, dar dumnealui m-a luat în rîs și pe deasupra mi-a mai și dat cu vorbe urîte în obraz. Pe vremea mea, milițian era Andrei Olarov, acela își nota tot ce-i spuneai, ți-l lua pe fiecare la carandaș. Iar tovarășul Țuruiac se poartă cam moale cu norodul, vorbește cu lumea mai mult pe moldovenește, dar știe bine și pe rusește, numai că rusească lui îi cam din carte, fără înfloriturî și vorbe tari, din celea pe care, cînd le rostea Andrei Olarov, trecea curentul electric prin om și-l înțelegea și un copil de țîță ; care persoană era mai slabă de înger, încremenea pe loc ca eroii din film, cînd se oprește pelicula, și nu-și venea în fire pînă nu-i ordona dumnealui : «Înainte marș !» Pantelemon al lui Balcîz se bîlbîie și în ziua de azi. Ș-apoi dacă era ordine atuncea în sat. Oamenii îi știau puterii de frică. De cum îl vedeau pe Andrei Olarov, se dădeau la o parte, iar alții, și mai cuminți, săreau gardurile și mergeau tupilați prin harmane. Atunci se cunoștea că merge milițianul prin sat. Iar tovarășul Țuruiac, nu că să se teamă lumea de el, da mai degrabă poți spune că se teme el de lume. Dă bună-ziua la toți oamenii, glumește cu fetele, că încă nu-i însurat. Foarte des stă la taclale cu flăcăii, iar uneori le dă să țină în mînă pistoletul și cineva, care-i mai isteț, s-ar putea să-i observe calibrul și sistemul. Dumnealui îi om venit în sat la noi, venetic, cu alte cuvinte, așa că unde-i născut nu pot spune, la fel cum nu știu cîte hectare de pămînt a avut și cel fel de om era tată-său. Dar am să mă interesez și de asta, pe ascuns, cu bună seamă.

Aș avea o vorbă de spus și despre directorul școlii noastre, cetățeanul Voinescu. Socot că trebuie găbjit pe loc : are liceu burghez, nu l-a terminat, ce-i drept, însă în timpul cît eu am dormit, dumnealui a reușit să facă școală de-a noastră, dar numai el unul știe cu ce scop și idee. Când a ținut nu demult la club un referat despre Europa, măria-sa a scăpat și câteva cuvinte în nemțește, care înseamnă că știa limba asta încă de pe vremea lui Hitler. Voinescu nu-i om de prin părțile noastre. Se zice că a fost partizan, numai că nu se știe de care parte a luptat. După purtările dumisale de astăzi, eu scot încheierea că a tras în plug cu inamicul, de-atâta i-am turnat într-o listă specială de oameni, iar pe urmă s-a vedea mai bine ce-i cu dînsul. Se ține fudul și departe de lume, nu cinstește dimpreună cu norodul la bufet, poartă pantofi cehoslovaci, fumează țigări «Carpați» și nu-și scoate cravata de la gît nici în dricul verii. Îmi vine greu să precizez de care parte a fost tatăl directorului, cred însă că nici nu are rost să ne mai interesăm de persoana dumisale, întrucît a decedat demult și totuna nu mai avem ce-i face.

Nu pot trece cu tăcerea să nu mă exprim și despre vechea pușcărie din Valea Norocului, reparată și modernizată după război. Am trecut mai dăunăzi pe acolo s-o mai văd cum arată. Și mare mi-a fost mirarea, cînd am aflat că stă încuiată, tovarăși, de vreo cîțiva ani ; nu mă pot dumiri și gata : unde-i puzderia de dușmani de altădată ? Poate că au evadat, ajutați de careva spioni străini ? Da poate că i-a mutat stăpânirea în altă parte ? Sau poate s-a construit vreo pușcărie nouă și eu încă nu știu de dînsa ? Iar la ceea din Valea Norocului am găsit numai un singur pușcăriaș, dar și acela încă numai în funcție de paznic. Înainte vreme, de cînd există această pușcărie, nu era an sau lună să nu-și is-

păşească păcatele şi clienţi din satul nostru. Numai cu unul i-am aranjat pe vreo cîţiva, conform tuturor legilor de mai înainte.

Zău, am atâtea de transmis ! Iaca biserica, de-o pildă, a fost închisă, după cum îi moda acum, dar conducerea satului încă n-a dovedit s-o transforme într-un muzeu sau magazie de păstrat îngrăşăminte ; la şcoală, copiii vorbesc ceasuri întregi în limba americna , că stai la uşă, tragi cu urechea şi nu înţelegi nici o pleaşcă ; mulţi colhozani ţin porci, alţii chiar şi vaci, trăiesc aproape ca moşierii de pe vremuri, iar asta înseamnă că ei pot cloci în mintea lor cu totul alte gînduri decît vrem noi.

De cînd m-am trezit din somnul meu cel lung, am mai scris vreo trei denunţuri, dar n-am primit nici un răspuns la ele. Oare n-au nimerit cumva pe mîinile unor duşmani de clasă ? Dacă n-o să-mi mai răspundeţi nici la răvaşul ista, să ştiţi că mai mult nu vă transmit nimic. La ce bun ? Vorba celor deştepţi : dacă vaca nu dă lapte, n-ai de ce s-o ţii la casă. Am să-mi caut un serviciu pe la oraş, undeva în vreo cancelarie, că de acum am deprins prin somn şi gramatica asta nouă.

Da, multe s-au schimbat pe la noi şi prin alte părţi... Dar ce s-a întâmplat cu monumentul din mijlocul satului nostru ? Cine a dat voie să fie rătezat în două ? A rămas pe el numai chipul lui Lenin. S-a schimbat cumva ceva în ţară ? Vă rog să mă informaţii ce să fac mai departe. Aştept instrucţii noi şi iscălesc :

Simion Bernevec

P.S.

Cînd expediam nu demult o scrisoare, unul din lucrătorii poştei de aici, un băiat tînăr, venetic de provenire, s-au uitat urît la mine şi mi-a zis cu multă ură : «Ca-na-li-e !» Nu ştiu ce înseamnă cuvîntul

ista, că înainte lumea îmi zicea în tot felul, numai nu așa. Vă rog să-mi comunicați cam ce ar însemna acest cuvînt și să vedem ce-i de făcut cu acest băiat obraznic de la poștă, care, după cîte pricep eu, își cam aruncă ochii în scrisorile celor mai cinstiți oameni din Goginești Vechi.

S. B.

DIALOGUL DE A DOUA ZI

— Alo ! Ghiță, tu ești ! Noroc ! Aici e Jenică. Măi, îmi vuiește capul, parcă-i un cîmp de luptă, nu alta.

— Și al meu e ca o ciutură plină cu nămol.

— Măi, la cine am băut noi mai mult ?

— Parcă mai poți ține minte ?

— Am început-o la bufet, la Bercu. Acolo ne-am ținut bine. Să ne fi dus acasă așa cum eram, ar fi fost normal, ca în toată ziua, nimeni n-ar fi putut să aibă vreo pretenție față de noi...

— Sigur că da. Însă Hodorogea aista, că de altfel e băiat bun, a ținut-o morțiș să mergem pînă la el acasă. Acolo ții minte ce am băut ?

— Parcă niște țuică.

— Țuică ? Pe dracu ! Spirt cu praf de pușcă, uite, ce am băut.

— Cum ai spus : spirt cu praf de pușcă ?

— Da, Ghiță, da. Cu praf de pușcă. Ții minte cum ne-a prevenit pe toți să stingem țigările...

— Dar de ce adică trebuia să le stingem ?

— Să nu luăm foc și să explodăm la naiba...

— Ei, nu mai spune ! Zi pe onoarea ta...

— Pe onoarea mea. Numai că nu era spirt cu praf de pușcă, era ceva și mai al dracului, băiete.

Era un basamac sadea, presurat cu piper negru, ca să ne sperie că-i praf de pușcă.

— Ei, nu mai spune, Ghiță...

— Dacă-ți spun eu, ce, nu mă crezi ?

— Măi Jenică, dar cine m-a adus pe mine acasă ?

— Da pe mine cine ?

— Nu mai țin minte.

— Bine că n-am dat peste miliție.

— Dar eu am dat peste soția mea, ce altă miliție îți mai trebuie ?

— Dar tu parcă pe a mea n-o știi ? Îi căpitan în cazuri de astea.

— A mea-i general. Mai ales că am venit încălțat în niște pantofi străini.

— Curios lucru : și eu am venit în pantofi străini ! Nu cumva ai mei îs la tine ?

— Ce număr porți ?

— Eu ? Patruzeci și unu !

— Atunci nu, pentru că aiștea, în care am venit eu, mă strîng.

— Și ai mei mă strîng.

— Iar cu ciorapii cum stai ?

— În ce sens ?

— Ai venit în ciorapii tăi ?

— Da, desigur.

— Iar eu am avut la un picior ciorap de damă. Cine naiba să-mi fi făcut bucata ? Mi-a tras a mea o baie, că îmi era de-a scăpării.

— Auzi ? S-a deschis berăria din fața casei mele, se vede prin geam. Vino, te aștept, cobor și eu tot acuma...

VLAD IOVIȚĂ

(1935—1983)

Scriitor și regizor de film, Vlad Iovița a trecut prin viață ca un meteor, lăsînd în urmă o lumină pînă astăzi nestinsă. A debutat cu volumul de proză de atmosferă lirico-simbolică, *Risul și plînsul vinului* (1965), urmat de volumele de nuvele *Dincolo de ploaie* (1970), *Trei proze* (1971), *Un hectar de umbră pentru Sahara* (1984), *Friguri* (1985). Ochiul ager al scriitorului relevă amănunte, detalii și stări psihologice, plăsmuind astfel personaje memorabile. Se poate spune că acest talent nativ s-a îmbogățit prin poveștile satului natal, un sat de pescari de peste Nistru (Cocieri, din preajma Dubăsarilor), dar și prin avatarurile vieții sale. Vlad Iovița a crescut într-un orfelinat, a fost educat un timp la Leningrad (astăzi din nou Sankt-Petersburg), a revenit la limba strămoșească datorită unui volum de versuri de Eminescu, de care nu s-a despărțit cît timp a făcut armata. Autorul acordă o atenție constantă, poate prea mare structurii operelor sale, are grijă să ascundă firele narațiunii astfel ca receptarea să fie mai dificilă, necesitînd adeseori o relectură a textului.

Nuvela *Sirena* a fost reprodusă din volumul *Un hectar de umbră pentru Sahara* (1984).

Să iei un tren orișicare, primul sosit în gară, noaptea. Să intri în compartiment, să urci pe bancheta de sus și, deschizînd un ziar, să închizi ochii. „S-a făcut", să-ți spui și în aceeași clipă să adormi.

Pentru un adolescent romantic asemenea trăsnăi sînt explicabile. Dar nu și pentru un bărbat trecut de patruzeci și cinci, bărbat cuminte și dospit precum era Chiril Scobioală... Demonul tinereții se astîmpărase în el și ispitele nu-i mai dădeau tîrcoale. „Fiecare vîrstă are avantajul său", își spunea el adesea, comparîndu-se în taină cu un stejar viguros și falnic...

Pădurea tînără îi ajunge abia la brîu. Tresare la fiece adiere de vînt, se înfioară la cel mai îndepărtat ecou al furtunii, iar el, stejarul cu rădăcinile înfipte trainic în pămînt, surîde din înălțimile sale calm și nepăsător.

„Pacea sufletească. Asta e totul. Asta e fericirea adevărată, constată filozofic contabilul, dar cît de greu e s-o păstrezi... și cît de ușor e s-o pierzi."

Într-o zi o pierduse și el. Și nu din pricina valurilor vieții. Nu. Din pricina visurilor sale. Ca orice om normal, avea și el o slăbiciune : îi plăcea să vorbească despre visuri, să le tălmăcească. Le putea discuta ore întregi, cu orișicine, dar mai ales cu subalterna sa, casierița Zinica. La cei trezeci de ani pe care îi avea, Zinica tot Zinica rămînea, sînt astfel de oameni. De măritat nu se măritase, copii deci nu avea și îmbătrînea fără să fi cunoscut bucuriile dragostei, probabil. Era mică de statură, puțintică la trup, ofilită. Însă de cum venea vorba despre visuri, fața ei se lumina, ochii i se aprindeau mărindu-se și băbuța anemică — i se mai spunea și „băbuța" — întinerea, devenea o fetișcană curioasă și simpatică.

Cînd rămîneau singuri în contabilitate, Zinuica își ridica obrazul palid de pe registre și, dacă vedea că șeful e bine dispus, se înviora și ea :

— Se vede că astă-noapte ați avut visuri plăcute...

Chiril Scobioală numai atît aștepta. Dînd la o parte mormanul de hîrțoage, își arunca spre tavan ochii albaștri și melancolici.

— Da, Zinică... Foarte și foarte plăcute. Visam că zbor. Eram ușor ca un fulg. Se făcea că eram arhanghel. Dominam țările. Aveam aripi mari și puternice. Norii se destrămau în fața mea albi și moi... Departe, în hău, pămîntul fumega albastru. Coboram de sus lin ca Sfîntul duh. El venea spre mine cu munți înzăpeziți, cu rîuri lăptoase, cu holde bogate. Pluteam deasupra lui și mă gîndeam : trebuie să țin minte cum zbor, cum mișc din mîini, din picioare. Să țin minte totul. Să nu uit nimic, nici un amănunt. Să pot zbura și aievea, nu numai în vis.

Zinica îl asculta vrăjită.

— Tare aș mai zbura și eu, îngîna ea trist, nici nu mai țin minte cînd am zburat în vis ultima dată.

Atunci Chiril cobora iar pe pămînt.

— Ce-o fi însemnînd dacă zbori în vis, Zinică ?

— V-am mai spus doar : omul crește.

— A-a-a... făcea contabilul-șef. La vîrsta mea...

Zinica mijea șiret ochii :

— Nu fizic, bineînțeles. Fizic dumneavoastră nu mai creșteți. Dar ca specialist.

— Chiril rîdea vesel. Deși veche, gluma îi plăcea.

— Mare strengăriță !...

Altădată începea el vorba :

— Zinică, dar șerpii... dacă visezi șerpi ?

— Nu-i bine, Chiril Mefodievici. Șerpii înseamnă dușmani. Aveți dușmani.

Sau :

— Zinică, am visat struguri. Mari, chihlimbarii. Munți de struguri. Mă cățăram pe ei și lunecam, lunecam...

— Lacrimi înseamnă, lacrimi.

— N-am mai plîns din copilărie.

— O să plîngeți.

Și plînse chiar adăuza, de ziua lui. Soția era în deplasare, iar fiicele dragi uitară de eveniment. Întors de la serviciu, Chiril nu numai că nu fusese măcar felicitat, ci nici nu găsise nimic pregătit în casă. De ciudă băuse cîteva pahare de vin pe stomacul gol și, vîrînd capul sub pernă, adormise plîngînd.

De atunci începu să creadă în visuri și mai mult. Și în Zinica — interpreta lor. Visurile pe care le vedea mai des se adevereau aproape întotdeauna. Acuma știa precis. Vîntul înseamnă sfadă. Cîinii — prieteni. Păsările — vești. Dacă în vis îi cădea un dinte, se îmbolnăvea ori el, ori cineva din familie. Visurile deveniră pentru dînsul un fel de crainici care îi vesteau bucuriile și necazurile. Le întîmpina, așadar, și pe unele și pe altele pregătit dinainte. Iată însă că într-o noapte, mai bine zis într-o seară — se culcase mai devreme seara atunci— avu un vis cu totul neobișnuit.

. . . . . .

— O sirenă ?

— Da, Zinică, o sirenă. Se scălda în mare și cînta. La început vesel, apoi tot mai trist, mai tînguitor, pînă ce cîntecul ei trecu în plînset, în strigăt. Mă chema, îmi spunea pe nume : „Vin-o-o-o !“ Și eu nu puteam coborî de pe soclu. Se făcea că stăteam pe soclu, statuie printre alte statui, printre coloane ionice, dorice și corintice, cum le-o mai fi zicînd, într-o piață publică a unui oraș antic, devastat de barbari. Sirena ba se cufunda în valuri, ba

apărea deasupra lor. Și mă tot striga : „Vin-o-o-o !“ Iar eu, Apolo — căci eram Apolo, zeul soarelui — nu puteam să cobor de pe soclu și să mă duc spre sirenă. Ar fi văzut în ce hal eram... Nasul zdrobit, piciorul drept rupt de la genunchi, frunza care-mi acoperea rușinea — rasă cu o lovitură de spadă. Îmi era silă de trupul meu pîngărit, desfigurat. Rușine.

Zinica îl asculta atentă și oarecum contrariată.

— Ce-ar putea să mai însemne și asta ? o întrebase tulburat.

Zinica nu-i răspunse îndată. Rămase pe gînduri meditînd. Iar cînd deschise gura, întrebă în loc să-i răspundă :

— Dar ochii... ochii îi ții minte ?

— Ochii sirenei ?

— Da.

— Nu mi-i amintesc.

— Amintiți-vi-i.

— Parcă... Nu, nu mi-i amintesc.

Zinica tăcuse. Închise un registru, deschise altul. Ici scrise ceva, colo șterse. Totul mecanic, totul absent. Gîndul îi era în altă parte. Chiril vedea asta și aștepta. Răbdător. Cu nădejde. În sfîrșit casierița ridică ochii spălăciți spre șeful său și zise prompt.

— Ați avut o dragoste în tinerețe, o dragoste mare.

Cuvintele veniră peste el ca un vînt rece și-i răvășiră amintirile.

— De unde știi ?

— Nu știu. Zic și eu așa. Presupun...

— Femeie !

— Da.

— Mă duc la vînătoare.

— Tu, vînător ?

— Și eu.

Încheindu-și la piept halatul ponosit, Lica se întoarse spre el, îl privi clipind și surîse :

— Tu nici armă n-ai, vînătorule.

— N-o am, dar asta nu înseamnă nimic, zise studiindu-și chipul în oglindă.

Soția lui se lăsase pe marginea patului și strîngea din umeri. Nu știa ce să creadă, ce să zică. Îngînase totuși :

— Ce te-a apucat ?

Bărbatul îi prinse chipul în oglindă. Vai, ce obeză era ! Cît de mult îmbătrînise ! Sub ochi — pungi, părul încărunțit (de ce nu și-l vopsește ?)... Fruntea numai...

— Ți-am spus doar, glasul lui vibrase zgîndărît, mă duc la vînătoare.

Lica se ridicase de pe marginea patului și făcuse un pas spre soț, dar acesta se răsucise spre ea-ca fript :

— La vî-nă-toa-re ! strigase.

Atunci ridicase glasul și Lica :

— Bine. Dar azi e sîmbătă.

Asta îl supărase de-a binelea :

— Știu. E sîmbătă și trebuie să spăl podelele, să scutur covoarele, să mă duc la piață, să... Azi ai să le faci tu pe toate. Pe Angelica ai s-o duci la policlinică, pe Viorica la balet, pe Ana-Maria la ziua de naștere a Izoldei, pe Diana la croitoreasă. Eu mă duc la vînătoare. Gătește-mă.

Neînțelegeri în casa lor existau, ca în orișice casă, dar certuri foarte rar. Lica era descumpănită. În gît i se oprise un nod. Încă o clipă și ar fi izbucnit în lacrimi. Văzînd că mersese prea departe, Chiril frînase pe loc. Soția îi întinse pantalonii și cămașa. Apoi îi aduse haina, pantofii și cravata.

— Ce-mi trebuie cravată ? mormăi el mai moale.

— Să fii frumos, zise ea calm.

I se păruse că soția rîde. Nu. Nu rîdea. Totuși, parcă îi auzea rîsul ironic, îngăduitor. Așa rîd mamele cînd aud prima minciună de la copii. Copilul a făcut o poznă și nu vrea să recunoască nici în ruptul capului. Dă vina pe altul. Minte. Dar minte atît de stîngaci, de neîndemînatic și de caraghios, încît mama se înduioșează : „Mincinosule...“ și-l sărută și rîde, rîde fără glas.

Chiril simțea că își iese iar din sărite.

— Pardesiul.

Cravata îl strîngea ca un juvăț. Cerca să și-o scoată. Nu izbutea... Mîinile-i tremurau.

— La revedere, zise pornind spre ușă.

Lica îl ajunse pe coridor.

— Pălăria.

Treptele fugeau de sub călcîiele lui în sus. El, abia atingîndu-le, zbura în jos. Văzîndu-se în stradă, trase aer în piept și cercă să-și adune gîndurile răvășite. „Mă duc la vînătoare. Ce fel de vînătoare ? Tu nici armă n-ai. Bineînțeles că n-am. N-am fost niciodată vînător. Atunci de ce ai spus că te duci la vînătoare ? Trebuia doar să scap cumva din casă.“

Liber ! Nici o obligație. Covoare, podele, vase... Să le facă pe toate ele, căci ele sînt cinci, iar el unul și are dreptul la o zi a lui, o zi de odihnă.

Era o zi de primăvară. Cu soare vesel, orbitor. În întîmpinare îi veneau numai fete frumoase... În „mini“ și „midi“. „Midi“ și „maxi“... și băieți pletoși, simpatici și ei, obraznici. Nici un bețiv, nici un coleg, nici o față urîtă. Nu știa încotro merge. Nu mergea undeva anume. Mergea pur și simplu. Putea să se oprească dacă ar fi vrut, să se așeze pe treptele unei scări și... (își amintise un joc din copilărie : „cine scuipă mai departe“) să scuipe în vră-

biile de pe trotuar, bunăoară. Sau, sărind într-un picior, să necheze ca un mînz.

Sentimentul, certitudinea că ar putea să-și permită tot ce i-ar trece prin cap, trezea în el o bucurie atît de nouă, imensă și copleșitoare, încît la un moment dat Chiril se sperie : inima lui bolnavă n-o să reziste. I se zbătea în piept aritmic, tumultuos... Cîteva împunsături îl preveniră : „Mai calm, potolește-te". „Voi intra pe prima ușă deschisă", își zise contabilul. Și păși într-o frizerie. Dar cînd aruncă o privire în salonașul de la subsol — o încăpere mohorîtă cu pereții pătați de rugina apelor scurse din tavan — rămase în prag decepționat. Vru să se retragă. Meșterul, care se pregătea să plece undeva, îi zîmbi însă ca unui vechi client și-l pofti înăuntru :

— Intrați, intrați.

Era un bătrînel cu nas proeminent, chelie perfectă și dinți de aur.

O clipă și Chiril se văzu tîrît de braț și așezat aproape cu forța în jilț. „Atîta politețe, se mirase contabilul, probabil că nu-și îndeplinesc planul."

Meșterul strînse de pe masă cîteva pachete, le vîrî în plasa cu sticle și se îndreptă spre ușă.

— Neli, la datorie ! îi zise din mers domnișoarei tolănite în jilțul de lîngă Chiril. Apoi către acesta, tot din mers : Nu vă uitați că e tînără. Are mîini de aur, virtuoase... Și gust. E-o adevărată artistă.

Ușa se închise și „artista" se ridică în picioare apatică și somnoroasă.

Veni în spatele lui Chiril. Ochii lor se întîlniră în oglindă. Ai ei erau mari și frumoși, dar lipsiți de inteligență. Ai lui — inteligenți, dar nu și frumoși. Tot așa și fețele. Obrazul fetei avea un ten roz-gălbui de piersică. Al lui era ca pergamentul.

„Dacă nu faci sport, nu ieși la aer, nu știi să te odihnești ca lumea", își spuse Chiril, simțind cum pe suflet i se lasă un strat de cenușă. Buna dispo-

ziție îi trecuse cu totul și avu din nou intenția să se ridice și să plece. Dar asistenta sau practicanta — la rang de meșter-frizer contabilul-șef n-o ridicase — îi pusese de acum sub bărbie un șervețel scrobit și i-l potrivea sub gulerul hainei. Degetele ei subțiri și reci îi gîdilau plăcut ceafa.

— Bărbierim ? întrebă fata, studiindu-i obrazul țepos.

— Nu se vede ? se învioră Chiril și tot atunci își schimbă hotărîrea.

— Poate spălăm întîi capul ?

— De ce nu ? !

Spălatul capului era pentru Chiril o adevărată desfătare, un ritual care-l întorcea de fiecare dată în copilărie.

...Afară bîntuiau vifornițele, iar ei, copiii, înghesuiți în jurul căzii cu apă caldă, își așteptau rîndul. Fiind cel mai mic și cel mai drag deci, mama îl lăsa pe dînsul la urmă, ca să aibă timp să-l spele cît mai grijuliu. Amintirile din copilărie sînt cele mai vii, cele mai frumoase, dar din toate cîte le avea spălatul capului era pentru Chiril cea mai plăcută.

Mîinile care îi mîngîiau acum creștetul nu mai erau străine, erau mîinile mamei lui, iar el, bărbat în vîrstă, era copil și vroia să rămînă copil cît mai mult, dar frizerița îi ștergea de acum părul cu un prosop aspru.

— Încă o dată, zise copilăros contabilul. Se poate?

Fata rîse lin și îi mai spălă o dată capul. S-o roage iar contabilul nu îndrăzni, dar nici la plăcerea pe care i-o făcea procedura nu putea renunța și atunci zise hotărît :

— Să-l vopsim.

O clipă Neli îi privi părul cărunt și decolorat. Apoi se aprinse deodată :

— Știți că-i o idee!

Ochii îi luceau ca la o fetiță care a primit în dar o păpușă goală. Cu ce s-o îmbrace ? Ce fundă să-i pună ? Ce podoabe ?

— Așa, medita ea cu glas cîntat... brun, șaten... Șaten nu : aveți sprîncenele... vai, ce sprîncene stufoase aveți, dar las că le rărim noi... sprîncenele sînt brune, deci brun. Să vedem ce colorant avem. „Gama", „Ursol" numai jumătate de flacon...

Cînd se întoarse frizerul cel bătrîn, Chiril era alt om. Fața bine rasă, îmbibată cu cremă și masată bine îi lucea viu, catifelat. Pe frunte nici un rid, parcă-i fusese netezită cu fierul. Sprîncenele subțiate îi măreau ochii. Părul vopsit și ondulat cu fenul îi împodobea capul ca o căciulă de jder.

— Admirabil ! zise meșterul patetic. Ați întinerit cu zece ani.

Contabilului i se păruse că prinde în vocea lui o notă de invidie. Asta îl bucurase. Era sincer, deci Nu lăuda lucrul practicantei doar ca să cîștige un client în plus. Lăsînd trei ruble în palma cu degetele alungite, se ridică să plece.

— Vă dau restul, zise frizerița.

— Nu e nevoie, schiță contabilul un gest generos și ieși.

Pasul îi suna pe trotuar viguros și ritmic. Șira spinării i se dezdoise. Coșul pieptului, lărgindu-i-se, îi ridica umerii pleoștiți. Toată figura lui emana gravitate. Privit de la o parte, contabilul putea fi luat drept o persoană importantă, care și-a eliberat mașina și merge pe jos numai din plăcere. O doamnă l-a întrebat cît e ora. O domnișoară — în ce zi se află. Stîrnea interes. Evident. Furîndu-se cu ochiul în fiecare vitrină, constata cu satisfacție că e un bărbat tînăr, tînăr și bine.

I se făcu sete și intră într-o berărie. Nu se opri la coadă. Trecu direct la tejghea. Luă o halbă cu bere și o bău încet, ceremonios. Nimeni nu protestase.

Cînd se îndreptă spre ușă, auzi în spate un glas șoptit :

— Fostul campion la box.

Surîse mulțumit : campion la box ? Pentru un contabil nu era rău...

Căldura se întețea.

Berea băută îl moleșise și Chiril socoti că ar fi bine să se odihnească undeva la umbră. Își aminti de parcul cu cele trei iazuri.

Deși multă lume, în parc era liniște. Un răstimp, contabilul se plimbă pe aleea centrală, apoi o luă pe o cărăruie nepietruită încă și, găsind o bancă mai izolată, se așeză. În stînga lui, pe o altă bancă, doi pensionari, unul în pijama cu dungi, altul numai în maiou și chiloți, jucau șah. În dreapta, cîțiva studenți tolăniți pe o plapumă citeau, jucau cărți și cîntau acompaniați de o ghitară. Între aceste două grupuri, mai la vale, ca un semn de exclamare, cu picioarele în sus și capul îngropat în iarbă, stătea neclintit un yoghist.

Chiar își aminti de doamna care-l întrebase cît e ceasul și de domnișoara care nu știa în ce zi se află. Și de frizerită. Cercă să le evoce chipul, dar nu izbuti. Imaginile lor i se perindau prin fața ochilor vagi, șterse. Nici un contur clar, nici un detaliu sesizabil... În schimb, trenul apărut din noapte în lumina stelelor mari îl vedea bine. Avea treisprezece vagoane. În vagonul opt se afla el. Dormea pe o banchetă de sus, legănîndu-se în ritmul roților, și visa... Visul îi era cunoscut, îl știa, fiindcă îl mai visase. Era ca la un film vechi și bun. L-ai văzut și revăzut. Și totuși, cînd îl privești din nou, ai de fiecare dată aceeași emoție ca la prima vizionare.

...Iată portul... iată marea... iată nava albă între port și orizont. El la proră, el la pupă. Și pescărușii în jur. Se țin din urma navei gălăgioși, avizi. „Mai dă-ne ! strigă, mai dă-ne !"

Și el rupe dintr-o franzelă enormă, le aruncă bucăți, aruncă și vede în depărtare un alt port, un alt oraș crescînd din albastrul mării, coborînd din albastrul cerului, apropiindu-se... Un autobuz. El în autobuz... Ruini. Golf... Statuia lui Apolo.

Cînd deschise ochii, nu înțelese deodată unde se află. Capul îi era greu ca de plumb, mintea tulburo. Șahiștii lipseau. Și studenții. Doar yoghistul, cu capul cufundat în iarbă și picioarele în sus, stătea în același loc, nemișcat.

Abătută printre tulpinile copacilor, o boare de vînt îi lingea șireturile pantofilor.

Se înserase. Razele soarelui se retrăgeau din parc pe tulpinile și crengile copacilor ca niște șerpi rubinii. Parcul se cufunda în umbră. Se făcuse rece.

Sătui, amețiți și bine dispuși, clienții de la masa vecină o țineau pe chelneriță de vorbă, glumeau și o îndemnau să închine cu ei șampanie. Erau tineri, liberi și, se vede, cu bani. Fata refuza șampania, dar restul care i se dădea de la fiecare sticlă îl lua fără mofturi.

Chiril îi zîmbi de cîteva ori curtenitor, o chemă prin semne, o strigă cu glas tare. Zadarnic. Chelnerița nu-l vedea, nu-l auzea. Parcă era mioapă, surdă. În sfîrșit, scos din sărite, contabilul lovi cu pumnul în masă. Ea își răsuci spre el bustul atîțător și-l privi nedumerită.

— Ce doriți ? îl întrebă apropiindu-se cu pas leggănat.

— Asta, asta și asta. Arătase cu degetul pe lista de bucate.

Chelnerița îi aduse totul mai repede decît se așteptase. Dar...

— Bine, se revoltase el, eu am comandat salată, nu sardine.

— Salată nu-i, zise chelnerița.

— Am cerut un biftec, nu ragu.

— Nici biftecuri nu mai sînt.
— Eu nu mănînc pîine albă.
— Neagră nu avem.

O clipă Chiril rămase stupefiat. Trebuia să protesteze, să cheme șeful de sală, să ceară condica de reclamații. Văzînd că clientul nu se poate decide, chelnerița zise plictisită.

— Dacă nu vă place, puteți renunța.

„Foamea e cucoană mare", se gîndi Chiril și acceptă.

Chelnerița destupă sticla de apă minerală și-i turnă în pahar. „Iată de ce mă tratează astfel, îl fulgeră gîndul pe contabil, am comandat apă, și nu șampanie."

— Poftă bună !
— Un moment.
— Da ?
— Ați uitat coniacul.
— N-ați comandat.
— Ba am comandat.
— Cît ?
— Trei sute.
— Imediat. Se învioră chelnerița și alergă spre bufet.

Mîncase totul într-o clipită. Dar nu-și astîmpărase foamea. Dimpotrivă. Și-o ațîțase și mai mult.

— Repetați.

...Înghițea lacom, aproape fără să mestece, ca și cum cineva l-ar fi zorit : „Mai repede, întîrziem". Nu avea unde să se grăbească, avea timp berechet. Putea să stea la restaurant toată seara, pînă la închidere. Mai ales că după al treilea păhărel de coniac dispoziția i se schimbase brusc. Tinerii de la masa vecină nu i se mai păreau atît de impertinenți. Chelnerița nu mai era atît de obraznică, era drăguță chiar. Și muzica... Deși urla ca și mai înainte monstruos și dezolant, contabilul simțea că începe să se

deprindă cu ea, ba, mai mult, îi căuta un sens, o logică. „Nu e muzica generației mele, își spuse. N-am s-o accept niciodată. Dar acuma îmi place."

Chiril Scobioală se ridică de la masă hotărît: „Dansez". Și, traversînd sala, se îndreptă spre celălalt capăt al restaurantului. „Dacă mă refuză, mă împușc", își aminti o formulă din tinerețe. Invitata nu-l refuză. Ceru doar aprobarea însoțitorului său, un căpitan de marină ursuz și monumental, și se îndreptă spre estradă.

Se considera un dansator bun. Dansul care începuse îi era însă necunoscut. Violent și delirant, ritmul lui îl zăpăcise la început, îl intimidase, paralizîndu-l aproape. Dar partenera lui se dovedise nu numai o dansatoare excelentă, ci și o ființă îngăduitoare:

— Ei! îl încuraja ea.

La început Chiril se mișca lînced, apoi tot mai ușor, mai elastic. Pînă prinse secretul dansului. Secretul era simplu: dansul nu avea nici un desen obligatoriu, nici o mișcare stabilită. Mîinile erau independente de corp. Corpul — de mîini și picioare. Picioarele — de rest și de cap. Fiecare membru se mișca după propriul său capriciu. Dar esențialul nu consta în asta. Esențialul era că nici partenerii nu erau obligați să-și coordoneze mișcările. Fiecare dansa după cum îi dictau muzica și fantezia. Partenerii își schimbau partenerele și viceversa. Dansul era de fapt un multisolo și, înțelegînd aceasta, contabilul chiuise haiducește și talentul lui coregrafic, încorsetat de normă, etică și educație, izbucnise din el vertiginos. Era în culmea extazului, cînd vocea crainicului anunță deodată plecarea unui tren oarecare. Chiril se opri ca fulgerat de trăsnet. Fața congestionată i se întinse. Ochii îi ardeau albastru.

— Scuzați, zise el și, lovindu-se cu palma peste frunte, își părăsi partenera.

Aceasta nu-i observase dispariția. Continua să-și îndoaie și dezdoaie șerpește trupul înfierbîntat, ba aruncîndu-și mîinile peste cap, ba scuturîndu-le zvîrcolit prin părți.

Achitînd în grabă, ieșise din restaurant cu pași împleticiți și se repezise spre casa de bilete.

— Unul pentru trenul care pleacă.

Vagonul opt. Compartimentul cinci. Semilux. Locul patru. În compartiment nimeni. Putea să ocupe orice loc. Dar Chiril suise pe banchéta de sus — locul patru — locul lui și, deschizînd un ziar, se destinse amețit.

„Una ca asta încă nu i-a trecut prin cap nimănui, își spunea legănîndu-se în ritmul monoton al roților, nici unei ființe vii, nici unui geniu de cînd e lumea și pămîntul. Ce-s Columbii, Magelanii, vechii și noii Icari ? Niște furnici lipsite de imaginație și har. Călătoreau de colo-colo. Dintr-un punct real spre altul. Fleac !...“

Un zîmbet senin și enigmatic pecetluise somnul contabilului, care se avîntase într-o călătorie unică și sublimă — călătorie din real în vis.

Stațiile mari și mici se perindau anonime în noapte. În unele gări trenul se oprea, în altele nu. Chiril dormea somn adînc și liniștit, fiind sigur că se va trezi la ceasul cuvenit în gara care trebuia. Cînd translatoarea îi strigă numele, contabilul deschise ochii și o recunoscu. Gara, o clădire veche cu geamuri zvelte și turn bombat, venea spre el din pîcla dimineții. În dreptul ușilor deschise se oprise vagonul opt. Chiril ridicase ochii spre orologiul din turn. Era 6 și 35.

În piața pustie pasagerii abia sosiți făceau coadă la stația de taxi. Chiril știa din vis că nu va merge cu taxiul, că în port îl va duce o mașină sanitară. Căută ghereta cu răcoritoare. Ținea minte că în vis

stătea lîngă o gheretă cu răcoritoare. O găsi și, sprijinindu-se de ea, aștepta. Peste cîteva minute mașina sanitară se opri în fața lui. Ușa se deschise și șoferul (purta ochelari negri și scufie roșie cu moț — era el, șoferul din vis) îi făcu semn să intre. Nu-l întrebase încotro merge. Îl duse direct în port.

Apoi pe nava care îl ducea spre alt port Chiril a stat la proră și la pupă, a hrănit pescărușii nesățioși, contemplînd marea și orizontul, pînă s-a arătat la orizont dunga albă a orașului în care el trebuia să înnopteze la un hotel modest, iar adăuza în zori, luînd din piața hotelului autobuzul nr. 19, să pornească spre punctul final al călătoriei.

Lînoase și dense, ceturile se destrămau lenoș. Vînt nu era să le împrăștie. Razele soarelui nu le puteau străbate încă. Cernută prin ele, lumina lor părea de lună. Iar coloanele ionice, dorice și corintice în această lumină — stafii. Se mișcau parcă, se căutau unele pe altele prin ceturi, se chemau. Le răspundea doar golful oftînd. Și pescărușii care mîngîiau văzduhul cu aripile somnoroase.

Chiril Scobioală mergea spre țărm printre ruinele palatelor, bazilicilor și băilor publice, spre țărm, spre statuia lui Apolo, care domina golful. Și în clipa cînd ajunse la ea, Apolo, zeul soarelui, poruncise astrului său parcă : „Răsai !“ Și soarele țîșni din ceturi și aprinse marea.

...Lan de grîu ieșit de sub zăpadă. Verde și limpede — lacrimă a fericirii. Marea ! ...Verde era, dar și albastră, își amintea ; albastră era, dar și roză, în vis, roză... sîngerie. ...Toate culorile clocoteau în ea și înfloreau în jurul sirenei care se scălda în mare singură, nevăzută de nimeni, cîntînd. De nimeni, doar de pescărușii... Ploua cu pescărușii... Și de Apolo. „Vino, îl chema, zeu al soarelui. Vino, îl stri-

ga, zeu al zilei, protector al frumosului pămîntesc și nepămîntesc, vino, ajută-mă !"

Sirena nu se arăta din mare și Chiril Scobioală se întoarse nedumerit spre statuia lui Apolo. Se simțea tras pe sfoară, înșelat. Visul se adeverise pe jumătate doar. Trebuia să se adevereasă în întregime. Poate că a greșit ceva, a uitat vreun amănunt, nu a mers precis pe urmele visului ? La ce răscruce s-a abătut din cale ? Unde ? Nu, nu s-a abătut, căci de s-ar fi abătut din cale, n-ar fi ajuns aici, în acest oraș antic. Iată orașul. Iată golful. Iată statuia lui Apolo.

Dincolo de mare a bubuit un avion cu reacție. Și Chiril își aminti deodată : strada Aviatorilor, 5.

Încă o secvență din vis. O scăpase. Sărise peste ea.

Nici un bloc nou. Nici un bloc în construcție. Dosită la marginea orășelului turistic, strada Aviatorilor ținea cu tot dinadinsul parcă să-și păstreze exotismul virgin din alt veac : băltoace, cîrduri de gîște, năvoade întinse pe garduri, la uscat.

...Aviatorilor, 5.

Chiril deschise portița ruginită și intră în curte. Cărăruia pavată cu scoici și pietriș de mare era ninsă pînă-n pragul casei. Treptele scării de lemn vechi, putred erau albe și ele, acoperite cu floare de măr. Sub pași străini treptele au gemut prelung. Chiril s-a mai uitat o dată prin curte, spre grădină și stradă. Nimeni. În vecini a dat glas un cocoș. În celălalt capăt al mahalalei a tușit o motocicletă. Zu-u-u-u-um... Albinele sfredeleau liniștea neclintită. Privirea cuiva îl sfredelea în ceafă. Își mai roti o dată ochii prin curte, printre copaci. Ridică fruntea transpirată : un motan negru, fioros... chiar deasupra lui, pe o creangă uscată a platanului de lîngă scară. Îl privea fix, cu ochi mari de aur aprins.

Era gata să-i sară în cap parcă, ori să-și ia zborul ca o pasăre răpitoare.

— Mi-a-a-au... se linse motanul pe bot și Chiril Scobioală tresări înfiorat. Mîna îi sări convulsiv în sus. Soneria țîrîi strident. Liniște. Să mai apese o dată ? Dincolo de ușă au răsunat pași. Ușa s-a deschis brusc și soarele a izbit-o drept în față, a rupt-o din întuneric, palidă, fără pic de sînge în obraz și a orbit-o. Nu-l vedea. Ori îl vedea și nu-l recunoștea. Ori îl recunoștea și nu-i venea să-și creadă ochilor. Ochii îi erau tulburi, decolorați, plînși. Privirea rătăcită.

— Ana !....

Numai la asta nu se așteptase. Numai la asta nu ! Ana în acest oraș ? În această casă ?

— Tu ?...

Ana parcă surîse. Un surîs-scînteie.

Chiril zîmbi și el nătîng, străduindu-se să înțeleagă sensul surîsului ei : mirare, bucurie... Ori poate că nici una, nici alta ? Poate că surîsul ei însemna cu totul altceva. Deschise gura să-i povestească totul dintr-o răsuflare. Cum a ajuns aici. Cum a găsit-o. Totul, începînd cu visul. Dar Ana zise stins :

— Intră.

În camera spațioasă, din care se deschidea o priveliște feerică spre mare, era dezordine. Lucrurile toate, desprinse din locurile lor obișnuite, parcă erau gata de ducă. Scaunele fugeau de la masă, masa de la perete. Hainele aruncate pe masă și spetezele scaunelor curgeau pe podea. Un prosop mițos se tăvălea la picioarele lui Chiril ca un cățel bătut. În sfeșnice — lumînări arse. În farfurii cu resturi de mîncare — scrum. Peste tot sticle goale. Aer îmbîxit.

— De ce nu deschizi fereastra ?

Ana se răsuci spre el zmucit. Cu o mînă deschise fereastra, cu alta trase perdeaua grea cu flori vio-

lete și papagali roșii. Lumina năvăli șuvoi în cameră și o înghiți toată, cu tot ce avea în ea, pînă la cel mai mic obiect. O decoloră, o topi, o arse. Vie rămînea doar sirena din covorul de pe perete. Plutea pe valuri de lumină și cînta.

— Ia loc, zise Ana sec.

Invitația sunase ca o poruncă.

— Ia loc și ascultă.

Glasul îi tremura gîtuit. Vroia să și-l stăpînească.

— Știi ce striga ea ?

...Vroia, dar nu izbutea.

— ...Ce striga cînd se ducea la fund, cînd se înneca... fata noastră știi ce striga ? țipase ea deodată sfîșiat, strident.

— Fata noastră ?

Chiril încremenise uluit.

— Da. Fata noastră. A mea și a ta. Striga : „Tată !“ Cînd se ducea la fund, cînd se înneca. „Tată“, nu „mamă !“ Pe tine te striga, nu pe mine... Fata mea dulce, mititica... Am crescut-o în alint și huzur... Dar ea nu pe mine mă striga în ajutor, ci pe tine, care nici nu știai de existența ei... Tu nu știai de ea, dar ea știa de tine. Știa că ești, că exiști undeva. Și mă întreba întruna, de mică : „Unde-i tata ? Cînd vine tata ?“ Șaptesprezece ani la rînd m-a tot întrebat cine îi e tată. Tocmai împlinise șaptesprezece ani acuma, cînd...

Încordat peste măsură, glasul ei plesni și în locul cuvintelor veni plînsul. Cu hohote la început, nestăvilit, disperat. Apoi tot mai fără de putere, mai scăzut, mai scîncit.

Chiril Scobioală se simți gol ca un ulcior spart. Șuiera parcă vîntul prin el, a pustiu, a lehamite. Nici o emoție. Suflet nins. „De ce ?“ se întreba. Nici o compasiune. Dimpotrivă. În loc de milă, bocetul Anei stîrnea în el o pornire contrarie. Îl irita, îl

înrăia chiar. Se privise în oglindă cu coada ochiului și constatase că de fapt își studia pe furiș chipul din rămă mai de demult, de cînd intrase în cameră încă. O undă de jenă, de remușcare, îi adumbri fața.

— Ana...

Căuta un cuvînt, un gest pentru alinul durerii ei. Nimic. Și erau doar, existau pe lume aceste cuvinte, aceste gesturi. Se ridicase în picioare țeapăn. Îi venea să plece, să fugă din casa asta, fără să-și ia rămas bun, precum mai fugise o dată, șapte... optsprezece ani în urmă, dintr-o casă asemănătoare, dintr-un alt oraș așezat pe țărmul unei alte mări.

— Cînd s-a întîmplat asta? Își auzise într-un tîrziu glasul șters. Suna protocolar, sec.

— Patru zile în urmă, zise Ana, joi seara.

— Pe la ce oră?

— Pe la zece, zece și jumătate...

— Mai precis.

— Cred că era unsprezece.

Chiril Scobioală își încreți fruntea: „Unsprezeze. Miercuri, joi... își amintea, da, joi a fost. Joi seara."

Se culcase mai devreme în seara aceea. Visase visul cu sirena. Cînd se trezise și ridicase ochii spre ceasul din perete, acele arătau ora unsprezece.

— Exact, îngînă el abătut. Acele ceasului arătau atunci unsprezece fix.

NICOLAE ESINENCU

(n. 1940)

Nuvelist, romancier, poet și dramaturg de o originalitate sclipitoare, Nicolae Esinencu și-a început activitatea în 1968 prin două cărți, una de proză, *Sacla*, alta de versuri, *Antene*, în care aborda stilul concis, paremiologic. Dezbătute îndelung, cărțile respective au rămas demult niște puncte de plecare într-un univers de personaje, situații, emoții și conflicte ideatice, căruia este imposibil să i te sustragi odată intrat în el.

Dintre romane se cuvine pomenit, înainte de toate, *Un moldovean la închisoare* (1989), scris în cheie umoristică și conducîndu-ne la concluzia, bineînțeles neafișată, că viața la închisoare este în multe privințe preferabilă libertății cu care ne obișnuiserăm, pînă nu de mult, cu toții, de o parte și de alta a Prutului.

Lirice, ironice și pline de umor, dar dramatice în fond, ca viața însăși, nuvelele lui Nicolae Esinencu din cărțile *Toi* (1972), *Era vremea să iubim* (1977), *Nunta* (1980), *La furat bărbați* (1982), *Roman de dragoste* (1984), *Turnul de lemn* (1988) atestă o lume pe cît de pestriță, pe atît de pitorească și memorabilă, de personaje care trăiesc libere, desprinse de autorul care le-a plăsmuit.

Nuvela *Amara* este reprodusă din volumul *Era vremea să iubim* (1977).

Amara se fîstîci.

— N-auzi ? Cui îi spun ? ! glasul portarului răsună acum la a treia masă, supărat. Femeie, cară-te. Piața s-a terminat... Încui poarta !

Amara caută speriată în jur.

Nu e nimeni din satul ei ?

Își mai aruncă o dată privirea peste mesele din apropiere.

Cum așa să nu fie nimeni ?

La mese, oameni — semănați unde și unde cîte unul — și toți necunoscuți.

„Arcan de mine ! duce Amara mîna la gură. D-apoi ce mă fac eu, una ?...“

Amara venise la piață în zori. Pe la ora cinci. O grăbise Mitru.

— Scoală, fa. Te-apucă ziua.

Dar nu mai era ziuă. Nici juma de noapte nu era. Amara însă s-a sculat. Știa că Mitru n-are s-o lase în pat. Așa-i el, scurt la vorbă și grăbit la faptă. „Hai, fa, că te-apucă ziua ! Hai, fa, că te-apucă noaptea !“ Hai și hai ! Dar Amara avea o vorbă cu care îl liniștea. O spunea cu jumătate de gură, necăjită, parcă, grăbită parcă, alintată parcă.

— Stai, Mitru, nu vezi, mă pornesc !

Și într-adevăr, Mitru n-a fost nevoit să deschidă gura a doua oară.

Amara coborî picioarele goale pe podea, ajunse rochia de pe marginea patului și începu să se îmbrace. Pînă în ziuă mai era, dar ea dormise bine, căci se culcase devreme. „Să ne culcăm devreme, fa, mîine ai să ai zi grea“, zise Mitru în ajun, și Amara acum își dădea seama că făcuse bine că-și ascultase bărbatul.

Afară se auzeau caii și se vedea Mitru, și Amara își aminti unde are să se grăbească. Amintirea îi tulbură niţel, nu știu cum, sîngele, mișcările ei deveniră mai repezi, mai îndemînatice.

— Atunci, Mitru, hai să legăm sacii.

Trăia Amara al șaselea an cu Mitru, dar uite, niciodată nu fusese la oraș, la piață. Cum așa ? Pur și simplu n-avusese ce căuta. Cînd ai de toate, ce să cauți ! De mîncat aveau ce. De îmbrăcat, de asemenea. N-ar fi plecat Amara nici în anul ista și cine știe poate cît încă, dacă n-ar fi apărut în sat televizoare. Ba un sătean își cumpără televizor, ba altul, și Mitru cum să rămînă în urmă ? ! Ce, el nu poate să-și ia un televizor ? Ș-apoi știa el, Mitru, ce televizor avea să-și ia : ca la nimeni altul, de la oraș ! Color !

Și încă de cu iarnă pornise vorbă :

— Are să trebuiască, Amara, să strîngem bani.

Bani, de, aveau, dar nici Mitru, nici Amara n-ar fi vrut să cheltuie banii pentru care s-au trudit... Iată, dacă ar găsi o ieșire...

Chibzuiră mult cum ar putea să înjghebe un pumn de bani și, în sfîrșit, găsiseră ieșirea.

Hotărîseră să samene primăvara usturoi.

— Usturoiul întotdeauna e scump pe piață. Dacă avem noroc să fie un an rodnic, spre toamnă avem televizor în casă, chibzuia Mitru. Altceva ce să faci cu locul din jurul casei ? Iar să pui roșii ? Și cîte o să mîncăm ? Un paner. Iar restul ? Iar să se strice pe curpăn ? ! Castraveți ? Iei de la colhoz cît îți poftește inima, pe preț de nimic !...

Așa și făcură. Primăvara semănară jumătate de grădină cu usturoi. Vara a fost mănoasă, cu ploi și zile calde, așa că usturoiul a rodit de minune.

Cum l-au văzut cu căpățîna cît pumnul, Amara și Mitru s-au apucat de l-au scos, l-au uscat cîteva zile la soare, apoi l-au pus în saci, gata de plecare.

De vîndut însă hotărîseră să plece să-l vîndă Amara. Mitru nu se putea rupe o zi de la fermă. Așa-i cînd ești căruțaș la fermă — ba cară nutreț, ba cară lapte...

„Și-apoi, cine știe de va fi nevoie numai de o zi, spusese Mitru. Tu ai putea sta și trei zile.

Hotărîrea lui Mitru o speriase nițel pe Amara. Doar ea nu fusese niciciînd mai departe de centrul raional. Iar acum — popîc, tocmai la Chișinău! Cum are să se descurce ea? Dacă se rătăcește? De fapt, acesta era unicul gînd care o prindea și o speria, cînd luau vorba de plecare.

— Trei zile?! Cum, omule, trei zile!

— Taci, fa, o liniștea bărbatul. Taci dacă nu știi. În primul rînd, s-ar putea ca usturoiul să meargă prost... apoi mai ai de căutat televizorul.

— Televizorul?! D-apoi în sat n-avem televizoare... Cîte-s la magazin!

— Sînt, dar nu de care vrem noi!... i-o tăie bărbatul și Amara rămase și mai încurcată.

Trecură însă zilele și spaima pe care nu i-o spusese lui Mitru trecea în Amara într-o dorință nepotolită să plece cît mai degrabă, să vadă orașul despre care auzise doar, că are sute de străzi și magazine încărcate cu stofe de toate culorile... și bijuterii!

Și iată că ceasul mult așteptat venise.

La legatul și căratul sacilor în căruță puse mîna și Amara. Ea avea voce veselă, de parcă nici nu pleca la drum lung, ci pe ospețe la vreo rudă. Asta lui Mitru nu-i prea plăcu. Se-ncruntă.

— Tu mai bine du-te și te îmbracă și ia-ți ceva de mîncare, c-ai să uiți. Tot eu trebuie să-ți amintesc?!

— Că nu s-a găsi unul să mă hrănească?! zise în glumă Amara, dar dădu fuga în casă.

Din fața oglinzii, unde își potrivea părul, Amara îl asculta pe Mitru, care scuipa și dumnezeia caii. Era enervat Mitru. Poate că gluma Amarei îl rănise, și acum se descărca pe caii nevinovați.

Amara zîmbi.

Se trezi cu Mitru în prag. Roșu. Cu biciușca în mînă.

— Mult mai ai, fa ? !

Tresări, dar se stăpîni. O făcea Mitru pe grozavul, dar cînd o mai bătuse ? Îl vedea în oglindă cum stătea în prag, cu picioarele desfăcute și gata parcă s-o ia la trei parale, și, cum ea își strîngea gîțele în coc, căută să-i prindă în oglindă privirea și, reușind, îi zîmbi. Zîmbetul era ca și cel de adineaori — o floare înrourată.

Mitru se pierdu pentru o clipă, vru să spună ceva, vru să facă ceva, apoi parcă dîndu-și seama de ceva, scuipă îndesat — muiere ! — și ieși afară...

Tot drumul Amara avu o bucurie ascunsă, tulburătoare, că nici nu observă cînd căruța ajunse la șosea, cînd o luase o mașină, cînd trecuse acel drum lung din satul ei pînă la oraș, și cînd mașina o lăsase la poarta pieții. Toate se-ntîmplară atît de repede, încît Amarei îi părea că totul se petrecuse cu un an în urmă. De fapt, eă nici n-avu cînd să se gîndească. Cum fusese lăsată la poarta pieții, poarta se deschise și toți cei adunați — țărani din lumea-ntreagă — dădură năvală înăuntru, strigînd, țipînd, tîrînd saci, coșuri, chemîndu-se unul pe altul.

Amara a trebuit să găsească un hamal, să-i ajute să ducă sacii la mese. Cum s-a văzut la mese, s-a și pomenit înconjurată de orășeni. Unul striga să-i dea un kilogram, altul — zece. Majoritatea striga să dea numai cîte un kilogram, ca să ajungă la toți.

Atît de mulți se strînseseră în jurul ei, că Amara nu se vedea și se fîstîci. Nu știa cu cît să dea

kilogramul și cui cîte kilograme să-i vîndă. Discutase ea cu bărbatul nu o dată în privința prețului usturoiului, dar cînd văzu atîta lume în jur... Cum nimeni nu întreba cu cît va vinde kilogramul, Amara trînti :

— Trei și jumătate !

Pe mulți vocea Amarei îi risipi spre alte mese. Să te gîndești — trei și jumătate ! Amarei pentru un moment îi păru rău că nu anunțase ceva mai ieftin — dacă e ieftin, omul cumpără. Și totuși, pînă la prînz Amara dovedi să golească patru saci. Unii o mai obrăziră — speculanta ! — dar Amara n-avea cînd să le răspundă. Adică, vreți — luați, nu — pe ici vi-i drumul. Usturoiul nu-i furat. E din sudoare proprie !... Din grădina mea !

Îi mai rămăseseră trei saci, dar lumea se cam rărise. Venea doar cîte unul, din cînd în cînd, care, după părerea Amarei, nu avea de gînd să cumpere, ci numai o ispitea cum dă kilogramul. Cam cît cere ? Cît a cerut ! Ce-i drept, venind vreo doi și insistînd să dea tustrei sacii cu cîte două ruble kilogramul, Amara, gîndindu-se că n-o să-i dea nimeni mai mult, mai-mai să se împace, să se îndoaie. Dar mătușa de alături o mustră :

— Nu fi proastă. Mai așteaptă. Spre seară vor apărea ca din borți. Acum toți sînt la cancelarii. Stai să flămînzească, fato...

Într-adevăr, spre seară din nou crescu rîndul la usturoiul Amarei. Iar strigăte, iar țipete, și Amara, mulțumită că o ascultase pe bătrînă, iar își repezi mîinile în saci. Vindea ca și dimineață — numai cîte un kilogram fiecăruia, cum ceruse rîndul.

Îi smucise gîndul și privirea de la usturoi — că lacom mai este omul cînd marfa merge bine — abia acum vocea portarului care alunga ultimii tîrgoveți.

Înnopta. Neașteptat de repede înnopta — o spunea și vocea grăbită a portarului — era timpul să încuie porțile pieții, și Amara se repezi să-și strîngă sacii goi...

Se pomeni după poarta pieții cu cei șase saci vîrîți în al șaptelea. Abia acum simțea foamea, oboseala și singurătatea. Omul, se gîndește Amara, dacă nu-l abați din lucru...

Usturoiul l-a vîndut, dar în care parte s-o apuce? Pe cine să-l întrebe Amara, cine s-o îndrumeze unde ar putea ea înnopta? De mîncare n-are nevoie. Și-a luat de acasă o bucată de brînză și un călcîi de pîine, dar are nevoie să pună capul pe ceva. Știu că n-are să doarmă în stradă! A auzit că prin oraș sînt multe hoteluri, i-a spus și Mitru că sînt hoteluri și ea să nu fie proastă, să se ia cu alte femei din piață și să se ducă pe la vreun hotel, să nu fie proastă să doarmă la poarta pieții, cum fac unii țărani... Ar fi bine să se ducă la un hotel. Mare lucru acolo de niște copeici! Dar cine s-o îndrumeze? Lumea aici e repezită, nu ca în sat. Pînă caști gura să-l întrebi, orășeanul e departe. Pînă să-i strigi din urmă să-ți asculte necazul, dispare după colț.

— Nu vreți să-mi spuneți... oprește Amara un omulean.

— Nu știu, nu-s din oraș! zice acela și se depărtează. Amara rămîne încurcată.

Nu-i vorbă, ar întreba pe un milițian, dar ei îmblă nu știu cum cu cozoroacele peste ochi și par, nu știu cum, iscoditori. Dacă o întreabă, Doamne ferește! de ce îmblă ea cu atîția saci? Speculantă! Cum să-i lămurească? Și la o adică, la urma urmei, te-or înțelege, dar au să te poarte pe drumuri, cît nu face tot usturoiul.

Amara încercă să mai oprească cîțiva trecători, dar cei de nu se grăbeau erau întocmai ca și dîn-

sa : cu saci, cu desagi. Țărani. Mult au să-ți spună aceștia ! Mai tare te-or încurca. Că și ei parcă îmblă cu capul în oală.

Sfinte, dacă n-ar fi trebuit să cumpere televizorul ceia... Cum a vîndut usturoiul, o tulea acasă... Ei, ce să facă ? Poate știe și o îndrumează mătușa care taman se așează lîngă gardul pieții ?

— De unde să știu eu, fato !... Eu pe la hotelul cela nu îmblu... Aici nu-i bine ?

Într-adevăr, de ce n-ar rămîne și ea aici ? Pînă mîine nu se mai întîmplă nimic. Pe lîngă babă ar putea să stoie și ea o noapte... E timpul să pună și ceva în gură.

Se ungheri pe saci lîngă poarta pieții. Orășenii lunecă acum ca o apă pe lîngă Amara. Ei nu-i rămîne decît să le urmărească picioarele : de femei, de bărbați. Se grăbesc. Bărbații întrec femeile. Femeile — bărbații. „E-e, pesemne n-au ce face, de aleargă așa. Altfel ce, vin turcii ? se gîndește Amara. Las' că știm noi, cum lucrează țăranul nu muncește nimeni, dar îl mai vezi să dea la fugă ?"

Amara îi mai urmărește puțin — chiar îți place să urmărești oamenii care aleargă aiurea — ba pe cei care aleargă în jos, ba pe cei care opintesc în sus. Totuși, vrea să înțeleagă unde o țin ei întruna. Furnicile știu încotro țin fuga, iar aiștia ? Parcă nimeni nu strigă nici „pojar", nici „ajutor".

Mușcînd din brînză și simțind-o în gură sărată și uscată, uită pe loc de orășeni, amarul propriu întotdeauna e mai aproape. Iată, stricase și anul ista brînza. Cum de nu i-a dat în gînd s-o guste mai înainte ? Mai turna lapte, o prefăcea cu altă brînză, proaspătă... Păcat că se stricase. Năbor de brînză. Și-apoi, dacă află Mitru...

Brînza îi tăie Amarei pofta de mîncare. Cui nu-i taie pofta de mîncare brînza rea ! Se gîndea acum că, ajungînd acasă, va trebui să facă ceva cu brîn-

za, să-i toarne lapte, să-l fiarbă și să-l toarne dulce. Cel puțin n-are să fie atît de sărată. Pe cea din anul trecut o vînduse, dar pe asta ! Iarbă, să nu fie de deochi, a fost multă și grasă în vara aceasta. Cui ai să-i vinzi brînza ? Atît că doar s-o arunce în orașul ista. Aici... nu te teme, îți amintești de bătrîna care o sfătuise să mai aștepte cu usturoiul pînă spre seară, aici îl vinzi și pe dracul ! Numai adă-l de coarne, ai să vezi cum ți s-or bate de la dînsul. Rînd nu și-or da... La urma urmei, ar putea-o da și mai ieftin. Cu cinci ruble, să zicem. N-ar mai fi mare pagubă.

Gîndul că ar putea totuși s-o scoată cumva bine la capăt cu brînza, îi întoarce Amarei pofta de mîncare ; cît de puțin îi trebuie omului ! Brînza nu-i mai pare atît de sărată. O rumegă cu poftă, nu-i gustoasă, dar nici de aruncat. Dacă ai fi privit-o dintr-o parte, ai fi avut impresia că femeia asta nu rumegă, ci pur și simplu înghite bucată după bucată.

Cînd isprăvi de mîncat, se întunecase de-a binelea. Undeva în sus și undeva mai la vale se aprinseseră luminile și ardeau acum în pace. Probabil, de unde nu atîrna nici o lampă deasupra porții pieții, Amara se pomeni ca într-un cuibar, într-o groapă, departe de oameni. Asta-i place. I se face cald, și simte cum, prin tot corpul, oboseala trece ca o apă caldă și domolitoare.

Vru să miște piciorul drept, care îi amorțise sub dînsa, dar nu găsi putere.

Vru să-l frece nițel între palme, dar mîinile îi atîrnau fără vlagă, în poală.

Ieri scosese toată ziua cartofi. Noaptea dormise, dar o mai întorsese Mitru de cîteva ori. Și, deși sînt dulci întoarcerile acestea, dar pînă la urmă te obosesc totuși... Azi, se chinuise cu usturoiul. Cîntărește-i unuia, altuia. Ba dă-i o căpățînă mai mare, ba i-ai cîntărit mai puțin, ba nu i-ai dat restul. Și cînd

ești în mrejele muncii, nu observi nici cînd se desprinde timpul de tine, nici cînd ți se strîng în trup oboselile. Te mulțumești că munca îți sporește, că nu mai ai atîta și scapi, ori îți aleargă mintea cu totul în altă parte : la ziua de ieri, la ziua de azi, la ziua de mîine ; la o scîrbă, la o bucurie, la o neliniște. Ba te-ntristezi, ba te-nveselești, ba te miri. Și cînd scoți la capăt lucrul, te pomenești doborît de oboseală, numai bun de năruit pe loc — ca un stejar putred de ani de zile, dar care, ca prin minune, este încă în picioare — și este afundat într-o lungă și plăcută călătorie în lumea somnului. Dar omul, de, lasă-l să muncească, și muncește pînă cade. Dar și de lasă... Să încerce în clipa ceea să reia lucrul de la început sau să se întoarcă la gîndurile din cursul zilei, nu mai are nici o voință, nici putere. Totul pare lipsit de însemnătate și nu-l mai copleșește nici o neliniște. Se mulțumește că a ajuns la clipa aceasta, se împacă cu toate frămîntările de mai înainte... Așadar, neliniștea care cu cîtva timp în urmă o speriase pe Amara — că nu va avea unde dormi — acum se risipise pe undeva pe la picioarele ei, ca niște fire de nisip, ca niște frunze obosite, ungherite, gata să rămînă unde s-au aninat, lasă-mă să te las, într-un paing. Și Amara găsește putere să se ridice din nou. Prea vroia să doarmă. Să doarmă și gata. Ziua se zbătea într-însa tot mai rar și mai lin, ca în liniștea de după chinul unei nașteri. Tot mai lin și mai rar. Fiecare zbatere credeai că e ultima. Ultimul fir care o mai lega cu realitatea — trecutul. Ultimul, și se prăbușește în veșnicie. Și, dacă vrei să știi, e plăcută și chiar dorești, aștepți această clipă.

Pentru Amara a fost de-ajuns să întoarcă capul în dreapta, să vadă în apropierea ei, sub gardul pieții, alte cîteva țărance, ca la gîndul că nu-i singură

aici, sub poarta asta, în lumea asta, să se prăbușească într-însa ziua, definitiv.

Cît dormise, nu știe. O trezire niște stropi mari și reci, care pentru o clipă îi părură un joc al lui Mitru. Cîteodată, cînd se întîmpla să doarmă tun, Mitru o stropea cu apă. Era mai mult un joc. Dar stropii ișteа nu erau ai lui Mitru, clar... începură să răpăiască mai insistent, și Amara deschise ochii.

— Vai de mine !

Ploua.

Amara căută în stînga, în dreapta și, zărind în apropiere un chioșc, se repezi cu sacii în mînă sub streașina lui. Ajungînd, sări de cîteva ori, se scutură ca de niște stropi mai mult invizibili și își aminti că de cu sară rămăseseră să înnopteze în apropiere de dînsa și niște femei, mătușica ceea. Unde să fie ele ? Dar mătușica ?

Scrută întunericul.

Nimeni.

Însă tot atunci se liniști. Își zise că s-o fi trezit mai înainte și s-o fi dat și ele undeva la adăpost.

Ploua.

Ploaia ținu aproape o oră. Ploaie de vară. Bătuse cu pumnii ei mici și iuți în scîndura de pe chioșc, ca într-o tobă, de-ți făcea impresia că, de mai insistă nițel, sparge acoperemîntul. Însă nu aceasta o neliniștea pe Amara — lucru știut, ploaia n-a spart așa, deodată, încă nici un acoperiș. Altceva era. Nu zăbavă după pornirea ploii porni pe stradă apa otova, care apoi, de la un timp, începu să-i dea tîrcoale și ei, pe sub chioșc.

Amara e nevoită să-și scoată ghetele.

Apa e rece și murdară. N-o vedea în întuneric, dar simțea la picioare ba niște cutioare, ba niște hîrtii, care se tot străduiau, gîdilînd-o ușor, să-și găsească adăpost, și Amara se gîndi cu spaimă că poate să

răcească, dacă va fi nevoită să stea așa pînă dimineață.

Ploaia, însă, cum porni, pe neașteptate, așa și se retrase, neașteptat. Rămase un timp pe străzi numai foșnetul apei, care, dispărînd, lăsă după dînsul o liniște tulbure, înfiorătoare.

Iată așa, ploaia trecuse. Nu alergau oameni. Nu se auzeau mașini. Nimic, nimic. Asta însă o făcu pe Amara să tremure și mai și. Rochia îi părea acum udă leoarcă, iar cămașa lipită de trup. Of, dacă ar fi măcar nevestele celea pe aici, prin apropiere. Să vezi ce oameni ! Cum n-au trezit-o și pe dînsa, dacă au văzut că vine ploaia ?... De prin care părți să fie ele, că femeile din satul ei ar fi trezit-o !

Amara avea trup de femeie tînără, sănătoasă, dar simțea că nu mai poate rezista frigului — frigul n-are altceva de făcut decît să te pătrundă — care o zgîlțîia acum de nu-i nimerea dinte pe dinte.

Încălță ghetele și dădu să pornească spre lumină — tot îi e mai bine omului la lumină — dar de cealaltă parte a chioșcului răsunară parcă niște pași, și Amara, buimăcită, se opri. Ce să fie ?

Pașii însă amuțiră pe loc.

Ce să mai fie și asta ?

Doamne, șoptește Amara și, fără să vrea, duce mîinile la sîn : are bani, ce să facă dacă e un hoț ?

Dar după chioșc nu se mai aude nimic, și Amarei i se ridică părul în vîrful capului. Omul se teme mai tare atunci cînd dușmanul nu se vede. Amara tremură. Și dacă e pîndită ? Și dacă așteaptă să vadă ce-are să facă ea ? Asta-i mai slut. Uite, din clipă în clipă poate să întindă mîna, s-o înșface din spate și s-o tragă după chioșc, spre el, să-i astupe gura, s-o strîngă de gît...

Amara se lipește cu spatele de chioșc. Dinții îi clănțănesc în gură. Buzele îi sînt strînse, ca la un mort. „Unde-s oare milițenii ceia ?...“

Amara vrea să spună ceva în gînd, dar îi pare că iar aude pași de cealaltă parte, și mai să nu-i țîșnească din gură pasărea spaimei. Of, că tare-i speriată pasărea asta. Țipătul ar fi speriat-o și mai mult. Cel de după chioșc poate nici n-a observat-o încă, nu știe de ea că-i acolo și, dacă țipă, și-ar trăda prezența...

Rămîne să tremure și să aștepte. Abia acum își dă seama în ce încurcătură a nimerit. Ce i-a trebuit anume ei să vină cu usturoiul ista ? Parcă e pentru dînsa, femeie de douăzeci și patru de ani, noaptea asta ? Ce n-ar da Amara să fie în momentul ista la dînsa în sat ? Lîngă Mitru al ei ! Să se afunde în pernă, lîngă umărul aspru al bărbatului, și să doarmă fără frică.

Poate după chioșc e mătușica ceea ?

Și dacă nu e mătușica ?

I se face și mai frig. Luminile de sus îi joacă în ochi, de tremurul ce n-o slăbește. Sfinte, dacă ar trece măcar un om pe alături, să i se prindă de haină — zău nu i-ar fi rușine — poate sperie hoțul cela să fugă !

Dar e liniște. Mare liniște. Nici în vale nu se aude nimic, nici în deal. După chioșc, de asemenea, e liniște. Mare liniște. Parcă stă Amara undeva în mijlocul cîmpiei.

Și cît să fi plouat ?

Și cît să fie ora ?

Poate e spre ziuă ? S-a luat cu somnul și...

Și dacă încă nici „juma" de noapte nu e ?

Cum s-a prostit ea, să vină singură la oraș !

— Tu ce faci acolo, dormi ? se aude ea întrebată, și mai să-i cadă inima din piept.

Hoțul !

La cîțiva pași de Amara, cu mîinile adînc în buzunare, a frig, de pe un picior pe altul sare un tînăr.

— Pe cine aștepți ? zice el. Și tot el, ironic : Nu vrei să vorbești ?

Amarei îi sare inima din piept : stai, el nu-i hoțul ! Tînărul venea din vale. Îl văzuse încă de departe, dar de speriată, de încordată ce era la gîndul că după chioșc e hoțul... Vedea, auzea că se apropie din vale careva, dar asta o aranja și o încălzea pe Amara. De asta trebuia să se bucure.

— Cum adică nu vreau să vorbesc ? se grăbește Amara.

Tînărul face pe un picior două mici salturi înainte, se oprește, o privește.

— Aaa... țărăncuță ! lasă el capul peste umăr ; chipurile asta-l aranjează și, chiar de n-are timp, ce mare poftă are să stea cu ea de vorbă. Pricep... N-ai unde dormi ? Vai, vai, și ești încă tînără !...

Clar, tînărul e un destrăbălat, cum n-ar fi, Amara e mai în vîrstă, iar el își permite să vorbească liber, obraznic, fără pic de sfială. Pentru Amara însă, acum aceasta n-are nici o importanță. Las' să sară, numai să vorbească, să nu se-ndepărteze. Dacă vrea, poate chiar să stea și cu picioarele în sus — este și la dînsa în sat unul din aceștia — dar să fie prin apropiere. Și Amara mai aruncă lemne pe foc :

— Și ție nu-ți plac țărăncuțele, sireacul ! zice și se sperie de cele spuse, dar se gîndește că bine ar fi să-l puie să vadă ce este după chioșc, mai întîi să scape de hoț, că de aista... Ia, mai bine vezi cine se ascunde după chioșc.

Tînărul saltă de pe un picior pe altul și tot pe un picior pornește, ca un cocoș, săltînd în jurul chioșcului.

— Asta se poate. Sînt la picioarele tale, doamnă, zice el.

„Of, auzi ce spune el, doamnă ! Vai de capul meu ! se gîndește Amara... Ia mai bine să vadă ce-i după chioșc."

Amara aștepta să se întîmple ceva, să audă după chioșc țipete, lovituri, fugă, dar tînărul care dispăruse în partea stîngă a chioșcului apăru acum în partea dreaptă, tot săltînd pe un picior și repetînd :

— Nu-i nimeni. Nu-i nimeni.

Oprindu-se brusc în fața ei, zice a mare descoperire :

— Da tu ești frumoasă, țărăncuțo !

Răsuflarea tînărului o izbește ușor în față, și Amara conchide : e băut.

Vru să-l înlăture puțin, schimbînd vorba :

— De unde ai luat ? Și de ce m-aș teme ?

Vocea Amarei sună acum puțin veselă, cochetă. Deci nu era nimeni după chioșc, nici un hoț : i se păruse ! Își aude inima bătînd tot mai regulat, și parcă se liniștește. Acum trebuie să-și cate de drum. Dar tînărul îi tot țopăie în față. Pe un picior, pe altul.

— Și acum ce facem ? zice el.

Amara strînge sacii la piept. Se uită cum tînărul o strînge la peretele chioșcului cu săriturile sale și nu știe ce să facă. A scăpat de hoț și acum n-o să scape de aista....

E beat, e obraznic... Mămulică, ce i-ar trebui, numai să se anine de dînsa !...

Amara își aruncă privirea în jur.

Cum, oare, chiar să nu apară nimeni ?

— Și acum ce ne facem ? saltă tînărul înainte, înapoi, în stînga, în dreapta.

— Of, ce vorbești, poate să te audă bărbatul ! o ia pe Amara gura pe dinainte. Gura îi venise în ajutor și-i pare că-i venise taman la timp.

— Bărbatul ? se oprește din țopăieli tînărul.

— Bărbatul ! zice Amara și, simțind că vorba ei e luată în seamă, îi trage mai departe. Păi nu era pe după chioșc ?

— După chioșc ?

— După chioșc : s-a dus să aprindă la cineva o țigară...

O clipă, două, tînărul o privește în liniște.

O crede sau n-o crede ?

Dar dacă n-o crede ?

Și, prin apropiere, parcă e jurat, nu se-arată nimeni !

— Va să zică, îți aștepți bărbatul ? zice tînărul.

— Bărbatul, se grăbește să răspundă Amara.

— M-am dus ! zice atunci tînărul, și face cîteva salturi înapoi.

A crezut-o ?

Dar tînărul se oprește.

— Cum vrei, zice, eu am crezut că ai să mergi la mine la cald.

Adică el n-a crezut o iotă din ce-a spus ea ?

Aaa ! răsună ceva parcă în spate, departe.

Aaa ! răsună în inima Amarei.

— Cum vrei, dar locuiesc aproape, zice tînărul, cu urechea la trenul care trecuse.

Doamne ! Ce vorbește el ! Cum să te duci ! Casă străină ! Om străin ! El spune și se duce... Dar ce să facă ea ? Of, lui i-i ușor. A spus și s-a dus.

A-a !... A-a !... se aude trenul ceva mai departe. Parcă o cheamă undeva, parcă o amenință cu ceva...

Țîrîie... Plouă...

— Fii atentă, mai strigă tînărul. După chioșc...

Și Amara nu mai poate. Inima-i bate... Parcă spunea că nu-i nimeni după chioșc ?... Ce vrea el de la dînsa ? De ce zice să ia seama... după chioșc ?... Ce-i, că parcă auzise ceva și ea după chioșc, niște pași. Iese din umbra chioșcului...

Tînărul însă e depărtișor. Nu mai sare. Și nici fluieratul nu i se mai aude. Se depărtează încet, gînditor, ca și cum a uitat de dînsa. Stai, unde se duce el ? Ea rămîne singură, are bani la ea !...

Țîrîie. Plouă...

Dar las' că Amara știe ce face. Are să se țină tot drumul la distanță. Ține sacii strîns la piept și șovăie. El cinci pași, ea unul. El zece, ea doi. Dacă i-ar privi cineva, ar zice că se joacă... O, dacă ar fi casa 'lui mai departe !... Să meargă așa în urma lui pînă s-o face dimineața, s-o lumina de ziuă și-apoi să cîrncească în prima stradă, să întrebe de cineva și să se întoarcă în centru.... Da tînărul o vede ?... Ar fi bine să n-o vadă... S-ar ține de dînsul pînă în ograda lui, el ar intra în casă, iar ea ar rămîne în ogradă... Acolo n-ar mai avea de ce să se teamă...

Abia acum simte. A ajuns-o ploaia pînă la piele. Vai, proasta de ea, are atîția saci și nu și-a pus pe cap măcar unul !

— Iată și cuibul meu de soare !

„Ce zice tînărul ? Cum adică, au ajuns ? Dumnezeule, unde se află ea ? !"

În fața ei, o căsuță mică, albă, cum sînt casele pe la țară.. O căsuță cu ușă ce dă drept în stradă. Și ea, sfinte, ea, care își tot zisese că în casă n-o să intre... De ce să intre ? Dar ce să facă acum ? E în plină stradă !

Poate să se întoarcă înapoi ?

— Poftim ! zice tînărul și dă ușa la perete.

Plouă.

Dinăuntru o năvălește aer cald, îmbibat cu un miros ușor, acru, plăcut, ademenitor. Miros de casă. Miros de om...

— Tu să nu gîndești că am venit aici... E doar...

— De-acum să intrăm în cameră, își frecă palmele tînărul, parcă a frig, a mulțumire, ca și cum ar fi zis : iată, sîntem acasă, în sfîrșit... Apăsă pe un buton... Lumină !

— Nu, nu, eu am să șed aici ! zice Amara și se așează grăbită pe un scăunel, în antreu. Dar e în casă sau visează ? E în stradă ? E în casă ? Pune

sacii pe genunchi, mîinile pe saci. Tînărul nu dă nici o atenție vorbelor Amarei. Mai apasă pe un buton, deschide încă o ușă, trece în cameră... Tii, că tînărul nu e chiar atît de tînăr cum îi păruse... E cam de vîrsta lui Mitru. Da stai, asta ce-nseamnă ? Să se bucure sau să... Trebuie să fiu cu ochii-n patru. Bărbații la vîrsta asta... La vîrsta lui ar fi trebuit să aibă nevastă, iar el... Acolo, în întuneric, îi părea un mînzoc... Își zise chiar, că ce avea să-i facă un puștan ? Ea, o femeie în vîrstă, știut că acela n-avea să-și pună mintea cu ea... Dar el, uite, nu-i așa cum îi păruse !

— Și cum zici că te cheamă ?

Trage cearceaful de pe canapea, îl aruncă într-un dulap, de unde scoate alt cearceaf...

„Doamne, ce vrea să facă el ! Ce are de gînd ?“ Inima Amarei începe să clocotească !... Ce-a făcut ? De ce a intrat aici ? La ce s-a gîndit cînd a păsit pragul ? O omoară Mitru !...

— Mie îmi poți spune Gică, zice bărbatul, că de-acum nu-l mai poți numi tînăr. E un bărbat în toată puterea.

Oare să sară și să fugă ? Să fugă și... Dar afară plouă și mai tare ! Și-apoi, unde, sfinte, să se ducă ? ! Aici e cald... Dar e în casă ori visează ?

— Acum un duș, zice bărbatul, și Amarei îi vine sufletul la gură.

Deci, e în casă. Mai să strige. Degeaba își permite el tonul ista ! A înțeles-o greșit. Să nu se gîndească dumnealui că ea are de gînd să facă ceea ce îi spune măria-sa ! Dacă i-a mers cu altele, cu ea — nu ! Ce-și închipuie el ?

Amara sare în picioare.

— Păi cum ? Așa-i omul, după o zi de muncă trebuie să se spele, să mănînce... și bărbatul o împinge înainte, în baie. Lasă sacii ! zice.

...Și dacă el e hoțul ? A pîndit-o de cu zi... A ademenit-o încoace... Acum a vîrît-o în baie și...

Primul lucru pe care îl face Amara în baie e să pună clenciul. Așa. Acum ce să facă, repede, cu banii ? În pantofi ? Îs uzi leoarcă ! În sîn... Nu, nu, nici într-un caz !... Ce-ar fi să-i pună... Da, da ! N-o să-i dea în cap să caute prin vechiturile acestea de saci, doar nici unui nebun nu i-ar fi trecut prin cap să pună banii în saci !

Scoate banii din sîn și-i vîră într-un sac. Sacul, în alt sac și tot așa !...

Cum vede banii ascunși, neliniștea Amarei începe încet-încet să se destrame. Lasă, acum dacă el o să caute banii la ea și va găsi cîteva ruble și copeici în buzunarele rochiei, pe care dacă vrea să i le ia, poftim, i le dă singură, dar el să știe că o lasă fără o copeică chioară și, dacă n-are strop de rușine, ea n-are să aibă nici cu ce plăti drumul înapoi. Și el are s-o creadă. Are s-o creadă, ea îi va spune cu lacrimi în ochi că bani a avut, doar vîndușe niște usturoi, însă nu fusese singură, ci cu cumnatu-său de care apoi se rătăcise, și băniii, cum se și cuvine, erau toți la dînsul, că e bărbat. Și el are s-o creadă, pentru că ea are să-i mai spună că e prima oară la oraș. De altfel, e și exclus ca o femeie care știe orașul să rămînă noaptea pe străzi. Are s-o creadă. Neapărat. Căci dacă ar fi avut ea bani mulți cu dînsa, e la mintea găinii că nu stătea unde o găsise el, ci se ducea la un hotel, pe undeva. Cum se spune, bani să ai, nu te prăpădești, și dracul și Dumnezeu ți-s ai tăi.

O mai liniștește și alt gînd : se gîndește — ce nu-i mai trece la nevoie prin cap ? — că poate el nici nu-i hoț și habar n-are de frămîntările ei, ci e pur și simplu un bărbat mulieratic și vrea...

Dar ce face, oare, el după ușă ? Ce pune la cale ?

— Cartofii prăjiți îți plac ?

Cartofi ? El curăță cartofi ?

Amara se uită în jur : baia e bună, dar nu e curată. Pe jos chibrituri împrăștiate, chiștoace de țigară, care spun că stăpînul... Într-un ungher, aruncați la întîmplare, niște pantaloni, un tricou, o pereche de ghete rupte, o curea, o carte... Stăpînul n-are nevastă, și e un fel de „las' că nu-i nimic".

Ar mai fi observat Amara ceva, căci n-avea de gînd să facă nimic mai mult, adică să se spele ; ea va mai sta așa niței și-apoi va spune gata, m-am spălat... Las' că ea nu-i proastă. Tot mai bine cînd îei omul cu încetișorul... A zis el să intre în baie, să se spele...

— Ce, nu-i apă ? se aude vocea bărbatului, mirat.

Apă ?

— Sau nu știi cum să deschizi robinetele ? Atunci, intru să-ți arăt ! zice bărbatul.

— Este, este ! se grăbește să răspundă Amara și se trezește desucind robinetul, primul robinet care îi cade sub mînă.

— Of ! scoate ea un țipăt ușor, cînd se pomenește de undeva, de deasupra capului, cu o căldare de apă caldă. Pleosc peste cap și peste rochie ; și-așa era udă, dar acum...

Sare într-o parte, se uită cum îi curge apa la picioare. O apă repede. Cu stropi mărunți, fierbinți... De pe cimentul rece se ridică nori subțiri de aburi, i se tîrîie încet peste picioare, o încălzesc... Încetul cu încetul, trupul Amarei nu poate rezista ispitei !

— Poti îmbrăca halatul meu ! se aude prin foșnetul apei vocea bărbatului. E acolo, în cui.

Dacă n-o să se spele, are să complice lucrurile. Vorbă în plus, întrebări, convingeri... Las' că știe ea ce face : de spălat are să se spele... În primul rînd, trupul îi este cu totul amorțit. Vară-vară, cald-cald, dar dacă te udă ploaia... Și-apoi, și rochia îi e leoar-

că... Știi ce va face ? Își spală rochia, o stoarce, o întinde să se usuce, dar ușa n-o deschide pînă dimineață. Ea are să doarmă în baie, pe saci... De ce nu ?

Apa foșnește, pleoscăiește, și Amara uită unde se găsește. Se spală mult și insistent, cînd cu săpun, cînd numai cu șuvițele de apă. Ah, așa baie Amara n-a făcut de mult ! Ba niciodată nu s-a spălat într-o baie adevărată. Acasă, ce-i drept, este duș în ogradă, dar în el te scalzi numai vara, și-ncă și atunci cu apă încălzită la soare. Aici însă e altceva : apă rece, apă caldă. Cînd vrei, iarna, vara... poftim !

Of ! se prinde Amara luată cu gîndul : s-o vadă Mitru, i-ar da el !... Oprește repede apa, da, dar a uitat de rochie... Are parcă și niște nisip pe ea... De unde oare s-au mai luat și firele de nisip !...

— Da pe tine cum te cheamă ? abia acum aude vocea bărbatului de după ușă. O mai fi spus el ceva, dar din cauza apei Amara n-a auzit nimic.

Vocea lui a răsunat plăcut. Nu se simte în ea nici o notă de brutalitate. Uite cum poți să te înșeli. Hoț ? Nu, nu cred ! De-ar fi fost hoț, demult rupea ușa băii și intra... Mulieratic !... Dar las' că știe ea, Amara, ce are de făcut !... N-are să-i deschidă ușa ! Nu, și gata. Dacă el are să-ncerce să deschidă ușa, țipă...

— Amara... Amara mă cheamă, zice ea și abia acum simte în nări un miros plăcut de cartofi prăjiți. Ca să vezi, nu o dată a mîncat cartofi prăjiți, dar acest miros de cartofi prăjiți au îmbătat-o cu totul... Cum ar mai mînca ! Dar cît să fie ora ?

— Amara ? se miră el. Păi așta-i nume de orășeancă !

Orășeancă ? Ce orășeancă, vai de capul ei ! E o țărancă așa cum sînt toate țărăncele... Atît doar că satul, nu știu de ce, îi zice Amara.

— Amara să fie oare de la Tamara, nu ? zice după ușă bărbatul.

De unde să știe ea... Așa i-au zis toți de mică, așa îi zic și azi. Cred că așa și este, de la Tamara.

— Ai îmbrăcat halatul ? întreabă bărbatul.

Doamne, nu cumva o urmărește prin gaura cheii ?

Amara sare într-o parte. Se uită speriată în jur ; rochia n-o poate îmbrăca, e udă... Întinde mîna spre halatul din cui... Se înfășoară în halat.

— Bine, Amara, zise bărbatul, acum voi face și eu un duș, vreau să mă împrospătez nițel, iar tu să ei sama de cartofi. Nu cumva să se lipească de tigaie...

Că vrea și el să facă duș, la asta Amara nu se gîndise. Dar dacă era așa... Oare nu-i taman momentul s-o șteargă ? El va intra în baie, iar ea — pe-aci i-i drumul !... Las' că nu se mai pierde ea !...

Trage repede rochia, așa cum era, udă, rochia i se lipește toată de trup, o clipă o simte rece.... dar acum asta nu mai are importanță. Important e să se vadă în stradă ! Dar cum să facă să nu dea de bănuit ? Îmbracă halatul peste rochie. Tot ce face e adevăr sau visează ?

Și împinge ușa.

— Oo ! Dar eu nici nu bănuiam că am adus în casă o frumusețe ! desface brațele bărbatul.

Ea nici nu vede pe unde calcă !

Dumnezeule, sacii au rămas în baie !

Și Gică a intrat acolo !

Și banii sînt în sac !

La ce s-o fi gîndit ea cînd a ieșit ! Cum de-a putut să uite sacii !

Să bată, să ceară sacii ?

— Ce-i, Amaro, ce te-a apucat ? se aude vocea lui Gică, dar nu fără ironie. Acela rîde. Ha-ha-ha !...

Amara sare de la ușă.

Se aude apa.

Da el nici nu se uită la saci. Atît i-ar mai trebui, să se apuce acum să-i cotrobăiască prin saci!

— Cum ziceai că te cheamă? n-are Amara nici o poftă de vorbă, dar îl întreabă ca să-l abată de la saci...

— Ce-ai spus? Vorbește mai tare! strigă bărbatul.

— Ziceam, cum te cheamă?

— Ți-am spus... Zi-mi Gică și am să fiu mulțumit!

Acum să-l ia cu vorba, să-l ia cu vorba, să-l ia...

— Ce spuneai să fac?

— Cartofii! Vezi să nu ardă.

Se-nvîrte prin casă și nu știe dacă nu visează.

Dar cum va proceda cînd domnul are să iasă din baie?... Știu că n-are de gînd... Are să înșface sacii și... Plouă?

Plouă, dar nu chiar tare...

— Da unde ți-i nevasta? întreabă Amara ca să nu tacă. Știu că ai nevastă.

— O poveste întreagă! zice bărbatul, din baie. Se aude cum se spală, se aude apa, vocea lui... Amara n-aude nimic. N-o interesează nimic. Ea se gîndește la bani și la Mitru! Cum s-a lăsat prostită să vină ca la oraș și nu el, Mitru! Vroia să vîndă usturoiul? Să și-l fi vîndut singur? Televizor vrea, singur să și-l cumpere! Ea, femeie... în oraș străin... Și cum de s-a lăsat adusă în casa asta? Și cum are să se descurce? Sfinte, dacă se lasă atinsă măcar cu un deget de bărbatul ista!... Dar miroase a ce? Arde nu știu ce... Cartofii! A, dare-ar într-înșii să dea... Și dacă totuși el se anină?... Așa-i trebuie lui Mitru, dacă n-a știut să mă păzească... La urma urmei, de unde are să știe?... Dacă are să-i aducă ba-

nii grămadă, banii sau televizorul ceha... Dar, Doamne, la ce se gîndește ea ?

— Hop și eu ! apare Gică pe neașteptate în ușa băii. Dar tot el se sperie : Tii, întîrzii !...

Abia acum vede Amara orologiul pe perete. Ora două... Nu e chiar atît de tîrziu ! Dar...

Ce-a zis el ? Întîrzie la uzină ? E în schimbul trei și întîrzie ? Asta vroia să spună sau altceva ? S-a repezit la dulap, a aruncat hainele de zi, a scos alte haine, haine de lucru, le-a îmbrăcat în fugă...

Ce-a zis el ? Că nu mănîncă ? Că n-o să reușească ? Adică să mănînce ea singură, să-l scuze că... A luat o bucată de pîine și, mușcînd din mers...

Ce-a spus ? Să n-aibă nici o grijă ? Patul e așternut... Dacă are să simtă că-i este frig, să-și scoată încă o plapumă din dulap, acolo, în partea de jos a dulapului... Ușa ? Ce să facă cu ușa, cînd va pleca în zori ? S-o împingă strîns și ușa se va închide... Cum are s-o deschidă el înapoi ? I-a spus să nu-și bată capul, el are cheie. Și încă ce ? I-a dorit noapte plăcută. Noapte plăcută, și a ieșit fuga prin ploaie, lăsînd-o pe ea năucă.

Adică ce să creadă ? A adus-o, a vîrît-o în casă, i-a cerut să facă baie, și la urmă... Nu, să n-o creadă el o proastă ? Dacă i-a mers cu altele, să nu creadă că are să-i meargă și cu ea ! Pe Amara n-o s-o ia cu zăhărelul, cu minciunica ! Las' că știe ea Amara despre ce e vorba ! Crede că dacă ea e o țărăncuță, atunci... Nu, omule, cum îți mai zice... Bănuiește ea Amara cam despre ce e vorba. Zici că te duci la serviciu, te grăbești la schimb, dar te tupilezi undeva, aștepți pînă ea atipește de oboseală, atunci apari și tu și... unde să te culci ?... Desigur, în patul tău... Las' că este ea țărancă, Amara, dar să nu creadă el că... Am mai auzit eu despre soiul acesta de oameni care ies pe o ușă și intră pe alta... Dar să nu crezi tu că are să-ți meargă ! Să fie blestemat

patul tău, dacă are să pună Amara măcar o unghie pe dînsul! În scaun șade? În scaun ai s-o găsești! E îmbrăcată? Îmbrăcată are să steie!... Ia să vedem pe a cui are să iasă?!...

Zice Amara, dar inima i se zbate ca la vrabie... E în casă străină, e singură, în puterea nopții... E aproape ora trei din noapte...

Are să se ducă! Iată, mai stă puțin, se ridică și se duce!... Se poate să fie el pe la ușă și... Ei și! Are s-o întoarcă înapoi?... Poate să mai aștepte, să se convingă... să se mai potolească nițel ploaia... să se mai lumineze... Și-apoi, nici picioarele nu și le simte... parcă i-au înțepenit... Ce ticăie?... S-a auzit ceva?... Ușa? Ceasul? Oare cît să fi trecut?... Poate într-adevăr e plecat la uzină? Nu poate să stea în ploaie atîta timp, să aștepte pînă cînd ea are să adoarmă... Doar vede că ea nu se culcă și că nici n-are de gînd să se atingă de patul lui... Cît e ora?... O, dacă s-ar lumina mai repede!... Să se lumineze, sau măcar ploaia să înceteze... Sau să fie așa cum a spus el, să se fi dus la uzină... să... O, s-a înfierbîntat rochia pe dînsa... se usucă pe dînsa rochia... Numai să nu răcească... Nu, de răcit n-are să răcească... e înfășurată bine cu halatul... În cameră e cald... Se aude cineva... Ceasul?... Nimeni... nimeni.. nimeni... Tic, tic, tic, tic... Plouă?... Nu mai plouă?... Ceasul... liniște... Doarme sau nu doarme?... Numai să nu adoarmă, numai să nu adoarmă... numai să nu... să nu... să nu...

Mai tîrziu, porni din nou să plouă. La început, stropi mari, rari și grei speriaseră somnul nopții, ba pe acoperișul de tablă, ba pe prag, ba undeva în fundul curții. Parcă cineva îmbla cu un ciocănel și, din loc în loc, încerca acoperămîntul, pereții, pietrele. Tuc-tuc-tuc...

Era prima ploaie de toamnă. Desprindea de pe crengi primele frunze — flăcări de toamnă — și le

aruncă pe asfalt ca pe niște păreri de rău... Iar Amara adormise. Doarme. A lăsat capul puțin pe-o parte. Părul îi cade peste umăr... Buzele îi sînt întredeschise. Roșii. Respirația e ușoară ca zborul unui fluture : iată-l, se avîntă, iată-l, nu se avîntă, iată-l, zboară, iată-l, planează, iată-l, aterizează, iată-l, iată-l, iată-l, iată-l...

— Nu ! răcnește deodată Amara. De groază mai strigă încă o dată : Nu ! Și iar : Nu ! Nu !

Sare în picioare. Scaunul cade... Deschide ochii... Patul e neatins...

Nimeni...

Ploaia nu se mai aude.

— Sfinte, că-i ziuă de-acum !...

ION CIOCANU

(n. 1940)

Autorul este, în primul rînd, critic și istoric literar, semnatar al unor cărți de analize literare pe text. A publicat însă și volumele de nuvele *Fereastră deschisă* (1965), *Floare rară* (1972) și *Mijlocul verii* (1975). Mai multe proze scurte i-au apărut în periodice.

În antologia de față a fost reprodusă o nuvelă din cartea *Floare rară*.

FRAȚII

În orice parte de sat s-ar fi pornit Mitru Lăstaru, nimeni nu-l întreba unde se duce. Dacă mergea la vale, era semnul cel sigur că se grăbește la Mișu. Dacă urca la deal, oamenii știau că se duce la Anton. Spre toloacă ținea calea, asta însemna că se duce la Vasile. O apuca spre moară, nimeni nu stătea la îndoială : la Mircea are treabă Mitru Lăstaru.

La țară, om cu om se știe ca frate cu frate. Istoria vieții tale e în ghiocul palmei fiecăruia. Și nu-i de mirare că Mitru Lăstaru, om beteag de-un

picior, abia se pornește, iar satul știe unde are să ajungă.

Drept că-i vine în ajutor un amănunt destul de grăitor : deoarece e calic, Mitru nu lucrează în colhoz, nu umblă la adunări, nici la club. Se împacă de cu primăvară cu oamenii să le facă o masă, o ușă, o verandă ; fiecăruia ce-i trebuie. Acasă, într-un șopron, îi sînt dosite toate instrumentele pentru lemnărie. Cînd lucrează la cineva, vine omul cu căruța și-l ia pe Mitru cu tot cu instrumente. Așa că dacă azi se ducea, de-o vorbă, undeva pe jos, la frați se ducea...

De frați e legat, mă rog, ca de frați. Părinții le-au murit pe cînd el, Mitru, avea paisprezece ani pe-al cincisprezecelea, iar ceilalți — și mai puțin. El i-a înlocuit pe părinți, și numai el a știut ce înseamnă să te hrănești pe tine și încă cele patru guri. Îi povățuia și cînd trebuia, și cînd nu trebuia. Nici n-avea cînd se gîndi dacă ei vor să-l asculte ori nu. Știa că-i crește ca o mamă, pentru care copiii sînt grija-ntîi și grija de pe urmă. Pînă cînd, într-o zi, Mișu, cel mai mare după dînsul, i-a zis furios :

— Ce ne-nveți, bade, ca pe niște copii mici. Poate avem și noi cap pe umeri... A, ce crezi ?

Se făcuseră mari frățiorii, iar bietul Mitru nici nu luase seama.

E drept că a doua zi, după ce s-a gîndit mai bine, Mișu i-a vorbit cu glas de fecior și și-a cerut iertare. I-a zis, printre altele, că din ziua ceea nu numai el, Mitru, ci amîndoi vor purta de grijă celor trei frați mai mici.

— Cum adică ?

— Apoi că de azi am luat-o pe Ariadna și o să ne fie altfel, mai ușor, a încheiat Mișu.

— Te însori ? s-a mirat Mitru.

Dar n-a dovedit fratele să-i răspundă, că s-a amestecat în vorbă și Anton.

— Tu, Mișule, iacă, ai femeia ta. Și noi nu vrem să spună că ea ne hrănește. Iar mata, bade, ești bun la inimă, dar te doare piciorul. Te-ai cam trecut, îmbătrînești...

Lui Mitru i s-a părut atunci că i se duce pămîntul de sub picioare. „Ia te uită, bre, că și-un mucos te-nvață de-acuma..."

Dar așa era, cum zicea Anton. Și a stat Mitru de s-a gîndit ce să facă. Poate că, într-adevăr, frații au nevoie să se simtă mai liberi, să facă ce vor și cum vor ?

Gîndindu-se, și-a dat seama că băieții de seama lui demult aveau copiii lor.

...Era de patru sau de cinci anișori, cînd, urcat pe o jireduică de fîn, a alunecat în jos, iar din urmă l-a ajuns un drug greu, de stejar, adus din pădure, pe care tată-său îl pusese de-a lungul, să nu se ducă fînul în vînt. Tocmai peste picior îi căzuse. Leii erau scumpi, și a rămas calic bietul Mitru.

Nastasia, fata la care se gîndea el, era din oameni gospodari, iar Mitru nu destul că rămăsese orfan și sărac, dar mai era și beteag pe deasupra !

Cîteodată, cînd rămînea acasă să-și laie frații și să-și îngrijească și el trupul, își arunca ochii într-un ciob de oglindă și neapărat își zicea că-i frînge Nastasiei boiul, să știe ea că el nu-i un becisnic, uite ce mușchi și ce chip are !

Mult a pîndit-o. Cînd a întîlnit-o, într-un amurg, în cărarea care trecea pe lîngă casa ei, a înșfăcat-o în brațe, uitînd să-i spună măcar o vorbă. Spre marea lui mirare, Nastasia nici n-a țipat, nici n-a încercat să scape din brațele lui. Doar atîta i-a zis :

— Da ești vînjo-o-s. Ur-su-le !

El i-a dat drumul din strînsoare, și atunci ea a zbughit-o în ogradă. Mitru nu i-a alergat din urmă. „Să știi că-i a mea !"

Și într-adevăr, nu mult timp după aceea ea l-a chemat pe Mitru, tot în amurg, și l-a rîs cît a putut : că-i un papă-lapte, c-așa-i, că pe dincolo, că ce-așteaptă ?...

Nu era Mitru un papă-lapte. S-a apropiat, a strîns-o la piept, iar cînd a simțit capul fetei pe umerii săi, și-a zis fata îl iubise de mult și poate că numai el e de vină că li s-a tărăgănat atîta nunta.

În primăvară și-au făcut casă nouă la marginea de atunci a satului și în ea trăiesc și azi.

Munceau amîndoi ani la rînd, și totuși prea mic le era sporul. Nimic în ogradă, cîștigul lor abia dacă ajungea pentru cele trei fete, dintre care acuma două sînt eleve, iar a treia e studentă.

Ar fi ajuns el cîștigul, cum ajungea la toată lumea.

Însă frații, de, ca frații. Chiar de-au trăit greu pînă prinseseră să înțeleagă ce-i aceea viața, totuși n-au prea simțit pe pielea lor ce înseamnă să rămîi fără o capică în casă. Haidem la badea, că el are, la el se găsește !

Și badea îi ajuta, cum putea. Chiar și azi, cînd nu mai are puterea din tinerețe și tot mai des îl supără piciorul bolnav, face ce face și... hai să-i ajut, că dacă nu i-oi ajuta eu, apoi cine să le ușureze viața ?

S-au însurat, pe rînd, tuspatru. În casa rămasă de la părinți trăia Mircea, cel mai mic. Fără badea Mitru dăduseră, dintr-o dată, de greu. Lucrau la colhoz, de unde primeau pîine. Dar le mai trebuiau și parale. Vindeau ce vindeau, dar tot nu le ajungea. A vrut Anton să-și cumpere aparat de radio, ca să nu rămînă de rîs în mahală, căci toți vecinii

aveau antene deasupra caselor. A alergat la badea : „Împrumută-mi, bade, dacă ai...“ A vrut Mișu să-și facă chirpici pentru casă nouă, tot la badea a venit : „Cred eu că se găsesc niște bani la mata...“

Și Mitru rupea bucățică de la gura copilelor, și le făcea fraților bine. Cînd n-avea de unde le „împrumuta“, Vasile, cel mai bun de gură, îndrăznea să-l roadă la inimă :

— Că Nastasia ta ma-a-re bogăție ți-a adus de la tată-su !

— Ce te legi, bre, de-acum și de femeia mea ? Ce ți-a furat ea, de n-o lași în pace ? Iaca, am să împrumut de la un om, și-am să-ți dau acolo un douăzeci de ruble, și gata !

Vasile se ducea acasă ,iar Mitru stătea mult la

Vasile se ducea acasă, iar Mitru stătea mult la

ce să-i faci, bre, dacă mi-i frate ? !“

De cîte ori a hotărît Mitru că drept zice Nastasia : să nu le mai cate-n ochi ca la niște copii alintați ! Parcă se numește asta frăție ? Să le dai pînă și ultimul ban, ultima bătaie de ciocan, ultimul sfat de care ești în stare, iar ei să-ți întoarcă fru-mu-șel ceafa ? !

Însă, după aceea își zicea că n-are încotro : odată ce-i făcut, apoi e făcut, bine că-i pace-n lume. Acceptase întîi și-ntîi să-i ajute să se ridice pe picioare, acceptase mai apoi să le dea cîte un ban să-și ridice o casă, să-și cumpere cîte ceva în gospodărie. Acuma, dacă nu-i mai ajută, ei se supără că se leapădă de sînge ! — și se lăsa moale Mitru. „Eu mai am, își zicea el. La o adică, o mîn eu cumva de azi pe mîine. Hai, taci, Nastasie, c-așa-s frații !“

Mișu intrase într-un timp la brutăria colhozului. Era ocupat zi și noapte. Iar casa nouă abia era unsă cu lut. În casă, nimic.

— Știi, bade, mi-ai împrumutat. Și ți-s dator. Înțeleg. Am intrat la brutărie și o să am de unde-ți întoarce banii. Și pentru lucru ți-oi plăti. Singur, înțeleg, are să-ți vină greu. Te-a ajuta Ariadna. Vara asta lucrezi la mine. Îmi pui capacul, îmi faci uși și ferestre. Cinci sute de chile de făină sortu-ntîi, acasă ți le aduc. Și bani. Mai în scurt, n-am să te obijduiesc !...

Abia se mijea de zi, cînd Mitru geluia cu rîvnă. Înfierbîntat de muncă, se dezbrăca gol pînă la brîu, și tocmai din drum se vedeau cum îi joacă mușchii puternici. Pentru dînsul, nimic nu mai exista în ceele de muncă : nici vecini, nici copii, nici zgomot. Mitru lucra, de-ți părea că a intrat cu totul în scîndura de sub rîndea...

Cînd soarele era de acuma sus-sus, intra în casă, poate-i dă Ariadna să pună ceva la inimă și, cînd colo, zărea o căpiță de păr desfăcut peste pernă, și multă vreme nu-și putea aduce aminte : de ce oare să fi intrat în casă ?...

Ariadna dormea pînă tîrziu, somn adînc...

Sîmbătă Mitru venea acasă, căci duminică, dă-i foc, tot nu-ți lucrează, și mi ți-l lua din urmă Nastasia, mai întîi cu binișorul, iar apoi prin vorbe cu draci :

— Are să-ți plătească și acum, tot ca și atunci cînd ți-a mai promis !... Ai socotit vreodată în capul cela al tău cîți bani ți-a mîncat ?

O liniștea cum putea, și numai față de fete n-avea ce zice : îi erau dragi ca-n primele zile cînd veniseră pe lume. Ele nu-i ziceau nimic. Dar Mitru simțea că și ele-s de partea Nastasiei, că și ele i-ar cere bani pentru rochii sau basmale, pentru un film sau pentru te miri ce altceva.

Venise toamna și ploile l-au găsit pe Mișu cu olanele așezate, cu uși și ferestre de mai mare dragul. Iar el, Mișu, nici măcar bogdaproste nu i-a zis

fratelui, nu încă să-i aducă acasă făina pe care i-o făgăduise. Cînd Nastasia îl lua din scurt, Mitru se învinețea de ciudă. Cum adică să se ducă el să-i ceară banii ? O domolea cu vorbe liniștite :

— Lasă, femeie, că acum, cu casa asta, n-are nici el de cheltuială !

Atunci Nastasia îl scotea cu totul din răbdări :

— Iată-le, trei fete mari, goale-goluțe ! Pot eu să le fac de toate, ba încă să te hrănesc și pe tine ? Eu, singurică, chiar lucrînd cîte-o normă și jumătate, spune, dovedesc eu ?

Într-o zi Nastasia intră la bufet să cumpere o pîine și Mișu, care era acolo, unde-i zice :

— De ce nu vii la brutărie, lele, să-ți dau o pîine-două ?

— Da ce crezi... Chiar am să vin ! a răspuns Nastasia, ascunzîndu-și ciuda de ochii celor din bufet.

Cînd i-a spus aceasta lui Mitru, el a scuipat a nepăsare :

— S-aștepte, c-am să-l rog.

— Aha ! Iată cînd te-ai trezit ! Nu-ți pare că-i prea tîrziu ? La vară... Ah, da, la vară să te duci, chiar mă rog matale, fă-i casă și lui Anton, că ș-aceluia-i trebuie, săracul !... De cînd necăjește cu piciorul, și are și o casă de fete...

Multă vreme nu-i ieșea din gînd vorba femeii. Avea dreptate Nastasia.

Pînă cînd, într-o zi, a hotărît să se ducă la Mișu. Dar n-a coborît bine dîmbul, că-i și spune unul noutatea : o comisie l-a găsit pe Mișu dator cu cîteva tone de făină.

— Așa-i trebuie, păcătosul ! își vărsa ciuda Mitru față de soție. O lume-ntreagă trage sapa, ori asudă la gealău, ori umblă numa-n motorină, dar trăiește. Și numai dumnealui cată lucru ușor ! Încă îi dă în cap să facă și învîrteli, potlogarul.

— Apoi, pentru că a avut de dat unuia cinci sute de chile... de făină sortu-ntîi, ce vrei, i-a dat-o... îl mușca prin childuri femeia.

Nici la judecata lui Mișu nu s-a dus, de i-a atîțat astfel pe ceilalți frați contra. Nici la scrisoarea, venită curînd din închisoare, n-a dat răspuns.

Cum s-a desprimăvărat, l-au tocmit oamenii la lucruri dintre cele mai diferite. Făcea o verandă la al lui Codreanu, cînd i-a picat bob cocitor chiar Mircea.

— Ce mai faci, bade, cum ți-i sănătatea ?

— Mîntămăsc, dragul badei, bine, se bucura Mitru că un frate, cel mai mic, se dovedise totuși frate bun.

S-a uitat Mircea la lucrul lui badea și tare i-a plăcut veranda. Auzindu-i părerea, Mitru s-a simțit în al nouălea cer : se bucura nu atît că-i lăudase munca, cît că avea un frate, cel mai mic, care într-adevăr pricepea ce-i frumos pe lumea asta.

Și era gata să lepede lucrul, să se ducă acasă la Mircea, să ia împreună cîte un pahar de vin și să pună la cale treburi, cînd frățiorul l-a pus la pămînt c-o noutate.

— Bade, te poftesc la Pistruieni. Ia să vii mata, să-mi faci și mie o verandă...

Ochii lui Mitru se făcură mari-mari : de ce la Pistruieni, cînd Mircea stăpînește casa rămasă de la părinți ?

— M-am împăcat cu un om să i-o vînd, bade. Mă duc să trăiesc la femeie.

„Ei, să nu-l... Doamne mă iartă, că mi-i frate drept ! Ce-i de capul ș-aistuia, oameni buni !“

— Și... nici nu te mai sfătui cu nimeni ?

— Vezi, bade... Anton și Vasile mi-au zis nici să nu-ți spun matale, odată ce n-ai venit la judecata lui Mișu. Da eu, zic, badea tot bade rămîne...

S-a gîndit mult Mitru la vorbele frățiorului. Părea să aibă dreptate. Nu se dusese la judecata lui Mișu, și asta însemnase că se leapădă de frați. Atunci de ce l-ar mai întreba ei ce să facă și cum să facă ?

A hotărît să se ducă la Pistruieni, să-i facă lui Mircea veranda. Nu de alta, dar... ce-or zice frații ?...

La Pistruieni a lucrat puțin, numai două săptămîni. Și a lucrat ușor ; îl ajuta chiar Mircea, iar Nina, tînăra nevastă a acestuia, îi gătea de trei ori pe zi mîncare caldă și gustoasă. Toate îi plăceau la cumnata, pînă cînd, într-o seară, iată că iese Mitru în grădină și, în timp ce chitea cam ce-ar putea semăna Mircea ca să capete mai mult de pe palma de pămînt de lîngă casă, a auzit un foșnet, apoi o căzătura zdravănă. A alergat șontîc-șontîc : gemea Mircea. Căzuse sub un sac plin.

— Vrei să nimerești și tu la pușcărie ? Ai lucra ca toată lumea și ai avea ca toată lumea !

Mircea tăcea. I-a răspuns într-un tîrziu :

— Trăiesc cum trăiesc, dar dacă vreau să trăiesc mai bine ?

Fierbînd în sine, Mitru căuta vorbele să-i spună că nici el, nici Nastasia, nici fetele sale nu fură și că, totuși, umblă îmbrăcate și nici flămînde nu stau. Dar s-a temut să n-o supere pe Nina, c-adicătelea își face neamul leneș și tîlhar. „Drept, abia acum văd eu... Nu l-am pus la muncă, de altfel ca și pe ceilalți, cît le-am fost mamă și tată."

A tăcut badea. Și s-a întors la Poienița, nici măcar să dea de înțeles cuiva c-adică „îmi plătești acum, ori mai pe urmă..."

Nici Nastasiei nu i-a vorbit de veranda lui Mircea. Nici Nastasia nu i-a spus nimic la început. Numai cînd se gătea el să plece la lucru la unul în celălalt capăt de sat, pe-o săptămînă întreagă, i-a spus ce fusese Vasile.

— S-a mutat la Boureni. Cică acolo fierarul e plătit mai bine. S-a dus de tot, împreună cu Ileana lui.

Mitru a căzut pe laiță, ca după o muncă istovitoare. Din patru frați acum mai avea, de fapt, numai unul. A tăcut cum tace pământul. Și tot ca pământul s-a înnegrit.

Apoi a ieșit și, în loc să se pornească la lucru, s-a dus la Anton.

— Uite că ți-ai adus aminte și de mine.

— Mi-am adus... Abia acum, crezi tu? De grija cui îmbătrînesc la patruzeci de ani, nemernicilor?

— Degeaba mi-o spui. Zău că nu uit niciodată ce-ai făcut pentru noi. Dar crede-mă, bădică, ești cam... ei, cum să-ți zic să mă-nțelegi mata...

Anton nu-i spusese niciodată vorbe de rău. Acum fratele mai mare fierbea, gata să dea cu cîrja într-însul: se luase și acesta pe urma celorlalți? Anton însă, liniștit, ieși. Tot atunci s-a întors cu o tocitoare de vin, cu o bucată de pîine și cu brînză. Cînd paharele își treceau spuma, Anton i s-a uitat în ochi:

— Ne-ai scos din nevoi. Ca pe niște pui de cuc. Aruncă-ne-n ceruri dară, să trăim! De ce te chinui și azi cu tontul cela de Mircea? Unde s-a mai văzut să vîndă el casa rămasă de la părinți? Cu livada ceea, a?

— Cum adică? El nici cu tine nu s-a sfătuit?...

Au băut mohorîți. A continuat vorba tot Anton:

— De cîte ori te zăresc șchiopătînd, îmi vine să-ți duc acasă un sac-doi de făină. Munciți de mîinile iestea! Dar mă tem să nu te superi. Te știu mîndru. De mîndru ce ești, n-ai luat de la Mișu nimic pentru lucru. Au luat alții de la dînsul, negri-străini, de-a ajuns el azi la dubală...

— Da mie nu-mi trebuie nimica! încerca să se apere Mitru.

— Ba știu eu că-ți trebuie. Drept că cine muncește, acela are. Dacă nu-i fură alții munculița...

Deodată fața muncită a lui Mitru se lumină. Îi furau și lui munculița ?

Ei da, ce să le faci, i-s frați. De la o vreme-ncoace Anton i-i singurul frate adevărat. Lucrează. Cît are, atîta îi ajunge. Iaca, azi îi gata să-ți împrumute. Să-ți aducă un sac de făină acasă, dacă te vede căzut la nevoie. Dar nu i-a dus nici lui Mișu, care n-a lucrat pînă n-a fost pus șef, nici lui Vasile, care, fiind fierar, uita de pluguri și de boroane și făcea cociorve pentru o sută de grame de rachiu, și nici lui Mircea, care se înnăimise la fabrica de zahăr, să lucreze numai cît ține sezonul, iar încolo, mă rog, flăcău cu spete tari, vînjoase !

S-a îmbătat. L-a adus acasă Anton.

A doua zi Mitru a vorbit mult cu Nastasia. Că, iaca, te duci acasă la frate, și abia atunci îl înțelegi cu-adevărat. Poate că nici ceilalți nu-s chiar atât de răi... I-au ticluit împreună o scrisoare lui Mișu. Îl compătimeau, îl întrebau cum o duce, ca pe-un frate.

Apoi Mitru s-a dus la lucru. Veranda se întrupa cu fiecare oră, tot mai frumoasă, mai arătoasă. Vecinii veneau s-o vadă de aproape, și-i lăudau care mai de care lucrul. Se uitau îndelung la horboțelele făcute la streașină, pipăiau scîndura geluită neted-neted, apoi se apropiau de Mitru și-i propuneau o țigară, ca să-l întrebe dacă-i liber săptămîna următoare. Îl arvuneau mulți, încît de la o vreme Mitru l-a rugat pe Mihai, mezinul gazdei, să-i scrie listă : la cine și cînd să se ducă.

Sîmbătă seara, acasă, îl aștepta scrisoarea lui Mișu :

„În cușcă șed, bade și lele, și bine îmi scrieți voi că-i slut. Mă gîndesc eu la Ariadna mea și-mi vine să rod cu dinții zidul care mă înconjoară. Dar

nu se prăpădește ca lumea. Dă el Dumnezeu cel sfînt și ies eu de aici..."

— Săracul Mișu, nu da, Doamne, nimănui viața lui... a prins a-l căina Mitru.

— Dacă nu s-a păzit...

O lăsase mai moale și Nastasia, și asta l-a bucurat. „Ei da, sîngele apă nu se face..."

„Cînd a fi și-oi ieși de aici, ne-om răsplăti noi, scria mai departe Mișu. Da acum, bade, te rog, poate treci pe la mine să-mi faci ușa la casa cea mare și ce mai trebuie acolo"...

— Păi de unde are Ariadna lui bani și scînduri ? s-a mirat în glas fratele mai mare.

— Minte deie-ți Domnul ! parcă atît așteptase Nastasia. Cînd au prins de veste c-au să fie scuturați, au dosit cît au putut și la cine au putut. Și acuma, ce crezi ? Ariadna bea și chefuiește, de huiește mahalaua ceea. Că nu se găsește vreuna să se ducă pe urma bărbatului și s-o scarmene cum știu eu pe cumnățica noastră cea frumoasă...

Vorbea din durere Nastasia. Mitru știa prea bine că ea spune adevărul. Dar îi era silă s-o asculte. Și a ieșit în grădină.

Mîngîia frunzele pomilor și sfătuia cu iarba.

„Ia bre, necaz cu frații știa..."

Se gîndea că-i vinovat chiar el, pentru că nu i-a pus de mici să lucreze, ca toți copiii oamenilor. Apoi se întorcea și se gîndea și altfel. Își zicea că de luni se va duce la al lui Părințelu, va lucra toată săptămîna-n sudoare și, totuși, n-are să poată aduce la casă măcar un sac de acela care mai-mai să-l înădușe în seara ceea pe Mircea.

„Uite, frați sîntem, și totuna, cum o dai, nu prea iese la socoteală. Avem fiecare cîte două mîini, în care ar putea juca gealăul, cîte doi ochi, care ar putea priblui netezimea lemnului. Avem cîte două picioare..." aici glasul lui Mitru se frînse. Își

simți sufletul încleștat de o durere surdă, mocnită. Stătea neclintit, numai mîinile sale, mari și vînjoase, frămîntau nervos niște fire de iarbă, iar prin minte îi roiau fel de fel de gînduri. Că frații lui sînt alintați și nedeprinși cu munca, iar femeile lor, în loc să-i dea cumva la brazdă, îi împing la și mai rău, că de vină este chiar el, Mitru, deoarece... omul nu și-a dus gîndul la capăt : o lumină aspră i se așternu pe față, o îndîrjire aproape copilărească puse stăpînire pe întreaga lui ființă, și Mitru, fără a mai intra în casă, fără a-i mai spune Nastasiei încotro se duce, o luă hotărît la vale, spre casa lui Mișu.

— Da intră, bre, ce te mai... auzi Mitru glasul Ariadnei, cînd bătu în ușă.

A intrat.

— Mata ești ? rămase surprinsă femeia.

— Ce mai faci, Ariadnă ? Iaca, am venit să văd ce mai faci... Mișu mi-a scris ceri cu ușa de la casa cea mare.. și am venit, iaca, să-mi spui...

— D-apoi vină mata mîine... ziua... că acuma... ce poți face... noaptea...

— Apoi c-am ieșit în sat și, iaca, mi-am zis să trec pe la tine, să văd ce și cum...

Tot atunci Mitru zări pe masă, sub un ziar, niște farfurii și o sticlă de vin.

— Da tu, Ariadnă, n-o duci chiar rău, așa-i ?

Ariadna rîdea. Și-și descheia cîte un bumb la gît. Apoi își lipea buzele una de alta și cădea parcă pe gînduri, și flutura încet din cap, desfăcîndu-și părul bogat, cît ține o pernă.

— Mișu mă știe. Cînd m-a luat, tot așa eram : eu încă de tinerel îl învățam pe dînsul niște lu-u-ucruri... care lui nici prin cap să-i treacă !... Și rîdea Ariadna, și bumbii descheiați străluceau la lampă, jucînd ca niște flori roșii pe sînul ei.

Mitru era orbit de jocul cela al lor, uitase că avea ciudă pe Ariadna, uitase că ea, o clipă în urmă, îl alungase din casa fratelui său de sînge ; ba uite că ea s-a îndoit oleacă din spate — și hăinuța i se răscoli mai bine, și fața lui Mitru întineri, și în ochii bărbatului zvîcniră scînteieri pe care ea le înțelegea prea bine.

— Uite-așa e, bade...

A soltîcăit atît de repede pe drum că, dacă l-ar fi întrebat cineva te miri ce, ar fi trebuit să stea un ceas să-și tragă sufletul, și abia după aceea să-i răspundă. A intrat în casă plin de fiere, și Nastasia i-a citit în ochi și în mișcări tulburarea, care i s-a transmis numaidecît și ei, și atunci ea i-a pus tăcută masa, și abia cînd el a trîntit lingura în farfurie, a zis îngrijorată :

— Păi lasă, omule... De ce ?...

Întrebarea femeii sau, poate, mai mult felul cum a fost rostită, îl făcu să rămînă cîteva clipe neclintit, cu tîmplele strivite în pumn și privirea pierdută.

Se ridică apoi brusc și ieși afară, lăsînd-o pe Nastasia descumpănită, cu inima strînsă de neliniște. De teamă să nu-i dea în cap ceva rău, Nastasia s-a lipit de fereastră, să-l poată vedea.

Omul își aprinsese o țigară, pe care Nastasia nu știa de unde putuse s-o ia, și umbla agitat de ici-colo, dar nu părea să fie în stare de vreo pornire necumpătată.

Femeia ar fi ieșit și ea, să fie acum alături de Mitru și să-l liniștească, să-l roage să-i spună și ei ce neplăcere, ce mahnă îi roade sufletul, dar îi era teamă să nu izbucnească, mînios, ca mai înainte.

Și a urmărit încă multă vreme după aceea, așa, prin fereastră, cum noaptea arunca cu stele în omul care nu-și afla locul, cît i-i ograda de mare.

LIDIA ISTRATI

(n. 1941)

Nuvela intitulată *La moară*, tipărită mai întîi în revista „Nistru", încă în anii '60, a constituit un debut bine primit de către cititorii Lidiei Istrati, pe atunci învățătoare într-un sat de prin părțile Hîncești1or. Autoarea scria simplu, într-o limbă țărănească plină de frumuseți naturale, despre oameni pe care îi știa bine și al căror fel de a fi îl simțea profund. Deosebit de pitoresc era dialogul personajelor, replica fiecăruia: scurtă, tăioasă, caracterizantă, adesea conținînd echivocuri și aluzii atît de răspîndite în viața noastră zilnică, dar atît de rar prezente în literatură.

Curînd după debut, Lidia Istrati a scris nuvela *Îngăduie, omule!*, unde o seamă de conducători comuniști locali s-au recunoscut — prin anumite particularități de gîndire și rostire ale personajelor, precum și prin unele fapte comparabile cu întîmplări reale ce nu le făceau deloc cinste. Ca urmare, un deceniu întreg autoarea n-a putut publica nimic.

Între timp a scris romanul *Tot mai departe...*, consacrat anilor de tinerețe ai lui Ștefan cel Mare, roman editat în 1987, iar recent a publicat un alt roman, *Goana după vînt*.

Nuvela cu care figurează în antologia de față a fost selectată din cartea de proză scurtă *Scara* (1990).

IMAȘUL CU SÎNZIENE

Nica lovea cu un pietroi șlefuit de cine știe cîtă scurgere de apă într-un țăruș cioplit dintr-o creangă de salcîm. Era elevă în clasa a șaptea și se afla în vacanța de vară. Priponea vaca, care rupea flămîndă din iarba imașului. Apoi s-a așezat și s-a uitat împrejur. Chiar pe marginea rîpei sclipea galbenă o buruiană de leac. I se zice cinci degete — are frunzele alungit-pufoase și prinse cîte cinci. Și lumînărica ardea galbenă-aurie, și mixandrele, și ghințura, și sugelul, și chiar sulcina. Numai sînzienele se înălțau albe ca rochia miresei. Mai creștea linariță de cea albă, și sulcină albă, și floarea-de-friguri albă, dar nu erau așa albe ca sînzienele. Însă cele mai dragi Nicăi i-au fost florile albastre — cicoarea dimineața, floarea grîului și ghințura albastră — în amiaza dogorîtoare.

În ovăzurile pîrguite se auzea pitpalacul. O prigorie vîna din vîrful unui pîlc de ciritei libelule albastre-străvezii. Nu departe ciugulea semințe de știr un stol de presure. Mirosea a cimburel, zefirul aducea a iz dulceag de sulcină și dediței ori a putregai de iarbă-sugelului.

Amețită de flori și legănată de chiuitul visător al nagîțului, Nica adormi. În vis i se arătă o apă mare și limpede ca cleștarul, iar undeva sus, pe niște nouri vineți-întunecați, țaca Anastasia, un talan de femeie — în vis sirenă verde cu cerc galben pe frunte — așa ieșea : și tăcea, și striga fără seamă că se scurge apa în fundul pămîntului și de la strigătul ei Nica simțea că se apropie prăpădul prăpădului, dar nu se putea trezi, numai gemea. Apoi tot în vis se nărui imașul, dezgolind lut galben și plîngăie amărui-sărate, iar din apa rîpei se făcu un fel de plaur și pretutindeni creștea broscarița și iarba de

obligeană, iar o fată-sînziană sta c-un snop de flori în brațe și blestema.

(Cînd în capul tău năuc de sînziene maica precistă sub un răzor năpădit de ridichioară plîngea de cum Ion Gafton, Gheorghe Bilanul și Toadere Bețele schingiuiau de viu un broscoi roșcat, să vadă cum va zdohni, întinzîndu-și labele și mirosînd a bahnă sulfuroasă, atunci de ce n-ai știut, Nică, cele care vor alcătui viața ta? Eu spun că ți s-au închipuit, dar n-a fost așa, Nică, și nu i se va năzări nimănui niciodată. Dar asta nu-i greșeala, pe care n-o poți corecta și care singură e în drept să rîdă de nimicnicia ta și să te îndoaie umilă și batjocorită. E o fantezie viața, o iluzie și o părere.)

Nica se trezi plînsă. Nu înțelegea nimic. Iată imașul cu sînzienie, iată Rujana rumegînd-sătulă, iată salcîmii satului, iată și ea, Nica. Ce fel de prăpăd, de unde s-a luat țaca Anastasia, ce fel de fată-sînziană și imaș năpădit de obligeană?

Atunci se liniști și aţipi din nou. Arareori deschidea ochii se uita la Rujana, apoi — în zare, unde umbla un fum negru-siniliu. Nu se știe de ce își aminti cum o dată a scăpat și n-a murit de gaz de cahlă. Mama a copt mălai din făină de păpușoi și sfeclă de zahăr, apoi a dat la uscat în cuptor niște crengi revene de salcîm, că n-aveau cu ce face focul și, înainte de a se aciua, a astupat c-un șomotoc de cîrpe fungioase cahla.

Întîi a arătat semne bunica Ovidenia. Ea holba ochii, se vîrcolea, scrîșnea din dinți. Dar ceasul ei încă nu bătuse. Mama s-a trezit, tehuie și ea, s-a rostogolit jos de pe lejancă, a deschis ușa, a luat-o pe Nica subsuoară — vînătă, țeapănă, cu bulbuci la gură — a udat-o cu apă, i-a descleștat dinții cu vîrful cuțitului, i-a turnat rachiu în gură, iar la mama Ovidenia nici nu s-a uitat. Apoi a lăsat ușa vraiște și s-a tîrît în patru labe la mama-soacră, a bătut în

fereastră răcnind : „Moare Nica !“ Și numai cînd l-a văzut pe bunelul Simion alergînd în izmene, desculț prin omăt, spre casa lor, s-a muiat și a început a plînge :

— Of, Doamne, mamă Inie, of, Doamne !

Acel care a trezit-o, de ce nu i-a spus că Nica va trăi — să nu plîngă, să nu-și frîngă mîinile, să nu-și bată fruntea de ușor.

Bunica Inia i-a făcut Nicăi frecție cu rachiu de cel împuțit, i-a vîrît foi de ceapă în urechi, a învelit-o cu șalul ei de zile mari, și-a făcut cruce la icoane și zicea că-i mare Dumnezeu, va da sfîntul și se va rătui. Tata, care a sosit din sat, a suit-o pe cuptor la cald pe cealaltă bunică, Ovidenia, bătută de cahlă, a sărit gardul la părinții săi, s-a uitat la Nica cum doarme dusă, abia-abia suflînd, s-a repezit într-un suflet la Haim-cîrciumarul să-i schimbe porumb-știuleți pe vin roșu, căci fiert cu buruieni îi de leac la orice caz de boală, apoi a tînjit oftînd și umblînd de ici-colo prin casă, și numai cînd Nica a deschis ochii și a cerut de mîncare, s-a mirat :

— Măi, măi, măi, era să avem trei morți la casă ? !

Bunelul Simion, strîngînd la piept un hliban din făină răzăvoaie și fiertură de cartofi împreunați cu răzătură de sfeclă, i-a tăiat o felie subțire c-un junghi ascuțit brici, zicînd :

— Ia și gustă, Nică, pîine de la iepure, să vezi numai ce-i de bună !

Dar acestea s-au făcut cînd și-a venit în fire de-a binelea, iar pînă atunci se trezea, însă mai mult amețită, și simțea că-i sub șalul cel moale al mămucăi Inia, de la care izuia a naftalină, dar nu-și da seama unde se află. Prin unghere se învăluia un fum des și mirosea a mintă rece și a paie revene, care luau foc anevoie, iar prin fereastra dinspre as-

fiațit curgea raza soarelui și se vedea cum dănțuie firișoare de colb, muiate în galben-auriu, de acolo, de sus, de pe marama Maicii Domnului, cea cu obrazul mîhnit, pentru că Dumnezeu i-a dat tot cît a putut duce, spune bunica Inia, dar ce este să-i dai omului tot cît poate duce Nica nu înțelegea. Și prin raza de soare se văzu singură pe sine de vreo șapte ani în rochie mai jos de genunchi și largă sac, uitîndu-se țintă spre poalele unui prun bătrîn — scorțos și plin de clei galben-chihlimbar. Prunul purta pe vîrful vîrfului două motrune răscoapte, sinilii întunecate de-ți lăsa gura apă. Nica roia în jurul trunchiului, potrivind de unde i-ar veni îndemînă a se urca, și în gîndul ei era de acum sus și le înhăța, iar pe aici nana Drăguța ieșea ca din pămînt la colțul prispei : „Ia nu te mai linge, spunea ea repezită. Lasă-le, că-s verzi.“ Chiar de i-a dat și prăjituri, și nuci, și învîrtită cu mac opărit si frecat în marcoteț, iar la Duminica Mare — o căldărușă din tablă portocalie plină vîrf cu cireșe devremi și bomboane care pișcă la limbă — nana Drăguța de-a veșnicul veșnicului va striga : „Ia nu te mai linge ! Lasă-le, că-s verzi !“ Dar oricum ai suci, sîngele apă nu se face, că tot i-a împrumutat bărdița cea frumoasă ca s-o copie jur-împrejur pe o foaie de caiet, iar învățătoarea Elena Melania, bălaie, desfăcută la cele femeiești, în bonetă și manson din pielicele val pe mînă, i-a lăudat desenul, chipurile, nu pricepuse hîtria Nicăi — uneori i se făcea și ei rușine de cum i-s urîți copiii cei prost dichisiți și încă pe deasupra și zbîntuiți ca Nica.

— Dacă bărdița-i a mea, s-a înfrînat Nica. Vecina ei de bancă era una Mocanu și apoi nimeni n-o măgulise în auzul tuturor, unde mai pui un hleab de bardă străină, pe care, ce-i drept, nu i-a fost lene de a o desena jur-împrejur cu creionul cel negru.

Apoi de unde pînă unde se arătă Ion Ion cel dintre dascălii cu liceul făcut, dar care n-a întins-o peste Prut, în căciulă din pielicele descreţite de cîrlan scăpătat şi începu să-i facă morală Nicăi, că de ce ea, cea lipsită din embrion de voce, nu vrea să-i împrumute bluza naţională „Iftimiţei lui Vărsavi" al Ilenei din vale. Una Iftimiţa are un „soprano superb" şi una Iftimiţa poate înălţa strofa „Iar înfloresc castanii..." Nica tăcea. Înveţi şi zubreşti pînă ţi se deschide legea lui Boil-Mariot şi mecanismul bielă-manivelă plus arborele cotit, pînă şi algebra nu-ţi pare mare scofală (la urma urmei, nu-i vinovată că i-au crescut ţîţele), iar dacă nu poţi cînta, nu poţi cînta !

— N-am crezut eu să fii aşa de egoistă, o obrăzea Ion Ion.

Nica scormoni cu botul papucului un smoc de troscot din ograda de după şcoală, unde era rezonanţă bună şi unde primăvara devreme aveau loc repetiţiile — mă rog, să răsune peste sat şi să audă toţi cît de frumos cîntă corul dirijat de Ion Ion.

— Nu, a spus Nica, silinţa taie pînza, iar lenea perde vremea. Nu vede Iftimiţa bluza mea naţională cum nu-şi vede ceafa fără de oglindă.

Coriştii ba rîdeau, ba muţeau. Sub pantir de gheaţă licărea muşchiul verde-putred crescut sub ulucul de tablă, tăiat în trandafiri vopsiţi albastru, iar din trandafirii aceia deocheaţi, albaştri se făcea rochia mamei de pe cînd fusese fată mare, albastră-chetruşcă, în pliuri, încreţită la stan şi cu manşete din gherghefuri de mătasă. Nicăi i se întîmpla să vină la cor în rochie prefăcută din rochia asta a mamei.

„Oricît s-ar împopoţona cioara cu pene de păun ea nu va înceta de a fi cioară", la cale o mai pocnise Ion Ion, şi Nica drept înţelese că-i iazma-iazmelor şi rochia de „crepdeşin", aşa de albastră şi

chetrușcă, mai frumoasă decît este n-o face. Și să nu fi avut și Ion Ion o paparudă de fată slută cu numele Georgeta !

Apoi nu știu cum coriștii deveneau două mogîldețe — una se apăra, iar alta căra la ghioldumuri, și lupta se da iarna pe cuptor de îndată ce Nica citea povestirea despre Pavlic Morozov. Mama, leit înainte de Crăciun, fierbea rachiu în cămară, unde era scară de suit în pod și unde intrai tupiluș pe o ușiță cu zăvorul din bucătărie. Nica știa că nu mai cheamă ea milițianul să-i aresteze mama. Milițianul își hrănea întîi sufletul și se cherchelea bechi, apoi amenința cu o rablă de revolver și-i aburca omului țevile și bacul în gheb, unde, zicea lumea, deasupra ce-i spîn și beț iv, n-are nici obraz și nici rușine. Nica n-ar fi vrut să-și vadă mama cu țevile pe grumaz și milițianul la spatele ei cu revolverul scos din toc. Dar și să fierbi rachiu ziua în amiaza mare nu-i lucru de bine. Iată Pavlic Morozov acela la gînduri n-ar fi stat. Unde mai pui că tata cum o ia la „golovă", vorba lui, are harțag și dă foc la scîrta de paie, adicătelea n-are seamă de sine și toți să-i știe de frică și să nu i se vîre în curmeziș. Nu, cel mai bine e să nu afle nici pămîntul că acolo în cămară mama fierbe rachiu. Să fi zăvorît ușița și să fi stat acasă, era una — mama bocănea, Nica trăgea ivărul și-i da drumul, dar Nica a pus zăvorul, apoi a zbughit-o la nașu Valunea, fratele mamei, s-a cățărat la acela pe laviță și, deoarece alta n-avea ce face, se zgîia una și una la o foaie lucioasă de hîrtie, unde niște cucoane în fuste mai jos de călcîi și cîțiva căței flocoși în coșărcuțe se răcoreau la umbra unui pom, de care nici pomină în satul lor. Nica se uita la cucoane și se întreba : oare așa femei pe lume sînt ?

În vremea aceasta casa acoperită cu stuf mai să ia foc împreună cu aparatul de fiert basamac, unde

se înfierbîntase apa în putina, prin care se răceau țevile, și nu curgea rachiu, da pufăiau aburi, iar sub cazan ardea un tartaraș de foc, care, de la uncropul din putină, se întețea și mai avan. Noroc de toporul din cămară și noroc de mama, femeie-femeie, dar, cum simțea primejdia, se întărea. N-a dărîmat peretele de-a scos ușița ? A făcut un rîs și un tămbălău, potrivit înainte de Crăciun și la vreme de iarnă. Mama a isprăvit de fiert basamacul, a frămîntat lut și a pus ușița la loc, apoi hai din casă în casă — n-ați văzut-o, mărogel, pe Nicuța mea ? Și cînd o găbji pe laviță la nașu Valunea, minunîndu-se de acele cucoane deșănțate, întrebă :

— Răspomana cui te are, tu ai pus zăvorul la ușiță ?

— ...

— Din pricina ta mai n-am ars și eu, și casa peste mine.

— N-am vrut să te prindă miliția, se bîlbîi Nica.

— Doar de n-ajungem acasă ! o amenință mama. Ți-oi arăta eu miliție !

Acasă Nica țuști ! în fundul cuptorului, iar mama la ea și dă-i bătaie. Se zvîrcolea Nica și urla ca în gură de balaur, da numai cînd a însuri și i se vor limpezi mințile va înțelege de ce o năsădise mama cu atîta venin — s-o zătrească de pe fața pămîntului și asta-i tot !

— Eu pentru ce te cresc ? striga mama. Să-mi dai foc de vie ? Că tu prinzi prostii din cărți și te iei după mintea celor neîmpliniți ?

Nica nu era de acord. Neîmplinită era mama, ea fierbea rachiu într-ascuns, iar Pavlic Morozov a murit erou, lăudat în carte. Mama nu înțelegea nimic. „Unul pentru toți și toți pentru unul n-a fost și nu va fi", zicea ea.

— Nu-i drept, nu se lăsa Nica. De iști ca mata, care fierb rachiu într-ascuns, la comunism n-au ce căta.

Mama a zîmbit. Știa ea cine și cum duce la ureche.

— Dacă s-ar lua lumea după niște cachii ca tine, așa ar fi. Eu nu fierb rachiu, că mi-i sete. Să ardă el, cînd l-oi pune pe limbă. Osîndi-l-ar mama lui Dumenezeu ! Dus la moară — toarnă, arat în ogradă — toarnă, adunare de oameni — toarnă ! Un praznic fără cinste nu-l faci, dar mite un botez sau vreo nuntă ? Ce știi tu, Nică ? Nu s-a început de la noi și la noi nu se va sfîrși.

— De rachiul matale chiorăști, surzești și te prostești.

— Pe bețivii, care-l dughesc una și una, nu i-am văzut chiori și surzi. Dar să mă auzi ce-ți spun — să te mai prind cu vreo carte în mînă, de iestea, care nu-i de învățat la școală...

De atunci numai ațipeau aî casei, Nica se vîra între coada sobei și perete, aprindea lampa și citea pînă se zăușea.

Cînd a murit Stalin, satul asculta difuzorul cel de aluminiu și schimba din picioare, zgribulit de frig. Gheața izaului se topea. Din salcîmi picura negura. Aerul jilav îndoia fumul la pămînt. Nica nu se da dusă acasă. A înghețat lemn și a făcut gîlci, iar a doua zi ardea, ținînd cartofi cruzi la gît, și se milogea la mama să-i dea voie să citească.

Mama, supărată pe ea cum se îmbolnăvise, o lua în bășcălie :

— A murit aista și-l vor sui pe altul. Șezi binișor, țara fără împărat nu rămîne.

Apoi adăugă, duruind la mașina de cusut :

— Sapa din mînă te-i mira să ți-o ia careva.

— Ai mata noroc că nu te aude nimeni, mîrîia Nica. Să vezi cum mi te arestează ca pe un dușman al poporului.

— Da tu ai noroc c-au dat gîlcile în tine, altfel aș găsi fuscelul de vișinar, că bune vîrci mai ridică. M-aș lămuri odată și odată al cui dușman sînt.

Înțelegînd prea bine că mama n-o croiește așa cum este bolnavă, Nica se punea în poară înadins, iar mama le ținea dîrz pe ale sale :

— Cît a fost de Stalin, da cucoana moarte i-a purtat de grijă și dumnealui.

— Mamă, dacă nu taci, mă duc la primărie și te spun. Ce ai cu tovarășul Stalin, ce rău ți-a făcut ?

— Ian auzi, Nică, dar despre ce-i scris în cartea ceea ?

— Muți vorba, crezi că nu văd.

— Chiar vreau să știu : de ce era să-mi dai foc ?

— În carte scrie că Pavlic Morozov l-a divulgat pe bunelul său.

— La școală, deci, vă învață să n-ascultați de părinți, să-i vindeți și să-i năpăstuiți. Dar ce înseamnă „l-a divulgat" ?

— Dacă m-aș duce acum la primărie, ar fi că te-am divulgat.

— Îi scris, îi scris în sfînta Evanghelie. Se vor întoarce vremurile, vor ieși frații împotriva fraților și feciorii împotriva părinților.

— Eu de religia matale m-am săturat.

— Și eu m-am săturat de Stalin al tău.

— Dar de ce nu vrei să-mi spui ce ți-a făcut ?

— Mi-a luat pămîntul, iaca ce mi-a făcut. Și m-a trimis să prășesc la colhoz pentru „toi" și „va fi", și a plodit lingăi, care au omorît norodul pe foamea ceea pentru un blid de linte.

— Mata, mamă, ești o înapoiată. Pămîntul nu ți l-a luat Stalin. Pămîntul l-ai dat în colhoz de bună-voie.

— D-apoi că satana s-a pogorît pe pămînt. El va străluci și voi, aiști învățați de dînsul, veți urma drumul și cărarea lui. Ai rămas tu, cea ieșită din mine, înaintată, iar eu, cea care ți-am dat viață, înapoiată. Una nu înțeleg, de ce nu te duci să te crească și să te hrănească norodul, de ce crăpi pîinica noastră și nu zici baiu ?

— Of, că azi sînt case de copii. Vă declar, că m-ați fugărit, și să vezi că tot am să învăț la școală.

— După ce te-am scos de la sfînta morticică poți să mă declari. Dar la casele celea nu-ți dă nimeni să smîntînești oalele, nici pîine de-a mamei n-ai să mănînci, nimeni nu te va culca la călduț și nu te va înveli noaptea cum nu-ți face plopul mere și răchita micșunele.

Toate erau adevărate și Nica a întors-o pe altă parte :

— Cu religia bine ți-a mai ars-o tata, cînd ai dat orzul de pomană.

— Tu și cu tat-tu, iată cine l-a răstignit pe Isus Hristos.

— Dă-mi pace, mamă, să citesc măcar acum cît am gîlci.

— Dar despre ce-i cartea asta ?

— Despre regele Franței.

— Tot un drac, cruce de aur. Cărțile lumești de bine n-au învățat pe nimeni niciodată.

— Da mata de unde știi, dacă nu le-ai citit ?

Nica dă să-i citească, dar mama, plictisită, se apucă de cusut la mașină, și Nica bucuroasă se retrage în fundul cuptorului, la locul ei îndrăgit lîngă ferestruie.

Apoi iarăși de unde și pînă unde în mintea Nicăi, printre florile de sulcină, apăru Mișanu, fra-

tele mămei, porcelit Fîrț-tîrț, de iute ce era la mișcare și de fără saftea la gospodărie, că nu-i mergea încotro n-ar fi purces. Ședea hlichit-amorțit și se uita picurînd la pomul de mojdrean de lîngă pragul casei lui, din care zburau gîndaci colorat-lustruiți. N-a luat nici nafură în gură de trei zile. Rămas vădăoi, Mișanu murea și el de foame împreună cu feciorul său de șase ani, care dormea în bulendre pe lejancă „Degeaba l-am spurcat, așa se gîndea Mișanu, totuna moare."

Vecinii mai așteptau să dea porumbul în lapte, da el n-avea la ce nădăjdui. Că ține livadă, în care s-a înmulțit omida de pe lume și n-a rodit leac de măr, fie viermănos, fie neviermănos. Cînd se vor muia vremurile, băiatul lui Mișanu se va ridica dregător parșiv de borhăie și va face bani grei din mintea celor creduli și pușî în genunchi. Mișanu aman se va sclifosi și se va lăuda că feciorul său trăiește ca în rai, iar înainte de a fi pensionat va sări la bătaie la sora-sa pentru niște baloturi de tutun.

În vremea aceasta fratele Valunea, alt zăvod de om, cam tot așa de fudul și de arțăgos, se uita amețit la scheletul livezii țesut în păianjen și cuiburi de omizi și, scrutînd pomii dezgoliți, asculta cum zîngăie gîndacii în mojdrean și cum geme fratele său. Apoi veni și-l zgîlții de umăr.

— Ce-i ? tresări acela.

Valunea se așează alături și coborî pleoapele. Se reținu să nu plîngă. Nu-i poți arăta fratelui tău, că el va muri.

În văzduhul călit se răspîndi o boare rece cu duh de leuștean. Nu se auzea zvanie de cîrîit de găină, ori muget de vițel, ori behăit de oaie. O liniște amorțitoare se încleștă deasupra satului. Deodată Valunea ridică fruntea, ciulindu-se. Tremura mărunțel frunza salcîmilor, se unduia apa în bulhacuri, pe undeva departe se învîrtejea „Moldoveneasca", un

chiuit răgușit de flăcău stătut răzbătea din subpămînturi. Pe undeva tare departe se întrezăreau fete rumene și copii alintați, iar pe zolnicuri străpuns-ghilite — pîinica cea albă.

— Tot acolo au să i-l fure, spuse Valunea. Avea obraji lați și se uita la om holbat parcă-l mustra.

— Nu mă duc, nu mă duc, nu mă duc ! i-a răspuns Mișanu, care bătea nervos cuvîntul pe loc.

— De ce, măi prostule ?

— La furat nu mă duc.

— Atunci zdohnește în mă-ta, sfîntule. Bine că nu ți-a fost rușine să-i furi cîinele de la casă.

Mișanu se sluți a plîns :

— Te rog de mă iartă.

— Ce-ți dai sufletul, ce să te iert, se înrăi Valunea.

Cînd amurgi de-a binelea, Valunea s-a furișat pe sub zăplazuri prin loboda slăjit-veninoasă, prin tufele de nalbă ciugulite de copii, pe sub șoproanele părăsite, stîrnind duhoare de mătrăgună, pînă s-a lovit cap în cap cu mezina lui Costache Iova, poreclită corniță roșcovană de zghihuită și roșcată ce era. În brațele fetei lumina un snop de stible smulse cu rădăcină. Valunea, cum i-a mirosit a orz, a înhățat snopul și l-a rupt spre dînsul.

Ileana lui Costache Iova mesea o dată în zi o litruță de geandră, că de la măligă tat-su o plesnea peste mînă.

Costache Iova ajunse încoace staroste la biserica din sat și buzunărea creștinii la cazuri de botez și înmormîntare, mărind taxa pe la spatele preotului, iar pe foamea ceea înfuleca de dinaintea copiilor și cuvînta : „Mă femeie, eu să scap, copii mai fac !“

Nica s-a ridicat într-un cot. Pe undeva, pe aici, ea se dălăcea împreună cu Ileana. Ba săreau rîpa de pe un mal pe altul, lipindu-și strîns gleznele, ba îndulceau mlădițe de susai, rostogolindu-le între palme

pînă li se mistuiau „lapții" cei amari, ba ciuguleau bobițe de zîrnă. Amîndouă îmbrobodite după cap, în rochii cu „zapas", „trăiau bine" pînă se ridica soarele la amiază și li se făcea foame. Atunci Ileana se bosumfla și zicea că apucă lumea vînătă, ori că se dă în fîntîna lui Ivan. Ea se uita în zare și de foame chiar îi venea a plînge, iar Nicăi i se făcea milă și împărțea cu ea turta din lobodă și tărîță, pe care i-o lăsa mama pentru de amiază.

După ce înghițea turta, Ileana începea a iscodi pricină de sfadă parcă-i puneau bondarii ac. Ce n-ar fi spus Nica, ca nitam-nisam răspundea :

— Apoi îți vine... La voi, dacă n-a lucrat percheziția.

— Și dacă n-a lucrat ? se supăra Nica.

— Voi aveți ce crăpa, da noi murim de foame.

Tăceau îndelung. Ileana triumfătoare, Nica vinovată.

În sfîrșit, Nica șoptea :

— Dacă venea percheziția și pe la noi, demult te înecai în fîntîna lui Ivan.

Ileana atîta și aștepta.

— Cînd ți-oi lipi una ! se îndîrjea ea. Dacă tat-tu-i președinte la Soviet, mare pălămar ești.

Nica :

— Las-că te spun eu acasă...

Ileana :

— Taci din gură, chircito ! Taci din gură, cît n-am pus colții pe tine.

Fetele se aținteau una în ochii alteia ca mîțele primăvara. Mama Nicăi le-a răsărit din spate și, cînd Ileana spunea „cît n-am pus colții pe tine", a însfăcat-o de gîțe :

— Iaca de ce se lihnea Nica, iaca cine-i papă turta din traistă, d-apoi îți smulg eu cînepa, corniță roșcovană ce ești. D-apoi de ce nu-l amăgești pe

tat-tu, că el crapă ce-i mai bun, iar pe voi vă lasă de capul vostru să torbăriți satul ?

În noaptea ceea, cînd nanu Valunea a fost la furat orz, tata cum a urcat stînca de lut, dezgolită de ploi, pe unde creștea linariţa cea cu flori galbene-fragile, asemănătoare cu niște pocale din corn de căprioară, a auzit dinspre țîhlișul de ciritei și scaieți niște zgomote țistuite. Cineva fosnea ca șarpele prin vrejuri de bostan, cineva sărea de pe ceea parte de rîpă. Pe urmă a buhnit înăbușit și s-a lăsat noaptea. De la început nu se știe de unde s-a luat Gafton cel salahor la încărcat mortul, care îl lovea cu papucul său țigănesc în tîmplă de parcă-l cerca de-i mort-mort ori numai amețit, și de ciudă tatei i se făcuse așa de greață, că se mistuiseră stelele cerului și gura-i simți amarul linariței înflorite.

Apoi de undeva aiurea un bărbat în pantofi de velur, pantaloni dreși la dungă, mănuși albe și pălărie de catifea, într-o culoare cu pardesiul, se plimba agale și plictisit pe-o cărare cimentuită sub coroane de platani cu tulpina gingașă, verzuie, iar în întîmpinarea lui venea o femeie în floarea vîrstei, grasă și îmbătrînită de boală, și parcă tata știa că această femeie surîzîndă a bătaie de joc e Nica, fiică-sa. Și se făcea că bărbatul ajustat i s-a închinat, iar ea l-a privit de sus ca pe o jigodie fără minte. Acel bărbat știa de Gafton cel salahor la încărcat morții.

Apoi țanc ! într-o casă de stat. Nica ședea înaintea unui om bătrîn, de care se știa că-i bolnav, condamnat la moarte, iar el și ai lui nu știau, nici Nica nu știa, și pe urmă Nica se va mira cum și înaintea morții omul cel mare punea mîna pîlnie la ureche și iscodea. Dar și acolo jos, unde se afla, Nica s-a îndreptat de umeri :

„Nu, asta nu", spuneau ochii ei.

„Aici pierde Nica noastră, aici", gîndea tata. Iar cei chemați la sfat de omul cel bătrîn i se arătau tatei de la o coastă și parcă el știa că-s niște cotei unși cu același mir, legați și purtați de frînghiuță : „Femeia asta crede că pe cineva îl interesează cele care sînt ale Cezarului", se gîndea bărbatul în mănuși albe și tata știa de gîndul lui. Bărbatul se temea cel mai tare. Striga : „Dați-o afară, hrăneasă-se în altă parte".

Tata se trezi în zori. Ținea minte cerul negru-înstelat, hățișul de scaieți din vîlceaua cu șipot, de unde răzbătea cîte un țistuit scurt retezat, cîmpiile tremurătoare în lumina nopții, iar cele care i s-au închipuit le uitase. El a smuls un snop de orz cu grăunții în lapte, l-a legat strîns de se scurgea mustul din stiblele verdune, apoi și l-a ridicat pe grumaz, luîndu-l din genunchi. Acasă tata a prăbușit snopul pe troscotul jigărit din băteliște, iar mama cînd a văzut orzul secerat de verde, a dat să ridice mîinile la cer, dar a icnit numai și s-a aprins în obraji. Tata s-a lăsat pe snopul de orz, și-a șters fruntea cu mîneca și s-a încruntat, obosit. Îi era a fuma. Nu de acum, de astă iarnă, de cînd s-a mîntuit tutunul în sat. Președintele sovietului sătesc, un rus bălan, de loc din satul lor, istovit și el de foame, îi turna în palmă cîte o boaghe de amestecătură de ierburi, de care-l ustura în gît.

— Toate-s pe mîna lui Dumnezeu, s-a tras la față mama și s-a lăsat la pămînt. A șezut cît a șezut, apoi s-a ridicat și a intrat în casă. A ieșit mai apoi. Avea într-o mînă un călcîi de ceară și niște uruioc, iar în alta candela aprinsă.

În lumina candelei o copilă de cinci ani în rochie cu bată la gît și nasture alb îngruzit în patru găuri, buhoasă, plîngea lîngă o lampă cu mucul tras în jos, lipită strîns de hornul înflorat, pe un toli-

șor vărgat, țesut din ață de cînepă, desculță, vînătă de frig și spaimă.

— Mamă-ă-ă-ă ! striga ea de se sfîșia.

În casă intra Andrei Zbanu, nepotul tatei de la soră :

— Nu plînge, a crăpat inima-n tine, spunea el.

De cine a fost trimis Andrei Zbanu acolo unde plîngea Nica ?

Nica, astă elevă în clasa a șaptea, tresare. Uneori îi pare că cineva știe despre ea ceva și o are în paza sa. Ca atunci cînd o apucaseră frigurile la hotarul de la Petreuceni, unde creșteau pîlc porumbei și zarzări, flori de lumînărică grase în frunze și galbene în spic, corovatică stînjenie de cea pentru Duminica Mare și mure de cîmpie cu tulpinile subțiri, ghimpoase și încîlcite. Femeia lui Mișanu, țaca Anastasia, prășea de-a doilea niște păpușoi, cerul umbla a ploaie, iar Nica, dîrdîind de friguri, luase drumul cel mare, lustruit de roți de căruță, de la deal de casa lui Riman străinul și apoi la vale spre pod. Nu vroia să adoarmă la marginea drumului cum adormise astă primăvară aici, sub gardul lui Riman — pe cenușa scormonită de orătănii, și mama, cînd a găsit-o, a chelfănit-o c-un băț de răsărită, tot zgîlțîind-o și cetărînd-o : „Numai cel prost se culcă în drum, cînd are mamă și tată, care așteaptă acasă".

De frică să nu dea iarăși peste belea, Nica s-a ascuns sub pod și a dormit amețită de friguri, iar mama și tata o chemau una și una, și Nica-i auzea cum jeleau. Ține minte că nu se temea, dar nu se putea trezi. Pe răspunderea cui a fost scoasă de sub pod înainte de revărsarea apelor ?

Întîi mama a muiat ceara la candelă. Apoi Nica, trezită cu nepus în masă, a ținut de un capăt și de altul ața și mama a răsucit lumînări scurte, de-o șchioapă, subțiri, numai țipla din ele.

— Ce vrei să faci ? a întrebat tata.

— Vreau să dau orzul de pomană, a spus mama.

Tata a tăcut îngîndurat, apoi a luat-o pe de aproape :

— Știu eu de ce vrei să-l dai de pomană.

— Decît pierdut, mai bine pe ceea lume trecut.

— Pe ceea lume oamenii vor ospăta ca oamenii sarmale și plachie, iar tu vei ciuguli ca găinile orz verde.

— Pe-o foame ca asta primit va fi și orzul ist verde. Nică, vezi pe unde-i zăhăită secerea cea ascuțită ?

— Îl dai și tu, pentru că și așa, și așa au să ți-l fure. Ia să fie bun de turte, n-ai lăsa nimănui un grăunte. Atunci s-ar număra pomană. Și dacă nu-l dai din inimă, de ce să-l dai ?

— Că tu știi de unde-l dau ? Din inimă sau din altă parte ?

Apoi îngîndurată :

— Mama mea face strajă la țintirim. Îți dai seama că nu i-am slobozit calea ? Și nici praznic nu i-am făcut, și nici de pomană nu i-am dat.

La cuvintele acestea mama s-a înecat de plîns. Peste un timp s-a sugrumat și a strigat mînioasă :

— Să ardă să deie Dumnezeu ! Să ardă în para focului și pe mine să mă roage să-l sting !

— Cine, fa ? !

— Cel care ne-a luat pîinea din pod.

— Iar aistuia, care a legat ploile, să nu-i fie nimic, că-i de-al tău ?

— Pui sfinții pe lîngă Stalin.

— Ce are Stalin, fa ?

— Dacă nu s-ar fi temut de Stalin, cine ar fi fost bucuros să-ți ia pîinea de la gură.

— Poate Stalin nu știa.

— Să-l știe dracu'.

— Măi femeie, Doamne ferește să te audă cineva. Tu, Nică, vezi de ține-ți gura.

— Copilul nu înțelege nimic, s-a răstit mama.

— Nici Andrieș al lui Ion Măgălie nu înțelegea nimic, da să-l declare pe tat-su l-a dus capul.

— Și ce le-au făcut ? a întrebat Nica.

— Auzi ? Zici că nu înțelege.

Și către Nica :

— I-au dus de la casă, iaca ce le-au făcut.

Apoi tata a spus :

— Fă ce vrei, dar să știi că lumea ceea nu-i

— Pentru tine nu-i, da pentru mine este.

— Nu-i și nici n-a fost.

— Tu, dacă nu vrei, nu crede.

— Cu dragă inimă aș crede, dar nu pot. Parcă i-ar mai slobozi Dumnezeu, să fie el așa de sus și așa de sfînt, i-ar mai slobozi pe cei răi deasupra celor buni ori pe cei proști deasupra celor deștepți.

— Dumnezeu ne pedepsește pentru păcate, s-a spăsit mama.

— Ce mă-sa nu și-a durat un om de dragul lui.

— Apoi da... De-ar fi numai Dumnezeu. Dar mai este și satana, cruce de aur. Că tu de ce-l hulești ? Ești omul satanei.

— Ți-aș spune eu, să se vadă al cui om ești și tu...

— Și de ce nu spui ? a întrebat mama.

Apoi aiurea :

— Voi, dacă l-ați gonit pe Dumnezeu din casa lui, ați rămas ca fiara ce nu cunoaște de cuvînt.

— Eu ți l-am dat afară ? Toate-s în puterea lui, de ce s-a lăsat gonit ?

— De la niște aiuriți ca tine și ca Gheorghe Bulihar, nu i-aș mai zice pe nume, s-au luat războiul și foamea, voi i-ați ieșit împotrivă.

— Atunci să aibă ce are cu mine. Ce s-a legat de cele patru fete ale lui Ion Cincilei, care au murit astă noapte de foame, că, dacă n-a mai fost și Cincilei dumnezeiaret, apoi cine altul ?

Mama și-a făcut cruce :

— Doamne, iartă-l, că nu știe ce spune. Du-te, antihîrțule, și te hodinește.

Mama și tata au intrat în casă. Nica o auzea pe mama bătînd mătănii la icoane : „Maică precistă, născătoare de Dumnezeu, ne iartă pe noi, păcătoșii, și ne miluiește".

Iar tata de pe cuptor :

— Vezi să nu-ți trimită orzul înapoi. Nu uita că sămînța am furat-o cîte-o boaghe de la iapa primăriei.

Nica a zîmbit.

Mama a ieșit în tindă și s-a apucat iar de sucit lumînări.

Șoarecii, simțind liniște, au ridicat o chițcăială și o hărmălaie de au supărat-o pe Nica.

— Mamă, vezi că mi-s ocupate mîinile, a spus ea. Aruncă mătura ceea într-înșii.

Mama pe loc a și făcut-o. Pe-o vreme oarecare șoarecii s-au ogoit prin vizuinile de sub leațuri, apoi au început iar a se iți. Cînd lumînările au fost gata, mama și Nica s-au spălat pe față în albia scobită de străbunelul într-un pietroi de la fîntînă, s-au pieptănat și s-au îmbrobodit cu nod sub bărbie. Mama a pus în buzunarul de la pestelcă amnarul și feștila. Lumînările le-a învelit într-un colț de macat, potricălit de molii.

Pe drum Nica a zărit sub zăplazul lui nanu Valunea, cel care a fost noaptea la furat orz, un lăstar de salcîm tînăr. L-a rupt și l-a cotelit între palme, apoi l-a cronțănit flămîndă. Mama nu se uita la dînsa.

În cale Nica și mama au întîlnit-o pe Leostina lui Manole, care fusese mai înainte la Cernăuți de-a schimbat războiul din zestrea de la mamă-sa pe un tobultoc de cartofi, pe care cei doi copii ai ei i-au

furat cîte unul și i-au ros cruzi. Cel mai mare, Ilie, va deveni oculist la Odesa.

În poala suflecată în brîu Leostina avea spice de orz.

— Orzul ista îi de la noi de la lot, s-a oțărît mama.

Leostina a roșit.

— Na-ți, Leostină, și lumînare, a spus mama. Să fie de sufletul părinților și de sufletul celor din mahalaua noastră, care au tras și au murit de foame. De la mine atît și de la Dumnezeu mai mult.

— Bogdaproste, lelița Aglaie. Dacă și neata ai semănat orz.

— Ce am avut, aceea am semănat, i-a tăiat-o mama și a lăsat-o cu vorba la jumătate.

De pe dîmbul unde creșteau mixandre cu ciorchine de flori mici și galbene, ici-colo și nemțișori, porecliți clanțul-cocostîrcului, s-a văzut prin dedesubtul hățișului de scaieți din vîlceaua cu izvor, furișați în patru labe, ca să nu se înghimpe, o ceată de copii. Smulgeau în grabă cîte un mănunchi de stible și se ascundeau înapoi. Se zărea și de acolo, de unde se uita mama că-s terfoși și mîncați de rîie.

Mama și Nica au sărit rîpa și chiar anume pe lîngă copiii amuțiți s-au apropiat de lanul ciopîrțit.

Întîi mama s-a dezbrobodit, și-a desfăcut covîrlanul, care s-a revărsat în valuri castanii. Nica atunci, ca întotdeauna, a văzut că mama ei are obraz rozov și neted ca petala de măceș înflorit, trup ghizdav și picioare de boierită.

Mama începu a jeli prefăcută și fără mare ahotă :

— Ce mai înseamnă și viața asta, mamă ? De ce am fost chemați s-o trăim, dacă vine ziua să ne despărțim ? !

Apoi tot mai disperat și mai disperat :

— Tare repede toate s-au mai scu-u-urs și tare repede toate s-au mai du-u-us. În deal la țintiri-i-im ai să mă aștepți și eu n-am să vi-i-i-in.

Nica asculta bocetul și înțepenea de spaimă ca astă vară la iazul Iancului, unde nu cunoștea cîmpia și unde pămîntul era uscat și moale, mîlit, crestat, din care se iteau niște șopîrle verzi-cărămizii și mai solzoase decît le știa c-ar fi trebuit să fie. Laurii înfloreau violet și neclintit, cerul suia sus, iar oamenii nu se vedeau și nu se auzeau nicăieri.

— Cine, mamă, mă va cert-a-a și cine de mine se va bucura? Of și iar of... Că nimeni de mine nu se va bucura-a-a așa cum te-ai bucurat mata, și nimeni de mine nu se va întrista-a-a, așa cum te-ai întristat mata...

În bocetul mamei se povestea despre bunelul Ion, care a murit, lăsînd patru fete nemăritate, dar zicea mama: „Ai avut, tată, noroc de-ai murit pe vreme bună și te-am prohodit, și te-am pomenit, și praznic mare și pomenire, tată, ți-am făcut, da mama noastră-ă-ă la mare greu și nevoie s-a călătorit. Of, mamă, mamă, călătoare și înapoi neîntorcătoare! Ni s-a dus, mamă, satul și nimeni, mamă, nu-i pomenit, și peste poduri nu-i trecut, și pe năsălii nu-i ri-i-di-i-i-ca-a-at."

Unul după altul copiii au ieșit de au stat la spatele mamei și au ascultat jeluitul, întrebîndu-se ce va fi mai departe. Mama a sughițat cît a sughițat, apoi și-a șters lacrimile și l-a rugat pe unul mai răsăritel:

— Treci, Ioane, și scapără din amnar.

Ion a scăpărat. Era osos și negru pe sub ochi. Zdrențele curgeau de pe dinsul. Mîinile îi tremurau. A aprins anevoie o lumînare și i-a dat-o Nicăi. (Mai apoi va deveni redactor-șef al unei gazete raionale.)

Mama și-a făcut iar părul covîrlan, s-a îmbrobodit, a hîrștit cu secerea vreo douăzeci de stible, după aceea a strigat :

— Veniți mai aproape să vă dau orzul ista de pomană. Aprinde, Nică, lumînările...

Întîi s-a apropiat un băiețel într-un palton lung pînă la pămînt, cu scăfîrlia turtită la poluri ca o tărtăcuță, ager la privire și ghimpos de gură, iar acum istovit de răsuri la stomac, cu albeață de om bătrîn pe ochii țigănești. (Acesta va deveni scriitor neiubit de confrați, poreclit și huiducăit, nesuit în prezidiu, neales și nedecorat. El nu putea fi mai mincinos, mai șiretlicos, mai în două ape decît l-ar fi lăsat inima.)

Apoi au întins mîinile corostoiate doi frați, care mai tîrziu vor fi deștepți pentru toată lumea, iar înde ei se vor hîrîi și se vor prosti.

S-a apropiat o fetiță — ochii ca cireșele și gurița strîmbă, fata directorului de școală. (Ea va deveni doctor în chimie, iar pînă atunci va rămîne orfană, și rudele de la tată îi vor fura cerceii din urechi.)

Iar aista deșelat și de pe acum mieros la mutră se va preoți și cînd un om, căldărit de scîrbă, nu-i va plăti pînă la purtarea mortului spre ultimul lăcaș, de ciudă va scurta slujba și va călca ritualul, iar de la prostul năravș satul îi va purta repectul pe din față și-l va porecli pe la spate.

Erau cincizeci și patru de copii.

Mama da orzul de pomană. Soarele se ridica. Vîntul adia, păpușoinițele foșneau, lumînările se stingeau. Mirosea a paie de orz și a sfară de lumînare stinsă.

La început copiii au stat în jurul lanului cu lumînarea într-o mînă și spicele de orz în alta. Apoi unii s-au pus la dezghiocat, alții s-au pornit acasă...

...Nica, astă elevă în clasa a șaptea, a despriponit vaca și i-a mutat izlazul mai lîngă rîpă. I se făcuse

greu pe suflet. Îi părea rău că nu și-a luat de citit. În jur fosneau păpușoinițele, lanul de lucernă se vălura în adierea zefirului, prigoarea vîna libelule, un broscoi făcea aiurea a ploaie. Nica se gîndi, că degrabă vor fi știuleți de fiert și tot atunci își aminti de asfințitul de soare cu păpușoinițele amorțite.

—

Atunci umbra Nicăi se lungea peste imașul păscut de oi. În șanțul nividit înflorea cicoarea albastră și se îmbîrzoia fraged mohorul. Dinspre lanul de lucernă, înflorit argintiu, trăgea a reveneală. Nica îngîna o melodie despre livada care de la o margine rodea, iar de la alta se scutura. Vaca rupea hulpav mohorul. Nica s-a agățat cu amîndouă mîinile de bățul culcat pe grumaz. Era desculță și dezbrobodită. Îngîna cîntecul mamei și se întreba : ce va face oare de mîncare — măliguță întinsă în brînză de vacă și unt topit ori borș din cartofi noi și sfeclă roșie, de care-i place Nicăi. Îi era a mînca. La asfințit cerul înflorea roșu deasupra cîmpiei, Nica îngîna melodia mamei și răbda. Și atunci cînd soarele s-a contopit cu floarea de cicoare, iar cîntecul despre livada în floare — cu mama care făcea de mîncare, din păpușoinițe a ieșit Manu al lui Mitrunea, încrușet de mînie.

— Ce, fa, asta a Aglaiei a lui Chirușa al lui moșu Simion Mocanu, ai furat păpușoi și amu cînți de bucurie că ți-i sătulă vaca ? D-apoi parastasul și răsînchinarea cui te are, lasă că te așez eu la tat-iu.

Acasă tata rău a mai filibisit-o.

— N-am furat, tată, se jura Nica.

Tata n-o credea. O chișca cu centironul și o tot întreba :

— Ai să mai furi păpușoi din grădina omului ?

— Ia stai, să auzi ce-ți spun, se ruga Nica. N-am furat nici un păpușoi, iar mîine am să fur, de ar fi să mor de tot.

Tata se opri.

— Și atunci să-l ei de față pe Manu al lui Mitrunea, sughița Nica.

— Ia auzi, Aglaie.

— Fîrnîita de Mitrunoaie, neam de neamul ei viclean și năpăstuitor a fost. Nimănui nu-i este dragă Nica noastră, a spus mama.

— De ce ? s-a mirat tata.

— Eu zic c-ar trebui s-o descînt de ură.

— Vrăji băbești, a spus tata.

Apoi dus pe gînduri :

— Dacă nici eu nu-s prea vîrît în sîn.

— Talpa iadului ce face ? a continuat mama. Te pune să-ți mîntui copilul în bătaie, iar el ascultă la gard și se bucură.

— Vrăji băbești, a repetat tata.

— Nu se știe, s-a îngîndurat mama. Al cui copil nu s-ar teme să-l prindă Manu al lui Mitrunea. Să nu fie chiar mîna sorei sale, că și aceea-i vicleană și năpăstuitoare leit mă-sa.

— Ei, dacă și n-a furat, lasă, s-a uitat tata la Nica. O bătaie bună nu strică.

„Iată cum îi năpasta, se gîndea Nica. Să nu fii vinovat și să fii bătut ca cel vinovat !"

— Pe nemîncate nu-i bună de nimic, a spus mama și s-a uitat și ea la Nica.

Nica, astă elevă în clasa a șaptea, s-a ridicat în picioare, oftînd și scuturîndu-se. În jur înflorea pășunea, cîntau păsările și se înălța cerul. Vaca ruguma. Dinspre sat venea o femeie. Nica a recunoscut-o de departe. Era mama. Îi vedea umerii înguști, mîinile moi și albe numai ca ale mamei și zîmbetul numai ca al mamei, izvorît dintr-o stranie tandrețe și încă și mai stranie asprime.

Mama venea, răscolind frunzele de ruscuță amar mirositoare, și Nica o aștepta iubind-o. Prin florile cîmpiei, spre orizonturile gînditoare și reci mama mereu va veni tînără și frumoasă. Prin flori albe de sînziene, prin pîlcuri de cicoare ea va veni mirosind a cimbru, a pînză proaspăt ghilită și se va așeza lîngă Nica. În mînă va avea un ulcior de prins laptele, în ulcior — lapte cu tăieței din făină răzătoaie.

— Să-i lași de-o palmă și lui Sandu, va spune ea.

— Da cum să măsor ? se va mira Nica.

— Pînă la vîrca cea de jos, o va dumeri mama.

Nica va sorbi laptele, cobîltiind oala, să vadă cît mai are, și mama va surîde. Din zîmbetul acesta, zămislit dintr-o stranie uitare de sine și încă și mai stranie ținere de minte, mereu va reveni stepa în floare și spre orizonturi fumurii mereu vor purcede norii în zare.

Nica va prinde ochii mamei, care înghite în sec, și va înțelege, că și ea ar gusta lapte cu tăieței.

— Mamă, dar de ce să-i lăsăm lui Sandu ?

— D-apoi Sandu-i neamul nostru. Nu se poate, draga mamei, nu-i frumos.

Ghințură albastră, mixandre aurii, sînziană dalbă, stoluri de presuri, prigorie călătoare, luminărica domnului, mama mea, mamă !

Veniți înapoi, nu plecați !

Să-mi aud plînsul nagîțului în depărtare...

Să-mi văd mama venind prin pîlcuri de cicoare...

Iarba cea roșie, floarea de friguri, rostopasca, odoleanul, ruscuța, sînzienele și iarăși sînzienele !

Veniți înapoi, nu plecați !

Aici e pămîntul vostru.

Aici v-am iubit și v-am așteptat.

AUREL SCOBIOALĂ

(n. 1941)

Cunoscut ca scriitor pentru copii, Aurel Scobioală a oferit cititorului și o seamă de narațiuni incitante pentru adulți. În cartea *Greu mai cresc bărbații...* (1978), precum și în presa literară mai recentă, semnătura sa a fost remarcată sub nuvele interesante, în centrul cărora se află oameni de ispravă, povestitori înnăscuți, înrudiți cu scriitorul prin factura lor sufletească și intelectuală.

Nuvela *Michiduță cu coada...* a apărut în revista „Moldova".

MICHIDUȚĂ CU COADA...

Ion Cătănoiu zice că întîmplarea asta are ceva necurat la mijloc.

Eu rîd :

— Taci, bre, cu necurații tăi, că nu mai cred demult în poveștile iestea.

Da el ține morțiș :

— Pînă nu și-a băgat Michiduță coada, nu se putea întîmpla una ca asta !

Tac și mă gîndesc : dar poate are dreptate Cătănoiu, ceva necurat, totuși, este aici. Dar ce anume ? Iaca, judecă și mata.

Mai întîi, să-ți spun pe îndelete despre ce fel de oameni îi vorba, ca să mă înțelegi mai bine.

Eu păzesc iazul ista, după cum ți-am spus. Adică, păzesc mai mult apa, că peștele nu-i al colhozului. L-au vîndut cu hurta, din apă, gospodăriei piscicole de la Banu. Așa-i moda amu, apa și malurile le stăpînește un gospodar, iar peștele altul. Și cînd îi căuta, poate că nici așa nu-i rău. Cu apa uzi legumăria, tutunul, o tragi la fermă ; pe mal paști vacile, oile, că aici chiar să vrei, nu poți ara... Dar cu peștele ai numai bătaie de cap : de numărat, nu-l poți număra, de prins nu stă, iar dacă și prinzi oleacă, nu ajunge la toți și iar îi gălăgie. Ș-apoi, cum zice un cumătru de al meu, dă-l la boala, că are spini.

Mai marii de la Banu mi-au spus, ce-i drept : „Noi, moș Antoane, nu punem aici paznic. Cînd a trebui, picăm bobi-sositori cu inspecția, avem niște băieți foc. Însă mata tot mai ia seama, nu de alta, dar să nu vină niște răufăcători cu șipuri de var nestins sau cu alte nebunii și să omoare peștele. Celor cu undița să le dai pace, că nu-l prind ei chiar pe tot."

Va să zică, păzesc eu apa. Dar să nu-ți deie în gînd că nu-i lucru de răspundere și aista. Ar părea o șagă, că cine o să fure apa ? Dar iaca, să vezi mata, că nu-i chiar așa.

Primul lucru îi să iau seama la iezătură, să nu se rupă cumva. Dar aici îi apăraie, nu glumă. Iar de partea ceea de iezătură, pe vale, se întind vreo trei sate.

Acum vreo cîțiva ani, mare prăpăd a fost, cînd s-a rupt digul cel vechi. S-au cățărat oamenii din satele celea pe stîncă, pe case, în clopotnițe s-au

șuit. Dar de cînd s-a făcut digul ist nou, s-a hotărît să fie pus un om care să supravegheze zi și noapte.

Și m-a chemat președintele pe mine :

— Uite, bade Antoane, zice (președintele îi tînăr, da-i băiat înțepat, îndată după zece clase l-au pus brigadier, că mai lucrase el verile în colhoz. Oamenii mai cîrîiau la început, dar din cuvînt nu-i ieșeau. Apoi s-a dus la institut și astăiarnă a venit înapoi, de l-am ales toți președinte), zice, uite, bade Antoane, îți dăm cal, punem o toacă acolo pe vîrful dealului și cînd vezi că undeva apa începe a-și face de cap, dă fuga călare pînă la toacă și trezește satul. Ziua nu-i chiar așa mare pericol, că lumea-i pe deal și-ți sare îndată în ajutor. Da noaptea nici nu știi ce se poate întîmpla ; dă o ploaie cu bulbuci, se rupe un iaz de mai sus și atunci și al nostru poate să nu reziste, deși-i făcut cu tehnica așa cum scrie amu la carte. Pușcă, adaugă el, o să-ți deie Miron de la depozit.

— Da ce să fac eu cu pușca ? îl întreb. S-a cam fîstîcit președintele, îl luase gura pe dinainte și uitase că am numai o mînă. Și tot eu l-am scos din încurcătură : zic, las' că-s deprins să le fac pe toate cu o mînă, drept că de la război încoace n-am mai ținut arma cu dînsa, dar un foc-două în sus, ca să scol satul la nevoie, oi putea trage eu.

Și am venit încoace. Mi-am făcut coliba asta, un cozoroc pentru cal, unul mai mic pentru cîine, făină de măliguță am, cartofi și de celelalte îmi cresc eu alături, peștele s-a deprins cu mine, și dă Doamne viață lungă. Ba chiar și lumină mi-au tras băieții că, uite, linia electrică trece pe deasupra.

De la un timp însă, nu știu cum s-au înnădit la mine și ceilalți paznici de prin apropiere. Adică, ce zic eu că nu știu : vin și ei să mai schimbe o vorbă, că le țiuie și lor urechile toată noaptea, iar

ziua, poți să zici, îi noaptea noastră și avem tot dreptul să ne odihnim. Sîntem cam toți de-o vîrstă, toți am trecut prin război, prin foamete și, cînd îi sta să cauți, fiecare din noi are cîte un beteșug, că, de altfel, nu ne mai rupeau de la atîta lucru cît este în colhoz, să ne pună aici ca la băi.

Ion Cătănoiu, de la care începusem vorba, îi gospodar bun, dar cam suferă de șale și nu poate la munci grele. Trebuie să-l fi văzut mata, îi înalt și are niște musteți mari, roșcate.

Cînd i-au propus să fie paznic la găinărie, el nu se prea dădea, găsea ba un motiv, ba altul. Ce-i drept, îi cam din fudulani, dar asta mai treacă-meargă : amu sînt păznici care pot să fie mai fudui ca orice funcționar. La Cătănoiu mai era ceva la mijloc, îl ademenise niște babe din satul vecin într-o sectă de asta, că nici nu știu cum îi zice și în ce Dumnezeu mai cred și ei, Doamne mă iartă. Ion îi singur, copii n-a avut, nevasta i-a murit, și babelor nu le-a venit greu să-l atragă în sectă. Amu, după ce cîrmuirea l-a înduplecat să vină încoace, și bine a făcut, lui Ion nu-i mai arde să se ducă hăt cine știe unde la rugăciunile lor. Are la fermă o odăiță curată și poți să spui că îi mai mult el stăpîn acolo decît șeful.

Drept că, de cîte ori vine la mine, face ce face și începe vorba, că iaca se strică lumea, că nu mai știu nici de-un Dumnezeu, nimic, că toți nărăvesc să pună mîna pe ce nu-i al lor... Eu îi spun cu binișorul, că îi pare, de astă și-i pus să păzească, iar un paznic, știut lucru, vede mai mulți hoți în jur ; că uite cîți oameni de treabă sînt... Și încep a-i număra, dar el îmi numără alții, și fiindcă pînă la urmă lui îi ies mai puțini, se liniștește și se întoarce împăcat la găinărie.

Dar să vezi că ies eu deasupra, numai atunci cînd sîntem în doi. Dacă se întîmplă să ne strîn-

gem la un loc toți cinci care sîntem pe văile estea, ei mă dovedesc. Mai ales Vasile Costăchel, de la ferma de vaci și Gheorghe Diaconu, de la vii și livezi. Dănilă Luchian, de la grădinărie, îi om tăcut și îi place mai mult să-i asculte pe alții decît să se amestece în vorbă. Da Costăchel și cu Diaconu îs aprigi amîndoi și cît trăiește lumea, caută dreptate.

Vasile Costăchel își spune necazurile numai aici, la mine. În altă parte se teme, are o frică într-însul, ce i se trage de la un an de ocnă, făcut cîndva din mila unui fin de-al său, care era mare și tare pe atunci, Dumnezeu să-l ierte. S-a întors Vasile cu o țîră de suflet într-însul și tușește, de se aude noaptea tocmai de acolo de la fermă. „Parcă ești Vasile Costăchel!" Pe urmă s-a dovedit că n-a fost vinovat, dar anul cela și pieptul cine i le mai repară?

Pe Gheorghe Diaconu lumea îl socoate mai șmecher, căci face învîrteli, că altfel de unde ar mai avea băieții lui mașini și case la oraș? Da eu îl știu că nu ți-a lua un pai străin. De strîngător, drept că-i strîngător, și chiar zgîrcit, dar de, așa-i firea omului. Băieților le-a ajutat cu munca sa, că are multe știubeie pe care, de cum se desprimăvărează, le duce în livadă. Președintele chiar îl laudă pentru asta și l-a rugat să scîpuiască o prisacă și pentru colhoz.

Dănilă Luchian, vecinul meu, ți-am spus că-i om așezat, tăcut și mai bine dă el de la dînsul decît să aibă pe urmă cineva cu ce-i scoate ochii. Dacă și se întîmplă că-l apucă vreodată dorul de vorbă, apoi numai de politică; are el un aparat mititel de radio pe care-l poartă tot timpul la șold. Dăunăzi, după ce a ascultat ultimele știri, a tăcut cît a tăcut gînditor, și cînd să se ducă, îmi spune așa, ca printre altele, fiind sigur că n-o să am ce-i răspunde: „Ei, bine, bre, Reigan aista o să se ascundă el în bun-

cărul cela înainte de a începe războiul, dar unde dracu o să iasă el pe urmă ?"

Mai în scurt, fără să mă laud, pot să spun că paznicii noștri îs oameni de nădejde.

Dar, iaca, astă-vară am făcut-o și noi lată, de era să pierdem toată încrederea.

Stăm noi într-o zi aici pe malul iazului și ne mai scărpinăm limbile. Caii pasc liberi pe mal. Eu îmi pregătesc undița să prind niște chitici, să-mi ospătez musafirii. De cu seară pusesem etrele, dar am găsit numai vreo trei-patru cărășei.

— Tac, tovarăși, începe vorba Diaconu. Fusese el cîndva o bucățică de șef la moară și de atunci îi rămăsese vorba cu „tac, tovarăși". Ia să mai fumăm noi cîte o țigară boierească. Și a scos un pachet, se vede, i-l dăruise cineva, că într-adevăr erau de cele scumpe. Cătănoiu, care fumează numai cînd n-are ce face, cere și el una ca să mai rîdă de zgîrcenia lui Gheorghe. Diaconu îi dă fără prea multă tragere de inimă, dar îl previne s-o fumeze pînă la capăt, că „aista nu-i tutun de cel care se usucă pe toate gardurile".

Costăchel a început să rîdă subțirel cu „Hi-i-i-i" al lui, apoi s-a pornit pe tușit, de putea să sperie tot peștele din iaz.

Luchian ascultă muzică și se uită cum prind eu cu o mînă rîma în cîrligul undiței.

— Iaca, aud eu de multe ori la radio, măi băieți — Luchian la toți le zice „măi băieți", fie moșnegi, fie copii — că s-au strîns atîtea și atîtea iscăliturî pentru pace. Da noi unde să ne iscălim, dacă sîntem tot timpul pe deal ?

Ne-am uitat mirați la el : într-adevăr, cum vine asta că noi n-avem unde ne iscăli ? Diaconu tocmai se ridică în picioare la gîndul ista.

— Tac, tovarăși, așa nu merge ! Iese, adicătelea, că noi ne abținem ?

Eu așa zic, începu iar Luchian, că nu se află oameni pe pămîntul ista care să nu fie pentru pace.

— Dar dacă sînt ? întrebă Cătănoiu nesigur.

— Dacă sînt, apoi aiștea nu-s oameni normali, îs niște smintiți și las' să se iscălească ei că-s pentru război, ca noi să-i știm care-s și să-i închidem la balamuc.

Propunerea lui Luchian ne-a părut atît de simplă și la locul ei, că nici n-am mai discutat-o.

Diaconu a mai scos un pachet de țigări, de data asta de cele mai ieftine, și i l-a întins fără vorbă mai întîi lui Cătănoiu.

— Mîncăm noi azi pește, măi Antoane, sau nu ? întreabă Costăchel, după ce-i trece tusa. Văd că nu se prinde nici pe naiba.

— Cum vrei să se prindă, dacă trăncăniți aici ca o căruță stricată ? Hai să-l punem pe aist care este, la fiert, cu niște cartofi, cu niște pătlăgele, și ne-a ieși o zeamă.

Diaconu s-a încrețit de parcă și gustase zeama, care-i păruse sau prea acră, sau fără nici un gust.

— Tac, tovarăși, că proști mai sîntem ! Să mîncăm noi sorbitura asta chioară, cînd avem atîtea bunătăți pe mînă ? !

— Da ce vrei tu mai bun decît o zeamă de pește aici pe malul iazului ? Am și o țuică de cireșe, dacă-ți poftește inima, zic eu pocnind din limbă.

— Să le spui orășenilor de zeamă cu verdețuri și țuică de cireșe pe malul iazului. Da pe mine să mă lași, că eu văd ce se face pe lume.

La vorbele astea Cătănoiu și-a ciulit urechile și a deschis gura să adauge și el ceva, dar se vede că s-a răzgîndit.

Ne-am apucat cîine-cîinește de treabă : Cătănoiu și Costăchel curățau peștele, Luchian s-a dus după

pătlăgele, iar eu cu Diaconu pregăteam ceaunul și aprindeam focul în cuptoraș.

— Deunăzi a venit la mine brigadierul cu niște colectori de fructe, nu știu de pe unde, începu Diaconu după o pauză. Zice : Gheorghe Feodorovici, peste vreo oră iei trăsurica mea și tragi o fugă pînă la grădinița de copii, o să-ți dеie ceva de la bucătărie, că am vorbit eu cu femeile celea, apoi treci pe la depozit și pe la magazin ; m-am înțeles și acolo. Aduci totul încoace, să facem cu tovarășii o masă la aer curat. Pînă atunci ne întoarcem și noi cu mașina.

— Cînd ? Cînd a fost asta ? întreabă Cătănoiu, scăpînd în căldare un pește curățat numai pe jumătate.

— Marți, răspunde Costăchel în locul lui Diaconu.

Diaconu îl privește mirat :

— Da tu de unde știi ?

Vasile Costăchel tușește, dar numai o dată :

— Am fost și eu la banchetul vostru cu aer curat.

— Hai, nu mai mînca la borș, că nici nu l-am pus la fiert, zice un pic supărat Diaconu.

Costăchel se așează să-i fie mai îndemînă :

— Dacă nu tăiam eu vițelul cela, care a înghițit un chiron ruginit, mîncau colectorii ceia ai tăi la borș cu... urzici, deși-s cam mărișoare amu.

— Măi Antoane, nu cumva a dat el de șipul cel cu țuică ? Unde-ai văzut, bre, vițel să înghită chiroane și încă de cele ruginite ?

Cătănoiu rîde dar nu poate găsi peștele cel curățat numai pe jumătate. Cînd îl găsește, nu tace, pune și el un ghimpe :

— L-a scos de la iesle cu dinții, bre. Iar veterinarul a scris în act că dacă nu tăiau vițelul, acesta avea să moară în chinuri. Și era mai rău. După ce

au tăiat vita, chiar au arătat chironul la martori ; de bună seamă, era ruginit și oleacă îndoit.

De data asta i-a venit rîndul lui Costăchel să se uite mirat la Cătănoiu. Diaconu a priceput jocul :

— Si la tine au fost ? îl întreabă el pe Cătănoiu.

— Păi cum altfel ? Costăchel cred că le-a dat și smîntînă, dar te faci cu smîntîna, dacă n-ai puișori ? La tine în livadă știu că nu cresc.

— Bine, omule, d-apoi tu, carele te socoți sfînt...

— De sfinți nu te atinge, zice serios Cătănoiu.

— Ei, lasă, dar cum de te-a răbdat inima să le dai voie ?

— Da pe tine, da pe Costăchel ? Ce-ți spuneam eu ție mai deunăzi, Antoane ?

— Eu am avut hîrtie, sări Costăchel.

— Cred că a fost mare hîrtia și ai putut înveli și tu o pulpă de viței într-însa ?

— N-am învelit, dar puteam să învelesc, că veterinarul mi-a lăsat și mi-a spus : cine îmblă cu mîna pe miere, poate să-și lingă degetele. Am tăcut și nu i-am mai răspuns, da amu îmi pare rău.

— Da la mine, din cincisprezece pui care s-au iscălit că se duc pe lumea cealaltă cînd au văzut veterinarul, vreo trei-patru încă n-au plecat și eu pot să-i prind cînd vreu.

— Hai, lăsați, măi băieți, nu vă contrați atîta, nu mai rabdă Dănilă Luchian, care tocmai s-a întors cu zarzavaturile. Au fost ei și la mine la grădină cu agronomul și au împlut o mașină cu de toate. Ce să le faci ? Hîrtie n-aveau, da odată ce-a spus agronomul... Noi, bre, sîntem oameni mici...

— Dar te-au pus să păzești, nu te-au pus să dai, zic și eu de lîngă cuptoraș.

— Păi vezi că mă pun să dau tot acei care m-au pus să păzesc ! Ei ?

Mie mi-a venit a rîde, dar celorlalți nu. Ion Cătănoiu s-a uitat la mine și a oftat, zîmbind doar din

colțul buzelor ; „Am avut eu dreptate, Antoane, dar nu-mi pare deloc bine că am avut".

Costăchel a dat de vreo cîteva ori din buze ca un iepure, dar n-a mai dovedit să spună nimic, că l-a apucat din nou tusea.

— Cum adică, bade Dănilă, zici mata că sîntem oameni mici ? vorba lui Luchian îi intrase în inimă lui Diaconu. Doar nu sîntem paznici pe moșia cuiva, ci pe moșia noastră... Adă, Antoane, țuica ceea de cireșe, că...

Țuica, împinsă din urmă cu cîte o pătlăgică, părea să-i mai fi domolit oleacă.

— Îi bună a naibii, bre, tu ai făcut-o ? întreabă Cătănoiu, ștergîndu-și musteața.

— Ei, că eu pot face. Mi-a lăsat-o un creștin care a venit aici la pește, îi răspund în doi peri.

— Îmi pare că am mai gustat eu undeva țuică de asta, zice și Costăchel, după ce dă de cîteva ori din buze.

— Și are multă ? se interesează Diaconu. Să știu la o nevoie...

— Zice că are un butoi întreg, îl ațiț eu.

— Ei, nu mai spune ! Ce să facă el cu-un butoi de țuică, că poate să se dălăcească.

— Nu te teme, că el nu bea, suferă de stomac. Cică ; a făcut-o pentru vacă, zic eu serios, ocupat cu gătitul mîncării.

— Pentru ce ? strigă mirat Diaconu. Pentru vacă ? Tu te-ai căldărit cu totul în coliba asta a ta. Unde-ai văzut vacă să beie țuică ?

— Păi, dacă sînt viței care înghit chiroane, de ce să nu fie și vaci care beau țuică ?

L-am lăsat să rîdă un pic, apoi le-am lămurit cum vine asta.

— Creștinul cela are vacă, dar nutreț nu prea. De asta pune în fiecare seară cîte un șip de țuică la portița din dosul ogrăzii și cînd se scoală dimi-

neața, găsește în locul șipului o jumătate de tobultoc de nutreț combinat.

Trei perechi de ochi s-au întors curioase spre Costăchel, dar pe acela l-a apucat iar pîrdalnica de tuse.

În sfîrșit, Vasile își trage sufletul, își șterge lacrimile și zice scurt :

— Eu n-am fost cu nutreț. Da' de alții, nu știu...

Nu rîde nimeni, nu scoate nimeni o vorbă, toți sînt ocupați cu gătitul mîncării.

Diaconu aduce un mănunchi de vreascuri de după colibă, rupe încetișor cîte unul, cu privirea ațintită în foc.

— Tac, tovarăși. Și așa zici mata, bade Dănilă, că, adicătelea, noi sîntem oameni mici ? Eu-s mic, nu știu nimic... Da cine, după părerea matale, îi mai mare ?

— Păi, președintele, făcu Luchian cu greu, de parcă-i era silă să vorbească.

— Președintele, zici ? Da ar putea el lua vreun capăt de ață din grădina asta fără știrea matale ?

— Nu, trebuie să știu și eu, cum altfel ?

— Ei, vezi ? Președintele își cere voie de la mata. Și toți ceilalți mai mici, bineînțeles, își cer și ei voie. Da învoire se cere numai de la cei mai mari. Va să zică, mata ești aici cel mai mare.

— Las' c-ai spus-o și tu, a început a rîde Cătănoiu. Ai să ajungi acuși că și raionul o să-și ceară voie de la noi.

— Și de ce nu ? l-am susținut eu pe Diaconu. Cel de la raion nici n-o să îndrăznească, fiindcă eu nu-l cunosc.

— Tăceți, măi băieți, cînd vă mai aud și pe voi rățoindu-vă... a dat Luchian a lehamite din mînă. Ați băut cîte un gît de rachiu și ați prins la curaj ca șoarecul cel care vroia să dreagă mîța. Cel de la

raion nici n-are de ce-și cere voie de la mine, că lui poate să-i ducă brigadierul acasă, de-a gata.

— Ei, să zicem, dar brigadierul tot de la mata o să-și ceară voie ? nu se lasă „tac, tovarăși".

— Nu zic eu că ai amețit, măi Gheorghe ? Păcat că a rămas puțin de tot în șipul cela, că ai vedea tu atunci cum ne-am apuca noi să punem țara la cale. Las', dacă nu ți-ar ieși pînă la urmă, că tot paznicii îs cei mai mari... Ce-i cu zeama, Antoane ?

— Peste un sfert de oră îi gata.

Deodată Diaconu sări în picioare :

— Tac, tovarăși, ia hai să-i tragem și noi un guleai așa cum îi la modă acum. Am eu acolo la livadă ceva ascuns, a rămas de la banchetul cu colectorii ceia. Tu, Cătănoiu, fuga călare și prinde puișorii cei care n-au dovedit să asiste la banchet. Adă și niște ouă proaspete, să ne dregem glasul, că amu la banchete se cîntă.

— Ei, mă ferească sfîntul, se ridică Ion, mie nu-mi merge la de aistea.

— Lasă tu sfinții și fă ce ți-am spus. Costăchele ! Repede-te după pulpa cea de vițel. Și nu uita de smîntînă pentru puii lui Cătănoiu.

Mă uitam zîmbind la ei, îmi părea o joacă, dar cînd îi văd, sar toți, de parcă i-a vrăjit Diaconu. Prind caii, încalecă și mînă, băiete, care și încotro.

Luchian s-a ridicat și el, fără să se uite la mine și s-a pornit repejor spre coliba lui.

Am rămas cu lingura în mînă și nu știam ce să fac : să mai pun peștele la fiert sau nu ?

Cît am mai deretițat primprejurul colibei, cît am mai tras o fugă la iezătură să văd dacă totul îi în regulă, ei au și prins a sosi : călări, cu puștile în spinare și cu cîte o desagă la oblînc — haiduci și altă nimic !

Nu se uitau unul în ochii altuia și nu vorbeau nimic, de parcă ar fi fost certați de cînd lumea. Nu-i întrebam nici eu nimic.

Diaconu a pus în gura colibei o damigeană de vin și o sticlă de coniac cu multe decorații.

Luchian a tăbîrcit un coș cu din cele ce avea în grădină. Ne-am apucat în tăcere de treabă, dar ne mîna foamea din urmă și îmblam ca vîrșogul.

Cătănoiu a tăiat puii, i-a opărit și îi punea mai într-o parte.

Costăchel a înjghebat o frigare și alegea jăratic să pună un foc sub pulpa cea de vițel.

După ce le-am rînduit pe toate la foc, Diaconu a turnat pe rînd cîte o cană de vin și fiecare a închinat fără nici o urare. Cînd, deodată, auzim că bate cîinele, de parcă ar fi dat cineva peste dînsul. Întoarsem toți capetele speriați.

— Un iepure, măi, strigă Cătănoiu, ștergîndu-și fruntea asudată.

Iepurele nu era chiar mare, ia așa, un puigan, dar răsărit binișor.

— Hi-i-ii ! făcu Costăchel, stăpînindu-și tusa. Numai de aista nu avem aici.

— Pușca, măi ! strigă Diaconu. Care are cartușe, că acuși mai facem încă un fel de fripturică.

Dar ți-ai găsit să aibă cineva cartușe ; doar purtam și noi puștile de ochii lumii.

— Eh, drăcia dracului, și Diaconu puse mîna pe o scurtătură.

— Lasă-l bre, Gheorghe, cu Dumnezeu, a strigat Cătănoiu, apucîndu-l de mînă. Nu-ți ajunge atîta cît ai ? Și așa ne-ai împins pe toți la păcat.

— Eu v-am împins ? Dar n-a mai avut cînd continua vorba : iepurele, pricepînd că dacă mai zăbovește pe aici, îi chip să rămînă pe totdeauna, a zbughit-o iute în țeava ceea, uite, care se vede și amu

colea. E rămasă de pe cînd se instala sistemul de irigare.

— Iaca, na, s-a băgat singur în capcană. Fuga la capătul celălalt, ordonă Diaconu.

Ne repezim toți. S-a trezit în noi instinctul din strămoși ; doi la un capăt, doi la altul, unul bate în țeavă. Cîinele vrea să rupă lanțul, să ne vină în ajutor. Da iepurele nu-i prost să iasă, s-a pitit undeva la mijlocul țevii.

— Tac, tovarăși ! Ia hai să ridicăm noi țeava în picioare, și iepurele, vrea el sau nu vrea, o să lunece la pămînt. Pe urmă o săltăm oleacă, și vino la tătuca, urecheatule !

Ridicăm țeava în picioare, dacă așa-i comanda. Eu, numai cu o mînă, am fost pus să apuc iepurele, cînd or sălta ei țeava.

Zis și făcut.

Dar cînd dau eu, cu răsuflarea oprită, să-mi strecor mîna sub țeavă, răsună deodată un pîrîit, un trosnet, un bubuit, de-am încremenit așa cu mîna întinsă : țeava și tuspatru tovarășii mei au căzut ca secerați la pămînt. Cîinele s-a ascuns în cușcă și a prins a schelălăi.

Încerc să mă scol în picioare dar nu-i chip : îmi tremură genunchii, îmi tremură mîna și nu mă pot dumiri ce s-a întîmplat. Mă uit într-o parte, mă uit în alta, mă uit în sus... Doamne ! Am sărit ca ars. Mi-am dat seama că țeava a ajuns la linia electrică. N-am eu multă carte, dar am priceput pe dată ce s-a întîmplat.

La război, știu că ni se spusese cum să acordăm primul ajutor celor bătuți de curentul electric, dar mai țineam eu minte de atunci, cînd amu uitasem totul pe lumea asta. Să mă fi întrebat cineva cum o cheamă pe mama, nu știu dacă aveam să-i spun. Una, însă, mi se întipărise în minte : trebuie să iau un lemn și să-i dezunesc de la curent. Nu mi-am dat

seama deodată, păcatele mele, că dacă linia-i sus, iar teava și „vînătorii" mei îs jos la pămînt, apoi nu mai este nici un contact între aceste două părți. Iau un taraș ce mi-a căzut la îndemînă și mă apropii de Cătănoiu, care era la marginea dinspre mine, răstignit cu fața în sus, cu mușteile pleoștite, cu ochii deschiși și cu mîinile în părți, de parcă ar fi spus că odată ce a scăpat iepurele, nu mai are la ce trăi pe lumea asta. Ridic eu tarașul, chitind cam de unde și cum să încep a-l dezuni, da el unde holbează ochii ceia și mai tare și prinde a striga, gîngăvindu-se, dar de ridicat nu se ridică :

— Nuunu... t-te f-fă ne-nebun, că n-nu-s mo-mort. Du-du-te după do-doctor.

Cînd l-am auzit duduind în felul ista, era cît pe ce să mă întind și eu în rînd cu dînșii.

Mă dau cu tarașul lîngă Diaconu ; șede și aista întins, de parcă se pîrlește la soare :

— U-u-unde-i u-u-u-re-che-cheatul ?

— A-a, iaca ce te doare pe tine, da de sculat nu te scoli ? mă gîndesc eu. Ei, las' că-i bine, nu-s morți chiar cu totul. Dar dacă nu se scoală, poate-s paralizați ?

Sar iute pe un cal și dă-i bătaie la fermă, la rație.

Ce rușine am pățit după asta, nici nu mai dă Doamne ! Atunci ne gîndeam că mai bine ne-ar fi curentat cu totul, decît să stăm noi, ghiuji bătrîni, cu capetele plecate în fața președintelui care poate să ne fie nepot !

Prin rație au făcut mai întîi legătura cu președintele, președintele — cu spitalul, și pînă am ajuns eu înapoi călare, ei erau de amu la colibă.

Tovarășii mei se ridicase pe șezute, dar tot se mai bîlbîiau, adică mai pe urmă am văzut că se bîlbîie, că atunci tăceau mai ceva ca peștii cei curățiți din căldare.

Președintele ședea pe o buturugă, cu bărbia sprijinită în palme și se uita la iaz.

Doctorul întorcea la jăratic șoldul cel de vițel și zîmbea pe sub mustăți. Avea și de ce să zîmbească : bunătățile celea ale noastre, aranjate atît de grijuliu la foc, scoteau o mirozna de te dădeau jos, nu alta. Uitasem de dinsele, cum uitasem și de regulile celea de la război, cu electrocutarea. Dar parcă nici nu-mi mai era foame.

Un timp au tăcut toți, de se auzea numai scheunatul cîinelui din cușcă și sfîrîitul cărnii deasupra jăraticului.

— Tovarășe președinte, încep eu smerit într-un tîrziu, las' că ne-i da afară, ne-i amenda sau ce ne-i face, dar ascultă-ne, te rugăm, cum s-a întîmplat toată pătărania asta.

Și-i povestim noi totul, așa ca la spovedanie, de la început pînă la sfîrșit, fără să ascundem nimic.

— Mi-mi-chiduță cu-cu c-coada s-a băgat și ga-gata, tot repeta din cînd în cînd Ion Cățănoiu, făcîndu-și semnul crucii.

Președintele ne-a ascultat încruntat, n-a zîmbit măcar o dată și la urmă zice :

— Hai să mîncăm mai întîi, că-s flămînd ca un lup !

Crezi că ne-a mai tienit mîncarea ceea ? Președintele și cu doctorul, ce-i drept, au înfulecat într-adevăr ca niște lupi, turnînd vin din damigeană și rîzînd cu lacrimi de pățania noastră.

Cînd s-au săturat, au mai tras cîte o cană de vin și președintele zice :

— Ei, bine că ați rămas în viață. Că altfel n-ar fi avut cine plăti toate acestea și mă mai cheltuiam și cu înmormîntarea. Dar la ceilalți, despre care mi-ați spus, le găsesc eu ac de cojoc, n-aveți grijă. Păcat că au ajuns de amu iepurii să-i învețe minte pe oameni !

Și s-au dus.

Iar noi am rămas, ferindu-ne multă vreme privirile unul de altul.

Și numai Cătănoiu ținea una și bună :

— Mi-michiduță cu c-coada și a-altă nică !

Da poate că el are dreptate ; ceva necurat numaidecît a fost la mijloc. Mata cum crezi ?

IACOB BURGHIU

(n. 1941)

Prozator, poet, scenarist și regizor de film, Iacob Burghiu a manifestat chiar de la începutul activității sale literare, prin culegerea de povestiri și schițe *Soare în cîrjă* (1966), înclinație pentru proza poetică, abundentă în metafore și simboluri surprinzător de proaspete în contextul nuvelisticii basarabene a timpului. Evoluția sa, vădită în cartea *Lebăda roșie* (1981), l-a consacrat ca autor de nuvele incitante, cititorul fiind îndemnat să dezghioace sensurile adînci ale imaginilor poetice, spre a se alege cu o plăcere direct proporțională cu efortul intelectual depus în actul lecturii.

În 1989 Burghiu s-a afirmat și ca poet, prin cartea *Spre o mioară*.

Paginile incluse în antologia de față au fost alese din cartea *Lebăda roșie*.

PLUGUȘORUL

Procop s-a întors în sat. S-a așezat iar la căsuța lui să-i ungă pereții și să-i schimbe cușma. Stă casa în inima satului. În lipsa lui Procop cineva a rupt cîteva scînduri din gard și a învelit ferestre-

le. Cîte o vacă intra vara în ogradă să pască buruianul, să nu înnăduşe casa. Odată, noaptea, un haram de nor a împuns acoperişul cu un corn de fulger. N-a dovedit să ardă, că vecinii s-au trezit la vreme şi, deşertînd căldările pline, au potolit focul. I-a fost pesemne crestat casei pe frunte să-l aştepte pe Procop.

L-au smuls anii din sat pe Procop de tînăr, dar l-au slobozit cu floarea iernii în păr. Fetele de vîrsta lui au ridicat în poale alte fete şi le-au adunat în hora de pe tolpacă. Cărările pe care le-a bătut Procop de flăcău s-au pierdut în iarbă.

Procop a intrat în sat, ţinînd drumul care se abătea pe la toate ogrăzile. Să vadă oamenii că s-a înmulţit satul. S-a adăugat o minte, două mîini... A înviat cel care a fost îngropat de gurile rele şi pomenit de cele bune, ani la rînd, doar în podul palmei.

Satul şi-a pus ochii pe gard şi strîngea rouă în gură, că era dimineaţă. Iar Procop îşi ducea paşii ţanţoşi prin mijlocul drumului şi-şi descoperea de sub cuşmă creştetul alb, tot spunînd :

— Bine v-am găsit...

— Bine ai venit, zise o femeie de la un gard cu împletitură de lozii, scăpărîndu-l cu doi ochi albaştri, clătiţi în răsărit de soare. Nu se aştepta el să întîlnească ochii ceia după un gard străin.

Procop se opri, boţind cuşma în palme. Magdalena... Alături de ea, din coşarca ogrăzii, cresc o cuşmă. Un bărbat slei ochii în pămînt, mocnind fum din ţigară. Procop îşi lunecă cei doi bulgări negri de lumină peste ei şi păşi mai departe.

S-a primenit satul. Poartă alte cuşme, priveşte cu alţi ochi. Gospodinele vechi s-au rărit. Şi-a măritat satul fetele... Aşa-i izvorul, îşi înnoieşte albia...

Din urmă l-a ajuns o căruţă, dar Procop i-a făcut semn căruţaşului să îndemne roibii. Era dornic

să-l ducă picioarele lui la casă cu bucuria și amărăciunea de om singur.

Casa l-a văzut de departe. Sta zgribulită între celelalte case, ca un pui de bogdaproste. Procop a deschis poarta cea mare, căci îi părea că cea mică n-o să-l încapă cu toată lumea lui întoarsă. A înconjurat casa s-o vadă. I-a deschis ochii, punînd foile de scînduri lîngă cuptoraș, că sunau putrede și erau bune numai de foc. A scos din sîn, de pe găitan, limba de fier cu trei zimți în vîrf. Cheia asta a trecut cu Procop prin para zilelor lui. A deznodat cu ea baiera de fier a lăcății din urechile ușii. Lampa zilei s-a aprins în casă.

S-a apucat Procop să gospodărească. A lăit ograda, casa. În pragul primăverii au pus vecinii umărul și i-au săltat casei alți pereți, mai spre cer. Ochii i-au făcut mari, mai limpezi, să se prevadă satul, cerul. Spre toamnă casa se înălță copăcel. Într-o duminică Procop a dat fuga la Magdalena s-o cheme să-i arăte castelul, dar s-a oprit în poartă. I-a auzit rîsul de după geamuri.

Vecinii și-au găsit și ei treabă pe lîngă casa lui taman duminica. Au avut grijă să păzească casa, s-o reînnoiască, dar iată n-au timp s-o vadă. Și Procop, tot uitîndu-se la casă, a simțit cuprinzîndu-l o teamă de singurătate. S-a închis în casă, dar teama a intrat în el. Pînă în amurg teama a prins să nu încapă între pereți. Îl tot înghesuia pe Procop. Stăruia în casă năduful, cu toate că ferestrele își desfăcuseră aripioarele și cărau vînt. Procop țîșni afară cu teama într-însul. Se vîrcoli prin toată ograda, apoi deschise poarta și ieși la drum. Se zvîrli peste împletitura cea de lozii și se apropie de o fereastră cu gherghef de lemn. Dar lampa se stinse după geam și sub lumina lunii Magdalena își făcu loc sub ogheal lîngă bărbatul său. Casa intră în lumea ei molcumă și bogată. Un cîine roșcat se foi în

ciocleji și Procop se feri de tihna casei, să n-o sperie. O lăsă să-și toarcă caierul. Aduse acasă teama și, oftînd din tălpile pieptului, se așeză cu ea pe prag.

În cercuri vîrcolacii mîncau luna. Încolțită, ea își urma domoală calea.

...La prins pe Procop ziua pe prag.

— Noroc, bade, zise o femeie sprijinită cu coatele de streașina gardului. Hai, ce zăbovești ? Fînul nu așteaptă.

L-au ales de cîtva timp zvenevoi [1]. A strîns Procop un mănunchi de neveste și adună fînul. Satul cîntă : „Procop cu fetele lui".

A căutat cu privirea grebla, dacă are toți dinții, și-a cumpănit-o pe umăr. Teama a rămas în urmă și țopăia după el, ca un ied.

Fînul dat la grămadă făcea urechi și asculta rîsetele și vorbele fetelor lui Procop. Gudurîndu-se, pe tăcute, le mai înțepa la pulpe, li se furișa prin sîn și le speria. Glumea fînul cu fetele.

Rîsetele fetelor și șușuitul fînului l-au limpezit pe Procop. E singurul bărbat în buchetul acesta de femei. Și toate se repeț la badea Procop. Catincuța îl roagă să-i dreagă grebla, că i-a smuls mirișțea trei colți. Anicuța nu poate descurca coșițele din fire de iarbă. Mărioara țipă c-o gîdilă ceva rece în sîn. Ilenuța nu găsește ulciorul cu apă. Mărunei îi aține calea o șopîrlă ce se pîrpălește la soare. La toate trebuie să dovedești, că altfel li se-nnoadă limba-n gură și nu crîcnesc trei-patru zile. Fetele îs cu nazuri...

I-a venit în cap lui Procop să le lepede în voia soartei. Să se ducă la fierării, că știe a sufla cu foiul. Dar nu s-a îndurat. Aici se mai ia cu fetele și mai uită... Și ele... le place să-l asculte. Le spune

[1] Șef de echipă.

vreo pătăranie de le lasă năucite. A adus din lume multe, o minte întreagă, și toate adunate din ierni grele după sîrmă ghimpată. De la început le-a tăcut. Le lăsa învățătură pentru copiii lui. Gîndea c-o să umple casa cu ei... Dar a căutat-o pe Magdalena noaptea și ziua și n-a dat de ea. De o întîlnea în drum, dibuia în ochii ei pe Magdalena la care venea el atîta timp și cale. Nu-i. S-a măritat...

Fînul nu așteaptă. Trebuie cărat, că-l astupă omătul. Și Procop începe să numere pe degete cîte zile îi trebuie. Vine iarna și fetele lui se ascund prin case. Rămîne Procop singur. Cum cade omătul, se gîndește la Anul nou, cheamă băieții din mahala și le face un buhai cu frîu din păr de cal. Nu-i alt meșter în sat. În ajun înfig plugușorul în pămînt alb și colindă ogrăzile. Se duce și Procop, c-a tîlcuit urături pentru satul lui încă acolo, în lume. Trece pe la fetele lui să le anunțe că la vară Costișa Hatmanului o să mănunchiască fîn bun. Fetele se dau la ferestre și-i trimit cîte un zîmbet de după sticlă, să nu vadă bărbații. De-l poftește vreuna în casă, nu intră, zice că mai are un sat întreg de urat.

În anul acesta s-a pornit Procop cu cei din anul trecut. Plugușorul răscolește văzduhul, răstoarnă brazdă puhavă și albă. Cerul și-a dezlegat sacul și seamănă puzderie de boabe. Lumina din ferestre adulmecă prin zborul semințelor, parcă ar căuta ceva pierdut. Procop, rezemat cu fruntea palmei de loziile împletite, își frămîntă cei doi bulgări de țărînă pe sticla ferestrei. Clopoțelul scoate o melodie veche, auzită de toți. Strigătul de îndemn bate a ecou de tinerețe. Putina din săniuță, trasă de cozi, îngînă versul. Plugul întoarce ograda cu mulți ani în urmă. N-a luat seama Procop și a scăpat băieții în ogradă. Dar nu-i nimic. Las' să asculte și

Magdalena plugul. Plugul cel vechi n-a prins rugină, că-i turnat din dor.

Ușa casei și-a desfăcut petala și-n prag a răsărit o fată cu părul slobod și cu început de zi sub sprîncene. Magdalena ?...

Procop se urni, făcu vreo doi pași și vru s-o mîngîie cu vorba, dar fata i-o luă înainte :

— Vasile, intră în casă. Intră și mata, moș Procop. Intrați toți. Mama vrea să vă mai încălziți, că v-a înghețat plugul.

Flăcăoanii s-au strecurat pe lîngă fată. Ea îi numără spre tindă. Vasile, flăcău cu mustața neîncolțită, zăbovi cu ea o clipă și căpătă un zdupac la scăfîrlie, apoi Magdalena îi făcu loc lui Procop să treacă.

Căldura din casă cu o mînă de fată îi dezgheță obrajii.

Gospodina umplu paharele și ridicînd unul în mînă, ură cu ochii la Procop. „La mulți ani, Procoape !“ Privirile lor se întîlnesc tinerește pe o clipă, apoi scapătă în jos. Se feresc de copii... Procop privește la o Magdalenă, la alta, dă peste cap paharul cu vin și zice :

— Tare-i vinul.

— Tare, face Magdalena, întinzînd farfuria cu găluște aburite. Le-a învîrtit Magdalena mea.

Procop măsoară cu privirea blajină fata. Copila se uită la el cu ochi mari și curioși. Îl cunoaște din spusele mamei. Procop nu-și ia ochii de la fată. Tot mai trăiește tinerețea lui. Își mută apoi cei doi bulgări de pămînt la altă Magdalenă, luîndu-și parcă rămas bun.

Îl așteaptă cu plugul, că mai are un sat de urat. Băieții scot săniuța pe poartă, iar el mai rămîne cu Magdalena în fața casei.

— Procoape, cînd s-a întoarce bărbatul, să dai pe la noi. Să nu ne uiți...

— Am să dau...

Magdalena îl petrece din urmă cu ochii. Procop îi face din mînă să intre în casă, c-a mai lega-o gerul de picioare.

Ferestrele pîlpîie neobosite prin perdeaua de ninsoare. Plugușorul răstoarnă brazdă albă lîngă brazdă. Fetele lui Procop așteaptă. Cade ninsoarea bătrînește. Dar Procop nu se dă, se grăbește prin noianul proaspăt să le spuie fetelor lui că pe Costișa Hatmanului o să năboiască la anul fîn înmiresmat și bun, de-au să crească girezile ca florile.

Iar prin sat ecoul aduce frînturi de urătură :

De urat am mai ura,
dar ni-i că vom însera
și avem a trece-n cale
o dumbravă rea din vale,
unde sînt fete nebune
ce azvîrle cu alune
și se leagă de feciori
ca albinele de flori,
și le-ncurc cărările
tot cu dezmierdările...

COASTA DE DRAC

În geam ciocănește ploaia. Pe prag vîntul fluieră prin crăpătura ușii. Se cere în casă. În vatră pocnește un lemn aprins. Pe plită clocotește oala. Capacul saltă pe gura ei, îl gîdilă aburii.

Lelea Dochița a tăiat cocoșelul porumbac să facă o zeamă. Așa-i porunca lui badea Pintilie, bărbatul ei. Înainte vreme, cînd trăgea sapa în rînd cu toți, nu mai căuta carne în strachina cu borș. Da' acu, de cînd ține creionul între degete, nu poate fără ea. Ba a mai prins obiceiul să vină acasă afumat. Cică, un pahar de băutură dezleagă mintea. Dar dacă ia unul, i se ridică pofta. La al doilea uită că Dochița îl așteaptă cu mîncărica gata. După alte vreo cîteva, își aduce aminte de toate vădăniile din sat. Le deapănă pe degete, apoi își scoate creionul din tureatca ciubotei și înseamnă cui îi trebuie de foc, cui la moară. Săracele, dacă n-au bărbați. Și el, om cu răspundere, ține socoteală de toate. Dacă-i brigadir. Auzi ! O fîțîită ca Maria și pe aceea s-o ia în căruță ? ! N-a spus mai dăunăzi la fîntînă că numai să-i vie ei cheful, îl joacă pe dește pe badea Pintilie, așa cum știe ea. Auzi, batjocura ! N-are bărbat și strică casa altora. Umblă cu dresuri, să fie mai bălaie la obraz. Alege cîte două oale de smîntînă și-și frăgezește fața. Cînd o întîlnește pe Dochița, nici bună ziua nu-i zice. Tac amîndouă. Numai cumpăna scîrțîie. Dar în sat, cu alte neveste, o vorbește. Zice că badea Pintilie o lasă, că prea-i ea moaleșă și smerită. De, așa-i ea, lelea Dochița. Femeie domoală. Își apleacă fruntea la toate. Îi îndură și harțagul la beție. Pintilie, cum intră pe ușă, caută melesteul și strigă :

— În seara asta numaidecît ți-o găsesc.

Așa-i năravul lui. A auzit din oameni că, cică, femeile au o coastă de întrecut. O coastă de drac, care trebuie ruptă, ca muierea să nu iasă din cuvînt. Aseară a dat să i le numere și cînd tocmai a achipuit-o pe a zecea, au sărit vecinii. Omul s-a cam fistîcit și i-a spus nevestei :

— Na melesteul, Dochiță, și pune de-o mămăliguță, că, uite, ne-au venit musafiri.

Lelea Dochița și-a amintit de istoria din ajun și un junghi a prins-o din spete.

Motanul a sărit de pe sobă, s-a întins lung ; a căscat de trei ori și și-a găsit pătuc în poalele lelei Dochița. Căldura a aburit ferestrele, răceala s-a tras prin colțuri, sub laiță. Vreme moale. Trage la somn.

Și cînd tocmai să ațipească lelea Dochița, cineva a bocănit la ușă.

— Deschide, l-am adus pe tovarășul brigadir, răsună de afară un glas bărbătesc.

Era Ghiță, vecinul lor de peste drum.

L-au tăbîrcit cu greu pe badea Pintilie în casă și l-au desfățat. Lelea Dochița i-a strîns capul cu un ștergar ud să nu-i plesnească cercurile, și pe urmă parcă o mînă rea a împins-o să-l întrebe de nu vrea niște moare, să se dreagă. Badea Pintilie a scăpătat o privire printre gene. Din cotruță își scoase capul pe sub perdea melesteul.

— Dă-l încoa, Dochiță, mormăi badea Pintilie și, dînd să se scoale, se răsturnă.

Ghiță și lelea Dochița l-au așezat înapoi.

— Unde l-ai găsit ? întrebă Dochița.

— La Maria în poartă, zise omul ieșind pe ușă.

— Iar Maria !

Pe obrajii lelei Dochița înfloriră doi maci aprinși. Ochii uscați scînteiară spre badea Pintilie.

„De-aiștea îmi ești, brigadire ? Apoi stai tu...“

— Melesteul, n-auzi ? scrîșni badea Pintilie, întinzîndu-se către ea.

Lelea Dochița îl îmbrînci înapoi cu sete, de-i sări bluza din copci, și-l săpă cu cuvintele :

— Dă ! Încearcă !

Broboada se desfăcu, răsturnînd părul pe umeri.

Badea Pintilie crăpă un ochi mirat spre lelea Dochița. Ia te uită ! Deschise și pe celălalt. Visează ? Dă-l naibii, că-i bun visul. Dar știi că-i frumoasă

Dochița mea ? Uite cum îi ard ochii. Ea să fie ?... Își duse degetul la gură. Nu doarme. Îi trecu și beția. Simțea și zahăr, și pelin pe suflet. Cum de n-a văzut-o el pînă acum ? Întoarse ochii la melesteu și zise încurcat :

— Pune-l pe foc, Dochiță, și încălzește zeama, că s-au isprăvit gătejele.

Vecinii își fac treabă prin ogrăzi. Stau în așteptare. Nu dau buzna în casă. Cum să intri așa nepoftit în casa omului ? Dar ce să fie ?... Lampa se suie pe cuptor la cald. Se stinge. Vecinii privesc la ferestrele negre și-și aduc aminte că prin case îi așteaptă nevestele. La crucea drumului casa s-a ogoit. Doarme... De după un nor pășește plină și mîndră luna. Parcă se face mai cald. Se încălzesc băltoacele, se dezmorțesc gardurile, răsuflă pămîntul, de parcă i s-ar fi mișcat o coastă.

A doua zi badea Pintilie a ieșit în ogradă să despice niște lemne. Îl furnicau tinerește mîinile, se cereau la muncă. Iar lelea Dochița se porni ca de obicei la fîntînă după apă. Cumpăna scîrțîi. Maria, văzînd-o, pentru întîia dată îi spuse bună dimineața și-i întinse ciutura plină.

VICTOR DUMRĂVEANU

(n. 1946)

Autorul este nuvelist, romancier și publicist, preocupat de la începutul activității sale scriitoricești de problemele tineretului, inclusiv ale celui muncitoresc. Scrie sistematic articole de ziar, al căror ecou se simte adesea și în operele sale literare. *Insula de coral* (1975), *Fratele* (1976), *Strigătul de pe celălalt țărm al dragostei* (1977), *File de adio* (1981) sînt volume de nuvele, inegal realizate artistic, dar din care desprindem un stil propriu. Poate dificultatea găsirii acestuia l-a determinat să abordeze romanul. Citățm astfel titlurile *Numește fericirea altfel* (1981) și *Nesomnul bărbaților* (1985), *Pasărea din noi* (1987).

Nuvela *Casă nouă* a fost reprodusă din revista *Moldova* (nr. 7, 1990).

CASĂ NOUĂ

A fost de ajuns să defileze moldovenii de cîteva ori nesancționat pe strada centrală a orașului, să vină mai puțini oaspeți de pe aiurea, astfel încît degrabă îl ajunse rîndul la locuință și pe Aristid Iancu.

Așa cum se cuvine a fost chemat la sindicat și i s-a spus :

— Domnule Iancu, ești bun de aldămaș.

— Cu ce ocazie, mă rog ? se cruci omul deprins la anii lui să nu se mai mire chiar de tot fleacul.

— Ai locuință, trei camere.

— Tocmai trei ?

— Și de ce nu te bucuri ? îl întrebă cu suspiciune omul de la putere.

Într-adevăr, de ce nu se bucură Iancu ? De ce nu face o gură pînă la urechi, de ce nu-și arată dinții cît fasolele de lună ? De ce nu o ia la picior să-și anunțe și soața, care de vreo cîțiva ani nici nu-l mai rodea să umble prin șefi, să scrie la Moscova, la Paris ca să aibă și ei o locuință ca toată lumea. Obosise și Fenea, căci așa o chema pe nevasta cea dreaptă a lui Aristid. Se pleoștise de atîta așteptare.

Dar soții Iancu așteptau locuința asta de nouăsprezece ani, adică de cînd s-au luat. După masa cea mare împărțită în trei — una aici într-o cafenea cu prietenii mirelui și ai miresei, alta la Aristid în sat, cu neamurile lui și ultima în satul Fenei, cu lipovenii ei, au închiriat un timp o gazdă particulară. Și, deoarece stăpîna o măsura cu ochii în fiecare dimineață de grosime, Fenea făcea niște farmece ca să nu rămînă grea și să nu-i arunce în stradă. Pînă ce, într-o bună zi, Aristid, care tot aștepta să aibă rod căsnicia asta a lor, se interesă pe de departe :

— Nu cumva n-o să ai copii, fa ?

— Deocamdată nu ne trebuie, răspundea Fenea, așa cum era deprinsă în satul cela al ei lipovenesc.

— Ia să mă lași tu cu deocamdată acesta al tău, că am să pun mîna pe curea.

— Să fie cum zici, Aristid. Că ești omul meu. Dar dacă ne alungă gazda ?

— Cer cămin, că de-aia am limbă în gură.

Aristid nu dovedise să uite bine de vorba lor, că pe Fenea începură s-o strîngă fustele. Iar nu mult

după aceea și maioreasa, de la care închiriaseră odaia, le făcu o aluzie străvezie, cum că n-ar mai putea ține chiriași. Maioreasa era nevasta unui ofițer în retragere, care în fiecare seară, contra unui pahar „de acel de la țară", îi povestea lui Aristid cum „eliberase" Chișinăul. Pe Aristid îl piscuia mereu întrebarea de cine a eliberat orașul, de s-a ales cu o asemenea locuință în centru, dar se temea că-l va alunga și va mai scrie vreun raport la securitate, că-i naționalist și-i din neam de chiaburi. Iar pentru serviciul său, legat de ideologia de șofer la troleibuz, atîta îi mai lipsea, dosar la securitate, căci îl măturau din funcție într-o clipită și, caută-ți dreptate, dacă mai ai unde-o găsi. Bietul Aristid era bucuros că șeful cadrelor avea ochii mahmuri după o beție din ajun și nu observase cînd novicele completase chestionarul și scrisese în loc de român, cum era el acolo în Bucovina, moldovean, ca să nu aibă neplăceri, cum se întîmplase cu unii pămînteni de-ai lui.

Înainte de nașterea lui Dănuț, Aristid s-a înnoit cu o odaie în cămin, de cincisprezece metri pătrați : a treia ușă de la bucătăria comună. Bucuria tinerii familii nu mai avea margini. Adică să aibă și ei ungherașul lor într-un oraș atît de mare, să-l aranjeze așa cum vor, să-l închidă cu cheie și să se întoarcă atunci cînd vor avea chef.

Peste vreo cîțiva ani, tot în această odăiță de cămin se adăugase și leagănul Tudoriței, prunca tatei mai mult, fiindcă Fenea promisese că-și vor mări familia cînd li se va apropia rîndul la locuință. Dar rîndul, în loc să scadă, tot creștea și nu știu cum se făcea că înaintea lui Aristid ba se ivea un tînăr specialist, ba un invitat, ba un nepot de-al șefului, ba o rudă de-a subșefului, iar tu, Aristide neică, așteaptă în chichineața ceea de cămin pînă te vor lua dracii, că, slavă Domnului, nu ești în mijlocul

străzii, fiindcă avem și de aceștia, ci ești privilegiat, ai un acoperiș deasupra capului.

Din odăița ceea de cincisprezece metri pătrați Dănuț s-a dus la școală. Își făcea lecțiile la unica măsuță, tot pe ea mîncau cu toții dimpreună, ca să nu strîngă Fenea tacîmurile pe mică pe ceas. Aveau o canapea de-un om și jumătate, pe care dormeau părinții, un pat pliant pentru Dănuț și un fofoliu-pat ce se strîngea ziua, pentru Tudorița. Dacă li se întîmpla să aibă vreun oaspete de pe undeva, așterneau o saltea pe fața casei și dormeau de-a rîndul ca chibritele : începeau o mulțime, nici să-i numeri, nici să-ți închipui unde pot începea atîția.

Aristid se deprinse să doarmă pe o parte, fără a se întoarce, ca să nu scîrțîie arcurile ruginite ale canapelei. Că mai puteau crede copiii, măricei de acum, că părinții lor fac cine știe ce șotii omenești.

La început, bărbatul, bine croit, sănătos și cu poftă de mîncare de trei pe zi își simțea sîngele clocotind. Se lipea de Fenea atent dintr-o coastă ca să nu deranjeze rabla ceea de canapea. Pielea netedă a femeii îi electriza trupul lui Aristid, întețindu-i respirația.

— Mai rabdă, omule, să adoarmă copiii, îi șoptea Fenea în timpanul urechii.

Răbda Aristid de bună seamă, dar peste cîteva minute în întunericul odăiței se auzea sforăitul mărunțel ca de pisică al Fenei. Soțul s-ar fi întors pe altă parte că ar fi adormit și el dar nu-l lua somnul și se temea de scîrțîitul arcurilor. Dacă o să primească locuință, n-o să arunce canapeaua asta cum ar fi meritat ea, ci o s-o ducă la țară, la părinții Fenei, să doarmă soacră-sa pe dînsa. Cu soacră-sa avea cîteva probleme ; principala și cea fără ieșire că era mama soției lui și Fenea ținea mai mult la ea decît la dînsul, care-i era bărbatul dintîi și tatăl copiilor făcuți împreună. Apoi că ori de cîte ori da

pe la dînșii se amesteca în toate de-a mărunțelul. Cîntecul ei cel mai îndrăgit era că de ce Aristid n-are grijă de propria nevastă.

— Măi, Aristid, nu vezi cît ți-i de slabă și necăjită femeia, poate o trimiți pe undeva la odihnă, să mai pună carne pe dînsa. Oare chiar nu te uiți la dînsa cît îi de slabă, de gălbejită la față? Sclipuiește-i vreo foaie de acolo, la sindicatul vostru, să mai răsufle și ea, sărmana, oleacă de libertate.

Aristid făcea zîmbre auzind-o.

Și se uita la obrazul Fenei, dar nu vedea nici un fel de gălbejeală. Din contra, femeia avea un obraz rumen, o față rotundă, și nici celelalte nu erau de lepădat. La nevăstuici de astea Aristid nu se mai sătura uitîndu-se prin retrovizorul troleibuzului. Dacă observa cîte una de astea stînd în picioare, numaidecît se adresa prin megafon:

— Stimați cavaleri de la sfîrșitul secolului douăzeci, oferiți locul doamnelor și domnișoarelor.

Spusa lui Iancu ajungea și la conștiința cîte unui gligan de adolescent și femeia care-i plăcea lui Aristid se așeza. Cîte una îi zîmbea în oglindă și atunci orele de muncă treceau pe neobservate. Nici nu dovedea să oboosească măcar. Iată cîte îi trebuie unui om ca viața și munca să nu-l pară o povară!

Odată, fiind în dușii cei buni și zărindu-l Fenea cu ochii scăpărînd spre dînsa, îi opri, așa trupeșă cum era, calea luminii și-l întrebă gingaș:

— Ei, ce-ar mai trebui să am, Aristide, ca să mă mănînci din ochi.

— O nimica toată.

— Adică?

— Să fii a altcuiva. Străină de-ai fi.

Se repezi la el, dar coridorul căminului era lung și mai prinde-l dacă poți.

Ziua ca ziua, se mai certau, se mai împăcau, de, ca soții, dar cînd ajungeau la culcare, la scîrnăvia aceea de canapea, istoria se repeta la nesfîrșit. Foarte bună de cadou pentru soacră această canapea și mai mult de nimic. Căci mare scorpie e și soacra asta a lui Aristid.

Odată venise în ospeție la dînșii, cotrobăise prin toate ungherele, făcuse tot ce-și pusese în gînd și ce-și zise : ia să mă plimb olecuță cu troleibuzul. Ieși pînă în centru și așteptă, junghiul, troleibuzul nr. 1, pe care lucra Aristid.

Nu se urcă prin față, cum ar fi fost normal, că-i bătrînă și să vină să-și salute ginerele cum se cuvenea, căci lucra în schimbul întîi și se sculase la ora cinci dimineața, să nu întîrzie. Deci, nici nu-l văzuse în ziua aceea. Dar nu veni, ci se înghesui în mulțime. Curînd găsi și un loc la geam; se uita la clădiri, la trecători, nici habar de grijă n-avea. De, se plimba cu troleibuzul ginerelui. Da Aristid tocmai fierbea. Înseamnă că-l paște. Ce s-o fi gîndit ea : să mă dumiresc ce fel de serviciu are ginerele ăsta al meu, care, cît îi ziulica de mare, șade în jilț moale și sucește încolo și încoace roata volanului.

Ca să-i dovedească ce-i asta, Aristid stopă brusc de cîteva ori pe la intersecții. Bulucul de pasageri se prăbuși înainte, încît se auzeau afurisenii :

— Oare mult mai au de gînd să experimenteze șoferi pe nervii noștri ?

— O fi învățînd băiatul. Iertați-l.

Aristid înghiți cîteva noduri și din nou își căută soacra în oglindă. O găsi. Nici vînt rece n-o trecea. Se uita prin geam plină de o curiozitate țărănească. Se vede că nu mai fusese niciodată prin partea asta a orașului.

La ultima oprire, deși Aristid anunțase controlul tichetelor, soacra rămase la locul său. Înseamnă că-i place. Șoferului îi venea s-o ieie pe de-a dreptul,

printre case, dar nu-i permitea cablul electric.

La una din stații văzu un controlor cunoscut. Îi făcu semn din ochi să urce în vagon. Acela se apropie de cabina lui Aristid și-l salută cu bunăvoință.

— Controlează tichetul femeii de pe bancheta a patra de la geam. Rîndul din dreapta.

— S-a făcut, zise controlorul și porni în adîncul vagonului. Se opri la bancheta a patra. Mai întîi ceru tichetul bărbatului de alături. Bravo controlorului! Soacra lui Aristid continua să privească prin geam. O rugă și pe ea să arate biletul.

Strînse din umeri.

Controlorul nu se mișcă de lîngă dînsa.

Vagonul se învioră, fremătînd de șoapte de tot felul. De încuviințare nu se prea auzeau, de susținere, nici atîta, doar unele de consolare; chipurile, e bătrînă sărmana și a uitat să-și ia tichet.

Ea se revoltă: ce fel de bătrînă? Oare nu cumva o fac ziua în amiaza mare babă?

Atunci pierdu și scama ceea de susținere a pasagerilor din jurul ei.

Controlorul nici nu vroia să audă de glumă. Cine știe ce-i spunea ea, Aristid, din cabina troleibuzului, n-avea cum să deslușească vorbele de protest. Convingîndu-se că nu-i lucru de șagă, femeia se ridică de pe banchetă și, urmată de controlor, se apropie de cabina șoferului.

— Măi, Aristid, spune că-s mama ta, că, iaca, m-a prins fără bilet și-mi cere amendă.

Va să zică, mamă!

— A, bună ziua, soacră, o făcu pe deșteptul Aristid.

— Iaca, scapă-mă, Aristide!

— Nu pot.

— Tu ești mai mare aici. Ești șoferul troleibuzului.

— Sînt dar troleibuzul îi al statului.

— Și chiar n-ai dreptul să plimbi un neam de-al tău ?

— Am dreptul. Dar nu i-am spus controlorului că am pe cineva. Mata de ce ai tăcut cînd te-ai urcat ?

— Mătușă, eu n-am timp. Plătește amenda și ai scăpat, interveni controlorul, grăbit din urmă de pasageri.

— De banii ăștia mai bine aș cumpăra niște bomboane nepoților.

— O să-i doară dinții de atîta dulce, puse o pilă și Aristid, pornind troleibuzul.

Aristid o să găsească numaidecît o mașină și o să-i ducă pînă în poartă canapeaua, să se întoarcă pe față toate sudalmele cîte a primit, cînd prindea să scîrțîe de parcă era vie.

— Liniștește-te, Aristid, că ne aud copiii.

Și Aristid se liniștea, cu dinții încleștați.

Rămîneau singuri în cămăruța lor doar atunci cînd soacra lua copiii la dînsa, la țară. Atunci putea să scîrțîe spurcăciunea de canapea, căci era totuna. Aristid deschidea televizorul și cît L. I. Brejnev își citea cu nesaț și cu ochi înlăcrămați următoarea cuvîntare de mulțumire pentru decorația cu care a fost distins, canapeaua gemea și se văicăra sub trupurile lor tinere și pline de vigoare.

Dar de la o habă de vreme Dănuț se punea de-a curmezișul dusului la bunica.

— Nu mai vreau la mamaia.

— Da de ce, mă, areștanțule ?

— Fiindcă miroase rău din gogineață de la porc.

— Nu te duce pe după casă.

Pe Dănuț îl scăpase din mîini. Copil al asfaltului, pierduse legătura sfîntă cu pămîntul. Și Aristid își lua vina asta asupra lui. Cînd băiatul era mai mic, ar fi trebuit să-l ieie de mînuță și să meargă în parc, în pădurica de la marginea orașului să-i

arate natura, să urmărească o gînganie, o ființă vie. Ci el a lăsat toată educația pe seama grădiniței. Și acum, poftim, culege roada, dacă ai ce culege. Băiatul se deprinsese cu orașul, toată mîngîierea și aleanul le găsea în stradă, la colț de cartier, unde se adunau vlăjganii de prin blocurile alăturate și puneau țara la cale.

Aristid încercase să-l smulgă din ceata ceea de netunși, dar n-a fost chip. Cînd îl înșfăcase de reverul hainei, gata să-l aducă acasă, Dănuț se smucise din răsputerile lui de mînzoc, cît pe ce să-l lase pe taică-său cu reverul în mînă.

— Dacă mai repeți figura asta am să fug de acasă.

— Și unde ai să te duci, mă rog ? se făcu aman de curios Aristid.

— Unde m-or duce ochii, i-o întoarse feciorul care dovedise să iasă din iarnă mai înalt decît taică-său.

Aristid îl lăsă în plata Domnului, dar vorbele feciorului i s-au înfipt în suflet ca un cui ruginit. Ca să vedeți, l-a crescut cît un stîlp de telegraf, l-a îmbrăcat, l-a ferit de griji și nevoi și cînd colo, uite ce-i iese pe gura ceea nespălată ? Nu, așa nu mai merge ! Ajunge atîta bătaie de joc ! Copiii ăștea ți se suie în cap și li-i teamă să coboare fără scară. Are să aleagă Aristid o curea și are să i-o măsoare pe buci, ca să-l țină minte și să nu-i mai răspundă lui taică-său ca un gogoman.

Dar pînă a alege o curea, i se descărcă nevestei-si :

— Ți-ai fi închipuit vreodată, Fene, ce poate să iasă din gliganul ăsta al nostru ? A zis că dacă nu-i intrăm în voie cu ceva, fuge de acasă.

— Chiar așa a zis ? Nu-mi vine a crede.

— Să mă trăsnească Dumnezeu !

— Nu putea să spună că o să fugă de acasă, fiindcă noi nici n-avem casă.

Muierea tot muiere rămîne. Știe un cîntec și îl tot repetă ca cioara din crîng. Numai că tăciunele de pasăre melită, cîr-cîr, din clonț, pe cînd Fenea, cu și fără ocazie, toacă întruna : casă-casă ! De parcă lui Aristid i s-ar propune în fiecare zi cîte un apartament și el n-ar avea altceva de făcut decît să-l refuze. Cum auzea vechea melodie, Aristid trîntea ușa și ieșea din odaie.

Grijile pentru copii, necazurile și neplăcerile de pe la lucru și de acasă îi hăituiseră pe soții Iancu, încît uitaseră aproape cu desăvîrșire să mai trăiască și pentru ei. Rar de tot cîte un braț al lui Aristid rătăcea noaptea pe sub plapumă și se încolăcea în jurul taliei Fenei. De acum ea nici nu mai vorbea în șoaptă, ca să n-o audă careva dintre copii. Deprinsese un alfabet al gesturilor. Îi punea nu știu cum mîna la gură, apoi îl pișca dureros de braț ca să nu-l mai lase de capul lui pe aiurea. Asta însemna ca și *cărămida* pentru șoferi : mai departe circulația interzisă.

Într-o seară de mai demult îi ajutase Aristid soției pe la plită, ceea ce nu era deloc simplu într-o bucătărie comună, unde, cum apărea un bărbat, nevestele observau și cu ceafa ce făcea acela, ca mai apoi să-l deie drept exemplu la al său. Halal de un asemenea exemplu !

Dar Aristid călcase peste toate, îi ajutase Fenei și la curățit cartofi, și la aranjat masa, și la spălat vesela. Chiar și paturile copiilor le așternuse, astfel că inima Fenei se mai îmblînzise. Și cînd mîna ceea ușernică a lui Aristid o cuprinse de după gît în așternut, ea îi făcu semn să mai rabde, că nu-l ia apa. Bine, bine, dar are și răbdarea capăt ca și orice alt lucru. Se foiseră oleacă și arcurile canapelei parcă atîta și așteptau, să scîrțiie din toți bo-

jicii. Copiii dormeau nemișcați. În orice caz, așa li se părea părinților, ascultînd prin întunericul dens respirația lor egală, fără nici un fel de eforturi.

Încă o mînă a lui Aristid porni la plimbare pe sub plapumă și nici acest lucru nu trecu fără ca arcurile să nu încerce liniștea odăiței.

— Fii cuminte, îi șopti dulceag Fenea.

În timpul acesta, de pe fotoliul mobil se auzi tusea înăbușită a Tudoriței.

— Hai, iubiți-vă mai repede că vreau să dorm, bolmoji ea.

Se întoarse pe cealaltă parte și Dănuț. Deci, nu dormea nici el.

O rușine amestecată cu ciudă și necaz îl cuprinse pe Aristid pînă în cele mai mici mădulare ale ființei lui.

Cine era de vină ? Cui să se plîngă ?

Dimineața, cînd își bea singuratic ceaiul în bucătăria comună, veni somnoroasă și Fenea pentru a urmări cum se descurcă bărbatul ei în blide. Nu se puteau privi în ochi.

— Ei, ți-ai primit-o aseară de la fiică-ta, începu vorba Fenea.

Aristid n-avea deloc poftă să-i răspundă.

— Sau ți-s astupate urechile de dimineață de nu auzi ?

— Mi-s astupate, răspunse Aristid rece.

— Așa că, pînă nu primești casă, n-ai ce trage nădejde să te atingi de mine.

Iarăși șlagărul de mai înainte !

S-ar fi culcat după asta în altă parte, dar n-avea unde. Încă un pat nu mai încăpea în odăița lor, n-avea nici o plamă de loc. Nu-i rămînea bietului om decît să înghită în sec. Pînă la urmă, tot găsise el o ieșire. Avea o saltea pneumatică pe care o umfla burduf, o așeza lîngă canapea și se odihnea împărătește.

Dar pe Dănuț îl scăpase din mîini. Pierduse orice contact cu dînsul. Rareori, cînd se vedeau, Aristid îl înghimpa cu cîte o vorbuliță, feciorul îi răspundea cam în același gen, sau înghițea în sine și nu răspundea nimic. Cu mezina nu găsea nici atîta capăt de vorbă. N-avea unde bate punte de înțelegere nici cu Fenea. În cazul acesta, ce-i rămînea omului să facă ?

Aristid vorbi cu șefii lui și trecu la un schimb și jumătate. Șefii i-au mers în întîmpinare. Pesemne, se gîndiră ei, omul are nevoie de bani și de ce să nu-i permitem să cîștige, dacă tot ducem lipsă de șoferi de troleibuz.

Trebuia să vină la lucru pe la amiază și își lua în primire troleibuzul chiar de lîngă cămin, unde îl lăsa schimbașul, cu două roți pe caldarîm. Aristid se urca în cabină și pînă la o bucată de noapte n-avea răgaz. Se oprea o jumătate de oră, cînd pasagerii se mai răreau, și intra într-o cantină muncitorească. Lua o porție dublă de borș și două pîrjoale, apoi de la colț cumpăra o sticlă de vin ieftin, pe care o dosea sub niște scule într-o cutie din cabina troleibuzului. Termina lucrul tîrziu, închidea vagonul și golea de unul singur sticla de vin. Pornea apoi pe jos, cu pași obosiți, spre căminul cu ferestre întunecate. Neobservat de nimeni, intra pe vîrfuri în cameră, își așternea jos salteaua pneumatică și adormea buștean, într-un somn adînc, fără vise.

Dimineața ai săi umblau atenți, nu cumva să-l trezească. De obicei, după somn el era vrăjmaș nervos. Așa că mai bine îl lăsau să doarmă și se împrăștiau care și încotro. Aristid se trezea cînd nimeni nu mai era în odaie. Căuta prin blide ceva de-ale gurii, se bărbierea și ieșea proaspăt-păpănaș, odihnit, din casă. Uneori se întîmpla că nu-i vedea și nici nu schimba o vorbă cu ai săi săptămîni în

șir, deși dormeau cu toții laolaltă în cămăruța din cămin.

Astfel, vestea că Aristid primește apartament nou-nouț îl lovi ca un trăsnet în plină zi cu soare. Atît de mult se obișnuise cu condițiile în care trăia, viața lui avea parcă o ordine ce-o acceptase de voie sau de nevoie, încît tresări de-a binelea cînd i se spuse ce și cum.

Ce fel de apartament, ar fi vrut el să întrebe, dar își dădu repede seama că se gătește să-i iasă pe gură o prostie. Și Aristid își mușcă dureros buza de jos.

Se străduia să nu prea intre în garaj, fiindcă mecanicii nu-l slăbeau cu întrebările cînd întinde masa ca nu cumva să scape o asemenea ocazie. De, nu în fiecare zi primește omul casă. Aristid le promitea că n-o să-l scape din vedere pe nici unul.

După formalități a umblat Fenea, fiindcă era vară și mulți șoferi erau în concediu, așa că Aristid era prins din noapte și pînă în noapte. Cheile, ce-i drept, i s-au dat gospodarului, căci toate documentele erau pe numele lui. După ce Aristid Iancu a pus în buzunar cele patru chei, a pornit cu întreaga capelă spre marginea ceea a orașului unde se afla blocul lor. Încă nu era linie de troleibuz pînă acolo, dar cu timpul avea să fie ; Aristid văzuse planul rețelei de transport pentru anii următori.

Porniră tuspatru. Nici nu mai ținea minte Aristid de cînd nu ieșiseră așa cu toții în oraș. Dănuț era cu un cap mai înalt decît dînsul. Ia, a mai zbucnit-o în sus, gliganul ! Fenea purta o rochie înflorată pe care Aristid încă n-o văzuse. Să fi trecut cumva pe alături în hărmălaia orașului, nici n-ar fi recunoscut-o. Și, în genere, de la spate nici nu-i părea să samene cu nevasta lui. Reușise s-o uite. Se schimbase și Tudorița. Are să fie frumoasă cînd o să crească mare. Seamănă cu mamă-sa. Greu are să-i fie s-o

păzească, fiindcă au să i-o rupă flăcăii din mînă. Aristid ar fi vrut să vorbească ceva cu fiică-sa, dar nu știa ce să-i spună. Și atunci întrebă :

— În ce clasă ai trecut, Tudorițo ? Într-a patra sau într-a cincea ?

Fiica se întoarse spre dînsul, de parcă îl vedea pentru prima dată în viață.

— Poate că mă lași în a treia ?

— Pentru a treia îmi pari cam răsărită.

— Apoi află, dragă tăticel, că am trecut în clasa a șasea. Și mă cheamă Dora.

Aristid fluieră a mirare. Măi, măi, cum se mai duc anii ! Încurcase pînă și numele fiicii. Poate că și băiatul o fi avînd alt nume și el, ca tată, nu știe nici cu spatele.

Blocul avea nouă etaje și se afla chiar lîngă o pădurice. Era o curte largă, cu puieți sădiți în primăvara ceea. Mediul le plăcu în mod deosebit.

— Ar fi trebuit să dăm drumul unei mîțe înainte, își aminti Aristid de un vechi obicei de a intra în casă nouă.

— De cînd vă tot rog să-mi dați voie să-mi iau o pisică, zise Tudorița, sau Dora, cum îi evoluase numele.

— Unde aveam s-o ținem într-o odăiță ca a noastră ? se apără Fenea.

— Dar aici o să-mi dați voie ? insistă fiica.

— O să mai vedem, amînă mamă-sa rezolvarea problemei.

— Tăticelul o să-mi permită. Așa-i, tăticele !

Aristid de acum uitase cum se satisface o dorință a copilului. Clătină din cap, semn care putea fi înțeles în mai multe feluri.

— Dora, azi o să joci tu rolul de mîță.

— Mă prind, sări Dora în sus de bucurie și-i smuci pe taică-său de braț.

Bărbatul descuie ușa și-i făcu loc Dorei să intre. Fetița mieună de cîteva ori, lipăind prin holul larg. Mieunatul ei artistic răsună frumos și ecoul se răspîndi curînd în toate camerele. Dora dovedise să deschidă ușile și se opri în fața uneia.

— Asta-i camera mea.

Pînă Aristid și Fenea se mai uitară în jur cum îs lipite tapetele, cum este văruit tavanul, își alese o odaie și Dănuț.

— Iar acesta e salonul, zise Fenea, care începuse să inspecteze pe rînd apartamentul.

— Iată și camera mamei, arătă Aristid înspre ușa deschisă a bucătăriei.

Apartamentul le plăcu tuturor. Ce-i drept, Aristid nu prea văzuse un loc și pentru el, dar asta nu mai conta atît de mult în această atmosferă de bucurie generală. Se vor aranja ele lucrurile cumva numai grija asta să le mai rămînă.

Chiar în aceeași zi își aduse încoace salteaua pneumatică și o plapumă ca să aibă cu ce se înveli. Gluma-i glumă, dar să nu se prefacă cineva într-o ureche, să spargă ușa și să intre. Încearcă după aceea și smulge-ți casa de la el prin judecăți și nevoi. Auzise Aristid de o asemenea istorie și n-ar fi vrut să se repete chiar cu dînsul. Iată de ce avea de gînd să doarmă aici.

Fenea împreună cu Dora curățiră parchetul și geamurile. Soția dădea zilnic cîte o raită pe la magazinele de mobilă din oraș. Cozi nesfîrșite peste tot, iar prin magazine sufla vîntul. În loc de bucurie și liniște noul apartament îi aduse lui Aristid un milion de necazuri.

— Amintește-ți, poate ai pe cineva la covoare, îl chinuia Fenea.

Aristid își încorda memoria, încît i se încrețea fruntea ca o armonică.

— Ei, ce taci, dacă te întreb ?

— Vreau să-mi amintesc.

— Amintește-ți mai repede.

Dar Aristid n-avea nici o cunoștință la covoare, nici la mobilă, și nici la materialele de construcție. Și Fenea îi făcea zile fripte.

— Toți bărbații ca bărbații, numai al meu e mămăligă. Și în pat, și în viață.

Cît ar părea de straniu, dar Fenea avea dreptate.

Nu-i ieșise nimic nici cu canapeaua. Fenea hotărî s-o pună la balcon. Căci după ce fusese închis balconul arăta ca o cameră de vară. Numai bună pentru Aristid. Venea din schimbul doi pe la o bucată de noapte și, tipa-tipa, drept la balcon. Parcă după ce opintise rabla ceea de canapea de la cămin pînă la etajul șapte, își pierduse scîrțîitul arcurilor. Aristid se întorcea de pe o parte pe alta, și nimic. Uite, acolo în cămin, în odăița ceea de cincisprezece metri pătrați, avea poftă de scîrțîit canapeaua naibii!

Chiar dacă Aristid termina lucrul mai devreme, nu se mai grăbea acasă, să nu-l piseze Fenea. Ba, în ultima vreme, mai venise și soacră-sa pe capul lor. Cu tot cu sfaturile și poveștele ei. Să fi fost din voia lui Aristid, și-ar fi așternut ceva în troleibuz și nici n-ar fi dat pe acasă. De-a cui nevoie?

Și totuși, Aristid avea în casă un suflet care îl aștepta. Oploșise fiică-sa de pe undeva un pisicuț roșcat pe care-l aduse acasă, îl lăuse și-l îngrijea cu dragoste. Dar mamă-sa nu-i permitea să-l țină în cameră să nu se deprindă. Iar Dora îi făcuse culcuș dintr-o flanea de lînă, în balcon. Cum simțea că vine Aristid, pisicul prindea să mieune de-abia auzit. Și omul, de fiecare dată, avea grijă să-i aducă o bucățică de salam sau o jumătate de pîrjoală.

— Na, Piciu, na tatii!

Pisicul își lua degrabă cina cea de taină și nu se mai întorcea la culcușul său din ungher, ci se urca pe canapea, alături de Aristid.

— Hai vino, Piciu, la tata ! îl chema el și-i deschidea plapuma să intre la călduț.

Piciu se lipea de pieptul păros al lui Aristid și prindea să toarcă alene. Curînd amîndoi dormeau.

Dimineața, Fenea amețea căutînd peste tot pisicul și numai cînd îi vedea căpșorul ițindu-se de sub plapumă, se stropșea :

— Cîț, boală, cîț ! Unde te-ai cățărat ?

Aristid încerca să-l țină strîns la piept, dar Fenea îl smucea și-l arunca departe.

— Să nu-l văd pe paturi că îmi umple albiturile de purici.

Iar într-o duminică, după ce Aristid se bărbieri și-și îmbrăcă o cămașă curată, Fenea unde zice :

— O să mă înăbuș în casa asta. De-amu și de la tine miroase a motan. Dă-te cu vreun parfum ceva, că mă scoți din casă.

Piciu se ferea de Fenea și îl urma pe Aristid peste tot. Se uita cu niște ochi jalnici la gospodar, de parcă l-ar fi înțeles. Aristid îl hrănea pe ascuns și îl mîngîia pe blana molcăluță. Niciodată nu-și închipuise că va fi legat atît de strîns și duios de un simplu motănaș.

Uneori stătea concentrat la volan, străduindu-se să reacționeze mecanic la semnalele mijloacelor de transport și a semafoarelor și își amintea, fără nici o legătură, de Piciu. Zîmbea fără să vrea. Cît de nostim și drăgălaș i se părea motănașul. Numai de nu l-ar obijdui Fenea prea mult în lipsa lui. Poate că-i ia apărarea Dora-Dorița !...

Dacă atunci cînd se trezea dimineața o găsea pe Fenea la bucătărie, înseamnă că ea avea grijă să-i strice din nou dispoziția.

— Cît o să mai stăm ca la gară, Aristide? Fă ceva că m-am săturat. Găsește mobilă undeva.

— Poate-mi spui unde?

— Du-te la bază. Am auzit că de la hamali se poate face rost, dacă le dai pe deasupra.

O să se ducă, de bună seamă. Deși nu-l trage inima să umble pe nicăieri. Nu-i mai vine lui a crede că dacă toate camerele vor fi mobilate și puse la punct, în apartamentul lor o să triumfe bunăvoința și înțelegerea.

Era o zi ca și altele. Frînt de oboseală, Aristid conducea ultimul troleibuz. Nu se mai grăbea ca de obicei. Va ajunge la capătul liniei, va închide ușile după coborîrea pasagerilor, apoi va trage vagonul pe linia de rezervă și, pe întuneric, va goli sticla ceea de vin. Va mușca dintr-o franzelă și ar putea cădea trunchi pe o bancheta. Nu s-ar duce, pentru nimic în lume, acasă, căci are el în troleibuz niște bulendre să se învelească să nu-i fie frig. Dar o să-l aștepte Piciu. Poate, nu poate, trebuie să se ducă, fie cît de trudit și de obosit.

— Ultima stație, anunță el prin megafon. Troleibuzul nu merge mai departe.

Toată lumea a coborît și Aristid era gata să pornească spre locul de parcare, cînd zări o domnișoară în vagon. Asta îi mai trebuia acum, la miez de noapte.

— Ultima stație, domnișoară!

Ea arătă spre ureche, cum că auzise, doar nu-i surdă. Nici de gînd n-avea să coboare. Și atunci, Aristid a fost nevoit să vină la dînsa.

— Poate aștepți invitație specială ca să eliberezi troleibuzul, o întrebă el.

— N-am unde mă duce, răspunse ea.

— Și aici ți-ai găsit hotel?

— Poate că aici.

Pe Aristid îl înjunghie rîsul. Atîta să lucrezi și să nu mai vezi, iar să vezi și nici de cum să crezi.

— Am să chem miliția.

— N-o mai chema.

— Atunci coboară.

— Dar unde să mă duc ?

— Pe mine mă întrebi ?

— Dar pe cine crezi ?

Pînă la urmă, Aristid a parcat troleibuzul, a stins lumina și, cu ușile închise, și-a servit pasagera cu cîteva gîturi de vin, cu pîine proaspătă. După sticla de vin golită, lui Aristid i-a trecut oboseala. Ba i se făcuse și poftă de vorbă. Fata era pămînteancă de-a lui Aristid. Venise să depuie documentele la Institutul pedagogic și întîrziase la comisia de primire. N-avea unde se duce ; nu avea nici neamuri, nici cunoscuți în orașul ăsta. După un schimb de vorbe, încercă fata și cu mîinile. Se ferea destul de molcăluț, ca să nu-l supere pe Aristid și s-o alunge din troleibuz. Și bărbatul prinse curaj. Nu s-ar fi dat la o parte nici fata, căci nu era ușă de biserică prin care să nu fi trecut încă nimeni. Dar Aristid se făcu de rușine. De obidă și necaz, smuci două saltele de pe banchete, se întinse buturugă în mijlocul troleibuzului și sforăi zgomotos pînă la ziuă. Fata nu atipise decît iepurește și îl trezi cînd începuse a forfoti orașul.

El sări în sus speriat, fără să priceapă unde se află. Abia după ce-și șterse ochii, înțelese că-i în troleibuz. Improviză cîteva exerciții de înviorare ca să-și vină în fire.

— Eu am să cobor, zise domnișoara, deschide-mi.

Aristid se mai uită o dată la dînsa pe furiș. Nu era de lepădat.

— Nu ești supărată pe mine ? întrebă șoferul.

— De ce să fiu ?

Chiar așa, de ce să fie ? ! A găzduit-o o noapte în troleibuz, a servit-o cu ce-a putut. Iar restul nu-s decît socoteli de pus în pască...

Ce-a avut să pățească, nu-i greu să ne închipuim. Fenea vroi să afle unde dormise Aristid. Ideea că înnoptase în troleibuz, nici nu avea de gînd s-o creadă. Doar să-i aducă martori. Dar de unde putea Aristid să icie martori ? Pe de o parte, soțului îi era lehamite de trăncăneala Fenei, iar pe de alta, nici nu bănuise pînă acum că e atît de geloasă.

Știa că trebuie să rabde cîteva zile și Fenea o să uite de noaptea ceea. Se va întoarce la problemele ei. Iarăși se va împiedica de motănel, de neputința lui Aristid de-a procura ceva pentru noul apartament, își va scărmăna soțul că nu e în stare să facă nimic în casa asta, va da la brazdă copiii care o tot iau razna, fără să se uite pe unde calcă. Aristid mai degrabă ar fi condus troleibuzul încă un schimb, fără odihnă, numai să nu-și audă nevasta tunînd și fulgerînd. De acum îi părea că în odăița ceea de la cămin era mai reținută, pesemne se intimida de vecinii care foiau încolo și încoace pe coridorul lung, pe cînd aici, în apartamentul separat, își dă frîu liber gurii.

În noaptea aceea procedă ca și în alte dăți ; descuie atent ușa și păși pe vîrful degetelor ca să nu-i trezească pe ai casei. Se pregăti să-și aștearnă pe canapeaua de pe balcon, dar îl așchie o presimțire rea. Nu auzi mieunatul lui Piciu. Pipăi ungherul unde știa că trebuie să fie, dar nu mai găsi nici bucata veche de flanea. Oare unde să fie ?

Încercă să se culce, dar o neliniște adîncă nu-l lăsa să aținească. Se mai întoarse de pe o parte pe alta. Arcurile canapelei parcă ar fi fost unse, nici nu se auzeau. Nu putea să adoarmă și capătul. Hotărî să afle ce-i cu pisicul.

Sări din așternut și lipăind cu tălpile goale pe parchet se strecură prin bucătărie, deschise atent ușa de la salon, unde dormea nevastă-sa. O strigă șoptit din mijlocul odăii, ca să nu ajungă răsunetul pînă la copii.

— Fene, auzi tu, Fene !

Soția tresări smulsă din mrejele somnului.

— Ce s-a întîmplat ? rosti ea speriată.

— Nu știi unde-i Piciu ?

— Și deatîta m-ai trezit la miez de noapte ? A zburat în țările calde.

— Cum putea să zboare ? nu-și dădu seama Aristid.

— S-a pierdut azi.

— Și l-ați căutat ?

— A umblat fata prin tot blocul, dar nu l-a găsit. L-o fi luat cineva din alt capăt al orașului.

Aristid înmărmuri pe loc, fierbinte. Aștepta poate să fie chemat în așternutul încălzit. Dar n-a fost, ci, din contra, se pomeni bruscat :

— Ei, ce stai ? Du-te și te culcă, pînă nu s-a făcut ziuă !

Și el se duse. Dar nu se grăbi să ocupe canapeaua, ci puse coatele pe pervazul ferestrei de la balcon și se uită la lună. Îl cuprinse o jale cumplită, astfel că ochii mai întîi i se înrourară, apoi lăsară să curgă două șiroaie lungi de lacrimi. Greu de spus, dacă nu chiar imposibil, de cine-i părea mai rău, de Piciu ori de sine ? Se uita la luna rece și plîngea de mila cuiva. Să fi fost întrebat, așa, pe neașteptate, n-ar fi știut de mila cui plînge...

Îl treziră soarele și Fenea. Razele soarelui îi dădură în ochi, iar Fenea se auzi cu ale ei :

— Am să înnebunesc pînă n-am să mă știu cu mobilă de bucătărie. Nu găsesc o lingură, un polonic.

Aristid avea un cap cît un bostan. Tot atît de greu și cu tot atîtea gînduri. Avea o bucată de zi liberă și ca să nu stea acasă, în larmă și pretenții, luă bani și porni în căutarea mobilei.

— Vezi să nu pierzi banii sau să te amăgească hamalii.

Dădu din mînă și ieși, umplînd lumea cu sine.

Pe la magazin, știut lucru, nici urmă de garnitură, dar cîte unii încărcau pe la ușa din dos. Cine erau aceștia și cu ce ocazie, încearcă și te descurcă. Se învîrti printre cei ocupați, puse un umăr la încărcarea unei cutii grele, după care se apropie de un hamal, făcînd răgaz la o țigară.

— Parcă te cunosc de undeva, începu Aristid. Nu cumva mergi cu troleibuzul nr. 1 ?

Hamalul scuipă printre dinți și zîmbi cu un colț de gură.

— Nici nu mai țin minte de cînd nu m-am înghesuit în troleibuz. Am căruciorul meu.

— Iată cum. Și ai putea face niște mobilă pentru o rudă de-a ta, dacă lucrezi aici ?

— Fără probleme.

— Dar dacă te-aș ruga eu ?

— De ce ai nevoie ?

— De o bucătărioară.

— De a noastră ori străină ? întrebă hamalul și îl măsură de sus în jos pe Aristid. Îl ghici fără nici o greutate că-i nevoiaș și fără legături în viața asta.

— De-a noastră. Că și apartamentul îi de-al nostru.

— Cît dai ?

— Cît face și ceva de mulțumeală.

— Încă un preț, dictă hamalul.

Aristid se împiedică pe loc drept. Semăna el oare să facă bani cu ciocanul ? Atunci de ce trebuie să plătească de două ori prețul unei garnituri de mobilă ? În ce țară trăiește el ?

A mai încercat să intre în vorbă și cu alți hamali, dar aceeași poveste. Nici să te legi, nici să te înțelegi cu ei. Scuipă de ciudă și o porni de-a oarba. Ajunse în centru. Lume puțină în zi de lucru. Doar lîngă Ștefan cel Mare și Sfînt un pîlc de tineri. S-ar fi dus și el încolo, dar încă nu i se topise mînia și revolta. O luă spre Catedrală. Nu intrase pe aici de cîțiva ani, cînd vizionase o expoziție de lozinci, unde șefii îi aduseseră pe șoferi, ca astfel să se poată deschide expoziția, tăindu-se panglica de la intrare.

Merse cu jumătate de pas. Trecu înăuntru. Cîteva băbuțe înconjuraseră o față bisericească ce le spunea ceva. Aristid se uita împrăștiat în jur, dar se orientă repede. Cumpără o lumînare pe care o aprinse și o înfipse într-un sfeșnic, de sufletul morților. Trase cu urechea la spusele părintelui. El se plîngea că nu ajung bani pentru reparația Catedralei, statul n-are de unde da, iar credincioșii cît pot să adune ?

Asta îl făcu atent pe Aristid. Se dădu și mai aproape. Apoi, cu încetul, ajunse chiar lîngă părințel. Îi veni pe limbă o întrebare pe care o și puse :

— Naș părinte, se zice că banul îi ochiul dracului ,dar văd că adunați pentru înălțimea Domnului ?

Omul în rasă nu se supără, ci îl privi blajin pe Aristid.

— Dacă ceea ce donați e făcut cu bunăvoință și e desprins din sufletul dumneavoastră, Dumnezeu vă înalță și vă miluiește așa cum numai el poate.

Vorba asta blîndă îi plăcu lui Aristid. Și el se apropie de o măsuță unde o mătușică evlavioasă aduna donațiile. Îi ceru să-l scrie și pe dînsul. Cu ce sumă, întrebă femeia.

— Cu trei sute.

Ea îl mai privi o dată, de parcă ar fi vrut să se convingă dacă nu glumește, apoi zise :

— O faceți din toată inima, desigur.

— Din toată, rosti Aristid, vrînd să adauge că dacă nu poți cumpăra nimic pe acești bani, atunci mai bine să-i dăruiască Domnului, poate că el o să reușească ceva. Dar nu zise.

Din momentul ăsta, prin nu știu ce metamorfoză, Aristid Iancu se simți renăscut. Și porni ușurat de griji, alt om.

NICOLAE VIERU

(n. 1947)

Nuvelist și romancier fecund, Nicolae Vieru s-a aplecat cu precădere asupra zbuciumului sufletesc, problemelor și destinului omului tînăr. A publicat volumele de nuvele *Vînt și lumină* (1974), *Maria* (1977), *Steaua de veghe* (1986) ; romanele *Inele de iarbă* (1981), *Rîul și frunza* (1982), *Omul din oglindă* (1984) și *Ecouri. Studioul Ileana-film* (1988). Toate acestea au conturat un explorator al stărilor sufletești și de conștiință prin care omul își dovedește complexitatea inerentă chiar în situațiile cele mai simple.

Nuvela *Steaua de veghe* face parte din volumul omonim, menționat mai sus.

STEAUA DE VEGHE

Tocmai în clipa cînd bărbatul își aprinse țigara, scăpărînd un chibrit, apoi încă unul (primul fusese cu gămălia de fosfor prinsă rău de bețișor și sări în aerul umed de parfumul ierburilor și al florilor vlăguite de căldură, și străluci ca un licurici, timp de două-trei secunde) femeia ieși în pragul casei ei

din marginea satului și se uită cu ochi dilatați spre poartă, iar el se gîndea, cu țigara în dinți, fumegîndă, că femeia se îndreaptă acum spre locul știut și îi sări în ochi trupul ei sănătos și puternic.

Și nu știu cu ce să compare frumusețea femeii bine clădite, care nu se gîndea la bărbatul cu țigara fumegîndă în colțul gurii, ci la soțul ei plecat într-o deplasare de serviciu în centrul raional, să semneze poate niște dări de seamă, că era contabil în colhoz, muncă dificilă dacă stai să te gîndești, parale nu șagă, și dacă greșești pe undeva o cifră, uiți, să zicem, să treci un zero la locul lui, gata, și femeia de la un timp trăia cu frică, de cînd își cumpărase autoturism, căci tot de pe atunci contabilul începu să tremure prin somn și să se trezească în toiul nopții, și să strige, și ea era mereu nevoită să se scoale și să-l apese violent cu capul în pernă, pînă se liniștea.

Era trecut de miezul nopții, așa socotea femeia. Ca să se convingă, apropie mîna stîngă și citi ora, mijindu-și ochii. Luna îi bătea drept în față și o făcea frumoasă. Părea palidă, deși în realitate, la lumina zilei, era rumenă și plină.

Bărbatul mai trase ultimele două fumuri adînc în piept, tuși hotărît și, din mers, aruncă mucul de țigară în șanțul de la marginea drumului. Pașii lui se auzeau pînă departe. Călcă mai ușor, apoi o coti pe o cărăruie și acum se furișa de-a binelea, ca un hoț, rupt din brîu spre pămînt. Calculă în gînd de cît timp avea nevoie pînă să ajungă la locul cuvenit. Nu mai mult de cinci minute, își zise... Mergea și zîmbea. Nu se gîndea la femeie decît zîmbind, cam ironic. Ptiu, își zise, femeie de contabil, învățătoare și ea... s-a încurcat cu mine, ha-ha-ha! Vai de capul ei. Și tot așa, în sensul acesta pînă ajunse la piatra enormă. Cînd își dădu seama că nu-i nimeni în jur, își roti ochii încă de cîteva ori și rîsul îi în-

gheță în gîtlej. Femeia nu se vedea nicăieri. Dar nu-și făcu griji. Are să vină. O femeie ca ea, cum să nu vină ? O femeie zdravănă și sănătoasă tun ca ea, măritată cu pipernicitul cela de contabil chel, cum să nu vină ? Își încordă cu plăcere mușchii trupului tînăr și frumos. Făcea gimnastică în fiecare dimineață, își spăla bustul cu apă rece din fîntînă, iarna cu zăpadă. Nici nu-i păsa. Nu l-a durut în viața lui măcar un deget. Cum să nu vină femeia contabilului ? Se aruncă pe iarbă, cu mîinile întinse, apoi se întoarse pe spate și rămase un timp îndelungat cu ochii pierduți la cerul bătut cu stele, ca un plafon la „Planetariu", unde fusese dus odată, cu mulți ani în urmă, de către taică-său, bătrînul Petreanu, ca să vadă cum e organizat universul, și băiatul pistruiat pe atunci rămăsese înmărmurit, cu ochii plini de lacrimi de înduioșare în fața acestei minuni care trebuia să însemne Universul cu cele mai importante planete și cu alte planete mai puțin importante, desenate pe plafon, și care aveau în interior niște becuri electrice mai puternice sau mai slabe și astfel curentul electric le făcea să învie, ba chiar să se miște, și taică-său îi explica cu voce răgușită de emoție cît de mare și de puternic e omul, dacă a putut să pătrundă în cele mai ascunse și profunde taine ale zidirii lumii ; pînă și acum, cînd o așteaptă pe soția contabilului-șef, președintele mai retrăiește umbra acelui sentiment plin de umilință în fața Omului. Dar, a continuat bătrînul, toate acestea omul le-a obținut numai prin muncă și, iată, vezi bine cum lucrez eu, tot așa și tu, să nu te prind că te lași pe tînjală, pentru că în afara muncii omul nu mai e, nu dai un franc pe el.

— Da, s-a învoit cu voce limpede Anghel.

Peste ani avea să-și amintească în permanență această frază a lui taică-său și chiar din primele zile de președinție se apucă vîrtos de muncă. O începu

însă prin a dormi prin cîmpuri, că la început rîdea lumea de el, apoi îi dădu dreptate : prea se înmulțiseră cei ce confundau averea colhozului cu a lor. Se trezea odată cu zorii și se culca tîrziu după miezul nopții, însă în acești doi ani de cînd e președinte a izbutit să pună gospodăria pe picioare. Disciplinat și sever, Anghel Petreanu nu-și permisese sie nici o clipă de răgaz, nu le permisese însă nici altora. Mintea clară, trează și perfect raționalistă îl ajută să reorganizeze economia colhozului, iar surplusul de bani obținuți în urma realizării producției știa să-l folosească cu pricepere : cumpăra noi agregate.

În gospodăria sătească un om, uneori, poate face minuni. Nu de unul singur, desigur. Dar dacă ești drept și cinstit în fața sătenilor, și tocmai astfel se străduise să fie Anghel, minunea se întîmplă.

Și pentru Anghel Petreanu munca a fost și a rămas unica stare posibilă de fericire. Transpirat, prăfuit, obosit ca un cal de pe vremuri, se întorcea seara în cămăruța lui, se trîntea în pat și zîmbind adormea liniștit, cu conștiința împăcată.

Iată de ce sătenii țineau la el, în ciuda caracterului aspru și dur.

Învățase să-i placă munca și anume pentru asta îi rămăsese recunoscător bătrînului Petreanu, căci în celelalte privințe nu-i prea semăna. Părea să trăiască în el doi oameni : unul educat de taică-său și altul educat de maică-sa.

Apoi șeful de echipă Petreanu îl luă atunci de mînă pe cel mai mic dintre feciorii lui și-l scoase afară, la aer, și băiatul păși mașinal pe străzile de toamnă ale Chișinăului, încă uimit și oarecum contrariat de ceea ce văzuse. Taică-său îl duse la o mică și modestă cafenea, unde-i cumpără o cafea cu lapte și o tartină, așezîndu-l la o măsuță, luă și el loc pe un scaun și zise povățuitor :

— Te-am adus ca să-ți arăt că lumea e mult mai mare de cum ți-ai închipuit tu și de cum crede maică-ta, țărancă proastă, cu două clase de liceu, și te-am dus și la „Planetariu" ca să vezi că Omul e mai puternic și mai deștept decît idolul maică-ti, încă o dată țărancă proastă și neștiutoare de marile descoperiri ale științei și tehnicii și care vede în tot și în toate o taină. Acum ai înțeles că nu există nici o taină și că nici Dumnezeu nu există ?

Băiatul se uită recunoscător spre taică-său, trecîndu-și privirea peste chipul lui de țăran sănătos și puternic, și murmură :

— Am înțeles.

— E foarte bine. Asta trebuie să ții minte, că nu e nici o taină, și să crezi în ceea ce te învață la școală, că lumea e materială și că omul e lăsat de capul lui și nu e nici un Dumnezeu care să-ți ceară socoteală vreodată, sau să te oprească să faci ceea ce vrei tu să faci. Și să nu te mai prind că-mi stai la taifas cu maică-ta despre nemărginirea lumii și apoi să citești poezii, că tu trebuie să fii un bărbat de acțiune, așa ca mine. Pentru femei, treaba lor adică dacă vor ele să fie visătoare, le privește, căci nu sînt responsabile și nu pot să înțeleagă că lumea e materială, gîndind ele nu ca bărbații, cu mintea, ci cu inima. Da' ce-i inima ? Așa cum e mîna, piciorul, orice alt organ și funcția ei e de a pompa sîngele, ai înțeles ?

Băiatul dădu din cap și șeful de echipă Petreanu, mulțumit că cel mai mic dintre băieții lui coboară pe pămînt, se ridică de la masă și s-au dus ambii la stația de autobuze și se întoarseră acasă, la problemele lor. Pe drum, în autobuz, taică-său mai zise :

— Iată, eu sînt omul de la care trebuie să iei exemplu. Asta ca să birui în viață, nu să ajungi un papă-lapte, să-și șteargă picioarele de tine și să mă

mîinești tu la bătrînețe că am crescut o cîrpă și nu un bărbat care-l ia de gît pe oricine se bagă peste el.

Și copilul, atunci încă neînțelegînd ceea ce i se spunea și nebănuind că vorbele tatălui îi vor cădea adînc în suflet și îi vor conduce viața rectiliniu, spre ceea ce-l îndemnase bătrînul și nimic n-avea să-i clatine credința, nici privirile disprețuitoare ale colegilor lui în anii primei tinerețe, cînd cei mai mulți dintre băieți își întorceau nasul de la modul lui practic și de aceea, după ei, banal, de a vedea și a acționa, și niciodată președintele de acum, Petreanu, care stă lungit pe iarba tînără, poleit de lumina stelelor și a lunii și o așteaptă pe femeia contabilului-șef, savurînd deja plăcerea ce o va trăi la atingerea de trupul ei mare și puternic. I-a păstrat bătrînului Petreanu un respect de fiu cuminte și ascultător și taică-său în ceasul morții îl chemase printr-o telegramă și, văzîndu-l la patul lui strălucind de sănătate, închise ochii mulțumit și își dădu duhul, împăcat cu sine și cu lumea, ca un sfînt, și așa rămase în ochii celui mai mic dintre copiii lui : un bărbat distins.

Ascultase distrat predicile mamei sale despre veșnicia și frumusețea nemărginită a lumii și rîse în sine de idealurile ei, după cum i se păreau lui, scăldate într-o lumină roză de filozofie decadentă căci, își zise, ce-l încurcă pe un țăran să devină un om tare, dacă nu înclinațiile lui spre filozofie și visare, și el, cum nu mai voia să fie un țăran, se lepădase cu ușurință de viața lor și de modul lor romantic de a vedea lumea ca pe o baladă sau ca pe naiba știe ce, numai nu cum este într-adevăr, simplă și clară. Își omorîse, deci, ani la rînd, clipă cu clipă, orice încercare instinctivă de a romantiza evenimentele și lucrurile, aruncînd peste toate o lumină rece de raționalist. Nici măcar fetele pe care le-a iubit pînă acum și cu care s-a culcat nu l-au putut

scoate din echilibrul lui prudent, iubindu-le pe un timp scurt, ca un sălbatic, aţîţat numai de trupurile lor tinere şi seducătoare, dacă ar fi avut măcar un pic de fantezie şi-ar fi dat seama că amantele lui, cu intuiţia lor feminină, îl vedeau ca pe palmă şi îşi rîdeau de neghiobia lui de a le considera nişte jertfe sau nişte cetăţi cucerite, căci de obicei nu întreţineau relaţii decît cu cei pe care-i meritau cu adevărat, aşa că...

Preşedintele Petreanu avea, deci, douăzeci şi opt de ani şi un trup de atlet convins. Cum nu citise în viaţa lui nimic în afară de cărţi de specialitate, rîzînd mereu de prostia celor care-şi pierdeau timpul aplecaţi asupra unor romane voluminoase, neînţelegînd sincer care-i rostul lor, acum nu-şi putu închipui că femeia tînără şi frumoasă a contabilului-şef, pipernicit şi chel, ca un contabil de tip clasic, cu burtă deja, deşi nu era mai în vîrstă ca el, ar putea fi oprită de ceva să nu vină. Căci, de fapt, n-avea ce s-o oprească. Soţul ei era plecat în centrul raional cu nişte probleme financiare, acest mic şi pipernicit, şi chel contabil, pe care preşedintele îl avea la mînă, ştiind cum şi de unde luase banii pentru „Lada" lui galbenă. Preşedintele, cînd îl văzu pe contabil coborînd din maşină, surîse şi-l chemase în cabinetul său, şi-l privise cu ochi căprui şi nepăsători. Apoi îl invită cu un gest să se aşeze pe un scaun şi îi vorbise, fără să se ridice de la masa lui mare, de preşedinte :

— Frumoasă maşină...

Contabilul, nebănuind nimic, se uită la el şi faţa-i palidă i se lăţi într-un zîmbet, preşedintele rîse şi el cu poftă, apoi numai peste cîteva clipe o umbră uşoară de dispreţ îi crispă faţa.

— Nu-mi place să fiu considerat un bou, zise.

Contabilul îngheţă cu zîmbetul lui care deveni jalnic, găsi totuşi puteri să-i răspundă :

— Vreți să spuneți că...

— Anume despre asta e vorba, îl întrerupse președintele. În colhozul ista eu sînt stăpîn peste toate, nu-ți fă iluzii. Apoi zîmbi din nou larg, deschis. Desigur, colhozul poate împrumuta...

— Tocmai asta am vrut să spun, sări de pe locul lui contabilul.

— ... pe un termen redus. Aș vrea să înțelegi că diferența dintre o vacă și un colhoz e foarte mare.

— Da, da... nici vorbă.

— Bine, cred că ne-am înțeles...

Un miros tare de pelin îl izbi în nări și el deschise ochii, încordîndu-și auzul, dar n-auzi pașii de felină ai femeii, numai candoarea ei venea pînă la el prin valurile de aer cald, contopindu-se cu parfumul pelinului strivit de umărul lui, dar mintea-i trează nu asocie pelinul cu așteptarea și nici candoarea femeii cu pelinul, ci mult mai simplu, excluzînd pelinul, numai candoarea formelor ei de femeie în floare și așteptarea lui din ce în ce mai nerăbdătoare, care-l făcu să geamă prelung și să-și încordeze mușchii de piatră ai trupului lui tînăr și însetat. Căută dibuind firele de pelin, le găsi și smulgîndu-le cu ciudă le aruncă. Mirosul de pelin însă se înteți și mai mult și se răspîndi pretutindeni în jurul lui. Dar președintele nu voi să se ridice. Ce înseamnă pentru el pelinul ? O iarbă ca toate celelalte, ba poate chiar și mai rea, căci smulgînd-o, mirosul amar al plantei îi intră în piele și trebui să-și frece îndelung mîna cu țărînă, ca să scape de el.

Și femeia contabilului-șef nu mai venea. Stătea la vreo cincizeci de metri de locul unde urma să se întîlnească cu președintele, însă nu-l putea vedea, căci n-avea în fața ochilor o panoramă deschisă, o

încurcau copacii, casele și gardurile înalte, și ochii ei albaștri, aproape inexpresivi, dar tocmai de aceea frumoși, acum, în bătaia lunii, licăreau ca două diamante bine șlefuite.

Satul dormea dus. Un sat mare, întemeiat de niște strămoși zdraveni, care făcuseră loc pentru case, bătînd cu tîrnăcoapele și topoarele în pieptul unui deal pietros, scoaseră piatra și își zidiseră case din ea, iar pe terase căraseră cu sacul pămînt bun și gras, rupt din malurile Răutului și astfel se văzură înconjurați de copaci și grădini. Îi mai bîntuia uneori mîndria răzășească de altădată. Tocmai de aceea păreau cei mai mulți dintre ei greoi la minte și la treabă, căci vroiau să se încredințeze la început dacă ceea ce li se cere să facă merită să fie făcut. Acum dormeau cu toții, duși.

Președintele se gîndi la ei cîteva clipe și-i înjură în gînd : mama lor de răzeși cu laptele-n pungă și brînza-n carafă.

A trecut un an de cînd lucrează președinte în acest sat. Parcă găsise limbă comună cu ei și totuși, acum, întins pe iarbă, nu era sigur că la viitoarea adunare de dare de seamă n-o să-l gonească. Căci îl și alesese cu tocmeală. Se ridicase atunci unul dintre ei, un tractorist ca o matahală și-l întrebă :

— Ai să furi ?

Și el, încă neales, încă nepreședinte, fu nevoit să bîiguie la microfon :

— Nu.

— Bine. Ați auzit, oameni buni ?

Și consătenii lui urlară într-un glas :

— Am auzit.

— Apu iaca. Să nu furi. Și să nu bei. Că noi sîntem sat de oameni gospodari și nu suferim beți-vii. Și cînd o fi cu noutățile celea ale voastre în agricultură, apoi să ne isplici ca să înțelegem și noi, că noi nu sîntem șoareci, și nici pămîntul nostru

nu-i eprubetă, ca să faci ce vrei din noi și din el și apoi să-ți pui coada pe spinare și s-o ștergi. Am mai văzut noi din aiștea. Că ne-au otrăvit pămîntul, că fiecare dintre voi vine cu nu știu ce noutate și apoi cată-i urma. Da noi rămînem. Iaca ce-am avut de spus. Îmi zice Sile.

Și cineva de la masă strigă :

— Te știm noi, n-avea grijă.

— Apu chiar mulțumesc.

Și Sile se trînti în scaunul lui, de-i scîrțîiră lemnele în toată sala. Ridică mîna un moșneag piperniciț și instructorul care prezida adunarea a fost nevoit să-l invite la tribună.

— Dacă eu am o întrebare numai, la tovarășu-președinte, zise omul fără să se ridice măcar de pe loc. Îi voie ?

— Îi voie, strecură printre dinți instructorul necăjit.

— Iaca mata, ce te rog să-mi spui : ești însurat au ba ?

— Nu-s.

— Mda ! mormăi moșul. Te-om însura c-o fată de la noi.

— Cum adică ? strigă instructorul enervat. Asta-i chestie personală, moș Gavrilă.

— Apu da, îi personală, eu ce zic ? Da cît de personală n-o fi, și-o găsi el o femeie dintr-un sat de fete, cum crezi mata ?

— Îl privește pe dumnealui, zise mai moale instructorul.

— Apu da. Și pe noi. Că ne-am săturat să se tot schimbe președinții. Vorba veche : schimbarea domnilor bucuria nebunilor. Ci nu-i drept, oameni buni ?

Și sala vui din nou :

— Îi drept ! ! !

Pentru prima dată în viață Petreanu simți că-și pierde cumpătul cu adevărat, căci avea în față o sa-

lă de oameni colțoși și mîndri, cum pot fi numai niște țărani conștienți de puterea și înțelegerea lor molatică, voit molatică, parcă spunînd unui ochi străin : iaca, vezi tu cît de înceți și greoi sîntem noi și de întunecați și nepricepuți, face oare să te zbați și să țipi la noi de la tribună, are vreun rost, de vreme ce noi, cu mintea noastră, poate că nici nu te înțelegem, și președintele își aminti ca prin vis vorba domoală a bătrînului Petreanu : „Să știi că orice n-ai face, dar n-ai încotro, trebuie să ții în cinste omul care muncește, să nu-l superi, că fără el, tu, cu toată știința ta de carte, ești nimic, cu toate mașinile tale, și să nu-ți închipui că țăranul îi așa de prost și de naiv, că pînă la urmă tot el o să-și rîdă de tine, și-o să te învîrtă în jurul degetului, și-or să se mire vorbind între ei, adică ce i-o fi învățînd pe băieții iștea tineri pe la școlile lor, nu se știe, da-s proști și nu se pricep, și-or să rîdă în hohote, că înțelepciunea la ei se transmite de la om la om și nu există pe lumea asta nici o carte mai hîtră ca un țăran, da dacă ai să ții seama de ce-ți spun eu, ai să te înțelegi cu dînșii".

Îi sunau în urechi cuvintele lui taică-său, dar îi erau în clipa ceea de vreun folos ? Știut că nu, așa cum stătea la masa lungă de pe scenă, acoperită cu o pînză roșie, cu alți șefi din colhoz și cu instructorul de la raion, înghițea în sec și trăgea cu coada ochiului la carafa cu apă și la paharul din fața lui, dar nu îndrăznea să întindă mîna și să bea.

Au mai vorbit și alții la adunarea ceea, instructorul încerca să-i domolească și era cît pe ce să strice tîrgul, că oamenii aproape că se și ridicară de pe locurile lor cu gînd să iasă și să lase treaba baltă, dacă n-ar fi cerut cuvînt contabilul-șef și îi luă cu cîștigul și cu vorbă moale și s-au mai ogoit. Pînă la urmă, sătui de cuvîntări și plictisiți peste

măsură, oamenii se uitară spre Sile, și acela se ridică și strigă :

— Ce mai tura-vura, domnilor răzeși ! Eu zic așa, că tovarășu Petreanu la vedere pare băiat bun, că eu mă pricep la oameni, să ne dea cuvîntul că rezistă trei ani și să-l alegem. Cine-i pentru, să ridice mîna, cine-i contra, să șadă jos.

De, o pădure de mîini, ca să ne exprimăm în termeni adecvați situației. Sile Porcescu nu mai stătu să numere voturile.

— Toți pentru în afară de moș Gavril, da el îi totdeauna împotrivă, strigă de la locul lui oratorul nepoftit.

Instructorul se uită nedumerit la ceilalți șefi din colhoz, nu-i prea plăcu, se vede, intervenția prompță a lui Sile Porcescu, și ca să zică și el ceva se adresă în sală.

— Da tovarășul Gavril de ce e împotrivă ?

Chiar de pe scaunul din față se ridică un bătrîn lung și osos, cu capul mare și chel, zîmbind nu se știe de ce cu toată gura lui cam știrbă.

— Așa-i feleșagul meu, zise omul pașnic. Trebuie să fie cineva și împotrivă.

— Păi, dar fără vreun motiv ?

— Ei și ce ? Fără motiv, da-s împotrivă. Că eu nu l-am văzut pe președinte la treabă. Cînd l-oi vedea, oi zice. Eu am fost o singură dată la viața mea pentru și cînd a luat puterea în mîini președintele cela, a trimis tractorul și mi-a tăiat jumătate de grădină, că zicea el că-i prea mare și n-am dreptul. A lăsat pămîntul de pîrloagă, numai să nu-l lucrez eu, că mă îmbogățesc și mă fac chiabur. Și, iaca, de atunci sînt totdeauna împotrivă.

— A fost o greșeală...

— Apu, da, greșeală, da ce iese ? Că dacă am fost pentru, va să zică el mă riprizenta și pe mine, i-am dat puterea, adică cu mîna mea mi-am tăiat lo-

tul. Amu mă cheamă la cîrmuire și-mi zic să iau pămîntul înapoi, că tot nici un folos din el, îi lăsat pîrloagă, dacă m-am boierit și eu și nu mai vreau.

Anghel Petreanu, deja președinte, zîmbi pe sub musteți. Încercă să cîntărească vorba moșneagului cu mintea lui taică-său și nu izbuti. Și atunci își aminti de maică-sa și cu mintea ei înțelese : îi era tîngă omului c-a rămas singur la bătrînețe și-o viață de om a tot adunat înțelepciune și n-are cui i-o transmite că, se vede, i-au zburat copiii prin lume și a rămas numai cu baba, și nu-l bagă nimeni în seamă, și măcar uneori, în felul acesta, fiind împotrivă, mai poate cuvînta în fața consătenilor și a le aminti că e viu încă moș Gavrilă Potîngă, se mai zbate pe pămînt și are chiar o părere. Și-o să vorbească satul un timp, că, iaca, toată lumea a fost pentru, da numai unul moș Potîngă s-o găsit să fie contra.

— Bine, moș Potîngă, zise în fine instructorul, parcă înțelegînd despre ce-i vorba. Cu mata sau fără mata, tot l-am ales pe tovarășul Petreanu.

— Apu da, da eu îs contra, mai zise moșul și se așeză.

Se lăsă o liniște de mormînt peste sală. Și atunci iar răsună vocea lui Sile.

— Moș Potîngă a fost contra și trebuie să se scrie asta în procesul verbal, cum îi spuneți voi. Așa și să se scrie, auzi, fa Măriuță ?

— Aud, că nu-s surdă, răspunse secretara adunării.

— Scrie : toți pentru, da moș Gavril Potîngă contra. Că el are dreptu !

Instructorul ridică din umeri, mă rog, nu-i ardea lui de votul împotrivă al lui moș Potîngă, care nu hotăra nimic.

Deși era cald și liniște, președintele nu adormi. Avea prea puțină fantezie ca să-și închipuie că soția contabilului ar fi putut să nu vină. Să întîrzie, așa-i firea lor, dar ca să nu vină deloc, nu-i trăsnea prin cap. De ce să nu vină? Contabilul era plecat la raion, îl trimise chiar el, îi zisese ironic:

— Acum, că ai mașină, Profire, ce nevoie? Te așezi la volan și într-o oră ești la raion.

Și zîmbise cu înțelesuri. Profir lăsă ochii în pămînt. Crezuse el c-o să-l tragă pe sfoară pe Petreanu, o să ia bani din contul colhozului, mai apoi îi pune la loc și bună ziua! Că ce-i la urma urmei o mie de ruble, că atîta nu-i ajunsese la suma pe care urma s-o plătească pentru mașină și tocmai îi veni rîndul. Ar fi putut să-l roage pe Petreanu să-i dea cu împrumut. Ce-s o mie de ruble? Sau pe altcineva. Sau să-i fi luat și el cu chitanță. Dar n-a vrut Profir să știe lumea că nu i-au ajuns o mie de ruble, și gata! Le-a sustras. Pînă la urmă, le pune la loc și nu află nimeni. Dacă n-ar fi avut obiceiul acest Petreanu să-și bage nasul pretutindeni. Urît obicei, nici vorbă. Că-i și zise odată contabilului:

— Te cred eu pe mata, Profire, da tot parcă pe mine mă cred mai mult.

— Asta-i așa..., bîigui contabilul, și-și șterse chelia cu batista, că era cald și asudase, de parcă trăsese la plug.

În ziua aceea președintele intră fără grabă în cabinetul contabilului-șef, prin ușa căruia ieșeau în culoar și apoi chiar în stradă sunete calme de orgă, și pereții de beton și sticla ferestrelor nu puteau opri muzica străină nu numai pentru urechea președintelui, ci și a celorlalți lucrători ai cîrmuirii, în afară de moș Gavril, paznicul, care stătea la postul lui de mai mulți ani, căci se întorsese fără un picior din război și altă muncă, mai grea, nu putea face, numai acest moș Gavril se obișnuise cu sunetele dense de

orgă și asculta de la locul său, cu ochii închiși, fața fiindu-i acoperită în asemenea cazuri de o pînză de păianjen, strălucitoare în bătaia soarelui, ca țesută din fire de aur, și contabilul-șef zîmbea în cabinetul lui îmbîcsit cu fum de țigară, hîrtii, bancnote fără miros, și o durere veche venea din rărunchi, scrijelîndu-i tot trupul pipernicit, acoperindu-i chelia cu broboane de sudoare. Și-l închipui pe moș Gavril cu pînza lui de păianjen trasă pe față și nu se mai simți atît de singur. Deci, președintele găsi ușa fără greș și o deschise destrămînd cu vocea lui cam hodorogită tot ce-și imagina contabilul cu ochi deschiși, sub influența muzicii grave și calme, asemenea curgerii lente a unui rîu mare, de exemplu, Dunărea, contabilul se întoarse ca ars, auzind salutul președintelui, și-n clipa următoare fața lui deveni cea obișnuită și exemplară pentru un contabil, adică sînt banal ca banii pe care-i număr.

— Da, zise contabilul-șef. Plec chiar după-masă. Aș vrea numai s-o văd pe Leostina, pe femeia mea și s-o pun la curent, să nu mă aștepte cu masa...

— Mă rog, se învoi președintele și, în defavoarea lui, fie spus, nu-și putu reține un zîmbet ironic, pe care contabilul se prefăcu a nu-l observa.

Dar durerea din rărunchi se înteți. Cînd președintele ieși, contabilul își lăsă capul pe masă și își crispă fața de durere. În ce consta nenorocirea contabilului-șef ? Că nu i-ar fi ajuns caracter să-l trimită la naiba pe tînărul și puternicul președinte ? Ba bine că nu.

— Așa e cînd asculți Bach la nesfîrșit, murmură contabilul, te prostești. În loc să te zbați, ridici mîinile și-ți zici că nu poți face nimic.

De fapt, cam asta era situația. Contabilul-șef nu putea schimba nimic, femeia lui trupeșă și frumoa-

să, care trecînd pe drum îi făcea pe cei mai mulți dintre bărbați să amețească și să aibă dureri de cap, absolut inexplicabile, se uita cu ochii ei albaștri și limpezi la el și nu înțelegea unde i-a fost capul cînd s-a măritat cu șoarecele acesta de cancelarie, pipernicit și chel, mult prea deștept pentru ea, de parcă toată vigoarea lui se scursese în capul mare și luminos, ca o făclie enormă, tot ce făcea și vorbea el depășea puterea ei de înțelegere, de femeie frumoasă la treizeci de ani. Contabilul se tîrî cum putu pînă la picup și schimbă discul. Dar tot Bach. Oricum, îi veni mai ușor și ochii i se umplură de lumină și veșnicie.

Se gîndea la femeia lui și știa c-o să-l lase. Trupul ei mare și viguros împrăștia dragoste în jur, ca pe niște mănunchiuri de iarbă crudă abia cosită și parfumul acesta îi înnebunea pe unii bărbați tineri. Nu mai voia să suporte această tortură. Din clipa cînd Profir înțelesese că n-o va putea reține, se închise în sine și-și procură picupul și discurile cu înregistrări din muzica lui Bach, cercînd poate inconștient să-i arate femeii ușa de salvare. Zadarnică tentativă, ce mai, Leostina zîmbi superioară și puternică, apoi zise :

— Asta nu schimbă nimic, Profire. Sînt profesoară de istorie și știu că nu-s veșnică. Poate cîndva, pe cînd eram foarte tînără, te-aș fi crezut, dar tu ești orb, nu vezi că am treizeci de ani ? Nu voi crede niciodată, Profire, că-s veșnică.

Și atunci Profir aduse picupul și discurile la cîrmuire, ajutat de moș Gavril, care, după ce ascultă „Arta fugii", zise :

— Cînd stai uneori așa, liniștit, și te gîndești, parcă ai fi veșnic, cum îi pămîntul și iarba... Dar femeia ta încă nu înțelege asta.

Profir mormăi :

— Femeia mea n-o să înțeleagă niciodată.

— Nu poți fi sigur, zise moș Gavril. Pe tine te-a orbit durerea, pentru că femeia e a ta, dar dacă ar fi una străină, ai înțelege-o.

Apoi au tăcut, unul în cabinetul lui de contabil-șef, celălalt în culoar, șezînd pe scaunul lui de paznic, lîngă ușă.

— Iaca, dacă femeia ta ar fi trecut prin război, zise moș Gavril la urmă, apoi ar fi înțeles. Dar așa, n-are cum.

— Ar trebui să-i trag o bătaie bună, zise contabilul, dar nu mi se ridică mîna.

— Prostii. Nu schimbi muierea cu bătaia, o întărîți numai.

— Așa-s eu, un păcătos de intelectual. Ar trebui s-o bat cu toate gardurile...

— Te faci de rîs numai, altceva nimic.

— De ce trebuie să mă gîndesc eu ca prostul și s-o înțeleg și s-o iert, te întreb ?

— Pentru că altceva nu-ți mai rămîne de făcut.

Contabilul-șef se cufundă în tăcere. Se bagă și moș Gavril cu mintea lui de țăran. Și tot în clipa aceea uită de paznic și în locul lui, pe același scaun, apare Leostina cea de altădată și el o strigă cu voce de vînt de toamnă tîrzie, așa cum șuieră vîntul de toamnă tîrzie, u-u-u, u-u-u, printr-o cîmpie fără urmă de vegetație, așteptînd zăpada, cine dintre noi n-a strigat numele unei femei rătăcite în întunericul de nepătruns al unui timp încă nedeterminat, un timp plin de uimirea unor imenși ochi de adolescent, întinzînd mîna s-o prindă de rochie, neștiind ce avea să facă mai departe... nimic încă neștiind la sigur, u-u-u, u-u-u, ca vîntul, și femeia se duce rîzînd, îndepărtîndu-se, trupul ei luminînd prin întuneric, așa rămîn și visurile, și amintirile, și gîndurile noastre, fugind de noi și cine n-a strigat-o, u-u-u, u-u, exact cum face vîntul, și contabilul se pomeni că i se preling lacrimi pe obraz, nu există

ființă mai crudă ca o femeie care nu te iubește, și Profir își strînse dinții, pînă simți o durere ascuțită în maxilare. Asta îl făcu să se întoarcă în cabinetul lui, la masa de contabil și la moș Gavril care-și ocupă din nou locul lui de paznic, de data aceasta aprinzîndu-și o țigară și vorbind printre fumuri :

— Dacă-ți amintești, Profire, eu am fost contra...

— Ce ? nu înțelesese contabilul.

— Ei, la adunarea generală, ții minte ? Cînd ai împăcat mata lucrurile... eu am fost împotrivă...

Uneori luna poate deveni banală, ca o pată de lumină lăptoasă, mai ales cînd se ascunde după niște zdrențe ușoare de nori, iar femeia pe care o aștepți nu mai vine. Stai lungit pe iarbă, tînăr și puternic, fără complexe, sănătos tun, și n-ai nici o umbră de mustrări de conștiință, pentru că în copilărie taică-tău ți-a băgat în cap că în viață asta trebuie să fii tare și să apuci bine cu labele, și să ții strîns, și să strigi, e al meu, dar așa ca ceilalți să se dea un pas înapoi, căci nu e nimeni care să te judece, nimeni... dar femeia contabilului nu venea. Mai stătea în poartă și plîngea, și lacrimile ei, ah ! cum mai străluceau ca niște picături de rouă în bătaia lunii. Deasupra ei luna nu era lăptoasă și banală. În jurul ei pînă și florile se trezeau. Se gîndea că-i venea să zboare. De, atît de trupeșă, ar fi semănat cu o lebădă enormă. Cu o lebădă, totuși. N-o putem nedreptăți, s-a născut să fie frumoasă și iubită. Asta și-a dorit ea cu adevărat totdeauna și mai mult ca orice. Acu se întreabă, zbătîndu-se : de ce m-am măritat cu Profir ? Mi s-a părut că-l iubesc. Ah ! cum mai devenim noi, uneori, naive și credule, sărmanele femei...

Și auzi vocea lui Profir alături, plină de reproș : „Să ții minte, Leostino, că femeia oricît nu s-ar fandosi tot acolo ajunge. Să vă răsemancipați voi și tot

acolo. Numai dacă nu ești o căpiată." Și ea : „Ți-ar conveni ție, Profire". Și iar vocea lui Profir : „Mie mi-ar conveni să-ți ard o mamă de bătaie, da, iaca, nu mi se ridică mîna. Că atunci cînd se destramă o familie, vina o poartă ambii soți și eu nu pot păși peste partea mea de vină." Și ea : „Eu n-am nici o vină, Profire". Și Profir : „Apoi da, îți iese ție să te gîndești astfel". „Dar nu mai e dragoste între noi, Profire !" Și bărbatul : „Știi tu ce-i asta ?" Și Leostina observă cu coada ochiului zîmbetul lui chinuit. Șoarece de cancelarie. Ptiu ! Unde mi-au fost ochii ? Nici n-ai la ce te uita, zău !

Luna spălăcită și prost fardată se oprise între doi nori ca de spumă de săpun și se uita nepăsătoare la cei doi. Trupul președintelui întins pe iarbă, începu să respire tot mai adînc — era pe cale să adoarmă, dar mintea trează se împotrivea. Și îl durea acolo, mai jos de brîu. De la un timp îl doare mereu mai jos de brîu, și moș Gavril, văzîndu-l odată chircit pe scaunul lui de președinte, cum stătea în două, rîse și buigui :

— Ar trebui să te însori...

Petreanu, surprins, se uită holbat de uimire la el. Nu înțelese.

— De unde știi mata ?

— Ce mare știință aici, zise moș Gavril. Nu e nici o știință. Oricine știe asta.

Și acum, așteptînd-o pe femeia contabilului-șef, durerea se întețea. Dar să se însoare ? Nu există o altă ieșire ? Și femeia contabilului-șef nu mai venea. Din timpul devenit trecut fără întoarcere răzbătu iarăși vocea bătrînului Petreanu : „Te-am dus la Chișinău și ți-am arătat că lumea este simplă și materială. Că pînă și dincolo de noi lucrurile sînt tot simple și planetele cum e pămîntul nostru sînt ca niște mingi și se învîrt toate în jurul soarelui. Așa va fi totdeauna, că așa a fost totdeauna. Nu

există nici un fel de suflet în ele, cum zice maică-ta, că are două clase de liceu și a fost învățătoare cînd nu erau învățători... Deci, toate mofturile cu sufletul sînt prostii sfruntate. De aceea, cînd ți-o veni timpul, să te însori cu o femeie voinică și frumoasă, care să țină la gospodărie... Să nu te prind că îmbli cu fandosite din astea care dau ochii peste cap din orice fleac. Că eu dacă nu aveam cap, nu ajungeam gospodar cu maică-ta. Dar nici să te prind eu că îmbli cu divorțul, cum îi moda acu. Dacă ți-ai ales femeie, apoi pe toată viața să fie." În timpul cît taică-său vorbea, mama se uita tristă prin fereastră și cînta. Mai era frumoasă. Mai era atît de frumoasă și gingașă că șeful de echipă Petreanu, la anii lui, se înnegrea la față cînd o privea. Mama se opri din cîntat și zise : „Lasă copilul în pace, bărbate. Nu-i ucide sufletul, c-o să crească un nenorocit, o să treacă pe lîngă toate frumusețile lumii și n-o să le vadă." Și taică-său striga furios : „Care frumusețe ? Ce dracu, omul trăiește cu frumusețea ta sau cu ce bagă-n el ?" „Cu frumusețea, zise mama, cu ce bagă-n el, trăiește vita." „Ai auzit, băiete, dacă te ei după minte de muiere cu două clase de liceu, ajungi un tîrîie-brîu. Și eu vreau să fac din tine un bărbat, care, cînd o trece pe drum, să se știe : trece un bărbat pe drum ! Să se oprească lumea din mers și să te vadă : sănătos, voinic, român... nu există om mai fericit, și să crape ei de cîrdă." Mama zise după un timp de tăcere : „Ai să mă faci tu, bărbate, să mă duc cu ele". „Cu cine, cu ele ?" nu înțelese tata. „Cu ele", răspunse mama și arătă cu ochii un cîrd de rîndunici, jucîndu-se prin aer a ploaie. „Ha !" strigă tata furios și se repezi în tindă și cei doi îl văzură în ogradă cu arma la ochi și trăgînd furios în rîndunici. Dar nu nimeri nici una. Apoi se întoarse în casă gîfîind : „Ai înțeles ?" strigă. Mama zîmbi și se retrase de la fereastră.

Contabilul-șef avea obiceiul să ia masa în cabinetul lui, scotea din geantă ceea ce-i pregătise Leostina și mesteca lung și așezat. Moș Gavril mînca și el tot în sediul cîrmuirii, șezînd pe scaunul lui de paznic și de om de serviciu, că în funcția lui intrau ambele posturi, așa voise moșul, nu numai pentru bani, deși, și acesta fusese un motiv, că-i zisese președintelui cînd se angajase :

— Am avut copii mulți și am rămas singur. Și dacă nu vin să mă vadă acum, cît îs viu, crezi că la moartea mea or să vină ? Nu-i sigur. Da eu vreau să fiu înmormîntat cu cinste, că-s gospodar și asta cere cheltuială.

— Ptiu ! scuipă cu ciudă președintele. Ai doi fii ingineri la Chișinău, altul lucrează la Polul Nord, acela face bani cu sacul, nu alta, mai ai o fiică învățătoare, ce-ți pasă ?

— Îi drept. Și poate nu le-ar părea lor rău de bani, dar știi cum judecă ei ? Cum îi moda acum, cum judeci și mata, cu mintea nu cu inima. Că or să zică, ce, moșneagului, de-amu dacă-i mort, nu-i e totuna cum o să-l îngropăm, cu cheltuială sau fără cheltuială ? Și or să zică : de ce să aruncăm banii în vînt ? Îi drept ?

— Parcă-i drept, răspunse președintele.

— Apu iaca ! Da eu nu vreau să mă duc așa, cum o fi pe lumea cealaltă, eu vreau să mă duc frumos. Că-n viața asta, de, cum îi viața, de toate se întîmplă.

— Bine, mai zise președintele și semnă ordinul care confirma că moș Gavril ocupa două posturi : cel de paznic și cel de om de serviciu.

În virtutea acestor funcții moș Gavril urma să fie prezent la cîrmuire zi și noapte și mai avea astfel un cîștig, poate cel mai mare, că se știa la treabă și-și învingea mai ușor singurătatea și gîndul la moarte, care-i dădea tîrcoale uneori.

Și iată că după ce contabilul-șef termină să mănînce și strînse de pe masă, deschise ușa cabinetului și strigă :

— Ești gata, moș Gavril ?

— Gata, răspunse moșul, aruncînd și ultima bucățică în gură.

Își aprindeau ambii țigările și Profir îl întreba, tot strigînd :

— Ce să pun, moș Gavril ?

Și moșul îi răspundea din culoar :

— Nu știu ce am că mă năboiesc gînduri de moarte, Profire, ia, te rog eu, pune aceea... știi mata.

— „Recviem", de Mozart.

— Apu cred că da...

Cîrmuirea se transformă pentru un timp într-o catedrală. Și numai ei doi se aflau acolo. După ultimele acorduri, moș Gavril zise :

— Eu, iaca ce-aș vrea să te rog, băiete. Cînd o să mor, mata să pui discul ista, da la niște difuzoare, să răsune în tot satul. Ai putea mata să te juri că îi face cum te rog eu ?

— Ei, mai trăiești mata pînă la o sută de ani, moș Gavril, ce...

— Ferească sfîntul ! Eu și așa de-acu încurc lumea degeaba. Trebuie să am obraz, cine a văzut lumina, să vadă și întunericul.

— Bine, mă prind eu, moș Gavril, să-ți fac hatîrul acesta, zise contabilul și ochii lui mici deveniră mari și triști.

Moș Gavril se uită la contabil așa cum se uită numai bătrînii, de parcă ar vedea totul în jurul lor pentru prima dată și Profir se foi pe scaun. Au stat un timp în tăcere, pînă contabilul se ridică brusc și zise :

— E timpul să plec. O să mă întorc mîine pe la masă. Să-i spui președintelui.

Moș Gavril clătină din cap amărît.

— Bine, îi spun, mormăi mai mult pentru sine.

Apoi se ridică și ieși în pragul cîrmuirii. Se uită la cer și-l găsi foarte înalt și senin. Strigă din prag, să-l audă contabilul.

— Îi năduşală, poate să vină ploaie mare cu grindină, ai putea aștepta pînă mîine, ce atîta grabă ?

Contabilul zîmbi. Strigă, la rîndul lui :

— Nu ne-ar strica o ploaie mare, să ne ude, că prea ne-am înfierbîntat.

Contabilul încuie ușa cabinetului, ieși în curtea cîrmuirii și se îndreptă spre „Lada", care strălucea la soare. Deschise portiera, se așeză la volan și mașina se îndepărtă încet, pînă dispăru din cîmpul de vedere al moșneagului. Rămas în prag, moș Gavril se gîndea la femeia contabilului-șef pe care o chema Leostina și o cută adîncă îi brăzdă fruntea înaltă, se mai gîndi cu jale la Profir și deodată se rupse din loc, mormăind niște înjurături scîrnave la adresa lumii, și o luă repejor spre casa lui Sile. N-avea mult de mers, că Sile își zidise cele două case, una pentru sine, și alta pentru nimeni, da mai bună și mai arătoasă, chiar în centrul satului. Moș Gavril deschise poarta, încă furios, și strigă :

— Măi Sile, ia ieși afară !

Sile îl auzi și apăru de după colțul casei, gol pînă la brîu. Se apropie de bătrîn, cătinel.

— Da de unde știi că-s acasă ? întrebă.

— Cîte le știu eu, tu n-ai atîtea fire de păr pe cap, zise moș Gavril.

Sile își trecu mîna peste chelie.

— Ai ceva cu mine ?

— Am. Da mai întîi adă de băut ceva rece, că-i mare năduf. Mă tem c-o să plouă.

— Chiar ar fi la țanc...

Sile luă un ulcior și coborî în beci, iar moș Gavril se așeză pe prispă. Își scoase sandaleta de pe unicul picior. Pînă se întoarse gospodarul, bătrînul cercetă acareturile din jurul casei, mai bine-zis caselor și clătină din cap cu amărăciune :

— Trăiești ca un rob, măi Sile, strigă moș Gavril, cînd îi văzu capul în ușa beciului.

— De ce ? întrebă omul, turnînd în pahar.

— D-apu uite cîte lucruri ai tu adunate și pe toate trebuie să le slujești.

— Ei și ce ?

— Nu-ți mai rămîne timp să te mai gîndești și la viață.

— La ce să mă gîndesc ?

— La viață să te gîndești și să te minunezi...

Sile făcu ochi mari de uimire.

— Viața-i bună, ce să mă gîndesc... Am ce băga în mine, am ce pune pe mine.

— Eu, iaca, de-amu-s bătrîn, așa-i ? Așa-i. Și tocmai amu văd c-am trăit ca boul, am muncit și-am crăpat și gata, da ce-am înțeles ?

Sile strînse din umeri, nu știa ce să zică. Bătrînul continuă :

— Da de cînd îs paznic la cîrmuire, Profir, ginerele tău, mi-a deschis ochii. Știi cum ?

— Nu știu.

— Ai ascultat tu vreodată „Recviem" de Moțatu ?

— Ce să ascult ?

— „Recviem" de Moțatu ?

— Nu. Da ce-i asta ?

— Asta-i despre aceea că omul și cînd moare, tot om rămîne. Ai priceput ?

Nu pricepu Sile. De aceea îl îndemnă pe moș Gavril să închine paharul, că se încălzește vinul și nu-i bun cald. Bătrînul bău cu înghițituri mici, apoi continuă :

— Eu cu Profir sîntem prieteni, așa-i ?

— Dacă zici mata.

— Da tu îi ești socru, așa-i ? Că fata ta Leostina îi măritată cu dînsul. Amu iaca ce vreau să te întreb : te-ai gîndit tu, cu capul tău prost, de ce Profir, om deștept ca nimeni altul pe lume, a venit să trăiască în satul ista cu noi ?

— Da unde să se ducă ?

— Putea rămîne la Chișinău și fiică-ta n-ar fi fost împotrivă. Da a venit aici, de ce ?

— Știu eu ?

— Dacă n-ai cînd te gîndi, n-ai de unde știi. Da eu știu. Ca să nu rămîi tu singur la bătrînețe, ai priceput ?

Sile uită să toarne în pahar.

— Nu cred, zise.

— Ptfu, îl auzi, nu crede. Mi-o spus-o chiar el. Așa mi-o zis : „Moș Gavril, am venit să trăiesc aici în preajma socrului meu, ca să nu rămînă singur la bătrînețe. Că-i om și el, ce dacă-i tractorist și greu la cap, de-amu nu-i om ?“ Și eu i-am dat dreptate, că mult face mila și bunătatea omenească. Și-o mai zis că n-a putut să nu vină că numai o fată ai și ți-o fi dragă ai fi vrînd să ai și nepoți. Și încă o mai zis : „I-am spus și Leostinei să facem un copil, ca să aibă socrul mîngîiere la...“

— Nu mai spune ?

— Măi Sile, să nu crezi tu că toată lumea-i ca tine. Eu nu zic, ești și tu om bun și cu mintea întreagă, da nu vezi că fiică-tâ asta...

— Ce să văd ?

— Profir îi om poate prea moale și n-a știut să pună piciorul în prag, ei, și de-amu ce, să-ți bați joc de el ?

— Cine-și bate joc de el ? Grăiește și mata, moș Gavril, mai pe înțeles, ce ai ?

— Ai urechile astupate, bre Sile, și capul plin de ropot de tractoare, și ochii nu mai știu cum îi ai, c-o perdea de praf peste lumini, că nici n-auzi, nici nu vezi nimic.

— Ptiu ! scuipă cu ciudă Sile.

— Nu te nerva degeaba, continuă moș Gavril.

— Cum să nu te nervezi, dacă îmbli și mata cu ocolișurile, nu poți spune pe de-a dreptul ?

— Pe de-a dreptul îi spui vitei, că ea n-are minte, da omul trebuie să priceapă singur... Să se uite și să vadă. Și iaca ce ți-oi spune eu : să te uiți tu la fiică-ta și să vezi.

Sile mai turnă un pahar și i-l întinse bătrînului, moș Gavril îl luă și-l sorbi pe jumătate. Celălalt își încreți fruntea, da tot nu pricepea. Întrebă așa, într-o doară :

— Ginere-meu e la cîrmuire ?

— Degeaba, că el n-o să-ți spună nimic. Da nici nu-i, a plecat la raion. Mai bine întreab-o pe fiică-ta. Că ea o să-ți spună, de vreme ce nu-i mai pasă...

Moș Gavril bău și cealaltă jumătate de pahar și se ridică, scuturîndu-și fundul pantalonilor, din obișnuință.

— Eu am venit la tine și ți-am spus astea ca o babă, că-mi pare rău de prietenul meu Profir.

— Oi vedea eu, zise Sile.

Moș Gavril ieși în hudiță și se duse spre cîrmuire, iar Sile, fără să mai strîngă de pe prispă, își puse o pălărie de pai pe cap și se porni spre casa ginerelui, nedumerit, și de aceea cu fața întunecată.

Fiică-sa Leostina abia se întorsese de la școală și se pieptăna în fața oglinzii. Cînd auzi pașii lui taică-său înțelese după tropăit că e supărat și se așează iute pe un scaun, hotărîtă să dea lupta, dacă o fi nevoie. Sile intră și dădu binețe, apoi se așează și el pe un scaun de lîngă ușă. Se uită cu ochi atenți la fiică-sa și înțelese. Străină și rece, Leostina

aștepta ce-o să zică taică-său. Dar omul tăcea, uitîndu-se la ea ca un trăsnit. În fine, vorbi cu voce răgușită :

— De asta te-am crescut eu și te-am învățat ?

Femeia se întoarse spre el ca arsă. Ochii ei deveniră la un moment dat batjocoritori.

— Mai schimbă și mata discul.

— Ce să schimb ? nu înțelese omul.

— Mai vorbește și altceva că de cînd te știu tot în felul acesta îi zici.

— Eu, măi fată, îs răzeș cu mînă grea.

— Dacă nici eu nu-s de trei ani, tată. Am viața mea și am dreptul s-o trăiesc așa cum vreau.

— Eu, dragul tatei, nu mă bag în borșul tău. Trăiește cum vrei, da să trăiești frumos. Cît despre vorba ta cu anii, să fii tu și nu știu cine, că tot eu ți-s tată și port răspundere, auzi tu ?

— Cam învechite, ideile matale.

— Apăi că și eu îs om vechi. N-am învățat prin școli cum să mă port. Tu, iaca, ai învățat...

— N-am să trăiesc eu cu dînsul, tată. Nu-mi mai e drag.

— Da cînd te-ai măritat ți-a fost ?

— Atunci parcă mi-a fost, da amu nu-mi mai este.

— Aha ! Bun. Iaca, va să zică... așa gîndești tu cu capul tău învățat.

Sile se ridică brusc de pe scaun, tremurînd de furie și se apropie de fiică-sa.

— Scoală, fă, că eu îs taică-tău !

Femeia se ridică supusă. Sile se îndîrji, dar palma lui grea nu căzu peste obrazul fiicei, se opri la timp și omul scuipă cu necaz pe podele și ieși trîntind ușa cu putere, de se clătină casa din temelie.

Se iți ră zorii, totuși, abia-abia, iar vîntul bătea dinspre răsărit și iarba începea să strălucească în lu-

mina lunii. Pînă și țiriiecii adormiseră demult. Dormea și președintele Petreanu și prin vis vedea fața tatălui său, acoperită de țepi roșcați ; nu se bărbierise de vreo săptămînă. Bătrînul rîdea cu gura pînă la urechi, se înecа de rîs nu alta. Cînd se mai potoli, zise, printre sughițuri, că-l apucă sughițul la un moment dat :

— Ai auzit, ich ! maică-ta ce zice, ich ! măi băiete ? Minte de muiere la ea, fără practică de viață. Că viața așa-i, cine-i tare, acela... așa a fost de cînd lumea, așa-i și amu. Și tot ce scrie în cărțile pe care te pune să le citești maică-ta, îs povești. Întreab-o și pe dînsa... că dacă n-o luam eu de nevastă... Cine-i taică-tău, fa ? O vezi cum tace ? Da de ce tace ? Pentru că taică-său la o adunare de învățați de la Chișinău, cînd trebuia să zică da, a zis nu. Și cu ce s-a ales ? Amu c-au trecut timpurile și s-au așezat lucrurile și-au adus aminte de el și l-au reabilitat, da unde-i, să vadă reabilitarea ? Nu-i. Da pe mine nu m-a reabilitat nimeni și eu sînt. Cum îi mai bine ?

Mama tăcea, la fereastră. La un moment dat zise :

— Oare de ce nu m-a făcut Dumnezeu pasăre ?

— Hei ! strigă tata din fundul odăii. Să te lași de prostii, auzi tu ?

Dar era prea tîrziu. Băiatul văzu cum mîinile mamei mai întîi se acoperă cu pene, devin aripi, apoi tot trupul ei ia forma unei păsări necunoscute, enorme, și o văzu pe mama cum se ridică de lîngă fereastră, deschise ușa și ieși, și tata mai dovedi să țipe încă o dată, oprește-te, proasto, că nu scapi tu de mine, și se repezi în tindă și înhăță arma de vînătoare. Băiatul auzi împușcătura, apoi țipătul sfîșietor al păsării.

Leostina mai stătea la poartă și tremura ca o creangă în vînt. Nu de frig, nu. Taică-său bolborosea prin somn niște înjurături de mamă. Inima lui lucra ritmic, ca un motor bine uns, dar rușinea îi mînca sufletul, ca o rugină și n-avea somn liniștit, de tractorist care a arat peste zi un deal și-o vale. Profir stătea întins într-un pat pentru doi și privea cu ochi larg deschiși tavanul murdar al camerei de hotel, dar nu-l vedea. Plîngea sufletu-n el ca un copil căruia i-au luat jucăria și abia acum a înțeles cît de mult se obișnuise cu ea și o îndrăgise. Știa că orice ar face nu și-o mai putea întoarce înapoi. Chiar dacă i s-ar fi dat, ar fi considerat-o murdărită de mîinile altora și n-ar mai fi vrut-o. Șoptea uneori : Leostina, Leostina. Cine să-l audă ? Femeia care nu te iubește e mai crudă ca... și țipă : Nu-u-u ! ! Contabilul strînse dinții tare și încercă să se calmeze. Trebuie să știi să suporți demn o înfrîngere, își zise. Dar nu e chiar atît de ușor.

Se ridică din pat, se apropie de fereastră și se uită în stradă. Ar fi simplu, se gîndește. Ar scrie pe un colț de hîrtie : „Pentru că am furat..." Dar era totuși prea plin de viață. Și pe urmă, depășise vîrsta... pentru o femeie ? Ce e o femeie ? E iresponsabilă ca un copil, lipsită de... nu de rațiune, nu. O femeie înseamnă mai mult decît o simfonie ? Această operă de artă, care... și noi toți ne închipuim... irezistibilă... fenomenal...

Da, mă rog, nu e rău să suferi că te-a trădat o femeie, dar nu să... nu chiar să... așa, ai emoții puternice, zguduitoare, ca Beethoven, însă există o măsură în toate. Lumea e necuprinsă. Profir izbuti să însăileze un zîmbet, care în clipa următoare îi zbură de pe buze ca un fluture și se topi în lumina palidă a zorilor. Se uită la ceas și constată că e timpul să se ducă, nu vrea să întîrzie... Se îmbrăcă în grabă și ieși.

Tînărul președinte Petreanu se trezi și sări drept în picioare. Își duse mîna la frunte, buimac, să-și amintească cum nimerise în luncă și adormise pe iarbă. Parcă nu băuse în ajun, la sigur. Căută țigările prin buzunare, le găsi, erau cam jilave, își aprinse totuși una și rămase nemișcat timp de cîteva clipe. Dormise bine, deși îi amorțise trupul. Făcu vreo două mișcări și se învioră. Zîmbi. Ei, i-a făcut-o bună și Leostina. Auzi dumneata? Să nu vină la întîlnire, cînd soțul ei, nenorocitul cela de contabil e dus la raion. Să scape ea o asemenea ocazie. Tocmai ea... care... Care e așa cum e, ce mai încolo-încoace. De altfel, treaba ei... Poate s-a astîmpărat? Că se întîmplă uneori cu femeile... Au ele o logică aparte, numai a lor, nu le mai înțelegi. Și Profir acesta, ce-a dat peste el să se ducă așa nitam-nisam la raion de cu seară. Mai ales că are mașină... Ha! Și aista s-o fi considerînd bărbat, auzi dumneata? Nu-și poate ține muierea în frîu... Dar gîndul la Leostina îl făcu să simtă din nou o durere ascuțită mai jos de burtă. Cînd se liniști, o luă încet spre cîrmuire.

Soarele se ridicase de două sulițe cînd apăru Profir în ușa cîrmuirii. Îi strînse mîna lui moș Gavril, acela stătea ca soldatul, mereu în post. Intră în cabinet, își scoase haina și-l strigă pe moș Gavril. Bătrînul deschise ușa și așteptă în picioare pînă Profir numără niște bancnote. Cînd termină îl invită pe moș cu un gest să se așeze. Apoi zise :

— Mata, moș Gavrile, mi-ai fost prieten. Iaca, îți las picupul ista și discurile. Poți să le duci acasă.

Moșneagul își puse mintea în mișcare să înțeleagă, dar nu înțelesese mare lucru și așteptă în tăcere ca Profir să se explice singur. Contabilul continuă :

— Și mai am o rugăminte către mata. Iaca, aici e o mie de ruble. Te rog să le transmiți lui Petreanu. I le datorez colhozului. Și încă două mii pentru...

Moșul nu mai rezistă și întrebă :

— Da ce ai de gînd, Profire ?

Contabilul sesiză unda de spaimă din vocea bătrînului și zîmbi :

— Nu-ți fă griji în privința mea, zise. Nu mă prăpădesc eu.

Moș Gavril își luă pălăria de pe cap și își șterse chelia lucitoare cu o batistă cam murdară, de cit albastru. Contabilul mai zise la urmă :

— M-aș duce eu la Petreanu cu banii, dar nu vreau să creadă că-l disprețuiesc, pentru că nu e așa. Nu vreau să-l văd, numai... asta-i.

— Așa se întîmplă totdeauna, zise moș Gavril. Fugim, în loc să ne împotrivim. Ne apucă o nepăsare și zicem : nu mai vrem...

— Mda, mormăi Profir. Astea-s vorbe... nimic altceva, numai vorbe.

— O să ajungem să rîdă de noi și găinile, aproape că strigă moș Gavril. Nimic nu vrem să știm și nu ne pasă de nimic. Există peste tot locul niște... și nimeni...

— Ha ! zise contabilul. Eu unul le las cale liberă, că tot acolo ajung. Mă doare-n cot dacă se consideră ei nemuritori.

Dar moș Gavril îl opri cu un gest, se ridică de pe scaun, luă cele două lăzi de carton în care se aflau picupul, amplificatoarele și discurile și fără să-și ia ziua bună, ieși șchiopătînd.

Profir se uită lung în urma lui, apoi își îmbrăcă haina și se duse la stația de autobuze. Nu mai voia să treacă pe acasă, s-o vadă pe Leostina, femeia află că e liberă abia seara, i-o spusese Petreanu, cînd

veni să-i întindă cu o mînă rece două mii de ruble lăsate de soțul ei dus în lumea largă.

Leostina se uita la fața președintelui și nu înțelegea nimic. Luă banii, îi aruncă pe masă, bancnotele noi-nouțe se risipiră cu un foșnet ușor. Petreanu își încruntă fruntea și se retrase, închizînd ușa cu atenție. Leostina închise ochii. În locul celor doi bărbați, cu care făcuse dragoste pe rînd, venea pustiul rece și nepăsător.

Moș Gavril trecu pe la Sile și-l rugă să vină mai spre seară pe la el. Apoi scoase dintr-o cutie de carton un disc și i-l arătă.

— Să-mi pui discul ista cînd îi veni. Eu mă tem că n-o să am puteri. Ai să ții minte ?

— Ce să țin minte ?

— Iaca, aici îi scris : Moțatu, „Recviem".

Sile Porcescu zise :

— Bine.

Dar uită să se ducă. Își aminti de promisiune abia cînd auzi corul bisericesc cîntînd în casa lui moș Gavril.

Ai mereu nevoie de cineva care să stea alături de tine și la momentul potrivit să te tragă de mînecă și să-ți zică, oprește-te, și tu să te uiți spre el și să-ți dai seama și să ei o hotărîre, adică să cazi de acord sau să nu cu cel ce-ți vorbește, alta nu contează, e important ca prin mintea ta să treacă vocea celui de alături și să prinzi sensul a ce-ți spune el, mai încolo procedezi cum vrei tu, vorba e însă că deja ești conștient, nu cum s-ar întîmpla și în celălalt caz, că n-ar avea cine să te tragă de mînecă și atunci tu din fierbințeală ai putea face o prostie, depinde, poate nu chiar o prostie, dar tot din fierbințeală, și pe Leostina n-a avut cine s-o oprească la timp, că n-are nici o prietenă și nici un om mai apropiat, neam sau vecin pe care să-l doa-

ră de neliniștea ei și de chinurile ei de femeie frumoasă, rămasă acum singură în casa mare cît un palat boieresc de pe timpuri și în cealaltă casă, mai mică, unde locuia vara împreună cu fostul ei bărbat, Profir, acum asculta orchestra colhozului, că era duminică și se auzea din centrul satului cum cînta o sîrbă, sau o bulgărească, Dumnezeu știe ce anume, că Leostina nu putea urmări melodia, prindea numai rare fragmente, se gîndea, că de ce nu s-a găsi cineva care s-o oprească, să-i zică, Leostină, ce faci tu, femeie măritată și cu bărbat contabil, ce faci tu, că-ți faci de rîs familia, adică pe taică-tău și pe maică-ta, și pe bărbatu-tău și mai avan pe tine te faci de rîs și te arată copiii cu degetul și ești învățătoare, dragă Doamne, nu ți-e rușine ție la obraz, la asta se gîndea Leostina și la bărbatu-său Profir se mai gîndea, dar nenorocirea e că se gîndea și la președintele Petreanu care în timpul acesta stătea și el întins în pat și fuma și asculta muzica și ofta din greu, că încerca să se dezvinovățească și parcă izbutea, numai că ochii mamei lui răsăreau ca din întuneric, buni și imensi. Și-și întorcea fața de la ei și mama îi vorbea, Anghele, uită-te la mine, maică, și el nu putea și-și încleșta dinții și gemea. Venea și taică-său din trecut, purta o pereche de pantaloni vechi și o cămașă în pătrățele și striga la el, Anghele, să n-aud eu că ești de mămăligă, îți găsești tu femei cîte vrei, chiar amu să te ridici din pat și să te duci la horă și să ei la joc pe cea mai frumoasă fată, și pe cea mai voinică și cea mai deșteaptă, să-ți nască copii frumoși și voinici și deștepți, să crape lumea de ciudă cînd va vedea cum mergeți voi pe stradă cu toată familia, auzi tu, și președintele Petreanu, aud tată, dar cînd cerea să se ridice din pat ca să-i îndeplinească porunca iar o auzea pe maică-sa, cerîndu-i același lucru, uită-te

la mine, Anghele, și președintele tînăr și puternic își întorcea privirile.

În clipa aceasta moș Gavril, care zăcuse trei zile cu o lumînare la cap, palid ca un mort, iar Sile avea grijă să-i pună iarăși și iarăși discul cu „Recviem" de Mozart, strănută atît de tare că se stinse lumînarea și deschise ochii speriat.

— N-am murit ? întrebă.

Sile Porcescu, alb ca varul, își pierdu vocea și pînă tuși și se mocoși s-o găsească, moș Gavril se ridică pe șezute și zîmbi cu toată gura lui știrbă.

— Dă-o-ncolo de moarte, zise, ce, am ajuns eu atît de prost ca s-o rog și ea să nu vrea, ce-i fată de șaișpe ani, te întreb eu, măi Sile ?

Sile înghiți în sec și cîntă așa nitam-nisam cu voce de popă :

— Iară și iară să aprindem cîte o țigară !

Iar moș Gavril la rîndul lui, de-amu cu glas de diacon.

— Aliluia ! Aliluia ! Ficcare într-aluia-ia-ia !

Dar tot moș Gavril căută sub pernă și găsi pachetul cu „Nistru" și îi întinse o țigară lui Sile. Și-au aprins țigările și fumau în tăcere pînă moș Gavril se înciudă pe Mozart și întinse o mînă și opri picupul, apoi ascultă cîteva minute orchestra care se auzea din centrul satului și zise :

— Băiat bun acest Petreanu.

— De ce ? nu înțelese Sile.

— Păi, dacă a făcut orchestră.

Sile dădu din cap în semn că da, e bine să ai orchestră în sat.

— Dacă mor, zise din nou moș Gavril, am să-l rog pe Petreanu să trimită orchestra să mă ducă la cimitir, da să nu cînte a jale, ci a bucurie.

— Da ce așa bucurie mare, dacă mori ?

— Da ce mare jale ? Am trăit destul, cît să mai trăiesc ? Numai că simt eu că n-o să mor anul ista.

Am vrut să mor amu de jalea lui Profir că mi-a fost prieten, da n-am putut. A fost moartea pînă la patul meu, s-a uitat la mine și a zis, scoală Gavrile, că încă nu ți-a sunat ceasul. Și eu am strănutat și am înțeles că avea dreptate, nu mi-a bătut ceasul. Atîta că mi-a fost tare tîngă și jale de Profir că era om bun și prietenul meu. Fiică-ta ce face ?

— Dă-o-ncolo, că nu vreau s-o văd.

— De ce, nu ți-e fiică ?

— Ca și cum nu mi-ar mai fi.

— Iaca, amu ești prost. Trei zile încheiate cît ai stat aici, la căpătîiul meu, ai fost deștept, da amu iar te-ai prostit.

— Eu te rog mai moale, moș Gavrile, că-s iute la mînie și n-o să mă uit că ești bătrîn și că abia amu ai înviat.

— Ei, nu mă mai speria și tu, măi Sile, că-s slab de înger și mor iar. Vrei să-ți iei un păcat pe suflet ?

— Nu vreau. Dai și mata peste mine. Nu-mi ajunge cîte necazuri am pe capul meu ?

— Iacă-te, a naibii belele peste tine, auzi ? Că eu ce să-ți zic, stai tu trei zile la capul unui moșneag și nu te duci s-o vezi pe fiică-ta, ei, crezi tu, nu-i e greu ?

— I-o fi, cum să nu ? Da atunci cînd mă face de rîs cum i-o fi, tot greu ?

— Tu, măi Sile, nu fi judecătorul omului. Că să fii judecător îi ușor, da poate o fi avut și ea pricini să se poarte cum s-o purtat, că fata ta nu-i o dezmățată.

— Nu-i. Da ce-i ? Poate-i călugăriță, ha ?

— Poate.

— Ce-e-e ?

— Poate, cine știe ?

Și Sile, înciudat peste seamă, se ridică de pe scaun, se repezi la ușă și ieși, trîntind-o de se cutremură

casa. Moș Gavril însă nu se supără, ba chiar zîmbi, se sculă în picioare și se plimbă prin odaie, bombănind : Brava băiet, Petreanu, iacăte ce mai cîntă orchestra ceea...

Acu Petreanu, după ce fumase vreo zece țigări la rînd și se umflase ca un balon, de fum, mai stătea lungit în pat, în haine de sărbătoare, că voise să urmeze îndemnul lui taică-său și să se ducă la horă să invite la dans pe cea mai frumoasă fată din sat, că el o și chitise, știa chiar cum o cheamă, Dina, și era bibliotecară, de aceea toți bărbații tineri se făceuseră dobă de carte, avan mai citeau și stîrceau ore întregi în bibliotecă discutînd cu Dina... La Dina se gîndise Anghel Petreanu, dar așa cum se mai gîndise și la alte fete în diferite timpuri, nu cum se gîndește la Leostina, și își înfundă capul în pernă. Și la Profir se gîndea... și tot așa : ba la Leostina, ba la Profir, ba la... ei bine, președintelui Petreanu i se făcu rușine și tîngă și-l mustra conștiința, asta de acu-i rău de tot, mai rău nu mai poate fi... Vroia s-o vadă ? Nenorocirea e că vroia, într-adevăr, s-o vadă. Încercă el, ce-i drept, să se salveze și chiar izbuti, că o înjura de mama focului, dar numai pentru cîteva clipe, că Leostina îi apărea în ochi, trupeșă și sănătoasă și îi întindea brațele și Anghel Petreanu cît era el de președinte și de sportiv simțea că-i vuiește capul ca un motor de un milion de cai putere. Și el care voise, de, ca un bărbat puternic și tînăr și fără complexe, să se mai distreze, că-i era urît în sat, ce să facă acum ? Și-l întrebă pe taică-său. Și taică-său îi răspunse numaidecît, ținînd una și bună, ridică-te, bre, din patul ista și du-te la joc și pune laba pe cea mai frumoasă și cea mai voinică și cea mai deșteaptă și... și maică-sa de colo, nu poți să faci tu una ca asta, Anghele, că te așteaptă femeia pe care o iubești și trebuie să te duci la ea, sărmana, auzi tu... și Anghel Petreanu, fiul lor mai mic,

nu voia să facă nici una, nici alta, și rămase să zacă în pat, cu fața înfundată în pernă și trupul îi tremura ca luat de friguri.

Iar femeia stătea la fereastră și asculta cum cîntă orchestra și cel mai tare se auzea toba, bum-bum, și iar bum-bum, că bătea toba Fănică-țiganul, și Leostina își zise că Fănică e om fără măsură și bate prea tare, întărîtat și visător, închipuindu-și probabil că toba lui și, deci, și el însuși e cel mai important într-o orchestră, cum nu avusese și ea măsură și nu se oprise la timp atunci cînd Petreanu o privise atent la nunta ceea și ea ședea alături de Profir, și Petreanu în fața lor și mereu o privea și rîdea, și ea îl privea și rămase năucită că-și amintise sug privirea lui insistentă că mîine-poimîine împlinește treizeci de ani, oh, Dumnezeule Doamne, și ce-a văzut ea și ce-a înțeles ea din anii aceștia, oh, și-i răspunse lui Petreanu cu un zîmbet abia schițat, iată aici ar fi trebuit să se oprească, dar a mers mai departe, îmbătată de privirea lui, și Profir, măcar Profir de ce n-a oprit-o, de ce n-a strigat, de ce n-a pus piciorul în prag, de ce n-a bătut-o ; a lăsat-o de capul ei, n-a scos o porbă, sărmanul de el pe unde o fi acum, dar n-o să se piardă, o să se angajeze undeva la aceeași muncă a lui de contabil, de ce nu i-a spus, dă-ți seama, femeie, de ceea ce faci, și ea desigur că...

În acele clipe Sile Porcescu mergea spre casă bodogănind și înjurînd de mama focului soarele de vară, că era îmbrăcat în haină neagră, dacă așteptase trei zile și trei nopți moartea lui moș Gavril și acela strănutase și moartea se speriase și-o luase la goană zîngănindu-și coasa ruginită, și Sile asudase mai tare ca la reparat tractorul sau la recoltat grîul, că la muncile acestea se dezbrăca pînă la brîu și lăsa soarele să-i ardă pielea și nici că-i păsa, și prin ogradă îmbla tot așa, gol pînă la brîu, și cînd stro-

pea zarzavaturile de asemenea, și chiar pe timpuri, în tinerețe, cînd se bătuse cu unul Cozma de la o fată pe care o chema Onița și care e nevasta lui și stă și ea închisă în casă și plînge, dar nu îndrăznește să se ducă la fiică-sa că Sile îi hotărîse cu glas aspru, să n-o văd și să n-aud de ea, nu-mi mai e fiică, cruceа și paștele, deci tot gol se bătuse cu acel Cozma și nebunul cela în toiul bătăii scoase un cuțit din turеatca cizmei și-l lovise pe Sile tocmai drept în inimă, norocul lui că izbutise să se retragă ca fript, și lama cuțitului ricoșase și-i tăie numai mușchiul, nu și osul, osul rămase neatins, și Sile cînd a văzut sîngele șiroind pe pieptul lui păros avu o străfulgerare de nebunie în cap și-l lovi pe Cozma atît de tare peste față că acela căzu pierzîndu-și cunoștința și a fost nevoit să-l stropească cineva cu apă rece și Cozma își reveni și se ridică și se duse în lumea largă, că o iubea pe Onița și n-ar fi putut trăi în același sat cu ea și s-o vadă mereu și s-o știe nevasta lui Sile, și Sile mergînd spre casă și înjurînd își aminti de acel Cozma și avu o năvălire de sînge în cap și un gînd ca o lamă de cuțit îi tăie inima și strigă, nu mă uit că-i președinte, îl omor.

Iar moș Gavril dacă văzu că moartea e prea ocupată și n-are timp de pierdut cu el își zise că, bre, moartea-i moarte, da slujba-i slujbă, te mai pomenești că președintele Petreanu cum ține el la disciplină și e cam aspru din fire îi scoate din salariu cele trei zile cît a zăcut și cum el nu e membru al organizației profesionale a oamenilor muncii din agricultură, ce se face, pierde banii și nu e exclus că tot președintele Petreanu și tot din motiv că nu suferă pe cel nedisciplînat și care nu se ține de lucru, îl dă chiar afară, și mă rog, moș Gavril e răzeș, și nu se lasă pînă nu i se face dreptate, dar iară vine vorba, ce timp și nervi trebuie să macini, așa că bă-

trînul își scoase repede hainele negre de moarte și își puse altele, obișnuite, își tufli pălăria de pai pe cap că să nu-l pălească soarele și o luă la picior spre cîrmuire. Șontîc, șontîc, tocmai în poartă își amînti, că ce naiba, are sau n-are bicicletă și se întoarse și se urcă pe bicicletă, ieși în drum și pedală cu un singur picior, repede ca un baistruc. Cămașa de nailon uzată și demodată i se înfla în spate, era cît pe ce să-i zboare pălăria de pe cap, moș Gavril însă ținînd-o cu o mînă continua să pedaleze cu putere și cînd ajunse la cîrmuire era lac de sudoare. Dar rîdea cu toată gura, ha, da ce-au crezut ei ? O să mai facă el umbră pămîntului, că nu s-a săturat încă de viață și trebuie să fii prost ca să suferi din motivul lui Profir care e drept, i-a fost prieten, însă vezi dumneata, cînd e vorba de viață și de moarte, de... și pe urmă, mama ta de contabil, de ce la o adică să te dai bătut așa de ușor, ce, în viața asta îmblă cîini cu colaci în coadă, așa crezi tu, dacă nu vrei să te zbați, îți suflă altul muierea și tu nu vrei să ridici măcar un deget, adică uitați-vă, oameni buni, cît îs de deștept și de nu mai știu cum, că nu mă uit ce face femeia mea, da stau liniștit și ascult „Recviem" de Moțatu, da eu iaca ce ți-oi spune, măi Profire, că e nevoie uneori să pui mîna și pe un par, că dacă în loc să te zbați, stai și asculți „Recviem" de Moțatu, apăi, neghiobule, auzi tu, se găsește totdeauna un Petreanu care să-ți sufle femeia sau să-ți facă vreun alt rău și eu zic toate acestea nu pentru că președintele Petreanu e om cîinos la inimă, că nu e, da a venit așa vorba, eu însă cred că președintele Petreanu, chiar dacă-i aspru și fudul... iaca la ce m-ai adus tu să zic despre președinte, da n-am ce face că ce-i drept, îi drept și eu nu-s dușmanul lui, dar ar trebui să-i fiu, că-mi ești prieten, da tu, măi Profire, nu cu mine trebuie să fii prieten, că eu îs bătrîn și pot să ascult o mie

de ani „Recviem“ de Moțatu și nimic, tu însă ești băiat tînăr și cu sufletul tot tînăr trebuia să fii, mă auzi ? Auzi tu poate, da înțelegi o ceapă degerată, stop : în fața cîrmuirii stătea ca un stîlp de telegraf înalt și zdravăn feciorul lui Onache Crucieru, șef de echipă la vii, tot Onache și acesta și moș Gavril înțelese pe dată cu mintea lui bătrînă despre ce-i vorba, dar de, nu-i venea a crede ochilor. Se apropie de vlăjgan și-l cercetă ca pe o minune de pe altă planetă, apoi zise :

— Ce faci tu aici, Onică, dragul moșului ?

Onică, de fapt, Onicoi în toată legea, abia catadixi să privească țîra de moșneag de lîngă el și răspunse, uitîndu-se în zare, ca-n filme :

— Păzesc cîrmuirea !

— Așa ? se miră moș Gavril. Da ce, vrea cineva s-o fure ?

— Las' să cerce numai !

— D-apoi că eu păzeam cîrmuirea, măi Onică !

— Poate că mata ai păzit-o cîndva, da amu n-o mai poți păzi, că ești mort.

— Cum îs mort, bre, dacă stau de vorbă cu tine.

— Eu nu știu nică, mie mi s-o spus că ești mort de trei zile și că azi trebuie să te îngroape, că au bătut telegrame feciorilor matale, și acu a venit răspuns, că să te îngroape fără ei, că ei au nu știu ce ședințe sau conferințe așa că te-au ținut degeaba trei zile pe căldura asta...

— Au făcut drept, că legea nu dă voie să îngropi omul ca pe-o vită, trebuie să ai învoire de la neamurile mai apropiate.

— Apu da și amu a venit învoirea.

— Măi Onică, iaca, tu ești băiet cu zece clase, ia spune-mi tu mie, cum erau ei să mă-ngroape dacă o horă-n sat ?

— Da ce ai mata cu hora ? Că hora a fost plănuită cînd mata mai erai viu. Ce, n-o să se țină de plan din motivul matale ?

— Știu eu ? Da nu-i păcat ?

— Nu-i păcat.

Moș Gavril își aprinse o țigară și se așeză pe pragul cîrmuirii. Avea chef de vorbă, dacă trei zile tăcuse ca un mort.

— Măi Onică, da tu de ce vrei să fii paznic la cîrmuire ?

— Pentru că n-am reușit la facultate și amu trebuie să-mi fac stagiu de muncă.

— Așa ? Și cu staj te primesc ?

— Nu numai cu stagiu, că tata a zis că vinde tot ce are, da tot mă bagă la institut.

— Da fără institut nu ești bun ?

— Mata mai bine ai tăcea din gură. Că tata a zis că dacă un pîrlit ca mata și-o învățat băieții, apoi...

— Și asta-i drept. Da să-i spui lui tat-tău că eu am dat bani grei la labă, de aceea au reușit băieții mei. N-are el atîția bani.

— Da mata de unde i-ai luat ?

— Am găsit o comoară în fundul grădinii, încă de la turci rămasă.

— Spui și mata povești.

— Să-mi crape ochii din cap. O căldare plină cu aur am găsit.

— Dacă află miliția te bagă la pușcărie.

— De ce, măi Onică ?

— Așa, comoara era a statului și iese că mata ai furat-o.

— Mda, cam așa iese, dacă stai să te gîndești, oftă moș Gavril.

Își trecu o mînă peste fața zbîrcită și zise, de data aceasta cu altă voce, parcă de pe ceea lume :

— Apu, măi Onică, iaca, am mai grăit și parcă a mai trecut și timpul și amuș-amuș se face seară, așa că ie și te du acasă.

Băiatul își încreți fruntea, neînțelegînd despre ce-i vorbește moș Gavril și ca să mai cîștige timp pînă să găsească un răspuns își trecu mîna prin părul lung ca la haiduci, apoi tuși, însă nu-i veni nimic pe limbă și, ca să se dumirească, întrebă :

— Ce-ai zis mata, moș Gavrile ?

— Zic să te duci acasă, că-i fi obosit, e muncă grea, bre, păznicia, ce crezi tu ?

Onică se lumină la față. Iată că e totuși în satul ista încîlcit un om care-l înțelege. Sigur că nu-i plăcea lui să stea stîlp de telegraf în ușa cîrmuirii, ce mai, îl arată lumea cu degetul, dar ce-o să zică taică-său ? Și unde face :

— M-aș duce eu, moș Gavrile, cu dragă inimă, dar o să mă înjure tata.

— De ce să te înjure ? Spune-i că eu îs la post. Și ca să nu mai piardă vremea și nervii degeaba, mai spune-i că am și pușcă, ei, da ce hledie de om îs eu, mă cunoaște...

— Mă duc eu dară... zise Onică, bucuros că scapă de păznicie. Poate m-o lăsa tata să plec la oraș că m-am săturat de satul ista...

— Chiar, măi Onică, ești băiat cu carte, ce să stai tu printre noi, țăranii ștea întunecați. Numai să nu uiți, să-i spui lui taică-tău că am pușcă.

Băiatul își luă haina pe umăr și se îndepărtă. Moș Gavril îl petrecu cu o privire pustie și cînd nu-l mai văzu, oftă și se așeză pe scaunul lui de paznic. I se făcu greu pe suflet moșneagului, era duminică și cîrmuirea stătea pustie și mîhnită. Și iar i se făcu milă și jale de Profir. Iaca, se gîndi moșul, dacă nu-i viță de răzeș, s-a dat într-o parte și gata. Ptiu ! Da Petreanu ce face acu ? Și ce om o mai fi și Petreanu ista, nu se înțelege. Bun, rău ? Dacă te gîn-

deşti într-un fel, parcă-i om rău, uite ce urît s-a purtat cu Profir, că din motivul lui a plecat omul din sat, ce, nu-i aşa ? Numai vezi, la treburile istea cu inimă îi greu să judeci, dacă n-ar fi vrut Leostina, Petreanu putea să crape şi... Vra să zică Leostina-i rea de muscă, nu ? Numai că ce femeie din mare fericire se bagă în treburile iestea, numai dacă nu-i o... şi Leostina nu-i. Pe de altă parte, preşedintele nu munceşte cît şapte ? Poate-i prea aspru, numai că amu lumea-i rea şi dacă nu-i dai cu disciplina, te-ai ars. Ei, şi tot în felul acesta îi dădea mai departe moş Gavril şi în loc să se lămurească, se încurcă şi mai mult. Pînă îl lumină la un moment dat gîndul, că ce naiba judec şi eu lumea ca feciorii mei dobă de carte, de parcă omul ar fi şurub şi lumea o maşină. Nu-i viu omul? Şi poate Petreanu şi Leostina au dreptate, da Profir n-are, chiar dacă mi-e prieten. Da poate au toţi dreptate, numai că fiecare în felul său şi atunci chiar nu-i nimic de făcut, decît să laşi toate baltă şi să te duci ?

Pînă la urmă moş Gavril se plictisi să mai stea singur în cîrmuirea pustie şi-şi zise, ia să mă duc eu să văd ce face preşedintele, că amu toată lumea îl înjură şi poate i-o veni şi lui greu. Şi zicîndu-şi vorbele acestea, moş Gavril încuie cîrmuirea cu un lacăt mare şi cam ruginit şi se porni pe jos spre casa preşedintelui, care, de fapt, nu era a lui, dar acolo locuia în chirie.

...Astfel, preşedintele Petreanu, tînăr şi puternic şi lipsit de complexe, aşa cum, probabil, a fost numai Adam, sau altul, dar tot din acea perioadă de început a omului, vedea şi simţea cum se năruie chiar sub ochii lui un sistem de principii bine clădite, cu cremene la temelie, pusă bine de taică-său ; nişte pietroaie enorme ; respira greu preşedintele, îşi întindea corpul ca un şarpe şi tot ca un şarpe se zvîrcolea pe pat, oftînd din ce în ce mai stins şi, nemai-

pomenit, președintele Petreanu se gîndi la moarte, numai timp de o clipă, ce-i drept, dar totuși se gîndi, pentru că își dădu seama că nu poate trăi și nici nu va putea trăi fără Leostina, pe care o tratase pînă nu demult ca pe o femeie trupeșă și voinică, dar niciodată altfel, ochii ei uneori plini de tristețe nu i-au spus nimic niciodată, așa, doar că erau frumoși, a văzut în viața lui multe femei cu ochi frumoși, ei și ce, și acum nu putea scăpa de lumina lor blîndă și tristă, de parcă-l întrebau, mă lași, Anghele, cui mă lași, și el furios răspundea, te las, însă nu i se deschidea gura să pronunțe cuvintele acestea, și mai apoi nici în gînd nu le mai pronunța, și, ah, cît de mult vroia s-o îndepărteze, să n-o mai știe, să n-o cunoască, să devină din nou cel tînăr și puternic, știa însă că nu va izbuti... De ce ? Parcă nu demult Anghel Petreanu fusese bărbatul lipsit de complexe și de sentimente și acum ce se întîmplă cu mine, Dumnezeule, se întreba președintele, și cum n-avea cine să-i răspundă, și în cazul acesta nici taică-său, cu răspunsuri gata pregătite la orice întrebare nu-l putea ajuta cu nimic, pentru că nu trecuse în viața lui prin așa ceva, cînd nu vrei să te gîndești la ea, cînd o înjuri cu ce-ți vine la gură, dar să scapi de privirea ei blîndă și tristă și rugătoare, nu poți, și nici măcar nu-ți mai pasă că a fost soția nu știu cui și de atîtea alte lucruri nu-ți pasă, pentru că o ierți, fără să vrei, desigur, împotrivindu-te, dar o ierți, nu-ți mai rămîne nimic altceva de făcut, amintirea despre ea te copleșește, te face neom, nici nu mai ești tu parcă, și președintele se gîndi : poate să mă „amețesc", și atunci se ridică buimac, își schimbă ca prin vis hainele, aproape plîngînd de neputința de a o uita, căci hainele lui purtau mirosul ei, asta-l făcu s-o înjure din nou și să-și zică, ce prost am fost, ieși din casă și merse

clătinîndu-se pînă la bufetul care se afla peste trei case.

Tocmai atunci apăru de după colț și moș Gavril și, de cum îl văzu pe președinte, înțelese cu mintea lui de țăran, dar tocmai din motivul acesta își pierdu capul și el, și se opri în fața lui Anghel Petreanu la doi pași și zise :

— Bună ziua, tovarășe președinte.

Anghel ridică ochii spre el, negru la față, și încercă să zîmbească, îi ieși o strîmbătură nostimă, și-i răspunse.

— Mă duc la bufet, poate mi-o trece.

— N-o să-ți treacă.

— De unde știi ?

— Știu eu că nu trece. Îți face mai rău. Că dacă ești beat îți vine și să urli de durere și voință nu mai ai și te duci la ea.

— La ea nu mă mai duc să știu că mă scrîntesc.

— Vorbe, tovarășe președinte. Pentru că vine noaptea și te înconjoară singurătatea și n-ai încotro, și te duci, că nu ești mata mai tare ca urîtul și pe urmă te mai cheamă și ea.

— Sînt mai tare, moș Gavrile, nu mă cunoști mata. Eu n-am complexe. Cu cîte femei n-am trăit eu, și ce ?

— O fi. Și ești mata tare pentru că e ziuă, da cum o veni noaptea, cum o să...

— Hai cu mine, moș Gavrile, îi propuse la un moment dat președintele și bătrînul îl urmă.

După cîteva clipe de tăcere moșul zise :

— Eu, de fapt, am venit cu altă problemă.

Președintele se opri în loc și-l privi cu ochii lui mari și, de data aceasta, îndureraţi, așa încît bătrînul buigui.

— Da nu face nimic. Nu-i nici o grabă.

Și moșul zîmbi pentru sine și gîndi : N-o să-i treacă, se crede el tare și nu știu cum, da n-o să-i treacă, l-a prins bine Leostina, brava femeie. E drept că Profir e prietenul meu și țin la el, da n-ai ce face, așa-i viața, ce, parcă-i Leostina vinovată ?

Anghel, mohorît ca o zi de toamnă ploioasă, se întoarse brusc spre moș Gavril și-l întrebă, fără să-l privească :

— Zicea lumea c-ai murit, n-ai murit ?

— Nu, răspunse moș Gavril senin, că m-am răzgîndit.

— Cum ? nu înțelese președintele.

— Așa, m-am întins în pat și am așteptat moartea și ea a venit în rochie albă și era o femeie foarte frumoasă și m-a întrebat ce mai fac. Și eu i-am spus că fac bine, că nu mă plîng din partea mîncării și a băuturii, atît doar, parcă-s sărac cu sufletul.

— Cine ? nu înțelese președintele.

— Ce, cine ?

— Cine-i sărac cu sufletul ?

— Păi eu, nu-ți spuneam ? Și moartea a stat pe gînduri și m-a întrebat, da ce-i acela suflet ?

— Și mata ce i-ai răspuns ?

— I-am spus că nu știu precis, da cred că e ceva mare și luminos, în care încape toată lumea.

— Ha, ca din carte, atîta lucru puteam să spun și eu, nu-mi trebuia să trăiesc o viață lungă ca mata.

— O fi, ce eu zic ba ?

— Fleacuri.

— Poate mergem la mine, că n-are cine să ne încurce ? zise moș Gavril.

Anghel Petreanu se gîndi cîteva clipe și dădu din cap în semn că se învoiește și cei doi s-au pornit alături, unul înalt și zdravăn, celălalt slab și bătrîn, cu un cap mare ce se bălăbănea de pe un umăr pe altul. Bătrînul și Anghel Petreanu au intrat în

tindă și moș Gavril l-a întrebat din ochi care ușă s-o deschidă, de la casa mare sau de la odaie și președintele arată spre cea de-a doua și mai avea ochii triști. Bătrînul se gîndi : n-am mai văzut demult un om suferind ca acesta. Asta pentru că e singur, se mai gîndise moș Gavril, și e tînăr. Sînt și eu foarte singur, da nu mă pierd ca el, pentru că e în jurul meu multă lume și copacii, și celelalte, și toate luate împreună îți umplu golul din suflet, da el dacă e băiat tînăr și nu știe, apoi o fi trebuit să-i spun eu, că-s mai bătrîn și-s trecut prin toate.

— Eu zic că-i femeie vrednică, se grăbi să înceapă discuția moș Gavril.

— Cine ?

— Cum adică ? Leostina.

— Dacă Leostina e femeie vrednică, scrîșni președintele, apoi eu îs aeroplan.

— E vrednică, întări liniștit Moș Gavril. De cînd sînt, n-am mai văzut o femeie mai vrednică.

— Îți bați joc de mine, moș Gavrile, se răsti președintele. Ce fel de vrednică, dacă se culca cu mine.

— Dar și tu ești vrednic, ce ești de lepădat ?

— Ptiu !

— Așa e, zise moș Gavril. Așa e, cum îți zic eu. Îi vrednică și i-am spus în față lui Profir cînd a văzut el că gata, nu mai ține la el, și Profir de aceea a plecat din sat, că n-a mai vrut ea să trăiască cu el. Că așa i-a zis : Nu te mai iubesc, măi Profire, iaca, pînă amu te-am iubit, da amu nu te mai iubesc. Crezi că i-a venit ușor ?

— De ce ? nu înțelese președintele.

— Păi să strici casa, ce e ușor pentru o fumeie ? Da ea a spus : Nu te mai iubesc, măi Profire... adică da, nu te mai iubesc, da-l iubesc pe Anghel...

— De ce ? nu înțelese președintele.

— Păi... nici ea nu știa. Că ți-i drag nu ce-i frumos, da ți-i drag ce-ți place ție. Și ce era să facă

biata fumeie ? Parcă, ia gîndește-te și mata, ar fi ieșit mai frumos dacă ar fi iubit pe unul, dar ar fi trăit cu celălalt ? Hai ?

— De ce ? întrebă a treia oară președintele nedumerit.

— D-apoi cum ? De-amu, dacă-ți place altul, trebuie s-o rupi cu bărbatu-tău. Și ce greu îi vine ei, sărmănica. A rămas singură-cuc, în casa pustie.

— Cine-a pus-o ? strigă cu ciudă președintele, ca trezit din somn. Cine-a pus-o ? Că eu, dacă a vrut, mă rog, da ea de ce-a vrut ? Trebuia să nu vrea ! Trebuia să zică : nu, măi Anghele, că eu am bărbat. Da ea, bună-bucuroasă, s-a învoit.

— Pentru că ținea la mata, bre. Și nu striga așa tare, că nu-s surd, aud bine, slavă Domnului.

— Dacă auzi, atunci de ce nu înțelegi ?

— Ce să înțeleg, că nu-i nimic aici de înțeles, vorbești fleacuri.

Stăteau unul în fața celuilalt și moș Gavril se uita cu ochii mijiți la fața tînără a președintelui și la un moment dat bătrînul se însenină, parcă îi apăru o coroană de lumină în jurul capului, și izbucni în rîs, tușind, iar Anghel, uimit, se ridică de pe scaun și se uită de sus în jos la moșneagul care se prăpădea de rîs și întrebă :

— Ce ți-a venit ?

Moșul, vesel nevoie mare, răspunse printre sughițuri :

— Cum se înșală omul. Credeam că ești unul dintre iștia noi, care au în loc de suflet un tractor, da văd că m-am înșelat și mă bucur.

Anghel Petreanu începu să se plimbe prin casă, încă nedumerit, pînă moș Gavril înceță cu totul să mai rîdă și clarifică :

— Nu ai tu un suflet nepăsător, măi Anghele, degeaba vrei tu să mă convingi, că nu te cred. Dacă

o femeie te zdruncină și te face bucățele, să știi că e bine.

— Bine ? întrebă tot nedumerit Anghel.

— Sigur.

— Dar nu e oare Leostina o...

— Nu e, de vreme ce tu ții așa la dînsa, că nu poți, înseamnă că nu e. Și de aceea îți zic : e o femeie vrednică.

— Ptiu ! Nu mai înțeleg chiar nimic.

— Da nici nu-i nevoie.

— Cum adică ?

— Așa, nu-i nevoie și gata. De ce vrei să înțelegi chiar toate pe lume ? Că dacă ajungi să le pricepi pe toate...

— Ei, iaca !

Și totuși, după toată vorbăraia asta, parcă deplasată de subiect, președintele își mai reveni și zîmbi, deși tot chinuit dar o undă de lumină îi atinse ochii și faptul acesta îl făcu pe moș Gavril să sară tinerește de pe un scaun și să rostească :

— Vrei să asculți „Recviem" de Moțatu ?

— De ce ? întrebă președintele.

— Ca să înțelegi că pe lumea asta există o mie de fleacuri de care nu trebuie să ții seama, dacă vrei să-ți trăiești viața cu adevărat.

— Cum s-o trăiesc ?

— Adevărat și profund, adică să te gîndești la ceea ce merită osteneală.

— Te-ai găsit și mata, mare filozof.

— Ce-i asta ?

— Cineva care crede că poate organiza lumea și viața și poate să le bage în sertarele biroului lui.

— Dar eu nu vreau asta, zise moș Gavril. Eu vreau numai ca ascultînd „Recviem" de Moțatu, să-ți dai seama că lumea nu se începe și nu se sfîrșește cu dumneata.

— Da cu cine ? Nu mă doare pe mine ce-a fost lumea asta a matale pînă la mine și ce-o să ajungă după mine. Eu vreau să-mi trăiesc viața... și să mă bucur... de ea și nu-mi pasă de femeia pe care mata o numești vrednică, iar eu o pot numi cum vreau și cum merită ea, pricepi ?

— Pricep, ha, pricep !

— E o fată frumoasă și voinică, aici, la voi, și mă însor cu ea, mata ce zici ?

— Care e fata ?

— Am uitat cum o cheamă, bibliotecara. Ce, nu e o fată bună ?

— E o fată bună, încuviință moș Gavril, din oameni gospodari.

— Iaca, n-ai ajuns cumva la gîndul meu ? Și taică-meu zicea tot așa. Să te văd gospodar așezat la ale tale, Anghele, să nu-mi fie rușine.

— Păi, sigur că...

Dar vorbeau fleacuri. Cînd și-au dat seama și unul și celălalt că vorbesc fleacuri era deja tîrziu, orchestra nu se mai auzea, și numai mugetul vacilor ce se întorceau de la pășune și lătratul cîinilor spărgeau liniștea din cînd în cînd. Stăteau față în față și se uitau unul la altul și tăceau. Erau prea diferiți ei doi, nu se puteau înțelege.

Moș Gavril se gîndea : „Uite cum e pe lumea asta. Parcă-i vorbești omului în limba pe care o înțelege, da de fapt el nu pricepe o boabă din ce-i spui tu, și nici tu nu pricepi mare lucru. Și eu, iaca, îmi încrețesc fruntea și încerc să mă bag sub pielea lui și nu-mi reușește, și nici el, încrețindu-și fruntea, nu vrea să înțeleagă că viața asta nu-i chiar așa de mare brînză și că nu merită poate s-o tot înduri și s-o dai la brazdă, s-o faci dreaptă, gîndindu-te numai cu capul și calculînd la rece, ce-i bine și ce-i rău, și pentru el rău e să se însoare cu Leostina pentru că e o despărțită și așa și pe dincolo, iar bi-

ne e... da, și să nu vrei nici o clipă să lași viața asta să curgă sau să se depene cum vrea ea, cum îi vine ei la socoteală, că poate te învață de bine, cine știe, și tu, cu calculul tău, poți nimeri cu oișteа-n gard, au mai fost cazuri, ce, n-au fost ? he-he, da cum să-i bagi tu în cap omului din fața ta... că-i tînăr... te ascultă și nici nu-i pasă de vorba ta... ha !".

Președintele se ridică în picioare cît era de înalt, că mai să ajungă cu capul în tavan, se gîrbovește și zice, rîzînd :

— N-a ieșit nimic.

— Ce ? întreabă moș Gavril. Ce n-a ieșit ?

Dar Anghel nu mai vru să vorbească sau nici nu putu să vorbească, mai degrabă nu putu, pentru că deschise gura și luă aer, ca peștele pe uscat, dădu din mînă a lehamite și ieși repede în curte, apoi o luă tot repejor spre casa lui și moș Gavril rămase singur, înghiți și el în sec și se duse să pună discul cu „Recviem" de Mozart și să tacă și să se gîndească la moarte și la cei trei fii ai lui, trăitori prin diferite orașe ale țării, oameni mari or fi fiind, cine să-i înțeleagă, și cum stătea așa, o văzu intrînd pe femeia lui, Paraschiva, moartă de cinci ani în urmă, și se bucură. Se uită spre ea și zîmbi.

— De cînd te chem și abia ai venit ?

— Ei, am avut și eu treburi, ce crezi ?

Bătrîna se așeză în fața moșului și se uită timp de cîteva clipe la el și apoi zise :

— Hai, nu vii și tu ?

— Păi, e cam vremea să vin, da vroiam să chem feciorii, să-i văd și pe urmă...

— Nu-i mai chema !

— De ce ?

— N-or să vină. Adică pot să vină, da nu-i pre-es, pot și să nu vină și ai să te amărăști. Lasă-i, ce să le mai bați capul și tu, or fi avînd nevoile lor.

— Da totuna, li-s tată doar.
— Și ce dacă le ești tată ?

Bătrînul scutură din cap și se ridică drept în picioare și vru chiar să înjure de mamă. Dar își duse mîna la gură și nu înjură. Se gîndi : nu se schimbă nimic, ori înjuri ori nu înjuri, nimeni nici că te aude și nici că-i pasă. Cui să-i pese ? N-are cui.

Apoi bătrînul își scoase hainele, se întinse în pat și adormi. Aștepta moartea, o chema, prin somn, dar moartea nu veni nici în noaptea aceea, și nici a doua zi, și nici a treia, deși moș Gavril credea că nu mai are ce face pe lumea asta. Și totuși moartea uitase de el. La urma urmei, putea fi ocupată și ea cu treburi mai importante.

Noaptea care venea părea ca de sticlă : rece și nepăsătoare. Nepăsătoare cum e materia pe care n-o doare de necazurile președintelui Petreanu, care nu vrea să se ducă la fosta soție a lui Profir, Leostina, chemările căreia îi sună în urechi ca niște clopote. Ce fel de clopote ? Clopote și gata, ce atîta vorbă, de bronz, sunetul lor îl scoală și pe un mort și președintele Petreanu geme în așternut. În celălalt capăt de sat Leostina plînge și îl cheamă pe președintele Petreanu : iubitule ! Atîta știe : iubitule ! Tot așa îl chemase pe timpuri și pe contabilul plecat în lume : iubitule, și contabilul, pe atunci încă student, nu rezistase. Plînsul Leostinei nu e alb, de fecioară, nu, e plînsul unei femei îngrozite de ce-a făcut și de ce-o așteaptă, și îndrăgostită de președintele Petreanu, bărbat tare ca piatra și lipsit de fantezie. De ce lipsit ? De fantezie ? Ce-i asta ? Poți s-o mănînci ? Poți s-o îmbraci ? Poți s-o transformi în autoturism ? La urma urmei, se vede, se poate vinde și cumpăra ? Nu ? Atunci ce dracul ? Totul ce nu poate fi folosit spre binele tău nu exis-

tă. Pur și simplu nu există și să terminăm cu asta. Dar chemarea Leostinei : iubitule ? ! Cum se face c-o aude din celălalt capăt de sat și o vede : enormă și goală plutind prin aerul nopții, umed de parfumul florilor și de mirosul ierbii crude.

Președintele Petreanu își ascunde capul în pernă și se gîndește că vorbăria cu moș Gavril nu i-a ajutat la nimic, nu poate scăpa de chemarea Leostinei, care-l deranja și-i strica schema, după care urma să se însoare cu o fată tînără, frumoasă și voinică și nu cu o... Cu ce ? Nu i se întoarse limba în gură să pronunțe cuvîntul.

Iar Leostina vorbea în partea cealaltă de sat : mă auzi, Anghele, nu te fă că nu mă auzi, nu te mai preface atîta, ce rost au toate maimuțărelile astea, de vreme ce știu că mă iubești și acum te chem, și tu te împotrivești să vii, de ce, Anghele, pentru că n-ai avut tu planul ista, să se întîmple lucrurile așa cum s-au întîmplat, dar n-ai ce face, iubitule, întîmplarea e mai puternică decît noi, ți-aș da multe exemple din viață, întîmplări veridice, deși tu nu crezi în ceva impalpabil și întîmplarea, desigur, nu poate avea gust, s-o muști cu dinții și cu limba și să zici abia atunci : e, pentru că are gust de măr sau de prăsadă, de aceea crezi că vei izbuti să te rupi de mine, Anghele ? Crezi că vei putea rîde mai apoi de mine cu gura pînă la urechi, în hohote că și Leostina, ce vreți, o muiere, și cei adunați în jurul tău să se dea pe jos de rîs și să-ți pună întrebări și tu să le răspunzi rîzînd, crezi că vei izbuti ? Nu vrei să înțelegi că un om e creat pentru altul și în cazul nostru eu sînt a ta și tu al meu, nu pentru că vreau eu așa, și tu nu vrei, ci pentru că așa a vrut Dumnezeu și în fața lui sîntem neputincioși și cînd te-am văzut intrînd încă pe poartă cu Profir și am servit masa am știut ce o să se întîmple și tu, fără să vrei, te-ai uitat la mine și ai

zis, tot fără să vrei : ea e, și acum îmi găsești o vină în faptul că n-am rezistat, că nici n-am vrut să rezist. Și tu nu crezi în toate astea ? De ce, Anghele ?

Și președintele, din patul lui, cu capul în pernă : Pentru că vreau să fiu un bărbat tare și nu cineva pe care-l poate prosti o femeie și nu vreau să intru în gura lumii și nici nu vreau să-mi încalc principiile.

Și Leostina, plîngînd : Care principii ?

Și președintele : Principiile tatălui meu. El mi-a dat viață și m-a învățat ce-i viața și știu cum trebuie să trăiesc.

Și Leostina : Oh, iată, deci... schema... bine, atunci îmi întorc fața de la tine și nu te mai chem, iubitule, nu te mai chem nici într-un fel, îmi întorc fața de la tine și mă întunec, închid ochii și intru în întuneric...

Iar moș Gavril prin somn : Nebunilor, ce vreți să faceți ? amîndoi nebuni și săraci cu duhul, cum să vă distrugeți cu mîinile voastre ?... Anghele, nu ți-am spus eu că Leostina e o femeie vrednică, prostule, ai să-ți mușți mîinile de necaz mai apoi, ai să te însori cu alta, ai să faci copii, dar vrednicia Leostinei are să te mistuie...

Trupul de atlet al președintelui se cutremură ca al unui taur înjunghiat pe o arenă de luptă, cine era toreadorul ? Își simți capul fierbinte și se gîndi cu groază că înnebunește, dar nu înnebuni, ci adormi brusc. Un somn greu îl toropi și părea un trunchi de copac, sigur. Dar prin vis ? Prin vis se făcea că e tractor și vuia și purta după el zece pluguri care răsturnau zece brazde negre, merse bine tractorul pînă sări ceva din el și se opri. Se defectase. Nu-l durea nimic, prin somn, nici nu simțea nimic, continuă să doarmă și deveni rachetă cosmică și se mișca cu viteza ei de rachetă cosmică pînă se de-

fectă și ea și rămase imponderabilă să atîrne în vidul ceia și să se miște fără viață, și iar nu-l duru nimic. Apoi racheta dispăru, se topi și în locul ei se visă robot și rîdea în hohote de Leostina, care alerga gîfîind după el, mai-mai să-l atingă cu brațul ei fierbinte de femeie singură și lui nu-i păsa, alerga și era robot, și cum alerga prin noapte pe sub un cer plin cu stele, una din ele se rupsese din locul ei din cer și căzu vertiginos spre pămînt și îl nimeri pe el drept în cap. Robotul căzu, defectat, alături ardea steaua, Leostina se apropie în fugă, se uită la el, cum zăcea în iarbă, de metal, ridică steaua și plecă. Și atunci președintele se trezi strigînd : Leostina, Leostina ! Dar femeia nu-l auzea, sau nu vroia să-l audă... '

...Continua să alerge dincolo de lume, cu steaua în mînă, arzîndă și luminînd nu ca o stea, ci ca o lumînare și chiar se părea că poartă o lumînare, atît doar că fusese aprinsă cu milioane de ani în urmă și ardea de la sine și vîntul care se stîrni la un moment dat n-o putea stinge, poate de aceea Leostina o ținea ridicată sus, n-avea teamă de bătaia vîntului, un vînt lugubru, venind din infinit ca și steaua, și care o lovea în față pe Leostina și îi vuia în urechi despre singurătate, dar ea spre deosebire de noi, toți, care ascultînd vîntul ne întristam, ea nu se mîhni, își continuă fuga pînă căzu ruptă de oboseală și trăgîndu-și greu respirația — ostenise cu totul.

La ce se gîndea ? Cît alergase ca o nebună fără ca să știe încotro ? La ce se gîndise ? La Anghel cel tare și fără complexe și fără sentimente, deci fără inimă, și ea se îngrozi, omul fără inimă, nici măcar cu inimă de piatră și rîse, se gîndise la el ? Sigur, de vreme ce adusese vorba de inima lui lipsă, adică nu chiar lipsă, că era un organ foarte bun care

pompa sîngele, atît, deci, o pompă, din cele care se fac la uzină, atîta știu, să pompeze apa, pentru asta sînt programate, se gîndise la el și se uită la steaua care strălucea în mîna ei ca o lumînare și atunci își aminti, la moartea cuiva, trebuie să pună lumînarea, nu știe de ce, știuse și uitase, acu toate se uită, totul se face din nou, vechiul e rău, se face ceva nou și bun și chestia cu lumînarea e o prostie, îi veni așa în cap, ce-avea să facă și steaua îi servi drept lumînare, murise dragostea ei și a președintelui Petreanu și încă a lui Profir, contabilul dus în lume, iată cum, și ea puse lumînarea pe pămînt, și se trînti cu fața în jos și începu să plîngă din nou, cu speranța că o va auzi președintele, nu-și pierduse speranța și președintele o auzi și se ridică din pat. Dar îl durea capul. Steaua în cădere, chiar dacă mică, îl lovise drept în cap și-i tulburase mințile, ei, nu chiar, pur și simplu îi încurcase schemele și acum, trezit, nu știa ce să facă. Se pomeni că nu mai are puterea de voință din cursul zilei. Plînsul Leostinei, cu sughițuri, plîns de femeie singură și învinsă, și slabă îi împlu casa și-l tulbură și el se plimba dintr-un colț în altul și-și repeta : Nu e decît o femeie, nu e decît o femeie, și nu pot să fac cu dîn... și tot așa, dar cuvintele păreau goale de sens ca niște coji de nucă din care se scosese miezul și ori le rostea, ori nu le rostea, plînsul Leostinei îl pătrundea tot mai adînc în suflet. I se încurcaseră schemele și nu mai știa cum să procedeze, plînsul și chemarea femeii disperate nu fuseseră programate, ce-i disperarea ? Și Leostina zicea : Am să mor, Anghele, și președintele, nedumerit, nu înțelegea. Să mori dintr-un asemenea fleac ? Adică, de fapt, de ce să mori ? Și Leostina : Din dragoste, Anghele.

Și spre marea lui uimire, președintele își dădu seama, cu groază, că-i e milă de femeia trupeșă și frumoasă care plînge și-l așteaptă și că nu mai poate

să se împotrivească chemării ei, și ca prin vis deschide ușa, ieși în curte și se îndreptă spre locul unde Leostina zăcea trîntită la pămînt alături de steaua devenită lumînare, pentru că femeia își aminti de un obicei căruia îi uitase rostul sau nici nu-l știuse.

Moș Gavril vorbea cu feciorii lui prin somn și le zicea : Ei, lăsați, măi băieți, nu mai veniți, că un moșneag ca mine, cam cum nu l-ai da, tot o să moară, că-s bătrîn și singur, să faceți voi atîta drum și să vă chinuiți, lăsați că m-oi îngropa de-amu și singur cumva, mă duc chiar mîine și-mi sap groapă și o să pun o tăbliță pe care am să scriu : Nu vă băgați, că-i groapa mea, și am să mă iscălesc, că voi, săracii, tare mai sînteți ocupați cu lucrul cela al vostru și-i greu, că se face cu capul, nu ca al nostru, țărănesc, dai cu sapa, dai cu furca, sapi cu hîrlețul, un fleac, tot prostul e-n stare, pe voi, însă, sireacii, cine să vă schimbe ca să veniți în satul ista al meu prăpădit pentru un fleac cum ar fi moartea mea, lăsați, băieți, că și mama zice tot așa, a fost pe la mine și m-o probozit că ce, de-amu dacă mi-o venit vremea, apoi... mda, să fiți sănătoși, măi băieți, și să nu mă pomeniți de rău că poate am greșit și eu, că-s țăran prost...

Iar cei doi ? Cei doi la ce se gîndesc ? Dacă se gîndesc, pentru că sînt oameni tineri și acestora nu le prea place să se gîndească, le e lene, iată, le place să stea fără gînduri, le-ar plăce să trăiască o mie de ani, dar fără gînduri, că-i doare capul, asta e, președintele Anghel Petreanu n-ar vrea să-și amintească de maică-sa, care îi spusese, Anghele, nu mă crede tu o proastă și o demodată numai din motiv că-mi plec fruntea în fața firului de iarbă și nu în fața rachetei voastre cosmice sau necosmice, ți-o spun, diferența dintre un tractor și o rachetă sau

orice alt mecanism cît de perfect n-ar fi, e neesențială, esențial e ceea ce poate face omul și ceea ce nu poate face, și tu nu poți crea nimic ce-ar egala creația care te-a făcut și pe tine, gîndește-te la asta. nu sînt chiar atît de proastă, filosofia voastră, a ta și a lui taică-tău, e simplă : După mine vină și potopul, cine a zis asta, madam Pompadour ? dar gîndește-te că știința și tehnica și filosofia tehnicistă nu poate înlocui lumina lui Dumnezeu, pentru că atunci cînd zic tehnică, nu văd decît calcule și metale scrîșnind și vuind, pricepi ? oh, rătăciților, sărmanii de voi, oameni rătăciți și din ce în ce mai... Dar Anghel nu vrea să se gîndească la maică-sa, care acum l-ar fi sfătuit, dacă ar fi venit vorba, să se ducă la Leostina...

Anghel Petreanu nu mai e stăpîn pe sine. Se mișcă în direcția de unde vine chemarea Leostinei, ca un robot defectat, fără gînduri, fără emoții, mort, și totuși merge, înaintează pas cu pas și mintea lui e întunecată, pînă în clipa cînd o vede, gemînd în iarbă, alături de lumînarea care fusese stea și apropiindu-se, cade ca retezat în genunchi, apoi capul lui se prăvale și el de asemenea, întreg și voinic, cu toate schemele distruse, își lasă fruntea în poala femeii și lumînarea devine din nou stea și le veghează somnul, răspîndind în jur lumina Domnului, albastră.

CUPRINS

Cuvînt înainte V
Prefață IX
Tabel cronologic XXV
Notă asupra ediției XXXIII

GEORGE MENIUC
Caloian 2
ARIADNA ȘALARI
Pe dîmbul unde nu se pune vie... 27
ALEXEI MARINAT
Stîlpii 67
Categoria grea 69
VASILE VASILACHE
Cevare 73
Vrabete optimistul 77
ION C. CIOBANU
Pădure, verde pădure... 82
ION DRUȚĂ
Toiagul păstoriei 95
RAISA LUNGU-PLOAIE
Anzii 117
MIHAIL GH. CIBOTARU
Șobolanii 137
GHEORGHE MALARCIUC
Țara Moldovei 150

În codrul Tigheciului
PETRU CĂRARE
Ultimul denunț 158
Dialogul de a doua zi 166
VLAD IOVIȚĂ 172
Sirena
NICOLAE ESINENCU 175
Amara
ION CIOCANU 195
Frații
LIDIA ISTRATI 220
Imașul cu sînziene
AUREL SCOBIOALĂ 235
Michiduță cu coada...
IACOB BURGHIU 260
Plugușorul 277
Coasta de drac 283
VICTOR DUMBRĂVEANU
Casă nouă 287
NICOLAE VIERU
Steaua de veghe 311

Lector : TRAIAN RADU
Tehnoredactor : GEORGETA CÎRSTEA

Bun de tipar : 26.07.1993 Coli tipar 12,75

Tiparul executat sub c-da 316 la
Societatea Comercială — Editură și Imprimerie
„Porto-Franco" S.A. Galați
B-dul George Coșbuc nr. 223 A
ROMÂNIA

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026